

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

PALU MERKEZ AĞZI
(Giriş-İnceleme-Metinler-Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatih ÖZEK

HAZIRLAYAN
Ferda ÇANAK

ELAZIĞ-2019

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

PALU MERKEZ AĞZI
(Giriş-İnceleme-Metinler-Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

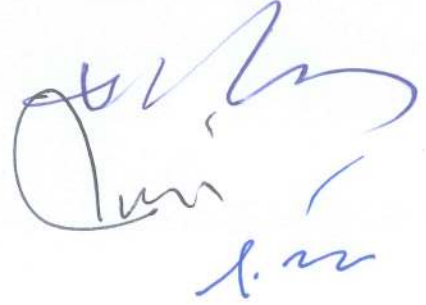
DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatih ÖZEK

HAZIRLAYAN
Ferda ÇANAK

Jürimiz, 02/08/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Ahmet BURAN
2. Dr. Öğr. Üyesi Osman ÖZER
3. Doç. Dr. Fatih ÖZEK

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Palu Merkez Ağzı

(Giriş-İnceleme-Metinler-Sözlük)

Ferda ÇANAK

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Dili Bilim Dalı

Elazığ-2019, Sayfa: XIX+326

Dil bilimi terimi olarak ağız; aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir.

Leyla Karahan'ın tasnifine göre Palu ağızı, Türkiye Türkçesi Doğu grubu ağızları, I. grup ağızları içinde I. alt grupta yer alır. Prof. Dr. Ahmet Buran ise Türkiye Türkçesi Doğu grubu ağızları, I. grup içinde yer alan Elazığ ağızını beş gruba ayırmıştır. Bu tezde de beşinci grup içinde yer alan Palu merkez ağızının ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelemesi yapıldı. İncelemede yöreden derlenen metinler esas alındı.

Palu ağızının belirgin özelliklerinden biri adeta bir dokuzuncu ünlü gibi kullanılan kapalı /e/ sesidir. Ayrıca Doğu Anadolu ağızlarında temayül olan yuvarlaklaşma (Daha çok eklerde ve özellikle görülen geçmiş zaman birinci çokluk şahıs eki -duḡ ekinde görülür.) ve i'leşme Palu ağızında çokça görülmektedir. Yöre ağızının belirgin özelliklerinden biri de geniş zaman ve şimdiki zaman eki için /-ër/ ekinin her ikisinde de kullanılmasıdır. Bundan dolayı doğan karışıklığı gidermek için ise cümledeki anlama bakılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Palu, Merkez Ağızı, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi

ABSTRACT

Master's Thesis

Palu Central Dialect

(Introduction-Analysis-Texts-Dictionary)

Ferda ÇANAK

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Department of Turkish Language and Literature

New Turkish Language Department

Elazığ-2019, Page: XIX+326

The dialect which is a linguistic term; is a language of speech that is specific to certain settlements or classes, which may vary in voice, form, syntax and meaning the same language.

Classification according to Leyla Karahan's Palu dialect, Turkish grup in eastern Turkey in their dialect, the 1. sub group is located. As for that Turkish in Turkey Eastern Group Matches, The Elazığ dialect in the first group is divided into five groups. In this thesis the fifth group be one of the centre dialect of Palu, there is been a phonological and morphological study of the dialect.

One of the prominent features of the Palu dialect is the closed e voice used like the ninth celebrity. Also trends in Eastern Anotolian Dialects with rounding (e is seen in too many appendices, especially in the first person suffix in the past multitude.) ihotocism seen a lot at the dialect of Palu. One of the most important features of local people today and one of the most important features to use /-ër/ for present tense and countinous tense. Therefore the meaning is sought to eliminate the confusion of the sentence.

Key words: Dialect, Palu, Centra Dialect, Phonological, Morphological

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖN SÖZ.....	XIV
KISALTMALAR	XVI
Metinde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri.....	XVII
GİRİŞ	1
I. Palu'nun Coğrafyası.....	1
II. Palu Tarihi.....	2
III. Palu Adı	2
IV. Palu Merkez Ağzının Genel Durumu	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. İNCELEME	6
1.1. Ses Bilgisi	6
1.1.1. Ünlüler.....	6
1.1.1.1. Palu Merkez Ağzında Ünlüler	6
1.1.1.1.1. Normal Süreli Ünlüler.....	6
1.1.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/â/, /á/, /ã/)	6
1.1.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/è/, /ê/).....	7
1.1.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/í/ , /ï/).....	9
1.1.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri (ï)	10
1.1.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/ò/, /ó/).....	10
1.1.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Çeşitleri (ö)	11
1.1.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/ú/, /ü/).....	12
1.1.1.1.1.8. /ü/ Ünlüsü	12
1.1.1.1.2. Uzun Ünlüler	12
1.1.1.1.2.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler.....	13
1.1.1.1.2.1.1. /ā/	13
1.1.1.1.2.1.2. /ī/	14
1.1.1.1.2.1.3. /ō/	14

1.1.1.1.2.1.4. /ū/	14
1.1.1.1.2.1.5. /ē/	14
1.1.1.1.2.1.6. /ẽ/	15
1.1.1.1.2.1.7. /ĩ/	15
1.1.1.1.2.1.8. /ō/	15
1.1.1.1.2.1.9. /ü/	15
1.1.1.1.2.2. İkincil Uzun Ünlüler	16
1.1.1.1.2.2.1. Ünsüz Erimesi ve Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler.....	16
1.1.1.1.2.2.2. Hece Kaynaşmasıyla Meydana Gelen Uzunluklar	18
1.1.1.1.2.2.3. Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlüler.....	18
1.1.1.1.2.2.4. Tonlama ve Vurgu ile İlgili Uzunluklar.....	19
1.1.1.1.3. Kısa Ünlüler	19
1.1.1.1.4. İkiz Ünlüler	20
1.1.1.1.4.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	20
1.1.1.1.4.2. Yükselen İkiz Ünlüler	20
1.1.1.1.4.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	21
1.1.1.2. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	22
1.1.1.2.1. Türkçe Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu.....	22
1.1.1.2.1.1. Şimdiki Zaman Ekinde	22
1.1.1.2.1.2. +ki Aitlik Eki	23
1.1.1.2.1.3. ki Bağlacı.....	23
1.1.1.2.1.4. Birleşik Kelimelerde.....	23
1.1.1.2.1.5. Kardeş/Ana Kelimleri.....	23
1.1.1.2.2. Alınma Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu	24
1.1.1.2.2.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla	24
1.1.1.2.2.2. Gerileyici Benzeşme Yoluyla.....	24
1.1.1.2.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması	25
1.1.1.2.3.1. Kalınlaşma Yönünde	25
1.1.1.2.3.1.1. +lık (>+luğ) Ekinde.....	25
1.1.1.2.3.1.2. -mak (>-mağ) Ekinde	25
1.1.1.2.3.1.3. -acak (>-icuh/-icağ/-ecağ/ecağ) Gelecek Zaman Ekinde.....	26
1.1.1.2.3.1.4. -laş/-leş Fiil Yapım Ekinde.....	26

VI

1.1.1.2.3.1.5. Ayrılma Hâl Ekinde	26
1.1.1.2.3.2. İncelme Yönünde	26
1.1.1.2.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde	27
1.1.1.2.3.2.2. Şimdiki Zaman Ekinde	27
1.1.1.2.3.2.3. Geniş Zaman Ekinde	27
1.1.1.2.3.2.4. Şart Ekinde	28
1.1.1.2.3.3.5. Kelimelerde	28
1.1.1.2.3.3.6. +li Ekinde	29
1.1.1.2.3.3.7. +ci Ekinde	29
1.1.1.2.3.3.8. +(y)i Belirtme Hâli Ekinde.....	29
1.1.1.2.3.3.9. +(s)i III. Tekil Şahıs İyelik Ekinde	30
1.1.1.2.3.3.10. Görülen Geçmiş Zaman Ekinde	30
1.1.1.2.3.3.11. Şahıs Eklerinde	30
1.1.1.2.3.3.12. Olumsuzluk Ekinde	31
1.1.1.2.3.3.13. Çokluk Ekinde	31
1.1.1.2.3.3.14. -la/-le Fiil Yapım Ekinde.....	31
1.1.1.2.3.3.15. +gil İsimden İsim Yapma Ekinde.....	32
1.1.1.2.3.3.16. I. Tekil ve I. Çokluk İyelik Eklerinde	32
1.1.1.2.3.3.17. Kalınlık-İncelik Uyumunun Diğer Hâl Eklerinde Bozulması	32
1.1.1.3. Uyum Değişmesi.....	33
1.1.1.4. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna	33
1.1.1.4.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması.....	33
1.1.1.4.1.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Köklerde Bozulması.....	33
1.1.1.4.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Eklerde Bozulması	34
1.1.1.4.1.1.2.1. Şimdiki Zaman Ekinde	34
1.1.1.4.1.1.2.2. Geniş Zaman Ekinde	34
1.1.1.4.1.1.2.3. Görülen Geçmiş Zaman Ekinde	34
1.1.1.4.1.1.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde	34
1.1.1.4.1.1.2.5. Şahıs Eklerinde	34
1.1.1.4.1.1.2.6. -dır/-dir Fiil Yapım Eklerinde	35
1.1.1.4.1.1.2.7. -ır/-ir Fiil Yapım Eklerinde.....	35
1.1.1.4.1.1.2.8. +lık/+lık İsim Yapım Eklerinde	35
1.1.1.4.1.1.2.9. İyelik Eklerinde	35

VII

1.1.4.1.1.2.10. Bildirme Ekinde	35
1.1.4.1.1.2.11. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Hâl Eklerinde Bozulması.....	36
1.1.1.5. Ünlü Değişmeleri.....	36
1.1.1.5.1. Ön Damaksıllaşma.....	36
1.1.1.5.2. Art Damaksıllaşma.....	37
1.1.1.5.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	38
1.1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi	39
1.1.1.5.5. Geniş Ünlülerin Daralması.....	39
1.1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	40
1.1.1.6. Ünlü Düşmesi	41
1.1.1.7. Ünlü Türemesi	41
1.1.1.8. Hece Kaynaşması.....	42
1.1.1.9. Hece Yutumu.....	42
1.1.2. Ünsüzler	42
1.1.2.1. Ünlü-Ünsüz İlişkileri.....	44
1.1.2.1.1. Ünlü-Ünsüz Uyumu	45
1.1.2.2. Ünsüz İlişkileri.....	45
1.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri.....	45
1.1.2.2.1.1. Tonlulaşma	45
1.1.2.2.1.2. Yarı Tonlulaşma	47
1.1.2.2.1.3. Tonsuzlaşma.....	48
1.1.2.2.1.4. Süreklileşme	49
1.1.2.2.1.5. Süreksizleşme	50
1.1.2.2.1.6. Sürekli Ünsüzlerin Kendi Aralarındaki Değişmeleri	51
1.1.2.2.1.7. Ünsüz Benzeşmesi.....	51
1.1.2.2.1.7.1. İlerleyici Benzeşme.....	52
1.1.2.2.1.7.2. Gerileyici Benzeşme	52
1.1.2.2.1.7.3. Yarım Benzeşme.....	52
1.1.2.2.1.8. Ses Aktarımı.....	52
1.1.2.2.1.9. Ünsüz Uyumu	53
1.1.2.2.1.10. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	53
1.1.2.2.1.11. Ünsüz Düşmesi	54
1.1.2.2.1.12. Ünsüz Türemesi.....	55

VIII

1.2. Şekil Bilgisi	56
1.2.1. İsimler	56
1.2.1.1. İsim Yapım Ekleri	56
1.2.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	56
1.2.1.1.1.1. +Ağ (+A-gl)	56
1.2.1.1.1.2. +An	57
1.2.1.1.1.3. +Ar/ +şAr	57
1.2.1.1.1.4. +ca/ +ce, +ça/ + çe	57
1.2.1.1.1.5. +cığaz/ +ciğez, cuğaz/ cüğez (cuaz)	57
1.2.1.1.1.6. +cı / +ci / +cu / + cü; +çı / +çi / +çu / + çü (> +cí /+Çi)	58
1.2.1.1.1.7. +cık/ +cik / +cuk/ +cük (cuğ)	58
1.2.1.1.1.8. +daş/ +deş (> +dáš)	58
1.2.1.1.1.9. +gil	59
1.2.1.1.1.10. +ıl / +il	59
1.2.1.1.1.11. +lı/ +li/ +lu/ +lü	59
1.2.1.1.1.12. +lık/ +lik/ +luk/ +lük (+luğ/ +lüğ/ +lüg)	59
1.2.1.1.1.13. +man/ +men	60
1.2.1.1.1.14. +ncı/ +nci/ +ncu/ +ncü	60
1.2.1.1.1.15. +sız/ +siz/ +suz/ +süz	60
1.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	61
1.2.1.1.2.1. -ak/ -ek (-ağ/ -eğ)	61
1.2.1.1.2.2. -ca/ -ce	61
1.2.1.1.2.3. -gı/ -gi/ -gu/ -gü	61
1.2.1.1.2.4. -gın/ -gin/ -gun/ -gün	61
1.2.1.1.2.5. -ı/ -i/ -u/ -ü	61
1.2.1.1.2.6. -ıcı/ -ici/ -ucu/ -ücü	62
1.2.1.1.2.7. -ın/ -in/ -un/ -ün	62
1.2.1.1.2.8. -k/ -ık/ -ik/ -uk/ -ük (> -g/ -ig/ -üg/ -ğ/ -ığ/ -uğ/ -K)	62
1.2.1.1.2.9. -(l)m / -(U)m	63
1.2.1.1.2.10. -maç/ -meç	63
1.2.1.1.2.11. -t, -(l)t, -(U)t	63
1.2.1.2. İsim Çekim Ekleri	63
1.2.1.2.1. İsimlerde Çokluk	63

IX

1.2.1.2.2. İyelik Ekleri	64
1.2.1.2.2.1. I. Teklik Şahıs İyelik Ekleri	64
1.2.1.2.2.2. II. Teklik Şahıs İyelik Ekleri	64
1.2.1.2.2.3. III. Teklik Şahıs İyelik	65
1.2.1.2.2.4. I. Çokluk Şahıs İyelik	65
1.2.1.2.2.5. II. Çokluk Şahıs İyelik	66
1.2.1.2.2.6. III. Çokluk Şahıs İyelik	66
1.2.1.2.3. Hâl Ekleri	66
1.2.1.2.3.1. Yalın Hâl	66
1.2.1.2.3.2. İlgi Hâli (+l)n / +nln / +în / +nín / +ín / + Ø)	67
1.2.1.2.3.3. Belirtme Hâli Eki (+l/ +ín/ +n/ +Ø)	67
1.2.1.2.3.4. Yönelme Hâli Eki +(n)A)	68
1.2.1.2.3.5. Bulunma Hâli Eki (+dA, +dá, +te, +Te)	69
1.2.1.2.3.6. Ayrılma Hâli Eki (+dAn, +dān, +dán, +tAn, +Tan, +tān)	69
1.2.1.2.3.7. Vasıta Hâli Eki (+IA, +dAn, +tAn)	70
1.2.1.2.3.8. Eşitlik Hâli Eki (+ce, +cene)	70
1.2.1.2.3.9. Yön Gösterme Hâl Eki (+arı/ +ari/ +eri/ +ra/ +re)	71
1.2.1.2.4. Aitlik Eki	71
1.2.1.2.5. Soru Eki	71
1.2.2. Zamirler	72
1.2.2.1. Şahıs Zamirleri	72
1.2.2.2. Dönüşlülük Zamirleri	74
1.2.2.3. İşaret Zamirleri	74
1.2.2.4. Soru Zamirleri	75
1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri	76
1.2.3. Sıfatlar	77
1.2.3.1. Niteleme Sıfatları	77
1.2.3.2. Belirtme Sıfatları	77
1.2.3.2.1. İşaret Sıfatları	77
1.2.3.2.2. Sayı Sıfatları	78
1.2.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	78
1.2.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	78
1.2.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	78

1.2.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	78
1.2.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları	79
1.2.3.2.3. Soru Sıfatları	79
1.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	79
1.2.4. Zarflar	81
1.2.4.1. Yer-Yön Zarfları.....	81
1.2.4.2. Zaman Zarfları	82
1.2.4.3. Tarz (Niteleme ve Durum) Zarfları	83
1.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	84
1.2.4.5. Soru Zarfları.....	84
1.2.5. Fiiller	85
1.2.5.1. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	85
1.2.5.1.1. -AIA-.....	85
1.2.5.1.2. -Ar-	85
1.2.5.1.3. -Dİr- / -DUR- (-tír-).....	85
1.2.5.1.4. -k- / -(I)k- / -(U)k-.....	86
1.2.5.1.5. -(I)I- / -(U)I-	86
1.2.5.1.6. -mA (-mè)	86
1.2.5.1.7. -n- / -(I)n- / -(U)n-.....	87
1.2.5.1.8. -Ir- / -Ur-	87
1.2.5.1.9. -ş- / -(I)ş- / -(I)ş- / -(U)ş-.....	88
1.2.5.1.10. -t- / -d-	88
1.2.5.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri	88
1.2.5.2.1. +A-	88
1.2.5.2.2. +Al-	89
1.2.5.2.3. +Ar-.....	89
1.2.5.2.4. +Aş-.....	89
1.2.5.2.5. +IA- (>+li- / +lè-)	89
1.2.5.2.6. +IAn-	90
1.2.5.2.7. +IAş- (-láš).....	90
1.2.5.3. Şahıs Ekleri	90
1.2.5.3.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	91
1.2.5.3.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	91

1.2.5.3.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri	91
1.2.5.4. Haber Kipleri.....	92
1.2.5.4.1. Şimdiki Zaman Kipi	92
1.2.5.4.2. Geniş Zaman Kipi.....	94
1.2.5.4.3. Görülen Geçmiş Zaman Kipi	96
1.2.5.4.4. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi.....	98
1.2.5.4.5. Gelecek Zaman Kipi	99
1.2.5.5. Tasarlama Kipleri.....	101
1.2.5.5.1. Şart Kipi	101
1.2.5.5.2. İstek Kipi	102
1.2.5.5.3. Gereklilik Kipi.....	104
1.2.5.5.4. Emir Kipi	104
1.2.5.6. Fiillerin Birleşik Kipli Çekimleri	105
1.2.5.6.1. Hikâye Birleşik Zaman	106
1.2.5.6.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	106
1.2.5.6.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	107
1.2.5.6.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	108
1.2.5.6.1.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	109
1.2.5.6.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	109
1.2.5.6.1.6. Şartın Hikâyesi.....	110
1.2.5.6.1.7. İsteğin Hikâyesi.....	111
1.2.5.6.1.8. Gerekliliğin Hikâyesi	111
1.2.5.6.2. Rivayet Birleşik Zaman	111
1.2.5.6.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti	111
1.2.5.6.2.2. Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	112
1.2.5.6.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti	112
1.2.5.6.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti	112
1.2.5.6.2.5. Şartın Rivayeti	113
1.2.5.6.2.6. İsteğin Rivayeti	113
1.2.5.6.3. Şart Birleşik Zaman.....	113
1.2.5.6.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı.....	113
1.2.5.6.3.3. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	115
1.2.5.6.3.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı	116

1.2.5.6.3.5. Gelecek Zamanın Şartı.....	117
1.2.5.7. Soru Eki.....	117
1.2.5.8. Birleşik Fiiller	117
1.2.5.8.1. Bir İsim ve Bir Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	117
1.2.5.8.2. Bir Yanı Zarf Bir Yanı Fiil Olan Birleşik Fiiller: Tasvir Fiilleri.....	118
1.2.5.8.2.1. Yeterlik	118
1.2.5.8.2.2. Uzaklaşma	119
1.2.5.9. Ek-Fiil	119
1.2.5.9.1. Ek-Fiilin Geniş (Şimdiki) Zaman Kipi	119
1.2.5.9.2. Ek-Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Kipi.....	120
1.2.5.9.3. Ek-Fiilin Duyulan Geçmiş Zaman Kipi	122
1.2.5.9.4. Ek-Fiilin Şartı.....	122
1.2.5.10. Fiilimsiler	122
1.2.5.10.1. İsim-Fiiller (Mastarlar).....	122
1.2.5.10.1.1. -mA (-mAğ).....	122
1.2.5.10.1.2. -mA.....	123
1.2.5.10.1.3. -Iş/-Uş.....	123
1.2.5.10.2. Sıfat-Fiiller	123
1.2.5.10.2.1. -an/-en.....	123
1.2.5.10.2.2. -eçağ/-icağ.....	123
1.2.5.10.2.3. -er	124
1.2.5.10.2.4. -miş.....	124
1.2.5.10.2.5. -mez.....	124
1.2.5.10.2.6. -Dık / -Dik / -Duk / -Dük (-dig / -duğ / -tuğ).....	124
1.2.5.10.3.1. Zarf-Fiil Ekleriyle Yapılanlar (Gerçek Zarf-Fiiller).....	124
1.2.5.10.3.1.1. -a/-e.....	125
1.2.5.10.3.1.2. -Ip/-Up.....	125
1.2.5.10.3.1.3. -arak / -erek (-arağ).....	125
1.2.5.10.3.1.4. -Inca / -UncA (-ince).....	125
1.2.5.10.3.1.5. -ken / -iken (ikan)	126
1.2.5.10.3.1.6. -kene	126
1.2.5.10.3.1.7. -madan / -meden	126
1.2.5.10.3.2. Sıfat-Fiil Eklerinden Genişlemiş Olanlar	126

XIII

1.2.5.10.3.2.1. -ana / -ene / kadar (-ane kadē)	127
1.2.5.10.3.2.2. -anda / -ende (-ande)	127
1.2.5.10.3.2.3. -dikten / -dıktan sonra (-duḥtan / -dūḥtan / -tūḥtan / -tuḥtan / -tuḥtan)	127
1.2.5.10.3.2.4. -dıḡı / -diḡı için (-duḡı için / -duḡı uçun)	128
1.2.5.10.3.2.5. -dıḡı / -diḡı kadar (-duḡı kader / -tuiḡı kade)	128
1.2.5.10.3.2.6. -dıḡı / -diḡı zaman (-tuiḡı zaman / -dijḡı zaman / -dūḡın zaman) ..	128
1.2.5.10.3.2.7. -lr maz / -lr mez (-er mez / -ur mez)	128
1.2.5.11. Edatlar	128
1.2.5.11.1. Ünlem Edatları	129
1.2.5.11.1.1. Ünlemler	129
1.2.5.11.1.2. Seslenme Edatları	130
1.2.5.11.1.3. Cevap Edatları	131
1.2.5.11.1.4. Gösterme Edatları	131
1.2.5.11.2. Bağlama Edatları	132
1.2.5.11.2.1. Karşılaştırma Edatları	132
1.2.5.11.2.2. Sıralama Edatları	133
1.2.5.11.2.3. Cümle Başı Edatları	133
1.2.5.11.2.4. Sona Gelen Edatlar	135
1.2.5.11.3. Son Çekim Edatları	136
1.2.5.11.3.1. Yalın ve İlgi Hâinden Sonra Kullanılanlar	136
1.2.5.11.3.2. Yönelme Hâinden Sonra Kullanılanlar	137
1.2.5.11.3.3. Ayrılma Hâinden Sonra Kullanılanlar	137
1.3. Sonuç	137
İKİNCİ BÖLÜM	141
2. METİNLER	141
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	312
3. SÖZLÜK	312
KAYNAKÇA	321
EKLER	325
Ek 1. Orijinallik Raporu	325
ÖZ GEÇMİŞ	326

ÖN SÖZ

Türkiye Türkçesi ağızları, Anadolu ve Rumeli bölgelerinde, Türkiye Türkçesinin yazı dili dışında kalarak yerli ağız ayrılıkları temelinde gelişmiş olan konuşma dilleri ve bölge ağızlarıdır.

Ağızların oluşum temeli Eski Oğuz Türkçesine dayanmaktadır. Yine Anadolu'nun XI-XIII. yüzyıllar arasında doğudan gelen göçlerle bir Türk ülkesi durumuna gelmesinde asıl etken ise Oğuz boylarıdır. Yapılan son araştırmalara göre 24 Oğuz boyunun 24'ünün de Anadolu'ya göç ettiği düşünülmektedir. Bu boylar arasında birtakım ağız ayrılıklarının var oluşu, Eski Oğuz Türkçesinin dil yapısında olduğu gibi günümüz Türkiye coğrafyasına yayılmış olan ağızların dil yapısında da boydan boya, bölgeden bölgeye, ilden ile, ilçeden ilçeye hatta yer yer köyden köye bile değişebilen bir takım ağız ayrılıkları doğurmuştur.

Osmanlı Türkçesinin oluşumu dolayısıyla belirtildiği gibi, Eski Oğuz Türkçesinin XV. yüzyıl ortalarından başlayarak iki yönlü bir değişim ve gelişim göstermesine yol açmış olması, bir yandan yazı dili durumundaki Osmanlı Türkçesini oluştururken bir yandan da bu farklı ağız yapılarına ve yazı dilinin baskısından uzak kalmış, konuşma diline dayalı Türkçeyi, XVI. yüzyıldan günümüze uzandıran ve zaman etkenine bağlı değişim ve gelişmelerle beslenen çok zengin nitelikteki günümüz Türkiye Türkçesinin ağızlarını oluşturmuştur.

Türkiye Türkçesinin ağız yapılarını ortaya koymak için bilimsel anlamda yapılan ilk çalışma 1867 yılında Maksimov tarafından yapılmıştır. Maksimov'un bu çalışmasından 29 yıl sonra, 1896'da İgnas Kunos ilk defa Türkiye Türkçesi ağızlarını tasnif etmiştir. Günümüze kadar devam eden bu çalışmalara bir katkı sağlaması amacıyla Leyla Karahan'ın tasnifine göre, Türkiye Türkçesi ağızlarının Doğu Anadolu grubu ağızlarında, I. grubun I. alt grubunda yer alan Palu merkez ağızı, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelendi. Çalışma; giriş, inceleme, metinler ve sözlük şeklinde dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yörenin coğrafyası, tarihi, yörenin adı ve ağız durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. İnceleme bölümü ses bilgisi ve şekil bilgisi olarak iki ana başlıkta ele alınmıştır. Derlenen metinlerden hareketle yörenin ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde yer alan metinler yöreden derlenmiş metinlerdir. Metinler yörede yaşayan ve yaşı altmış

üstü olan kırk bir kaynak kişiden derlenmiştir. Kaynak kişilerin ise kaynak kişi olabilme yeterliliklerine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Aynı zamanda kaynak kişiler ana dili Türkçe olan ve ikinci dili olmayan kişilerden seçilmiştir. Sözlük bölümünde ise metinlerde geçen, yazı dilinde bulunmayan kelimeler ve yöreden derlenen diğer kelimelere yer verilmiştir.

Metinlerin transkripsiyonunda, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un TDK tarafından 1997'de düzenlenen "Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni"nde sunduğu "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri" adlı bildirisinde önermiş olduğu transkripsiyon alfabesi esas alınmıştır.

Bu çalışmaya doğrudan veya dolaylı olarak katkısı olan herkese minnettarım. Çalışmamda her türlü maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşim Sami Çanak'a ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini, bilgisini, birikimini, engin hoşgörüsünü benden hiçbir zaman esirgemeyen ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum hocam Doç. Dr. Fatih Özek'e, yine aynı şekilde öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, lisans ve yüksek lisans öğrenimimde her daim bize ışık olan Türkoloji'yi sevdirten çok değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Buran'a teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

age.	: Adı geen eser
agm.	: Adı geen makale
Ar.	: Arapa
AT	: Ana Trke
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
ev.	: eviren
EOT	: Eski Oğuz Trkesi
ET	: Eski Trke
Far.	: Farsa
Fr.	: Fransızca
Haz.	: Hazırlayan
İt.	: İtalyanca
Mac.	: Macarca
Moğ.	: Moğolca
OT	: Orta Trke
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
S	: Sayı
T.	: Trke
TDK	: Trk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri, ve başkası
Yay.	: Yayınları, yayını
Yun.	: Yunanca

Metinde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri**a. İşaretler**

ˉ : Normalden uzun ünlü.

˘ : Normalden kısa ünlü.

˚ : Yarı yuvarlak ünlü.

ˊ : Yarı ince, yarı kalın ünlü.

ˈ : Vurgu işareti (standart Türkçeden farklı veya daha şiddetli vurgulanan hecelerden önce konur.)

ˑ : Gırtlak patlayıcısı

◌̣ : Ulama işareti.

◌̥ : İkiz ünlü işareti.

b. Ünlüler

ā : Normalden uzun a sesi.

á : Yarı kalın, düz, geniş (a-e arası) ünlü.

â : Yarı geniş, düz, kalın (a-ı arası) ünlü.

ã : Yarı yuvarlak geniş.

ē : Normalden uzun e sesi.

è : Yarı geniş, düz, ince (e-i arası) ünlü.

ẽ : Yarı yuvarlak geniş, ince (e-ö arası) ünlü.

ī : Normalden uzun ı sesi.

î : Yarı yuvarlak, kalın, dar (ı-u arası) ünlü.

ĩ : Normalden uzun i sesi.

XVIII

ĩ : Yarı yuvarlak, ince, dar (i-ü arası) ünlü.

ĩ : Normalden kısa i sesi.

ō : Normalden uzun o sesi.

ó : Yarı kalın, yarı yuvarlak, geniş (o-ö arası) ünlü.

ô : Yarı dar, yarı geniş, kalın (o-u arası) ünlü.

ō : Normalden uzun ö sesi.

õ : Yarı dar, yarı geniş, ince (ö-ü arası) ünlü.

ū : Normalden uzun u sesi.

ũ : Normalden kısa u sesi.

ú : Yarı kalın, yarı yuvarlak, dar (u-ü arası) ünlü.

ū : Normalden uzun ü sesi.

c. Ünsüzler

Ç : Süreksiz, yarı tonlu, diş eti (c-ç arası) ünsüzü.

F : Sızıcı, yarı tonlu, diş dudak (v-f arası) ünsüz.

ğ : Süreksiz, tonlu, art damak g ünsüzü.

h : Sızıcı, nefesli, tonlu-tonsuz, gırtlak ünsüzü.

h : Sızıcı, tonsuz, art damak ünsüzü.

K : Ön damak k'si (yalnız kalın ünlülerle hece kurulduğu zaman)

k : Süreksiz, tonsuz, art damak k ünsüzü.

ķ : Süreksiz, yarı tonlu, art damak (ķ-ğ arası) ünsüzü.

K : Süreksiz, yarı tonlu, ön damak (k-g arası) ünsüzü.

l : Düşmek üzere olan l ünsüzü.

ñ : Düşmek üzere olan n ünsüzü.

P : Süreksiz, yarı tonlu, çift dudak (b-p arası) ünsüzü.

ŗ : Düşmek üzere olan n ünsüzü.

ř : Titrekliği uzatılan r ünsüzü.

S : Sızıcı, yarı tonlu (z-s arası) ünsüz.

T : Süreksiz, yarı tonlu (d-t arası) ünsüz.

y : Düşmek üzere olan y ünsüzü.

GİRİŞ

I. Palu'nun Coğrafyası

İl merkezine uzaklığı 77 km'dir. Yüz ölçümü 410 km² olan ilçenin ortasından Murat Nehri geçmektedir. Palu, deniz seviyesinden 844 metre yüksekliktedir. Çukur bir sahada yer almaktadır. Murat Nehri'nin sağ sahilinde vadi tabanı düzlüğü ile demir yolu çevresinde bir yerleşimdir. İlçe merkezi yüksek tepelerle çevrilidir. Palu-Kovancılar arasındaki düz alanlar yeni yerleşim alanları olarak kullanılmaktadır.

Palu ilk çağlardan beri bölgenin önemli bir yerleşim alanı olmuştur. MÖ 5000 yıllarına ait bulgular mevcuttur. Tarih boyunca Sümerler, Hurriler, Hititler, Asurlular, Urartular, Persler, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler gibi değişik kültürlerle sahne olmuş ve bu medeniyetlerin kültür hazinelerine beşiklik yapmıştır.

Türk akınlarının başlamasıyla bölgeye önceleri Çubukoğulları, Artukoğulları Beyliği ve Anadolu Selçuklu Devleti hâkim olmuştur. Daha sonraları İlhanlılar, Dulkadiroğulları ve Akkoyunluların hâkimiyeti altına girmiştir. Çaldıran Zaferi'nden sonra Cemşid Bey'in yönetiminde Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır.¹

Palu (Şimşat) Kalesi çevresindeki kalıntılardan Palu'nun zaman içerisinde, yerleşme alanının üç kez değiştiği anlaşılmaktadır. İlk yerleşme yeri bugünkü Palu'nun 1,5 km kadar doğusunda yer alan kale içidir. Daha sonra genişleyerek kalenin eteklerinde yayılan Palu, yangın ve heyelan nedeniyle iki defa daha yer değiştirmiş ve 1953-1954 yıllarında bugünkü mevkiinde kurulmuştur.

İlçede günümüze gelebilen kültür varlıkları arasında; Urartulardan kaldığı sanılan Palu (Şimşat) Kalesi, bir kilise kalıntısı, Palu Ulu Camisi, Merkez Camisi, Alacalı Mescit, Cemşit Bey Mescidi ve Türbesi, 13. yüzyıla tarihlenen bir hamam, Tarihi Palu Köprüsü, Küçük Cami, Seydilli Köyü Cami, Surp Boghos Vank Kilisesi, Kindik Kilisesi, Kindik Hamamı bulunmaktadır.

2013 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Palu'nun toplam nüfusu ise 23.066'dır.²

¹ Yusuf Bakıcı, **Kültür ve Medeniyet Şehri Palu**, Güntek Ofset ve Matbaa, Elazığ, 2012, s.1.

² Daha fazla bilgi için bk. Süleyman Yapıcı, **Palu (Tarih-Kültür-İdari ve Sosyal Yapı)**, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Elazığ, 2004.

II. Palu Tarihi

İlk çağlardan beri önemli bir mesken alanı olan Palu, tarihi çağlar boyunca Hurri-Mitaniler, Asurlular, Urartular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Müslüman Araplar, Selçuklular, Moğollar, Dulkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti gibi bazen büyük devletlerin, bazen küçük devletlerin, bazen de bir beyliğin hâkimiyeti altına girmiş zengin bir kültür ve medeniyet şehridir.

Palu ve çevresinin, en eski sakinleri Hurriler olup Palu isminin de MÖ 2000 yıllarından itibaren Doğu Anadolu'ya yerleşmiş olan Hurriler döneminde kullanılmaya başlandığı bilinmektedir.

Bu bölgenin hâkimiyeti, 7. yüzyıldan itibaren Müslüman Araplar ile Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmiştir. 639-640 yıllarında Ömer (r.a) zamanında Arap ordu komutanlarından Halid' İbn-i Velid, Diyarbakır, Maden, Palu ve Kığı bölgelerini ele geçirmiştir. 1015 tarihinden sonra Anadolu'ya başlayan Türk akınları buralara kadar uzanmış ve 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra da tamamen Türk toprakları olmuştur. Önceleri Artukoğulları Beyliği'nin sınırları içinde kalmış ise de daha sonraları Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırlarına katılmıştır. Bundan sonra sırası ile İlhanlılar, Eratna Beyliği'nin ve Kadı Burhanettin'in idaresinde kalmıştır. Arkasından Timur istilasına uğrayan yöre daha sonra, Dulkadiroğulları'nın eline geçmiştir. 1465 yılında Akkoyunların, 1507 yılında da Safevilerin hâkimiyeti altına giren Palu, Çaldıran Zaferi'nden sonra Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde (1515) Bıyıklı Mehmet Paşa tarafından yeniden Osmanlı Devleti'nin topraklarına katılmıştır.

O dönemlerde, Yavuz Sultan Selim Palu vilayetinin yönetimini, Çaldıran Savaşı ile Harput ve Palu'nun alınmasında, Osmanlı Devleti'nin yanında yer alıp büyük yararlıklar gösteren Mirdas adındaki Türkmen Aşiret Beyi Karacemşit Bey'e verir. Karacemşit Bey, bu konuda aldığı Temlik-Name-i Hümayunu, Padişah'a tasdik ettirerek Palu'nun ırsi bir ocaklık olarak kendi ailesinin elinde kalmasını sağlar.³

III. Palu Adı

Palu kelimesinin kökeni hakkında yazılı kaynaklarda, kurulduğundan günümüze kadar ulaşan bilgiler ışığında Palu'ya değişik dönemlerde verilen isimler takip edilerek

³ Yusuf Bakıcı, 2012, *age.*, s.1-2.

Palu kelimesinin ortaya çıkışını ve manasını tespit etmeye çalıştık. Yörenin özellikle Malazgirt Zaferi'nden (1071) sonra, Türklerin eline geçmesi ile Türk kültürü bünyesindeki manaları ile konumuza açıklık getirmeye çalıştık.

Palu, Urartular Dönemi'nde Sebitaries, Doğu Roma (Bizans) Dönemi'nde Romanapolis adı ile anılmıştır. Bölge, 7. yüzyıldan itibaren Müslüman Araplar ile Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmişse de yöre bu dönemde değişik bir isimle anılmamıştır. Palu kelimesinin ortaya çıkışı kesin olmamakla beraber büyük bir ihtimalle bölgenin 11. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türklerin eline geçmesinden sonra olmuştur.

Evliya Çelebi, Seyahatname'de Cengiz Han'ın evlatlarından Palu Han adlı bir şahıs isminden bahseder. Palu kelimesinin de böyle bir şahıs isminden gelebileceği düşünülebilir. Ancak bu isimlerin bölge adı ile ne derece ilişkili olduğu bilinmemektedir. Günümüzde yöre kültüründe Balü diye geçen ve Türkçe karşılığı "siğil" olan kelimenin lügatteki yazılış şeklinin Palu olduğu tespit edilmiştir.

1912 tarihinde Palu'ya sanatkâr yetiştirmek için gelen Demirci Mehmet Usta'nın hatırasından, Palu bölgesi ve çevresinin eskiden çok sık, balta girmemiş ormanlarla kaplı olduğunu öğreniyoruz. Bölgede çok yetişen meşe ağaçlarının tohumuna da yöre halkı tarafından "palut" söylenildiğini, "palut" kelimesinin sonundaki "t" harfinin zamanla telaffuzdan düşürülerek Palu ismi verildiği de söylenmektedir. Yöre halkının bir kısmının bölgeyi Palu değil de "Sük" diye isimlendirdiği de bilinmektedir. Ayrıca Palu kelimesinin aslı Balu olup Rum ağzında Balouos olarak da geçer.

MÖ 18-12. yüzyıllar arasında Anadolu'ya hâkim olan Hatti (Hitit) İmparatorluğu'nun yıkılması ile Anadolu'daki hür olan halkın, doğu bölgesine akın etmesi ile Ankara'nın kuzeybatısında (Kastamonu-Çankırı bölgeleri) yerleşik olan Palalar'ın Troko-Friğ halkının zorlaması ile bunların da daha doğuya kayarak bugünkü ismi ile Palu yöresine gelip yerleştikleri ve Palu isminin de Palalar'dan esinlenilerek verildiği tarihi kaynaklarca belirtilmektedir.⁴

Bu bilgilerden sonra yine yazılı kaynaklarda Balabitene, Justinianus'un 536. yılında getirdiği yönetim düzenlemesinde, Armenia Guarta ilinin bölgelerinden birinin olduğu bu bölgeye Ermeniler, Balakhovit diyorlardı. Dolayısıyla Elazığ ile Bingöl

⁴ Yusuf Bakıcı, 2012, **age.**, s.2-3.

(Çabakçur) arasındaki bölgenin adına Palu yöresi denildiği, eskiden Balu olarak anıldığı, Rum ağzındaki Balaus adıyla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu yöre, Pol suyunun Murat ırmağına kavuştuğu yöre olup iki ırmak arasında bulunmaktadır. Bu görüşe bakılırsa Balabitene adı, Kapesdekia kökenli olup Helenleştirilmiştir. Helen dilinin yöresi anlamındaki takılardan “itiş” takısı, Balab(a), it(is) ögelerinden oluşan melez bir ad “Balaba yöresinin yurdu” anlamıyla ortaya çıkmıştır. Böylece Balabitis (Balaba yöresi) kelimesi Ermeni ağzında Balakhovit’e dönüşmüştür. Ayrıca Palu’nun Nairi ülkesinin önemli bir yerleşim yeri olduğunu ve adının, Akat metinlerinde Palao olarak geçtiği de ileri sürülmektedir.⁵

IV. Palu Merkez Ağzının Genel Durumu

Palu ağzı üzerine yapılan ilk çalışma Ahmet Kaya’ya ait “Palu ve Yöresi Ağzı” adlı lisans tezidir. Daha sonra Prof. Dr. Ahmet Buran “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar II. (Ağızlar)” adlı çalışmasında Palu ağzının fonetik özelliklerini incelemiştir. Yine Prof. Dr. Ahmet Buran “Elazığ İli Ağızları” adlı çalışmasında Palu ağzını kendisinin Elazığ ili ağızları tasnifinde, Karakoçan, Maden ve Sivrice ilçeleri ile beşinci grupta değerlendirmiştir. Palu ağzı üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlaması amacıyla Palu ve yöresi ağzının fonetik incelemesini Yüksek lisans semineri düzeyinde çalışmaya başladık ve buna morfolojiyi de ekleyerek yüksek lisans tezinde genişlettik.

Son tasnif çalışması olması dolayısıyla çalışmada, Leyla Karahan’ın tasnifi esas alınmıştır. Leyla Karahan’ın tasnifine göre Palu ağzı, Türkiye Türkçesi Doğu grubu ağızları, I. grup ağızlar içinde, Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Urfa (Birecik, Halfeti hariç), Karakoçan (Elazığ) ağızları ile birlikte I. grup içinde yer alır.

Çalışmada esas alınan metinler, Palu’nun merkezinde ve Seydilli, Yeşilbayır (Vank), Üçdeğirmenler (Harpink) köylerinde yaşayan, ana dili Türkçe olan ve ikinci dili olmayan kaynak kişilerden derlenmiştir.

Palu ağzında sesler çoğunlukla durulaşmıştır. i’leşme olayı yaygındır. Yuvarlaklaşma çokça görülmektedir. Özellikle görülen geçmiş zamanın birinci çokluk şahıs eki -duğ yuvarlak ünlüdür. Şimdiki zaman ekinde ise kapalı e kullanılır ve /- ér/

⁵ Daha geniş bilgi için bk. Süleyman Yapıcı, 2004, *age.*, s.9-85.

şeklindedir. Aynı zamanda /-ër/ eki geniş zaman eki olarak da kullanılır. Dolayısıyla bunların karıştırılmaması için cümledeki anlama bakılarak ayırt edilebilir. Bu özellik Palu ağzının belirgin özelliklerinden biridir. Palu ağzı şimdiki zaman ekinin kullanımı bakımından Azerbaycan Türkçesine yaklaşıır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNCELEME

1.1. Ses Bilgisi

1.1.1. Ünlüler

Ünlüler “ağız boşluğunda ve ses yolunda hiçbir engele çarpmadan çıkan seslerdir.”⁶ Türkçede /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ olmak üzere 8 tane ünlü vardır. Bu bakımdan Türkçe zengin bir dildir. Palu ağzında ise bu ünlülerin yanında nitelikleri bakımından farklı /â/, /á/, /ã/, /è/, /é/, /ò/, /ó/, /ô/, /ú/, /î/, /í/, /ĩ/ ve nicelikleri bakımından farklı /ā/, /ē/, /ẽ/, /ō/, /ō̄/, /ū/, /ū̄/, /ī/, /ĩ̄/, /ĩ̄/ ünlüleri bulunmaktadır.⁷ “Ağızlarda ünlülerin nitelik ve nicelik bakımından çeşitlenmesi; seslerin birbirine etkisi, konuşurların vurgu ve tonlama özellikleri, genel fonetik eğilimler, eskicil özelliklerin devamı vb. sebeplerden”⁸ oluşmaktadır.

1.1.1.1. Palu Merkez Ağzında Ünlüler

1.1.1.1.1. Normal Süreli Ünlüler

Normal süreli ünlüler, “ortalama söz temposuyla konuşurken bu tempo içinde ortalama/normal bir sürede boğumlanan”⁹ ünlülerdir. Palu ağzında tespit edilen normal süreli ünlüler ve çeşitleri şunlardır:

1.1.1.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/â/, /á/, /ã/)

/a/ kalın, düz ve geniş bir ünlüdür. Kelime başında, ortasında ve sonunda görülür: aḥşemındān “akşamından” (2/1), ıarım “karım” (1/2), baba (1/5), ḥaylēr “hayler-çağırır” (1/10), aklīne “aklına” (1/21), paklava “baklava” (10/46)...

Yörede /a/ ünlüsünden gelişen ve boğumlama yeri farklı yerlerde olan üç tane daha /a/ ünlüsü vardır:

⁶ Fatih Özek, **Tarihi Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Akçağ Yay., Ankara, 2014, s.17.

⁷ bk. Fatih Özek, **Kemaliye Ağzı**, Kesit Yay., İstanbul, 2016, s.53.

⁸ Fatih Özek, 2016, **age.**, s.53.

⁹ Ahmet Buran, “*Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarına İkincil Uzun Ünlüler*”, **Prof. Dr. Ahmet Buran – Makaleler**, Yay. Haz: Ercan Alkaya, S. Kaan Yalçın, Murat Şengül, Turkish Studiums Publication Series- V, Ankara, 2008, s.288-305.

/á/ Ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, düz, geniş, a ile e arası bir ünlüdür. “Bu ünlü e’den a’ya, a’dan e’ye geçişin bir ara sesidir. Palu ağzında daha çok a’nın e’ye dönüşümü sırasında ortaya çıkmaktadır. Bu ses, kendinden önceki ünlünün etkisiyle veya bazı ünsüzlerin etkilerini kendinden sonraki ünlülere aktarmaları sonucu oluşur.”¹⁰

Yörede genellikle inceltici özelliğe sahip d, l, ş, t, y, ünsüzleri ile birlikte veya ince ünlü bulunan kelimelerde görülür:

sábahten “sabahtan” (2/71), záman “zaman” (2/30), çıhárler “çıkarlar” (4/3), hástemiş “hastaymış” (4/51), dávari “davarı” (5/3), kıymeli “kıymalı” (24/73), tárhane “tarhana” (21/52), álektrik “elektrik” (20/18)...

/â/ Ünlüsü: a ile ı arasında yarı geniş, yarı dar, kalın bir ünlüdür. Yörede az sayıda örnekte tespit edilmiştir:

yâhemışuḥ “yıkamışız” (12/23), yâhiyah “yıkayalım” (12/24)...

İncelenen metinlerde bazı örneklerde /y/ ünsüzü kendinden önce gelen /a/ sesini daraltmıştır:

kâyнадurduḥ “kaynatırdık” (7/43, 33/56)...

/â/ Ünlüsü: Yarı yuvarlak, geniş, kalın, a ile o arası bir ünlüdür. İncelenen metinlerde tek örnekte tespit edilmiştir:

kânepede “kanepede” (8/87)...

1.1.1.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/è/, /ê/)

/e/ ünlüsü ince, düz ve geniş bir ünlüdür. Kelime başında, sonunda ve ortasında görülür: eve (1/2), yemege “yemeğe” (2/2), arḥe “arka” (3/9)...

Yörede bir kısmı /e/ ünlüsünden geliştiği bilinen, bir kısmı ilk şekillerin devamı olan ve çeşitli fonetik sebeplerle oluşmuş /e/ sesleri de tespit edilmiştir:

/è/ Ünlüsü: /e/ ile /i/ arasında boğumlanan ince, yarı geniş ve düz bir ünlüdür. Palu ağzında kapalı /e/ sesi “temel ünlülerin dışında adeta dokuzuncu bir ünlü”¹¹ gibidir.

¹⁰ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, **Elazığ İli Ağızları**, T.C. Elazığ Valiliği Elazığ Kültür Kurultayı, Elazığ, 2003, s.25.

¹¹ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.26.

Kapalı /e/'nin varlığı ile ilgili ilk görüş belirten V. Thomsen, "Orhon Yazıtları'ndaki beş, yer, yeti gibi sözcüklerin ilk hecelerinde görülen (i/ı arası) ünlü işaretinin bazan yazılıp bazan yazılmayışının e-i arasında dokuzuncu bir ünlüyü (è) gösteriyor olabileceğini belirtmiştir."¹² "Bu ünlü Eski Türkçe devrinden sonra Orta Türkçe devri metinlerinde de görülmektedir."¹³ Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan kapalı /e/ sesi Türkiye Türkçesi ağızlarında ve Türk lehçelerinden bazılarında (Azerbaycan, Halaç, Sarı Uygur ve Afganistan Türkçelerinde) varlığını sürdürmektedir.¹⁴

"/y/ sesinin bazı kelimelerde eriyip düşerken yanındaki ünlüyü daraltıp inceltiği görülmektedir. Bu fonetik olay sonucunda meydana gelen bir kapalı /è/ sesi"¹⁵ yöre ağızında tespit edilmiştir: nēse "neyse" (1/2), bēle "böyle" (6/3), èle "öyle" (12/4), şēdür "şeydir" (4/67)...

Palu ağızında şimdiki zaman ve geniş zaman ek ünlüsü kapalı e olarak kullanılmaktadır ve /-èr/ şeklindedir:

açèrduḡ "açardık" (6/1), bişèrdi "pişerdi" (7/3), yatèrdi "yatardı" (8/69), verèrler "veriyorlar" (8/2), bilmèrsiz "bilmiyorsunuz" (12/5), gidèr "gidiyor" (14/50), geçèrdi "geçerdi" (14/4), basèrdiler "basardılar" (20/48), yorulèruḡ "yoruluyoruz" (22/68)...

Yörede bazı i sesleri /è/'ye dönüştürülmüştür:

gène "yine" (9/79), èyi "iyi" (10/14), ḡèḡaye "hikâye" (23/8), gèttuḡ "gittik" (5/19)...

Yörede tespit edilen /è/'li bazı örnekler ile Eski Türkçede /è/'li olan örnekler örtüşmektedir. Örtüşen bu kelimelerde /è/ korunmuştur¹⁶:

dèrdi "derdi" (26/59), dèdi "dedi" (2/24) (ET *tè- "demek"); yèrdiler "yerdiler" (5/73), yèdürèrduḡ "yedirirdik" (8/70) (ET *yè- "yemek"); ètmezdi "etmezdi" (4/19) (ET *èt- "etmek, yapmak")...

¹² Emine Yılmaz Ceylan, "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü", <https://docplayer.biz.tr/58034-Ana-turkcede-kapali-e-unlusu.html>

¹³ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.26.

¹⁴ bk. Emine Yılmaz Ceylan, 1991, **agm.**, s.151-164.

¹⁵ Ahmet Buran, **Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları**, TDK Yay. , Ankara, 1997, s.22.

¹⁶ Fatih Özek, 2016, **age.**, s.55.

Doğu grubu ağızlarında ‘öyle, böyle’ kelimeleri ‘ële, bële’ şeklindedir.¹⁷ Yöre ağzında da bu şekilde kullanımlar görülmektedir:

bële “böyle” (6/9), ële “öyle” (9/6), ële “öyle” (27/14)...

Alıntı kelimelerin bazılarında /i/ sesinden dönüşen /è/ sesine yöre ağzında rastlanmaktadır:

hèç “hiç” (2/26)...

/è/ Ünlüsü: e ile ö arasında bir sestir. İnce, geniş ve hafif yuvarlaklaşmış bir ünlüdür. Bu ünlü, daha çok dudak ünsüzlerinin ve kelime içindeki yuvarlaklaştırıcı ünsüzlerin etkisiyle e’den ö’ye geçişte oluşan bir sestir. Palu ağzında sınırlı sayıda örnekte görülmektedir:

zêvk “zevk” (1/1), mêbre (4/43), zêbe (7/109), dêvletlere “devletlere” (7/173), êvladımın “evladımın” (34/114)...

1.1.1.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/ı/ , /i/)

/ı/ ünlüsü kalın, düz ve dar bir ünlüdür. Yöre ağzında kelime ortasında görülür: kırh “kırk” (8/24), hazır “hazır” (9/28), nahıre “nahıra” (5/3)...

Doğu grubu ağızlarında çok heceli kelimelerin sonundaki ‘ı, u, ü’ ünlüleri ‘i’ ile temsil edilir.¹⁸ Palu ağzında da kelimelerin ve eklerin sonundaki ı’lar i’leşmiştir:

pilavi “pilavı” (7/10), kabırgáyı “kaburgayı” (6/59), yabancı “yabancı” (27/53), kızı “kızı” (5/61)...

İncelenen metinlerde az sayıda örnekte son seste ‘ı’ sesi tespit edilmiştir: hankı “hangi” (13/55)...

/ı/ ünlüsünün fonetik sebeplere bağlı olarak oluşan çeşitleri görülmektedir:

/i/ Ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, dar, düz bir orta damak ünlüsüdür. Palu ağzında kalınlık-incelik uyumunun tersine ince ünlülerin kalınlaştığı ya da kalın

¹⁷ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. , Ankara, 2014, s.36

¹⁸ Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.56.

ünlülerin incelendiği görülmektedir. /i/ sesi de /ı/’dan /i/’ye ya da /i/’den /ı/’ya geçişte oluşan bir sestir:

elimízdán “elimizden” (7/16), hazırlanurdi “hazırlanırdı” (9/13), herif “herif” (9/69), pízoz “pizoz” (10/37), hízmet “hizmet” (12/9), zálímdi “zalimdi” (13/36), yanínde “yanında” (28/19)...

/i/ Ünlüsü: ı ile u arasında yarı yuvarlak bir ünlüdür. Palu ağzında daha çok /u/’nun düzleşmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır:

çociĥ “çocuk” (8/92), dokiz “dokuz” (10/10), fasilye “fasulye” (13/51), ĥamir “hamur” (12/62), çamaşırleri “çamaşırları” (12/77), kıvame “kıvama” (36/104)...

1.1.1.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri (İ)

/i/ ünlüsü ince, düz ve dar bir ünlüdür. Kelimelerin başında, sonunda ve ortasında kullanılmaktadır: bekçi (12/81), dildim “dilimledim” (12/82), şindi “şimdi” (13/1), iki (1/30), taziye (39/12), içeriye (2/24), illa (36/92)...

Yöre ağzında /i/ ünlüsünün genişlemesiyle veya /u/, /ü/ ünlülerinin düzleşmesiyle oluşmuş bir ^İ/i/ ünlüsü bulunmaktadır:

^İ/i/ Ünlüsü: i ile ü arasında yarı yuvarlak, yarı düz, ince, dar bir ünlüdür.

^İ<i: Düz ünlünün yuvarlaklaştığı görülmektedir. Bunlardan bazılarında /b/, /m/, /p/, /v/ ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi görülmektedir: içín “için” (10/26), emşîreyi “hemşireyi” (5/21); mîsafürümüz “misafirimiz” (7/24), evümüz “evimiz” (39/63), evîne “evine” (4/32)...

^İ<ü: İncelenen metinlerde yuvarlak ünlünün düzleştiği örnekler de görülmektedir: istîne “üstüne” (2/73)...

1.1.1.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/ö/, /ó/)

/o/ ünlüsü kalın, yuvarlak ve geniş bir ünlüdür. “Türkçe kelimelerde ilk hecede; alıntı kelimelerde ise ortada görülür.”¹⁹ Palu ağzında da aynı şekilde görülmektedir:

¹⁹ Fatih Özek, 2016, **age.**, s.59.

orah “orak” (5/16), odede “odada” (5/17), ode “oda” (18/118); torbe “torba” (5/9), horoz “horoz” (14/8), dohtor “doktor” (8/71), torahtan “çökelekten” (23/7)...

Yörede /o/ sesinden gelişen farklı sesler de vardır:

/ö/ Ünlüsü: o ile u arasında yarı dar, yarı geniş bir ünlüdür. Palu ağzında örneklerine rastlanmaktadır:

öni “onu” (6/55), öndan “ondan” (7/1), örte “orta” (5/105), öler “onlar” (6/43), yömurte “yumurta” (11/21), örede “orada” (7/147), böğün “bugün” (2/71), öyandım “uyandım” (19/5), dödağ “dudak” (26/54)...

/ó/ Ünlüsü: o ile ö arasında yarı kalın, yarı ince bir sestir. Palu ağzında örneklerine rastlanmaktadır:

ólmeye “olmasın” (1/1), óle “ola” (1/5), tóbe “tövbe” (1/32), nóhutti “nohuttu” (13/1), kór “kör” (15/3), ólene “ölene” (28/32)...

1.1.1.1.1.6. /ö/ Ünlüsü ve Çeşitleri (ö)

/ö/ ünlüsü ince, yuvarlak ve geniş bir ünlüdür. İlk hecede görülür: öküzlere (1/2), söz (13/22), böyük “büyük” (14/25), ögünde “önünde” (5/30), göynümüz “gönlümüz” (12/5), göme (6/70), ölçek (9/88), örterdiler (12/41), öterdi (14/8), köşesine (22/34)...

Bazı e seslerinin de dudak ünsüzünün etkisiyle ö/ö'ye dönüştüğü incelenen metinlerde tespit edilmiştir:

cövüzleri “cevizleri” (2/44), cövüz “ceviz” (19/32)...

Yörede ö ile ü arasında başka bir /ö/ sesi de vardır:

/ö/ Ünlüsü: ö ile ü arası yarı geniş, yarı dar, yuvarlak bir ince ünlüdür. Yörede sınırlı sayıda örnekte görülmektedir. hökümat “hükümet” (7/154), köftelər “köfteler” (13/10), yörük “yörük” (16/78)...

Tespit edilen bazı örneklerde ise dudak ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı etkisi görülmektedir: böyüklerimden “büyüklerimden” (4/37), böyúK “büyük” (16/36) ...

1.1.1.1.1.7. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri (/ú/, /ü/)

/u/ ünlüsü kalın, dar ve yuvarlak bir ünlüdür. Kelime başında, sonunda ve ortasında görülür: urenin “oranın” (4/38), konşulerimiz “komşularımız” (5/4), tandur “tandır” (9/87), avuç (30/164), ufajni “ufağını” (5/117), pune “nane” (7/61), çarşu “çarşı” (28/30), sancusi “sancısı” (8/70)...

Yörede /u/ sesinden çeşitli fonetik sebeplerden dolayı ortaya çıkan başka /u/ sesleri de vardır:

/ú/ Ünlüsü: Yarı ince, yarı kalın, dar, u ile ü arasında bir ünlüdür. Palu ağzında daha çok incelme, kalınlaşma ve yuvarlaklaşma gibi sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır:

ú<u: úFálurduḡ “ufalardık” (8/81), hüzúr “huzur” (29/42), palú “palu” (13/4), túte _ túte “tuta tuta” (6/34)...

ú<ı/i: ebelúḡ “ebelik” (10/11)...

ú<ü: úç “üç” (40/23)...

/ü/ Ünlüsü: u’ya göre daha kısa sürede boğumlanmaktadır: avüćine “avcuna” (2/75)...

1.1.1.1.1.8. /ü/ Ünlüsü

/ü/ ünlüsü ince, dar ve yuvarlak bir ünlüdür. Kelime başında ve ortasında görülür: öküḡ “öküz” (5/64), üş “üç” (7/24), güzün (29/20)...

1.1.1.1.2. Uzun Ünlüler

Uzun ünlü, “normalden daha uzun sürede boğumlanan ünlülere”²⁰ denir. Uzun ünlülerin varlığı üzerine birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Bugün uzun ünlüler Türkiye Türkçesi ağızlarında sayıları az da olsa varlığını sürdürmektedir²¹ Uzun ünlüler birincil uzun ünlüler ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere ikiye ayrılır:

²⁰ Fatih Özek, 2014, **age.**, s.65.

²¹ bk. Fatih Özek, “*Arapkir/Malatya Ağzında Birincil Uzun Ünlüler*” **Türkish Studies**, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, Fall 2009, p.1954-1963.

1.1.1.1.2.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler

Birincil uzun ünlü, “bir dilin bilinen ilk örneklerinden beri uzun olan ünlüleridir. İlk örnek her zaman ve mutlaka doğru ve asli şekil olmayabilir. Ancak daha önceki biçimi bilinmediği için ve daha sonra herhangi bir ses olayı ile değişmediği için, ilk örnekten itibaren uzun ünlülü olan şekillere birincil/ asli uzun ünlüler”²² denmektedir. Birincil uzun ünlüler, Türkçe kelimelerde Ana Türkçe Dönemi’nden beri var olan uzun ünlülerdir. “Türk dillerinde ve Ana Türkçede asli uzun ünlüler bulunduğu görüşü ilk kez Otto Böhtlingk’in 1851’de St. Petersburg’da yayımlanan ‘Über die Sprache der Jakuten’ adlı yapıtında ileri”²³ sürülmüştür.

Eski Oğuz Türkçesinde de uzun ünlülerin kullanıldığı ispatlanmıştır. Günümüzde Türkmen Türkçesinde uzun ünlülerin korunduğu tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde ise uzun ünlü yoktur. Yalnızca Türkiye Türkçesi ağızlarında asli uzun ünlülerin kullanıldığı bilinmektedir.²⁴

Palu ağzında tespit edilen birincil (asli) uzun ünlülü kelimeler şöyledir:

1.1.1.1.2.1.1. /ā/

āç “aç” (1/27) (AT *āç “aç”); çādīre “çadıra” (2/22), çādīrleri “çadırları” (5/24) (AT *çātīr “çadır”); dāş “taş” (11/8), dāştan “taştan” (39/20), dāşin “taşın” (1/23) (AT *tāş “taş”); dāyım “dayım” (4/40) (AT *tāy “dayı”); kānini “kanını” (6/21) (AT *kān “kan”); kālarah “kalınca” (7/24) (AT *kāl- “kalmak”); sāci “sacı” (38/17), sācın “sacın” (12/65), sācini “sacını” (6/4) (AT *sāç “sac; tava”); sālde “salda” (5/86), sāl “sal” (11/8) (AT *sāl “sal”); vārdi “vardı” (19/34), vār “var” (37/52), vārmīş “varmış” (4/52) (AT *bār “var”); yāyērdim “yayardım” (5/65) (AT *yāy- “yayık dövmek”)...

²² Ahmet Buran, 2008, **agm.**, s.288-305.

²³ Talat Tekin, **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, (Yay. Mehmet Ölmez) Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 13, Ankara, 1995, s.7.

²⁴ Daha geniş bilgi için bk. Talat Tekin, 1995, **age.**, s.9-38.

1.1.1.1.2.1.2. /ɪ/

kīz “kız” (5/103), kīzi “kızı” (8/64), kīzım “kızım” (4/23), kīzıme “kızıma” (10/32), kīzler “kızlar” (12/18) (AT *kīz “kız”)...

1.1.1.1.2.1.3. /ō/

ōn “on” (9/26), ōn “on”(13/56) (AT *ōn “10”); ōyun “oyun” (13/35); ōynēyesin “oynayasın” (13/36), ōynērler “oynarlar” (8/12), ōynardi “oynardı” (3/5), ōynarduḡ “oynardık” (18/26) (AT *ōyun “oyun; oynamak”); ōlurdī “olurdu” (11/10), ōlmayin “olmayın” (2/108), ōlēdi “olsaydı” (12/16), ōldise “olduysa” (12/34), ōldi “oldu” (14/5), ōlurse “olursa” (1/5) (AT *bōl- “olmak”); sōle “sola” (6/3) (AT *sōl “sol”); sōrēr “soruyor” (1/19), sōrērsen “soruyorsan” (7/95) (AT *sōr(a)- “sormak, sual etmek”); tōz “toz” (11/19) (AT *tōz “toz”), yōldan “yoldan” (4/17), yōllerin “yolların” (12/81) (AT *yōl “yol”)...

1.1.1.1.2.1.4. /ū/

būz “buz” (13/41) (AT *būz “buz”); kūrurdī “kururdu” (6/7) (AT *kūrı- “kurumak”); kūrT “kurt” (5/14) (AT *kūrt “kurt, böcek”)...

1.1.1.1.2.1.5. /ē/

bēg “bey” (10/48), bēgim “beyim” (7/125), bēginin “beyinin” (8/22) (AT *bēg “bey”); bēzi “bezi” (2/50), bēzdan “bezden” (2/86), bēzlerdan “bezlerden” (9/8) (AT *bēz “bez”); nē “ne” (29/14), nē_bīlūm “ne bileyim” (5 / 7) (AT *nē “ne”); dēlisi “delisi” (13/35) (AT *tēlū “deli”)...

1.1.1.1.2.1.6. /ē/

bēṣ “beş” (7/2) (AT *bēṣ “5”); bēṣiktemiş “beşikteymiş” (8/95) (AT *bēṣik “beşik”); dērdi “derdi” (5/2), dērdim “diyordum” (5/83), dēr “diyor” (1/5) (AT *tē- “demek”); yērdiler “yiyordular” (4/28), yērdiler “yerdiler” (8/36); yēsen “yesen” (35/31) (AT *yē- “yemek”)...

1.1.1.1.2.1.7. /ī/

īk “iğ” (7/134) (AT *īg “iğ”); īṣe “işe” (2/109), īṣ “iş” (7/58), īṣimdi “işimdi” (7/124), īṣTān “işten” (13/35) (AT *īṣ “iş”); bīri “biri” (1/2), bīrinde “birinde” (2/11), bīr “bir” (5/32) (AT *bīr “1”); dīṣini “dişini” (5/51) (AT *tīṣ “diş”); dīdērduh “didiyorduk” (2/59) (AT *tīt- “dit-”); gīrērdiler “girerdiler” (10/7), gīrmāḥ “girmek” (12/1), gīrmēr “girmiyor” (1/21), gīrmīṣ “girmiş” (2/25), girērdī “giriyordu” (9/38) (AT *kīr “gir-”)...

1.1.1.1.2.1.8. /ō/

bōlērđi “bölerdi” (9/80), bōlēruḥ “bölüyoruz” (2/83) (AT *bōl- “bölmek”); dōndi “döndü” (20/49), dōnērduh “dönerdik” (5/95) (AT *tōn- “dönmek”); dōrt “dört” (13/21) (AT *tōrt “4”)...

1.1.1.1.2.1.9. /ū/

gūzdan “güzden-sonbahardan” (9/87), gūze “güze-sonbahara” (5/26) (AT *kūz “güz”); yūz “yüz/100” (7/178) (AT *yūz “yüz”)...²⁵

²⁵ Daha geniş bilgi için bk. Talat Tekin, 1995, *age*, s.171.

1.1.1.1.2.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler, “dillerin bilinen ilk örnekleri itibariyle uzun olmadıkları halde, daha sonraki dönemlerde ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi ve hece kaynaşması gibi sebeplerle uzamış olan ünlülerdir.”²⁶ Palu ağzında görülen ünlü uzunluklarının büyük bir bölümü, çeşitli ses olayları neticesinde oluşmuştur:

1.1.1.1.2.2.1. Ünsüz Erimesi ve Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

Palu ağzında görülen ikincil uzun ünlülerin büyük bir bölümü, ünsüz düşmesinden doğan uzun ünlülerdir. Bölgede ünsüz erimesi veya düşmesi ile oluşmuş ikincil uzun ünlü örnekleri şunlardır:

1.1.1.1.2.2.1.1. /ğ/, /g/ Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/ā/

ālêrdim “ağlıyordum” (12/39); āzini “ağzını” (2/37); bādan “bağdan” (2/36), āacın “ağacın” (28/54), bālerimiz “bağlarımız” (7/48); bālêruḥ “bağlarımız” (2/37), cālemenin “çağlamanın- bahçe kapısı” (5/40); dālêrdūḥ “dağlıyorduk” (2/33); dāde “dağda” (25/35), dāıdı “dağıydı” (13/38), dāın “dağın” (14/55), dālar “dağlar” (15/2); bālêrdim “bağlıyordum” (5/58); sālāmdi “sağlamdı” (7/69); yā “yağ” (22/49), yāı “yağı” (5/66); yāmurdī “yağmurdu” (9/6)...

/ō/

ōlan “oğlan” (30/30), dōremişuḥ “doğramışız” (2/53), bōmaḥ “boğmak” (2/63), bōdeyi “buğdayı” (2/94), dōdum “doğdum” (34/13), dōrerduḥ “doğrardık” (18/35)...

²⁶ Ahmet Buran, 2008, **agm.**, s.288-305.

/õ/

õle “ögle” (19/39), dõerdiler “döğerdiler” (7/104)...

/ũ/

būdē “buğday” (1/25), mūrüb “muğrup- akşam ezanı vakti” (14/15), bülür
“bulgur” (12/47), tūla “tuğla” (16/9), yēdūmuz “yediğimiz” (30/2)...

1.1.1.1.2.2.1.2. /k/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/ũ/

elbiselũ “elbiselik” (14/22)...

1.1.1.1.2.2.1.3. /l/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/a/

ānīne “alnına” (6/21)...

1.1.1.1.2.2.1.4. /n/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/õ/

sõre “sonra” (23/25)...

1.1.1.1.2.2.1.5. /r/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/ē/

ķadē “kadar” (2/57, 30/49)...

1.1.1.1.2.2.1.6. /y/ Ünsüzünün Düşmesi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

/ē/

kēflidi “keyifliydi” (39/42), ķēz “çeyiz” (26/58), pēndir “peynir” (29/107)...

/ā/

bādanoS “maydonoz” (6/10)...

/ō/

ōledi “öyleydi” (36/35), bōle “böyle” (6/50)...

/ō/

ķōmiş “koymuş” (17/24)...

/ū/

sūle “söyle” (12/32)...

1.1.1.1.2.2.2. Hece Kaynaşmasıyla Meydana Gelen Uzunluklar

Hece kaynaşması olayı ile meydana gelen uzun ünlülere “Türkiye Türkçesi ağızlarında bolca rastlanır. İç seste ünlüler arasında bulunan bazı ünsüzler (k, g, ğ, h, l, n, r, v, y) eriyerek kaybolurlar. Bu erime sonrasında yan yana gelen iki ayrı hecelere ait iki ünlü birleşir ve uzun bir ünlüyü meydana getirirler. Hece kaynaşmasında iki ya da daha fazla hece kaynaşabilir. Dolayısıyla hece kaynaşmasına uğrayan kelimelerin hece sayısında bir azalma olur”²⁷

Palu ağzında hece kaynaşması olayı, diğer Türkiye Türkçesi ağızlarından farklı değildir. Sadece hece kaynaşması meydana gelirken bazı ünlülerin değiştiği görülür:

nēse “ne ise >neyse” (1/20), alēr “alıyor” (1/10), bīr dē “bir daha” (5/32, 30/104), nēse “neyse” (36/49)...

1.1.1.1.2.2.3. Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlüler

Türkçenin ses yapısında ayrı boğumlamalı iki ünlü yan yana bulunmaz. “Türkçe böyle bir özelliği kabullenmediği için, yan yana gelen iki ünlü arasında daima bir ünsüz türetir.”²⁸

²⁷ Ahmet Buran, 1997, **age.**, s.27.

²⁸ Ahmet Buran, 1997, **age.**, s.27.

Palu ağzında ünlü ile biten ve yine ünlü ile başlayan iki kelime yan yana geldiğinde, aradaki tabiî duraklama kalkarsa ünlülerden biri kendi etkisini geride kalan ünlüye yükleyerek onun uzamasına sebep olur. Çoğu zaman da bu ikili ünlü birleşerek tek bir ünlü halini alır²⁹:

nōlecaḡ “ne olacak” (1/27), nōlmiş “ne olmuş” (4/50), nētmişlerse “ne etmişlerse” (4/64)...

1.1.1.1.2.2.4. Tonlama ve Vurgu ile İlgili Uzunluklar

Kelimede, “vurguyu üzerinde taşıyan hece, tabiî olarak, diğer hecelere göre biraz daha baskılı söylenir. Bu türden vurgu ve tonlamalar, hece ünlüsünün söyleyişte uzamasına sebep olurlar.”³⁰

Konuşan kişi ve konuşmayla alakalı olan bu durumun sebep olduğu ünlü uzamalarına Palu ağzında da rastlanır. Ayrıca bazı ünlemlerde ve vurgu ile yapılan soru şekillerinde de bir uzunluk mevcuttur:

māl “mal” (1/17), kāvuşTum “kavuştum” (1/2), ū “o” (1/20), teyzesiyēm “teyzesiyim” (2/14), būşerdi “pişerdi” (2/18), güzēl “güzel” (38/65), şēlerdān “şeylerden” (7/45), çipērdūḡ “çırpardık-toprakla duvarı sıvamak” (12/21), üstünē “üstüne” (13/18), yapardī “yapardı” (14/5), āresi “arası” (26/100)...

1.1.1.1.3. Kısa Ünlüler

Kısa ünlü, “normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan”³¹ ünlülere denir. “Türkçede asli olarak kısa ünlü bulunmamaktadır.”³² Ağızlarda karşılaşılan kısa ünlü örnekleri Palu ağzında da tespit edilmiştir:

nē_bīlüm “ne bileyim” (2/13); tenīkedan “tenekeden” (2/23); baḡşliyaḡ “bahsedelim” (10/1); yanī “yani” (16/12), şehīt “şehit” (4/65), birbirlerine “birbirlerine” (18/52)...

²⁹ Ahmet Buran, 1997, *age.*, s.27.

³⁰ Ahmet Buran, 1997, *age.*, s.26.

³¹ Zeynep Korkmaz, 2007, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara, s.147.

³² Süleyman Kaan Yalçın, *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*, TDK Yay. , Ankara, 2013, s.37.

1.1.1.1.4. İkiz Ünlüler

1.1.1.1.4.1. Eşit İkiz Ünlüler

Eşit ikiz ünlü, “her iki ögesindeki ünlü aynı ve boğumlanma süreleri eşit olan ikiz ünlü”³³ türüdür. Palu ağzında tespit edilen eşit ikiz ünlüler şunlardır:

/aa/: daa “daha” (1/4), kabaatiniz “kabahatiniz” (1/11), aardurdiler “ağartırdılar” (2/67), aanın “ağanın” (5/117), aacı “ağacı” (5/29), saardī “sağardı” (7/78), aaçlerin “ağaçların” (25/12), aa “ağa” (25/18)...

/ee/: kesmee “kesmeye” (6/20), deel “değil” (29/62), evlanmee “evlenmeye” (34/129), baturmee “batırmaya” (37/61)...

/ii/: bocij “böceği” (3/38), çjidi “çiğidi-çekirdeği” (5/117), didijim “dediğim” (16/12), fakurlij “fakirliği” (17/35)...

/uu/: çocuuni “çocuğunu” (4/26), yiduumizi “yediğimizi” (3/31), kabuuni “kabuğunu” (10/43), çocu “çocuğu” (18/50), kabuuni “kabuğunu” (26/17)...

/üü/: düünler “dügünler” (6/23), yedüün “yediğin” (19/12), düştüünde “düştüğünde” (25/30)...

1.1.1.1.4.2. Yükselen İkiz Ünlüler

Yükselen ikiz ünlü, “birinci ögesi ikinciye göre daha dar ve süreksiz ünlü olan ikiz ünlü”³⁴ türüdür. Palu ağzında tespit edilen yükselen ikiz ünlüler şunlardır:

/ia/: kışlīa “kışlīga” (3/29), dıasKān “dağıskan-yeni doğum yapan kadın” (10/14), dıasKān “dağıskan- yeni doğum yapan kadın” (21/44)...

/ie/: yīērduh “yığardık” (9/90), yīērdim “yığardım” (34/88) ...

³³ Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.87.

³⁴ Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.248.

/ɯ/: yɯlurdi “yığılırdı” (2/65)...

/ie/: diem “diyeyim” (10/32), diēridan “diğeriden” (25/16)...

/oa/: soani “soğanı” (2/53), doal “doğal” (28/62)...

/ua/: unuderuā “unuderuğa-unutuyoruz a” (9/40), kuatlidim “kuvvetliydim” (5/97), puari “pınarı” (30/173), bualli “pahalı” (30/199)...

/ue/: satlue “satlığa” (3/43), burelue “buralığa” (26/52), kaşue “kaşığa” (29/123)...

1.1.1.1.4.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Alçalan ikiz ünlüler, “ikici ögesi birinciye göre daha dar ve süreksiz olan ikiz ünlü türü”³⁵dür. Palu ağzında tespit edilen alçalan ikiz ünlüler şunlardır:

/ae/: çae “çağa-çocuk” (2/114), sae “sağa” (6/3), almae “almaya” (33/4), torpae “toprağa” (34/21) ...

/āe/: tabāe “tabağa” (2/74)...

/aɯ/: çaurer “çağırıyor” (1/14), daɯt “dağıt” (1/27), aɯzlerine “ağızlarına” (2/72), baɯşliye “bağışlaya” (7/100), uşajm “uşağım” (34/184), aɯzluɯ “ağızlık” (35/65)...

/āɯ/: āɯr “ağır” (7/102), yāɯni “yağını” (2/19)...

/aj/: kapaj “kapağı” (2/72), aşaj “aşağı” (2/52), yarpajni “yaprağını” (2/58), torpaj “toprağı” (6/90), sāmsaj “sarımsağı” (36/72)...

/au/: ayaumi “ayağımı” (1/3), daudurem “dağıtırım” (1/17), daulirdi “dağılırdı” (2/12), çaururdi “çağırırdı” (2/5), parmaundan “parmağından” (2/21), sauh “soğuk” (2/85), saururduɯ “savururduk” (36/77)...

³⁵ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.15.

/ei/: g v  eim “gevs  ” (1/20), ipej “ipe i” (2/62), de   erdi “de   irdi” (36/110)...

/  /: do ec m “do aca ım-do uraca ım” (5/27), do erdin “do ardın” (38/17)...

/ u/: y urdi “yo urdu” (3/29),  ul “o ul” (19/26), do umler “do umlar” (24/1)...

/  /:   l “o ul” (6/95)...

/   /:   t “  t ” (2/ 111)...

/ i/: bast j “bast  -pestili” (2/43),  ayned j “ aynad  ı” (2/40), y ad j “y    ı” (16/114)...

1.1.1.2. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bir kelimedeki  nl lerin kalınlık incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır. K klerle eklerin birle mesinde, daima  nce gelen k k n  nl leri, sonra gelen eklerin  nl lerini belirlerler. Uyum bakımından ekler tabi olan, k kler ise tabi olunan gramer birlikleridir.

Kalınlık incelik uyumu ba langı tan bug ne kadar, T rk enin her devresinde  ok kuvvetli olarak i leyen kuraldır.³⁶ Palu a zında, kalınlık-incelik uyumu sa lam de ildir. Ancak yabancı dillerden alınan kelimelerde ve yazı dilinde uyuma girmeyen bazı kelimelerin, Palu a zında uyuma girdi ini de g rmekteyiz.

1.1.1.2.1. T rk e Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

1.1.1.2.1.1.  imdiki Zaman Ekinde

Palu a zında  imdiki zaman eki (- r/- ) ince  nl l  olarak kullanılır. İnce  nl l  kelime k k veya g vdelerine geldi inde uyuma girer: de   erler “de   iyorlar” (1/9), yeti   er “yeti   iyor” (2/70), i   er “i   iyor”(7/99), g t r  rim “g t r  yorum” (5/29)...

³⁶ Ahmet Buran,  erife O ra , 2003, **age.**, s.41.

1.1.1.2.1.2. +ki Aitlik Eki

Palu ağzında +ki aitlik eki tek şekilli olarak kullanılmaktadır. Yazı dilinde olduğu gibi ince ünlülü kelime kök veya gövdelerine geldiğinde uyumu bozmamaktadır: seninkini (1/6), benimkileri (1/7), zeve’deki hökümat “Zeve’deki hükümet” (7/154), içindeki (16/50)...

1.1.1.2.1.3. ki Bağlacı

Palu ağzında ki bağlacı yazı dilinde olduğu gibi ince ünlülü kelimelere geldiğinde uyuma girer: içeriye_ki (12/41), dēr_ki (1/7), èle_ki “öyle ki” (3/20), giyèrdiler_ki (4/62), edèrem_ki “ediyorum_ki” (37/51)...

Yazı dilinde olduğu gibi ki bağlacı kalın ünlülü kelimelerden sonra geldiğinde ise uyumu bozar: yoğururduḡ_ki “yoğururduk ki” (11/23), oturun_ki (7/118), var_ki (2/51), kızarur_ki “kızırır ki” (37/75)...

1.1.1.2.1.4. Birleşik Kelimelerde

Yörede “bir” ve “az” kelimelerinden oluşan biraz kelimesi bazen ilerleyici ünlü benzeşmesiyle “birez” biçiminde söylenerek uyuma girer: birez “biraz” (2/80), birez “biraz” (3/18), birez “biraz” (6/17), birez “biraz” (4/32), birez “biraz” (21/16)...

Bazen de yazı dilindeki gibi kullanılır, uyuma girmez: biraz (2/82), biraz (5/18)...

1.1.1.2.1.5. Kardeş/Ana Kelimeleri

Palu ağzında tespit edilen örneklerin bazılarında “kardeş” kelimesi yazı dilindeki gibi uyuma girmemiştir: kardeşim (5/20), kardeşi (5/20)...

İncelenen metinlerin bazıında ise “kardeş” kelimesinin aslını koruyarak uyuma girdiği görülmektedir: kardeşim “kardeşim” (7/179), kardeşim “kardeşim” (5/92)...

Yörede “anne” kelimesi tespit edilen sınırlı sayıda örnekte yazı dilindeki gibidir ve uyum dışında kalmıştır: ānnem (7/91), annesi (7/108), annen (8/41), annem (10/12)...

“Ana” kelimesi yörede çoğunlukla eski kullanımını devam ettirerek uyuma girmiştir: anām “annem” (5/116), anan “annen” (34/105), anam “annem” (7/178), anam “annem” (8/83), anām “annem” (12/10), anam “annem” (24/41)...

1.1.1.2.2. Alınma Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Özellikle dilimize Arapça ve Farsçadan geçmiş bulunan, ancak kalınlık-incelik yönünden Türkçenin kalınlık-incelik kurallarına aykırı düşen yabancı kelimeler, Palu ağzında büyük bir çoğunlukla uyuma sokulmuşlardır.

Yabancı kelimelerdeki dil benzeşmesi, ilerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmesi ile gerçekleşir.³⁷

1.1.1.2.2.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla

Söz içindeki seslerden birinin, kendinden sonrakini etkileyerek çıkış yeri veya biçimi bakımından kısmen veya tamamen sesi kendine benzetmesi olayı, ilerleyici benzeşmesidir. Palu ağzında ilerleyici benzeşmenin örnekleri sınırlı sayıdadır:

vakıt “Ar. vakt” (1/38), ataş “Far. āteş” (21/8), sada “Far. sāde” (11/19), zatan “Ar. zāten” (35/16)...

1.1.1.2.2.2. Gerileyici Benzeşme Yoluyla

Söz içindeki seslerden birinin kendinden öncekini etkileyerek çıkış yeri veya biçimi bakımından kısmen veya tamamen sesi kendine benzetmesi olayı, gerileyici benzeşmedir. Palu ağzında bunun örnekleri görülmektedir:

helep “Ar. ḥalep” (4/50), asPap “Ar. esvāb” (5/105)...

“Uzun ünlülü alınma kelimelerde önce uzun ünlü uzunluğu kaybolmuş sonra kalın ünlü incelmıştır”³⁸: tene “Far. dāne” (1/9), teze “Far. tāze” (37/37)...

³⁷ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.412

³⁸ Leyla Karahan, 2014, **age.**, s.4.

1.1.1.2.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması

Palu ağzında kalınlık-incelik uyumu özellikle eklerde sağlam değildir. Palu ağzı Doğu grubu ağızları içinde yer alır. Doğu ağzının belirgin özelliklerinden biri de ünlü uyumlarında görülen düzensizliktir.³⁹ Palu ağzında “geniş ünlülü bazı çekim eklerindeki ünlü incilmesi veya ünlü kalınlaşmasının sebep olduğu kalınlık-incelik uyumsuzluğu daha çok ünlü incilmesi bazen de ünlü kalınlaşmasıyla ortaya çıkar.”⁴⁰ Dolayısıyla yöre ağzındaki uyumsuzlukların bir kısmı bölgenin içinde bulunduğu ağız grubunun karakteristik özelliklerinin yansıması iken bir kısmı da fonetik olaylardan kaynaklanmaktadır.

1.1.1.2.3.1. Kalınlaşma Yönünde

Palu ağzında “/k/, /k/, /g/, /ğ/, /h/ ünsüzlerinin kendilerinden önce veya sonra gelen sesleri”⁴¹ kalınlaştırmasından kaynaklanan ünlü uyumsuzluklarına rastlanmaktadır.

1.1.1.2.3.1.1. +lık (>+luḡ) Ekinde

Palu ağzında bu ek çoğunlukla +luḡ biçimiyle kullanılmaktadır. İncelenen metinlerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

gölgelüḡ “gölgelik” (4/26), ölçeklüḡ “ölçeklik” (7/5), gelinlüḡ “gelinlik” (8/18), temizlüḡ “temizlik” (21/6), elbiselüḡ “elbiselik” (26/60)...

1.1.1.2.3.1.2. -mak (>-maḡ) Ekinde

Palu ağzında örnekleri görülmektedir:

gezmāḡTe “gezmekte” (12/16), görmaḡ “görmek” (26/67), öлмаḡ “ölmek” (5/72), tikmaḡti “tikmekti” (9/28), beslemāḡ “beslemek” (7/73), benzetmaḡ “benzetmek” (29/69), işmaḡ “içmek” (30/155) ...

³⁹ bk. Fatih Özek, “Doğu Grubu Ağızlarında Ünlü Uyumlarının Bozulması” *Zeitschrift für die Welt der Türken* / Journal of World of Turks, Germany, 124 06 2009, p:135-146.

⁴⁰ Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.70.

⁴¹ Fatih Özek, 2009, *agm.*, s.141.

1.1.1.2.3.1.3. -acak (>-icuḥ/-icaḥ/-ecaḥ/ecaḥ) Gelecek Zaman Ekinde

Palu ağzında örnekleri görülmektedir. “Uyumsuzluğun çoğunlukla ekin son ünlüsünden kaynaklandığını görmekteyiz. Bu durumu da ek sonundaki –k/-ğ/-h ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisine bağlıyoruz.”⁴²:

nōlecaḥ “ne olacak” (1/27), gēdicuḥ “gideceğiz” (12/17), ōlecaḥ “olacak” (13/33), bitecaḥ “bitecek” (13/46), gidecaḥ “gidecek” (14/49), ḳatlanecaḥsān “katlanacaksın” (2/113), gēdicaḥse “gidecekse” (9/58), gelicaḥ “gelecek” (16/112), getüreceḥtın “getirecektin” (2/55), çekecaḥ “çekecek” (2/108), bişüreceḥsen “pişireceksin” (5/68), verecaḥleri “verecekleri” (9/66), doğcaḥ “doğacak” (17/112), tutecam “tutacağım” (19/3), ōlecaḥ “ölecek” (25/52)...

1.1.1.2.3.1.4. -laṣ/-leṣ Fiil Yapım Ekinde

Yöre ağzında bu ek çoğunlukla kalın ünlülü (-laṣ) biçimiyle kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu ek ince ünlülü kelimelere kalın ünlülü olarak eklendiğinde uyum bozulmaktadır:

birlāṣerler “birleşiyorlar” (1/31), yerlaṣe “yerleşe” (2/105), birlaṣtırerduḥ “birleştirdik” (23/58) ...

1.1.1.2.3.1.5. Ayrılma Hâl Ekinde

Palu ağzında ayrılma hâl eki zaman zaman ince ünlülü kelimelere kalın ünlülü olarak getirilir ve bu nedenle ünlü uyumu bozulur: sendan “senden” (29/95), öncedan “önceden” (30/9), eskidan “eskiden” (30/154), penciredan “pencereden” (34/54), etindan “etinden” (7/119), sizdán “sizden” (1/10)...

1.1.1.2.3.2. İncelme Yönünde

Palu ağzında kalınlık-incelik uyumunun incelme yönünde bozulması bölgenin karakteristik özelliklerinden biridir. Yörede, kelimelerde ve eklerde meydana gelen incelmeler kalınlık-incelik uyumunu bozmaktadır. “Bilindiği gibi, /y/, /ş/, /ç/ ünsüzlerinin kendisinden önce veya sonra gelen ünlüler üzerinde incelticisi etkisi

⁴² Fatih Özek, 2009, *agm.*, s.141.

vardır.”⁴³ Yörede bu ünsüzlerin inceltici özelliklerinden dolayı kalınlık-incelik uyumunun bozulduğu örnekler de tespit edilmiştir.

1.1.1.2.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde

Palu ağzında öğrenilen geçmiş zaman eki (-miş) ince ünlülü şekliyle kullanılır. “Ekteki dar-düz kullanımları eski şekillerin devamı, ince ünlülü şeklin kullanımı da /ş/ ünsüzünün inceltici etkisi olarak açıklayabiliriz.”⁴⁴ Yörede, ince ünlülü ekin kalın ünlülü kelimelere gelmesi ünlü uyumunu bozar:

almış “almış” (4/42), yâhemişuh “yıkamışız” (12/23), ölmüş “olmuş” (12/23), hazırılanmışler “hazırılanmışlar” (8/94), taħmış “takmış” (13/12), yanmış “yanmış” (14/45), yarulmuş “yarılmış” (5/31), kaħmış “kalkmış” (26/89), açmış “açmış” (27/48)...

1.1.1.2.3.2.2. Şimdiki Zaman Ekinde

Şimdiki zaman eki Palu ağzında -ër/-è şeklinde kullanılmaktadır. Palu ağzında kullanılan şimdiki zaman ekleri sadece ince ünlülü şekilleriyle kullanıldıkları için, kalın ünlülü olan kök ya da gövdelerde uyumun bozulmasına neden olurlar:

çairër “çağırıyor” (1/14), yatmër “yatmıyor” (1/21), yandurër “yandırıyor” (7/174)...

1.1.1.2.3.2.3. Geniş Zaman Ekinde

Palu ağzında geniş zaman eki zaman zaman uyum dışı kalır. Kalın ünlülü köklere -ër/-ür geniş zaman ekleri getirilince uyum bozulmaktadır:

çihër “çıkıyor” (1/22), yapërdi “yapardı” (5/49), baħërdi “bakardı” (7/159), yollèrdüh “yollardık” (9/4), yaperdi “yapıyordu” (4/34) ...

İnce ünlülü köklere de geniş zaman eki -ur şeklinde gelince uyum bozulmaktadır: sevünurduħ “sevinirdik” (10/26)...

⁴³ Fatih Özek, 2009, **agm.**, s.139.

⁴⁴ Fatih Özek, 2009, **agm.**, s.140.

Geniş zaman eklerinin bir kısmı uyuma girer: verürem “veririm” (1/18), beslêrdi “beslerdi” (37/31), dèyêrdi “derdi” (10/54), vururduḡ “vururduk” (11/3), yıḡarduh “yıkardık” (6/60), getürür “getirir” (23/51), verürem “veririm” (1/18)...

Aynı durum geniş zamanın olumsuzu için de söz konusudur: işmezdi “içmezdi” (7/98)...

1.1.1.2.3.2.4. Şart Ekinde

Palu ağzında şart eki ince ünlölüdür. Dolayısıyla kalın ünlölü kelime kök veya gövdelerine gelince uyum dışı kalır: ölurse “olursa” (30/5), ölse “olsa” (1/17), ölurdise “olurduysa” (13/26)...

Doḡu grubu ağızlarının karakteristik özelliklerinden biri de çok heceli kelimelerin sonunda bulunan /ı/, /u/, /ü/ seslerinin /i/ biçimde tek şekilli kullanılmasıdır.⁴⁵ Ancak bunun fonetik bir sebeple açıklanamayacağı ifade edilmiştir.⁴⁶ Bu kelime kök veya gövdelerin ve eklerin Osmanlı Türkçesi imlası ile alakalı olarak uyum bozukluklarına sebep olduğu düşünülmektedir.⁴⁷ Palu ağzındaki kelimelerin sonundaki /ı/, /u/, /ü/ seslerinin de /i/ biçiminde tek şekilli kullanılmasında Osmanlı Türkçesi imlasının etkisi olabilir:

1.1.1.2.3.3.5. Kelimelerde

1.1.1.2.3.3.5.1. Dar Ünlülerle Biten Kelimelerde

i’leşme temayülü, Palu ağzında ekler sınırını aşarak dar ünlülerle biten kelimelere kadar uzanmıştır. Bunun sonucu olarak da son sesleri i’leşen kalın ünlölü kelimelerde bir uyumsuzluk meydana gelir:

doli “dolu” (16/40), komşiler “komşular” (2/27), koḡileri “kokuları” (2/27), aynı “aynı” (14/1), ḡari “karı” (7/138), kuzi “kuzu” (7/146), ḡuyi “kuyu” (13/45), yari “yari” (34/100), yuḡari “yukarı” (15/28) ...

⁴⁵ bk. Leyla Karahan, 2014, **age.**, s.52. ; Fatih Özek, 2009, **agm.**, s.136-139.

⁴⁶ Ahmet Buran, 1997, **age.**, s.32.

⁴⁷ bk. Fatih Özek, 2009, **agm.**, s.137.

1.1.1.2.3.3.5.2. Yabancı Kelimelerde

Palu ağzında uyuma giren yabancı kelimelerin yanında uyuma girmeyenler de oldukça çoktur. Bu örneklerin bir bölümü yazı dilinde uyuma sokulduğu halde Palu ağzında incelmeye temayülünden dolayı uyumsuzdur:

h fte “Far. hefte” (12/11), sobeye “Mac. szoba” (12/8), kafesine “Ar. kaf ” (1/20), par  “Far. p re” (1/17),  are “Ar.  arra” (29/54), zurne “Far. surn y” (19/33)...

1.1.1.2.3.3.6. +li Ekinde

Palu ağzında bu ek tek  ekilli olarak +li bi imindedir. Ek, tek  ekilli kullanıldığı i in kalın  nl l  kelimelere eklendiğinde uyum dı ı kalmaktadır:

y li “ya lı” (6/64),  apa lı “kapaklı” (2/72), boyliler “boylular” (4/68),  uatlıdim “kuvvetliydim” (5/97), tuzlı “tuzlu” (6/7), tora lı “toraklı-  kelekli” (6/70), kulplid r “kulpludur” (7/3), zorlı “zorlu” (7/76), pullı “pullu” (8/23),  atafatlı “ atafatlı” (9/39), atlı “atlı” (9/37), davulli “davullu” (18/21), ayranlı “ayranlı” (13/51), datlı “tatlı” (8/82), sulı “sulu” (23/72)...

1.1.1.2.3.3.7. +ci Ekinde

Palu ağzında bu ek ince  nl l  olarak +ci/+ i bi imindedir. Ek, sadece ince  nl l  kullanıldığından dolayı kalın  nl l  kelimelere eklendiğinde uyum dı ı kalmaktadır:

yolciyi “yolcuyu” (10/25), a  iler “a  ılar” (9/41), davulcilere “davulculara” (6/29), yabancı “yabancı” (7/6),  alguciler “ algıcılar” (24/50), furunci “fırıncı” (26/15)...

1.1.1.2.3.3.8. +(y)i Belirtme H li Ekinde

Palu ağzında bu ek tek  ekilli olarak +i bi imindedir. Ek, tek  ekilli kullanıldığı i in kalın  nl l  kelimelere eklendiğinde uyum dı ı kalmaktadır:

ayaumi “aya ımı” (1/3), tohumı “tohumu” (2/55), tuzı “tuzu” (9/93), to acı “tokacı” (34/166), oruci “orucu” (19/6)...

1.1.1.2.3.3.9. +(s)i III. Tekil Şahıs İyelik Ekinde

Palu ağzında bu ek ince ve dar ünlülü olarak kullanılmaktadır. Ek, bu şekilde kullanıldığı için kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyum dışı kalmaktadır:

koḡusi “kokusu” (22/53), dayrasi “dairesi” (22/83), babasini “babasını” (4/44), babasidür “babasıdır” (7/113), kapısı “kapısı” (2/78), arásinde “arasında” (6/9)...

1.1.1.2.3.3.10. Görülen Geçmiş Zaman Ekinde

Görülen geçmiş zaman eki Palu ağzında ince ve dar ünlülü (-di) şekliyle kullanılır. Ek, tek şekilli kullanıldığı için kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyum dışı kalmaktadır: kurudī “kurudu” (3/22), oldi “oldu” (37/43), kalurdi “kalırdı” (14/13), koyulurdi “koyulurdu” (13/50), yapmıştı “yapmıştı” (12/72), yapuldi “yapıldı” (41/32)...

1.1.1.2.3.3.11. Şahıs Eklerinde

Palu ağzında incelleme temayülünden dolayı şahıs eklerinde zaman zaman uyumun bozulduğu görülür. “Doğu grubu ağızlarının büyük bir bölümünde zamir kökenli teklik 1. ve 2. şahıs ekleri ile bildirme ekleri, Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi ‘-am/-em, -san/-sen’ ” şeklindedir. Palu ağzında da zamir kökenli 1. ve 2. şahıs ekleri aynı şekildedir:

1.1.1.2.3.3.11.1. Birinci Tekil Şahıs Eki

Palu ağzında zamir kökenli birinci tekil şahıs eki düzensiz kullanıldığında uyum dışı kalır. Çoğunlukla kalın ünlülü kelimelere ince ünlülü olarak geldiğinde uyumu bozar: alurem “alırım” (1/3), kalurem “kalırım” (4/48), yıḡarem “yıkırım” (1/3), kalem “kalayım” (5/12), ālem “alayım” (10/47), vururem “vururum” (29/85), biraḡurem “bırakırım” (37/50)...

1.1.1.2.3.3.11.2. İkinci Tekil Şahıs Eki

Zamir kökenli ikinci tekil şahıs eki Palu ağzında düzensiz kullanıldığında uyum dışı kalır. Kalın ünlülü kelimelere ince ünlülü olarak eklendiğinde uyumu bozar: kalursen “kalırsın” (1/27), vurursen “vurursun” (2/40), ḡaruşturursen “karıştırırsın” (41/4)...

1.1.1.2.3.3.11.3. Birinci Çokluk Şahıs Eki

Palu ağzında iyelik kökenli çokluk 1. şahıs ekinin ünlüsü kalın ve yuvarlaktır⁴⁸. Dolayısıyla ince ünlülü kelimelere kalın ünlülü olarak eklendiğinde uyumu bozar: bişirêrduḡ “pişirirdik” (12/7), verêruḡ “veririz” (1/31), çekmeduḡ “çekmedik” (2/26), serêrduḡ “sererdik” (6/7), ettiuḡ “ettik” (7/14), yêrduḡ “yerdik” (8/44), sirêrduḡ “sıyırırdık” (9/8), çektuḡ “çektik” (15/7), tikêruḡ “dikiyoruz” (22/75), bellemişuḡ “bellemişiz” (36/119)...

1.1.1.2.3.3.11.4. Üçüncü Çokluk Şahıs Eki

Palu ağzında 3. çokluk şahıs eki çoğunlukla ince ünlülüdür. Dolayısıyla ince ünlülü kelimelerle uyuma girerken kalın ünlülü kelimelere ince ünlülü olarak geldiğinde uyumu bozar: çihârler “çıkarlar” (4/3), kavururler “kavururlar” (7/3)...

1.1.1.2.3.3.12. Olumsuzluk Ekinde

Palu ağzında olumsuzluk eki ince ünlülü şekliyle kullanılır. Bu yüzden kök ünlüsü kalın olan kelimelere eklenince uyumu bozar: yatmêr “yatmıyor” (1/21), kıymêrduḡ “kıymıyorduk” (12/13), yorulmezduḡ “yorulmazdık” (5/67), kômezduḡ “koymazdık” (6/70), aşmezdi “açmazdı” (8/16), atmedan “atmadan” (24/13), alınmez “alınmaz” (25/51)...

1.1.1.2.3.3.13. Çokluk Ekinde

-lar çokluk eki daha çok ince ünlülü olarak kullanılır ve kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyumu bozar: davarlere “davarlara” (38/67), bayramler “bayramlar” (39/4), çalguler “çalgılar” (40/5), olanler “oğlanlar” (26/46)...

1.1.1.2.3.3.14. -la/-le Fiil Yapım Ekinde

Yöre ağzında bu ek ince ünlülü (-le) biçimiyle kullanılmaktadır. Kalın ünlülü kelimelere eklendiğinde uyum dışı kalmaktadır: başledi “başladı” (7/72), kucaḡledi

⁴⁸ Daha geniş bilgi için bk. Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.72.

“kucakladı” (5/41), pakledüh “pakladık-temizledik” (5/31), hazırler “hazırlar” (1/4), hople “hopla” (11/7), salledi “salladı” (5/18)...

1.1.1.2.3.3.15. +gil İsimden İsim Yapma Ekinde

+gil eki, hep ince ünlülü olduğu için kalın ünlülü kelimelere geldiğinde kalınlık-incelik uyumunu bozmaktadır: somungil (30/149), bayram ağgil “Bayram Ağgil” (33/34), anamgile “annemgile” (34/118), kayınbabamgilin “kayınbabamgilin” (40/8)...

1.1.1.2.3.3.16. I. Tekil ve I. Çokluk İyelik Eklerinde

Palu ağzında 1. tekil ve 1. çokluk iyelik eklerinin zaman zaman, kalın ünlülü kelimelere ince ünlülü olarak eklenmesinden dolayı uyum dışında kaldığı görülmektedir: karilerim “karılarım-eşlerim” (1/7), hamurim “hamurum” (7/29), kaynim “kaynım” (7/116), aklimde “aklımda” (7/121), bacimun “bacımın” (8/56), kardášim “kardeşim” (10/54), ramazanlerimiz “ramazanlarımız” (14/4)...

1.1.1.2.3.3.17. Kalınlık-İncelik Uyumunun Diğer Hâl Eklerinde Bozulması

Yönelme Hâl Eki: Zaman zaman ince zaman zaman da kalın ünlülü kullanımı uyumu bozar: çaye “çaya-nehire” (12/24), kazıe “kazığa” (10/44), hahe “hahayabancıya” (1/31), cane “cana” (34/104), kışe “kışa” (35/71)...

Bulunma Hâl Eki: Uyuma aykırı örnekler Palu ağzında görülmektedir: hatırımda “hatırımda” (1/13), önde “orada” (2/11), yaninde “yanında” (19/55), sude “suda” (22/12)...

Çıkma Hâl Eki : Çıkma hâl eki bazen kalın ünlülü kelimelere ince ünlülü; ince ünlülü kelimelere de kalın ünlülü gelmektedir. Bu durumlarda ünlü uyumunu bozmaktadır. : namazden “namazdan” (9/2), yarımnden “yarımnden” (14/55)...

İlgi Hâl Eki: Palu ağzında ince ünlülü kullanımından kaynaklı uyumun bozulduğu görülmektedir: karının “karının” (1/9), ağanin “ağanın” (7/137)...

1.1.1.3. Uyum Değişmesi

Uyum değişmesi, ince ünlülerin tamamen kalın ünlüye veya kalın ünlülerin tamamen ince ünlüye dönüşmesidir. “Kelime kök veya gövdelerinde ilerleyici veya gerileyici benzeşme sonucunda oluşmaktadır.”⁴⁹ İncelenen metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır:

şörbeyi “çorbayı” (2/30), yımırte “yumurta” (2/80), söhüre “sahura” (22/1), terefi “tarafı” (4/8), örte “orta” (2/103), üfeleme “ufalama” (35/12)...

1.1.1.4. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Bir kelimenin ilk hecesinde düz bir ünlü var ise sonraki hecelerde yer alan ünlülerin de düz; ilk hecesinde yuvarlak ünlü bulunuyorsa daha sonra gelen hecelerdeki ünlülerin ya düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlüler olması kuralıdır.

Palu ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu pek sağlam değildir. Yazı dilinde uyuma giren bazı kelimeler Palu ağzında da uyuma girmez.

1.1.1.4.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Palu ağzında düzlük yuvarlaklık uyumu sağlam değildir. Bu uyumsuzluk genellikle ekleşme sırasında meydana gelmektedir. Kök hecedeki yuvarlak ünlüden sonra düz ünlü, düz ünlüden sonra da yuvarlak ünlülerin gelmesi ve çeşitli ünlü-ünsüz olayları neticesinde uyumun bozulduğu görülür.⁵⁰ Düzlük-yuvarlaklık uyumun bozulmasının nedenlerinden biri de Palu ağzının karakteristik bir özelliği olan yuvarlaklaşma olayıdır: ayururduḡ “ayırırdık” (2/48), kaşuḡ “kaşık” (2/74)...

1.1.1.4.1.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Köklerde Bozulması

Hem Türkçe hem de yabancı dillerden alınma kelimelerin kök seslerinde meydana gelen değişmeler ve özellikle de son hecede görülen yuvarlaklaşma uyumunun bozulmasına neden olmaktadır. Kelimelerin asli şekillerine uygun olarak telaffuz edilmesi, uyumu bozar: degüldi “değildi” (7/13), sāluḡ “sağlık” (12/18), dolidi “doluydu” (14/31)...

⁴⁹Fatih Özek, 2016, **age.**, s.85.

⁵⁰ Ahmet Buran, 1997, **age.**, s.39.

Türkiye Türkçesi yazı dilinde uyuma girmiş olan bazı kelimelerin Palu ağzında asıl şekillerini muhafaza ettikleri görülür: artuḥ “artık” (7/113), altun “altın” (8/5)...

1.1.4.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Eklerde Bozulması

1.1.4.1.1.2.1. Şimdiki Zaman Ekinde

Palu ağzında şimdiki zaman eki olarak sadece -ër/-è eki kullanıldığı için bazı kelimelerde uyumu bozar: baturèruḥ “batırırız” (2/43), döğèrduḥ “döğüyorduk” (5/114), öynèrduḥ “oynuyorduk” (11/7), getürmèr “getirmiyor” (12/32)...

1.1.4.1.1.2.2. Geniş Zaman Ekinde

Palu ağzında görülen yuvarlaklaşma temayülünden dolayı geniş zaman ekinin zaman zaman yuvarlaklaşarak uyum bozukluğuna neden olduğu görülür: verürem “veririm” (1/18), kalurdi “kalırdı” (8/22), bilür “bilir” (8/68), gelürdiler “gelirdiler” (9/6)...

1.1.4.1.1.2.3. Görülen Geçmiş Zaman Ekinde

Palu ağzında görülen geçmiş zaman eki yuvarlak ünlülü fiillerden sonra düz ünlü, düz ünlülü fiillerden sonra yuvarlak ünlülü olarak kullanılabilmekte ve zaman zaman uyumsuzluğa neden olmaktadır: қаhtum “kalktım” (1/12), uçèrduḥ “uçuyorduk” (12/11), tökülürdi “dökülürdü” (13/8), serèrduḥ “seriyorduk” (12/79)...

1.1.4.1.1.2.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde

Bu ek Palu ağzında genellikle düz ünlüdür ve uyumu bozar: örtmişuḥ “örtmüşüz” (12/15), olmişti “olmuştu” (3/20), götürmişler “götürmüşler” (4/44), oḥumış “okumuş” (7/7)...

1.1.4.1.1.2.5. Şahıs Eklerinde

Birinci çokluk şahıs eki, genellikle Palu ağzında yuvarlak ünlülü biçimiyle kullanılır. Bunda yuvarlaklaşma eğiliminin etkisi büyüktür. Bu nedenle çoğu kez bu ek uyum dışı kalır: dauderuḥ “dağıtıyoruz” (1/31), verdüḥ “verdik” (5/7), vurursen “vurursun” (2/40), ayrılèruḥ “ayrılıyoruz” (12/27)...

1.1.4.1.1.2.6. -dır/-dir Fiil Yapım Eklerinde

Düz ünlülü fiilere yuvarlak ünlülü şekilleriyle geldiklerinde uyum bozulur: yandurağ “yandırılım” (12/6), kaldurêrduğ “kaldırırdık” (5/16), gezdururduğ “gezdirirdik” (6/15)...

1.1.4.1.1.2.7. -ır/-ir Fiil Yapım Eklerinde

Düz ünlülü fiilere yuvarlak ünlülü şekilleriyle geldiklerinde uyum bozulur: geçürêrler “geçirirler” (1/33), bişürürduğ “pişirirdik” (6/16), bitürdüğten “bitirdikten” (6/85), yatururduğ “yatırırdık” (10/29)...

1.1.4.1.1.2.8. +lık/+lik İsim Yapım Eklerinde

+lık/+lik (luğ) ekinde uyumsuzluğun nedeni ekin, düz ünlülü fiilerden sonra yuvarlak ünlülü olarak kullanılmasıdır: sālūğ “sağlık” (12/18), damazluğ “damazlık-maya” (3/33), başluğ “başlık” (14/19)...

1.1.4.1.1.2.9. İyelik Eklerinde

İyelik eklerinde düzlük-yuvarlaklık uyumu genel olarak görülmektedir. Ancak bazı örneklerde yuvarlaklaşma sonucu ortaya çıkan uyumsuzluk tespit edilmektedir:

Birinci Tekil Şahıs: ayaumi “ayağımı” (1/3)...

İkinci Teklik Şahıs: parmaundan “parmağından” (2/21)...

Üçüncü Teklik Şahıs: yüzini “yüzünü” (10/6), külünü “külünü” (12/59)...

Birinci Çoğul Şahıs: malumizi “malımızı” (1/31), allahumuze “allahımıza” (2/28), mutfaumuz “mutfağımız” (9/79)...

1.1.4.1.1.2.10. Bildirme Ekinde

Palu ağzında “iyelik kökenli çokluk 1. şahıs eki ile bildirme eki ünlüsü yuvarlaktır.”⁵¹ +dır/+dir/+dur/+dür bildirme eklerinde genellikle yuvarlak ünlülü +dur/+dür biçimlerinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden

⁵¹Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.72.

olur: vardur “vardır” (5/114), kızımdur “kızımdır” (5/47), kapidür “kapıdır” (1/29), hasıldür “hasırdır” (12/22), külünçedür “külünçedir” (6/98)...

1.1.4.1.1.2.11. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Hâl Eklerinde Bozulması

Belirtme Hâl Eki: Ek i’leşme temayülünden dolayı uyum dışı kalmaktadır: üzümü “üzümü” (6/79), öni “onu” (9/80)...

1.1.1.5. Ünlü Değişmeleri

Ünlüler bazen komşu hecelerdeki ünlülerin bazen de yanlarındaki ünsüzlerin etkileri ile zaman zaman değişikliğe uğrarlar.

1.1.1.5.1. Ön Damaksıllaşma

y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t gibi ünsüzler, kalın ünlüleri bazen kendi boğumlanma sınırlarına çekerek, türlü hecelerde onların incelmesine yol açarlar.

a>e: Palu ağzında bazı ünsüzlerin (y, ş, ç, c, z, s, l, m, n, t) inceltici tesirleri sonucu ortaya çıkarlar. Ancak bu türden incelmelerin birçoğunu belirli bir kurala bağlamak zordur. Kişilerin şahsi ağız özellikleri ve bazı fonetik olaylar neticesinde, a>e,ê değişimi yönünde yaygın bir eğilim vardır⁵²: koze “koza” (3/41), able “abla” (29/88), yazme “yazma” (24/62), ane “ana” (5/6), karesi “karası” (6/4)...

Bazı alınma kelimelerde ve bazı Türkçe birleşik kelimelerde benzeştirme yoluyla a>e değişimi meydana gelir: abrenin “aha+buranın” (13/42)...

Bazı alıntı kelimelerde de aslı korunmuştur: parelerini “paralarını” (4/41)...

a>â: a’nın â’ya değişmesi genel olarak a>e yönündeki incelmenin ve e>a yönündeki kalınlaşmanın bir ara devresi olarak karşımıza çıkar. Ayrıca a>e değişmesi bazen tamamlanamayarak yarım kalmakta ve a>â değişmesi meydana gelmektedir: hatâm “hatam” (1/20), maḥsât “maksat” (1/29), báyram “bayram” (2/1), sábaḥ “sabah” (4/6), zâman “zaman” (3/9)...

a>i: almiyan “almayan” (4/42), olicaḥ “olacak” (8/65)...

⁵² Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.60.

ı>i: Ön, iç ve son seslerde görülebilen bir değişmedir. Türkçede yedi ünlü normal ses uzunluğuna sahiptir. Sadece ı ünlüsünün normalden kısa şekli vardır. ı ünlüsünün uzunluğu diğer ünlüler gibi normal değildir. Bu yüzden müstakil bir ses olma özelliği diğer ünlülerden biraz daha azdır. Bu zayıflığı dolayısıyla tek başına hece olmak durumunda kaldığı zaman, bazen yerini kendisine en yakın ünlü olan i'ye bırakır.⁵³

Palu ağzında da diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi bir i'leşme temayülü vardır: kapiye “kapiya” (3/26), kaḫvalti “kahvaltı” (13/52), āyni “aynı” (2/57), yari “yari” (2/87), ḫariler “karılar-kadınlar” (3/5), sicaḫ “sıcak” (29/62), alti “altı” (41/7), mayise “mayısa” (12/1), baci “bacı” (34/112), çihērdi “çıkardı” (2/3)...

ı>ı: ı>i değişimi aşamasında ortaya çıkan bir değişmedir: aklíne “aklına” (1/21), ḫırıl̄ti “hırıl̄tı” (2/60), kı̄zıme “kızıma” (5/25)...

u>i: Doğu grubu ağızlarında “çok heceli kelime gövdeleri ile bazı eklerin sonunda bulunan ‘ı, u, ü’ ünlüleri ‘i’ ünlüsü ile karşılanır.”⁵⁴ Palu ağzında bunun örnekleri oldukça çoktur: dolidi “doluydu” (14/31), kuri “kuru” (9/53), ḫoḫi “koku” (9/94), komḫileri “komşuları” (2/5), fasilye “fasulye” (4/10), buni “bunu” (41/12), yolcilērdiler “yolculardılar” (9/59), doli “dolu” (28/7)...

u>ü: Bu değişim bazı ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle meydana gelmektedir. İncelenen metinlerde bir örnekte tespit edilmiştir: fasülye “fasulye” (13/10)...

1.1.1.5.2. Art Damaksıllaşma

Bazı ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak ön, iç ve son seslerde görülen bir değişmedir. Palu ağzında az da olsa bazı sesler henüz tam olarak durulaşmadığı için yarı kalın, yarı ince ünlüler de görülür.

e>á değişmesi: Palu ağzında bazı sesler henüz tam olarak durulaşmadığı için e>a değişimi sırasında bazen değişme tam olmaz ve a ile e arasında yarı kalın, yarı ince bir ses meydana gelir: birláşērler “birleşiyorlar” (1/31), öncedán “önceden” (13/10), edálım “edelim” (1/6)...

⁵³ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.61.

⁵⁴ Leyla Karahan, 2014, **age.**, s.56.

i>ı değişmesi: Eski şekillerin muhafaza edilmesi ve ünlü benzeştirmesi yoluyla i>ı değişimi görülür. İncelenen mertinlerde tek örnekte tespit edilmiştir: hanķı “hangi” (13/55)...

i>ı değişmesi: i>ı değişmesinin ara safhasıdır: bız “biz” (8/84)...

ö>o değişmesi: bocig “böcek” (3/39), ķor “kör” (9/74)...

ü>o değişmesi: boyük “büyük” (4/40)...

1.1.1.5.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Palu ağzında görülen ünlü yuvarlaklaşmalarının birçoğu dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkilerine bağlanmaktadır. Ancak Palu ağzında yuvarlaklaşma karakteristik bir durumdur ve oldukça ileri düzeydedir. “Palu ağzında ünlü yuvarlaklaşması, kelime kök ve gövdeleriyle diğer çekim eklerinde de görülür.”⁵⁵

e>ê değişmesi: Palu ağzında daha çok yabancı dillerden alınma kelimelerde tespit edilen bir değişmedir. Genel olarak kelimenin ilk hecesinde görülür: zêvk “zevk” (1/1), dêvletlere “devletlere” (7/173), cêvüz “ceviz” (7/41), gêvşejm “gevşegim” (1/20)...

i>î değişmesi: Doğu Anadolu ağızlarında temayül olan yuvarlaklaştırmanın ve bazı ünsüzlerin etkisiyle bu değişim meydana gelmektedir: evîne “evine”(4/33), mîsafürümüz “misafirimiz” (7/24), benim “benim” (7/57), gelîn “gelin” (7/117), elbîseler “elbiseler” (9/13), bilezîg “bilezik” (9/22), içîn “için” (10/26)...

ı>î değişmesi: çādîr “çadır” (2/28), aşai̇lere “aşağılara” (2/44)...

ı>u değişmesi: Palu ağzında, gerek kelime köklerinde gerekse eklerde zaman zaman düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülür. Özellikle eklerdeki yuvarlaklaşma oldukça fazladır. Eklerdeki bu yuvarlaklaştırma Eski Oğuz Türkçesi özelliklerinin korunduğunu

⁵⁵ Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.73.

gösterir. Bununla birlikte ünlü benzeşmelerinin ve bazı ünsüzlerin etkisiyle ortaya çıkan değişimler de vardır⁵⁶: açuhtur “açıktır” (2/107), sālūh “sağlık” (12/18), altunlerini “altınlarını” (4/41), alurdūm “alırdım” (2/14), kaşuḥ “kaşık” (36/26), çarşudan “çarşıdan” (2/48), sacun “sacın” (6/72), yaptuḥ “yaptık” (7/1), yazdurse “yazdırsa” (6/50), yarulmuş “yarılmış” (5/31), yakuşur “yakıştır” (26/94)... satur “satır” (5/86) kelimesinde ise ı>u yuvarlaklaşması olduğu düşünülse de kelime aslını korumaktadır.

i>u değişmesi: fulan “filan” (9/47)...

i>ü değişmesi: büşürdiler “pişirirdiler” (9/16), bülürdün “bilirdin” (14/13), bindürdiler “bindirirdiler” (4/17), getürür “getirir” (1/3), verürdüm “verirdim” (7/42), kesüldi “kesildi” (9/16)...

1.1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

i>a değişmesi: sâabi “sahibi” (2/114), táhar “tahir” (7/122)...

i>ê değişmesi: êyidi “iyiydi” (5/71), heş “hiç” (24/9), heḵâye “hikâye” (7/107), mánêli “manili” (7/109) ḥadê “hadi” (5/24)...

ü>ö değişmesi: böyük “büyük” (6/26), gövegüsi “güveyisi” (4/5)...

ü>ô değişmesi: hökümat “hükümet” (7/154), böyüklerimden “büyüklerimden” (4/37)...

1.1.1.5.5. Geniş Ünlülerin Daralması

a>ı değişmesi: ḥıtmidan “hatmiyle” (5/112)...

a>u değişmesi: buhar “bahar” (7/149)...

⁵⁶ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.66.

e>i değişmesi: tencirede “tencerede” (7/63), dimemĩř “dememiş” (4/52), yimez “yemez” (12/70), pencirenin “pencerenin” (35/58), tenike “teneke” (30/177), etmiyan “etmeyen” (4/19), bilaber “beraber” (5/10) ...

è>i değişmesi: Yazı dilinde e<è yönündeki gelişim Palu ağzında bazı kelimelerde è>i yönündedir: yiduumizi “yediğimizi-yèdięimizi” (3/31), dimezdi “demezdi” (7/123)...

o>a değişmesi: savuhtur “soğuktur” (4/61), sauh “soğuk” (34/20)...

o>u değişmesi: undan “ondan” (12/25), u “o” (4/64), urucini “orucunu” (4/29), kumah “koymak” (5/3), nuhud “nohut” (7/68)...

1.1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

ö>è değişmesi: bèle “böyle” (3/11), èle “öyle” (5/48)...

u>ı değişmesi: yımırte “yumurta” (10/13), kabırgayı “kaburgayı” (6/59), çamırın “çamurun” (16/48)...

u>i değişmesi: simaği “sumağı” (6/54), òni “onu” (2/31), buni “bunu” (41/12), komşiler “komşular” (2/27), yoğti “yoktu” (3/11), boyliler “boylular” (4/68), suyi “suyu” (35/21), ifağ “ufak” (2/31), yimuşağ “yumuşak” (5/112)...

ü>i değişmesi: sözi “sözü” (2/112), öldi “öldü” (25/52), türlü “türlü” (12/36), külli “küllü” (5/102), sürisi “sürüsü” (7/75), türkisini “türküsü” (7/111), kiçiktim “küçüktüm” (12/39), istinde “üstünde” (4/64), bikèrduđ “bükerdik” (3/45), köpri “köprü” (34/122), sirèrsiz “sürersiniz” (37/28)...

1.1.1.6. Ünlü Düşmesi

Palu ağzında görülen ünlü düşmeleri daha çok kelimenin iç sesinde meydana gelir. Ön ve son seslerde bu ses olayına daha az rastlanır: hökmât “hükümet” (8/61), koşsundan “kokusundan” (12/80), tenkeler “tenekeler” (8/53), nerman “neriman” (7/140), kavrurduḡ “kavururduk” (2/76), yuḡumuz “udıku>uyıku>yuku>yuhu/ uykumuz” (9/48)...

Bazı yabancı kelimelerde vurgusuz orta hece ünlüsü düşer: ḡaḡket “hakikat” (8/57), daḡke “dakika” (13/56), hökmât “hükümet” (12/60), sülaḡler “sürahiler” (7/13), refḡa “refika” (5/114)...

İki kelimenin birleşmesiyle yan yana gelen iki ünlüden biri düşer: nōlecaḡ “ne olacak” (1/27)...

İki kelimenin birleşmesiyle vurgusuz kalan orta hece ünlüsü düşer: abḡadē “aha+bu+kadar/ bu kadar” (14/51), abrede “aha+bura+da/ burada” (3/25)...

Hal ekleriyle birleşen, yer ve yön bildiren kelimelerin sonundaki ünlü düşürülür: içerde “içeride” (3/10), dışarda “dışarıda” (3/6), nerde “nerede” (12/20), burde “burada” (3/24), üstan “üstüne” (4/61)...

Türkiye Türkçesinde kullanılan bazı alıntı kelimelerde ünlü türemesi olmuştur. Bu kelimelerin ağızlardaki kullanımında ünlü düşmesi var gibi görünse de gerçekte bu kelimeler asıl şekillerini korumaktadır: keyḡ “keyif” (1/1), ḡaysidan “kayısıdan” (24/48), tārmār “tarumar” (4/42), fasli “faslı” (4/32)...

1.1.1.7. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleriyle birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesiyle ünlü türemesi meydana gelmektedir.⁵⁷ Palu ağzında iç seste ve son seste görülür. Bu türemelerin çoğu alıntı kelimelerde yan yana bulunan iki ünsüz arasında; Türkçe kelimelerde ise, çok heceli kelimelerde, ayrı hecelere ait iki ünsüzün yan yana bulunması halinde bu iki ünsüz arasında bir ünlü türetilmektedir: fazile “fazla” (34/33), pıraváye “provaya” (9/26)...

⁵⁷ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.229.

Son seste meydana gelen ünlü türemelerinin büyük bir kısmı şahsi ağız özelliklerinden kaynaklanmaktadır: hepi “hep” (24/60), eşkere “aşikar” (3/4), teraḥi “teravîh” (14/6)...

“amicem” kelimesinde ünlü türemesi yoktur. Eski şeklin devamı söz konusudur: amca< amıca< abıca <aba <eçe+si⁵⁸

1.1.1.8. Hece Kaynaşması

Bir kelimedeki yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin yahut da yan yana bulunan iki kelimedeki birincinin son sesi ile ikincisinin ön sesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır⁵⁹: apar “alıp var>alıp götür>götür” (5/70), nêse “ne ise >neyse” (10/42), burada “bu arada>burada” (3/25), kaḥvalti “kahve altı>kahvaltı” (13/52)...

1.1.1.9. Hece Yutumu

Bir kelimedeki ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır⁶⁰: herisine “her birisine> herbirine” (7/178), dē “daha” (5/32), kitliyan “kilitleyen” (10/55), tazisi “taziyesi” (5/74), genler “kendileri”(4/3), ḳalmıcaḥ “kalmayacak” (2/33), ḥekâṭini “hikâyesini” (7/107), undan “oradan” (3/23), âlêzdeki “elazığ’daki” (5/13), görümî “görümcesi” (5/46), maḥlâdan “mahalleden” (9/94), antıbotüktür “antibiyotik” (12/2), taziden “taziyeden” (13/24), yêḥ “yiyelim” (37/2)...

1.1.2. Ünsüzler

Palu ağzında yazılı dilimizde mevcut ünsüzler dışında /ğ/, /ḥ/ gibi ünsüzler kullanılmaktadır. Yine farklı boğumlanma özelliklerine sahip /Ç/, /ç/, /ḥ/, /K/, /Ḳ/, /ḳ/, /l/, /ṇ/, /P/, /ṛ/, /ṛ/, /S/, /T/, /y/ sesleri de kullanılmaktadır.

⁵⁸ Talat Tekin, “ ‘Amca’ ve ‘Teyze’ Kelimeleri Hakkında”, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/500308>.

⁵⁹ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.116.

⁶⁰ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.116.

/Ç/ Ünsüzü: c ile ç arasında yarı tonlu bir sestir. Genellikle kelime içindeki ve kelime sonundaki ç seslerinin c'ye yaklaşması durumudur: çifÇi “çiftçi” (1/5), pavuÇ “pabuç” (12/12)...

/ç / Ünsüzü: Bu ses c ile j arası bir sestir: köç “kóc” (6/78)...

/ğ/ Ünsüzü: Bu ses daha çok kelime başında ve kelime ortasında görülür k>ğ değişiminden doğmuştur: oğli “oğlu” (8/58), bulğur “bulgur” (33/19), leğane “leğene” (5/85)...

/h/ Ünsüzü: Palu ağzında kelimenin iç ve son seslerinde bulunan k ve kelime başındaki bazı h seslerinden dönüşmeyle ortaya çıkmış bir ünsüzdür. Normal h'ye göre daha baskılı ve hırıltılı çıkar: oğuttuğ “okuttuk” (7/7), beşih “beşik” (5/29), kağhvelerini “kahvelerini” (6/19), ráğmetli “rahmetli” (25/46)...

/h/ Ünsüzü: Sızıcı, nefesli, tonlu-tonsuz gırtlak ünsüzüdür: hoş “hoş” (10/3), herife “herife” (12/9), haŧte “hafta” (12/11), ħedig “hedik” (2/96)...

/K/ Ünsüzü: k ile g arasında yarı tonlu bir sestir: Kişi “kişi” (2/2), yemeK “yemek” (2/15), erüK “erik” (5/26)...

/k/ Ünsüzü: k ile ğ arasında yarı tonlu bir sestir: kaziK “kazık” (7/1)...

/k/ Ünsüzü: Daha kalın ve daha arkadan boğumlanan k sesidir. Dilin arka tarafının yumuşak damağa ses yolunu kapatacak şekilde temasıyla oluşan tonsuz bir ünsüzdür: karım “karım” (1/2), kápileri “kapıları” (2/5), koğhusi “kokusu” (12/1), kare “kare” (26/1)...

/l/ Ünsüzü: Düşmek üzere olan “l” sesidir: alğının “alının” (4/23)...

/n/ Ünsüzü: Bu ünsüz bazen kendinden sonra gelen ünsüzün özelliklerine bürünerek erimeye yüz tutar: bunler “bunlar” (10/24), sonre “sonra” (1/8)...

/p/ Ünsüzü: Süreksiz, yarı tonlu b ile p arası bir sestir: asPabini “esvabını” (5/100)...

/r/ Ünsüzü: Düşmek üzere olan r sesidir: kader “kadar” (13/44), sonre “sonra” (5/23), bir “bir” (13/9)...

/ṛ/ Ünsüzü: Boğumlandığı sırada titreklığı biraz daha uzatılan ve üzerine basılarak söylenen r sesidir: pendirden “peynirle” (6/10), kabıṛgáyı “kaburgayı” (6/59), zūṛnē “zurna” (12/45)...

/S/ Ünsüzü: Yarı tonlu, sızıcı z ile s arasında bir sestir: köS “köz” (14/44), gelmeS “gelmez” (1/13), bādanoS “maydanoz” (6/10)...

/T/ Ünsüzü: d ile t arasında yarı tonlu bir kapanma (patlamalı) ünsüzüdür: kāvüşTum “kavuştum” (1/2), Tūrlī “türülü” (2/18), işTe “işte” (7/3)...

/y/ Ünsüzü: Bazı kelimelerde y ünsüzü düşme eğilimi göstermektedir: keyfi “keyfi” (1/2), diyem “diyeyim” (1/33), èyle “öyle” (2/26), reyḫan “reyhan/fesleḡen” (6/64)...

1.1.2.1. Ünlü-Ünsüz İlişkileri

Türkiye Türkçesinde kullanılan ünsüzlerden bazılarının çift boğumlanma noktaları vardır. Bu ünsüzler beraber kullanıldıkları ünlülere göre ön damakta ya da arka damakta boğumlanırlar. Türkçe kelimelerde k, g ve ince l, ince ünlülerle; ḡ, ḡ ve kalın l, kalın ünlülerle kullanırlar. Söz konusu ünsüzler ve ünlüler arasındaki uyum Türkçenin belli başlı ses özelliklerinden biridir. Bugün kullandığımız alfabede bu sesleri

kalın ve ince olarak karşılayan farklı işaretler yoktur. Ünsüzlerin kalın ya da ince olduğunu anlamak için kendi hecesindeki ünlüye bakmak gerekmektedir.⁶¹

1.1.2.1.1. Ünlü-Ünsüz Uyumu

k, g, k, ğ, ğ gibi ünsüzlerin yanlarındaki ince ünlüleri kalınlaştırma etkileri yüzünden, yalnız bir hecesi kalınlaşmaya uğramış ünlüsü ince sıradan kelimelerde, kaybolmuş bulunan ünlü uyumundaki bozukluğu gidermek için ünlülerin değişen incelik niteliğinin ünsüzlere aktarılması yoluyla kelimenin genel söylenişini başka bir şekilde yeniden devam ettirmeye dayanan uyumdur.⁶²

Palu ağzında da ünlü ünsüz uyumunun örnekleri görülmektedir: değişerler “değişiyorlar” (1/9), düğün “dügün” (2/11), kılduğ “kaldık” (5/26), beğanmezsen “beğenmezsen” (1/8), tükənmiş “tükenmiş” (7/122)...

1.1.2.2. Ünsüz İlişkileri

Ünlüler gibi ünsüzler de birbirlerinden etkilenirler. Bunun sonucunda da bazı fonetik olaylar meydana gelir.

1.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

Bir kelimenin herhangi bir yerinde bir ünsüzün başka bir ünsüze dönüşmesidir.

1.1.2.2.1.1. Tonlulaşma

Tonlulaşma “ünsüzlerin boğumlanması sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi, ünsüzlerin tonluluk niteliği”⁶³ kazanmasıdır. Tonlulaşma; en az çaba yasası, uzun ünlülerin kısalması ve dillerdeki genel temayüller gibi sebeplerden dolayı meydana gelmektedir. Uzun ünlülerin kısalarırken bıraktığı seslik izlerden biri olarak tonlulaşmayı Talat Tekin şöyle ifade etmektedir: “Uzun bir ünlünün boğumlanma süresi kısa yani normal uzunluktaki bir ünlününkinin aşağı yukarı iki katıdır. İşte süre bakımından kendisinden sonra gelen ötümsüz patlayıcıya üstün ve hâkim durumda olan uzun ünlü kendisindeki süreklilik niteliğini ünsüze de geçirir.

⁶¹ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.77.

⁶² Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.230.

⁶³ Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.215.

Başka deyişle, ünsüz ötümlüleşmesi aslında bir ünlü-ünsüz benzeşmesinden başka bir şey değildir.”⁶⁴

Bugün Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen tonlulaşmaların büyük bir bölümü genel temayülden kaynaklanmakla birlikte bir kısmı da Talat Tekin’in bahsettiği şekilde uzun ünlülerin kısalması ile meydana gelmiştir. Tonlulaşma aynı zamanda Eski Oğuz Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biridir. “Bir Oğuz Türkçesi olan Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında da güçlü bir tonlulaşma eğilimi vardır.”⁶⁵

Palu ağzında görülen tonlulaşma örnekleri de yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı ortaya çıkmıştır. Yörede tespit ettiğimiz tonlulaşma örnekleri şunlardır:

b<p değişmesi: Yazı dilinde tonsuz biçimiyle kullanılan bazı kelimeler yörede tonlulaşmıştır: bekmez “pekmez” (8/51), bastırma “pastırma” (30/185)... Bazı kelimeler ise tonlu ilk şekillerini devam ettirmektedirler:

ön seste: barmahtan “parmakla” (13/54), büşürmiş “pişirmiş” (26/85)...

son seste: hab “hap” (5/12)...

d-<t- değişmesi: Türkçede ve Palu ağzında en fazla örneği görülen tonlulaşmadır. Kelimenin her yerinde görülen bir değişmedir. “Oğuz Türkçesi ağızlarının da karakteristik bir özelliğidir”⁶⁶:

ön seste: datlısını “tatlısını” (8/38), dāş “taş” (11/8), dārērdim “tarardım” (7/131), dırnaḡ “tırnak” (2/115), duzuni “tuzunu” (36/105), dadine “tadına” (22/27), davşānler “tavşanlar” (14/54) anladam “anlatayım” (17/1)...

iç seste: kapadēruḡ “kapatıyoruz” (2/93), gētduḡ “gittik” (5/33), ḡorhudērsiz “korkutuyorsunuz” (29/87), dayadēr “dayatıyor” (11/27)...

son seste: nuḡud “nohut” (7/68)...

g<k değişmesi: Eski Türkçede kelime başında g sesi yoktu. Batı Türkçesinde kelime başında gördüğümüz g’ler Eski Türkçede ‘k’ şeklinde idi. Eski Türkçede ‘k’ ile başlayan bazı kelimeler Batı Türkçesine geçerken başlarındaki k’yi g’ye çevirmişlerdir.

⁶⁴ Talat Tekin, 1995, *age.*, s. 129.

⁶⁵ Fatih Özek, 2016, *age.*, s. 113.

⁶⁶ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, *age.*, s.79.

Diğer Türk şivelerinde bu değişme olmamıştır. Baştaki bazı k’lerin Batı Türkçesinde g olması Batı Türkçesinin bütün sahalarında hep aynı olmamıştır, doğu ve batı Oğuzcaları arasında olduğu gibi İstanbul Türkçesi ile ağızlar arasında da bazı farklar meydana gelmiştir. Dolayısıyla ağızlar bu konuda İstanbul Türkçesinden daha ileriye gitmişler ve edebi dilde k ile başlayan bir kısım kelimeleri de g’ye çevirmişlerdir⁶⁷:

ön seste: gemüklerini “kemiklerini” (9/82), gendi “kendi” (22/49) genler “kendileri” (4/3), geçileri “keçileri” (7/56)...

iç seste: Hem kelimenin kökünde hem de ekte bulunabilir: yapduğ “yaptık” (10/31), unıderem “unutuyorum” (4/47),

son seste: böreg “börek” (6/6), yimeg “yemek” (7/22), bocig “böcek” (3/39), eşeg “eşek” (7/173) avrad “avrat” (2/108), ifağ_teveg “ufak tefek” (17/54), reng_reng “renk renk” (25/39)...

z<s değişmesi: İncelenen metinlerde tek örnekte ve son seste tespit edilmiştir: abdez “abdest” (1/3), nergize “nergise” (18/41)...

1.1.2.2.1.2. Yarı Tonlulaşma

Palu ağzında bazı sesler henüz tam olarak durulaşmadığı için yarı tonlu sesler de kullanılmaktadır.

K<k değişmesi: Metinlerde tespit edilen örneklerde son seste ve iç seste görülür: yemeK “yemek” (2/71), inek “inek” (7/94), sanKi “sanki” (12/1)...

T<t değişmesi: Metinlerde tespit edilen örneklerde iç seste ve son seste görülür: kâvuşTum “kavuştum” (1/2), gêtTi “gitti” (12/41), mevlüt “mevlit” (7/7)...

T<r değişmesi: İncelenen metinlerde tek örnekte ve iç seste tespit edilmiştir: çıḡaTur “çıkarır” (1/3)...

⁶⁷ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, BAYRAK Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 2008, s.85.

P<v değişmesi: İncelenen metinlerde tek örnekte tespit edilmiştir: asPapleri “esvapları” (5/108)...

1.1.2.2.1.3. Tonsuzlaşma

Tonsuzlaşma, “ses tellerinin ciğerlerden gelen havayı titreştirmesi ve ton vermesi; ünsüzlerin boğumlanma sırasında titreşimlerini kaybederek tonsuzluk niteliği kazanmasıdır.”⁶⁸

Türkiye Türkçesi yazı dilinde tonlulaşmış biçimleriyle kullanılan bazı kelimeler, Palu ağzında eski şekillerini koruyarak tonsuz biçimleriyle kullanılmaktadır:

p<b değişmesi: Palu ağzında sınırlı sayıda örnekte ve ön seste tespit edilmiştir: paklaveler “baklavalalar” (10/19), pace “baca” (8/96)...

ç<c değişmesi: Palu ağzında sınırlı sayıda örnekte ve iç seste tespit edilmiştir: pençereleri “pencereleri” (2/78), karınçe “karınca” (2/56)...

h<ğ değişmesi: İncelenen metinlerde tek örnekte ve iç seste tespit edilmiştir: çihnerduh “çiğnerdik” (2/105), çoğunde “çoğunda” (29/4), yihèruh “yığıyorduk” (23/72)...

k<g değişmesi: İncelenen metinlerde ön seste ve iç seste tespit edilmiştir: kefkirin “kevgirin” (2/84), kimi “gibi” (1/21), kimidi “gibiydi” (2/78), karkış “kargış” (12/33), hankı “hangi” (8/37)... kölge “gölge” (14/55) örneğinde ise kelimenin tonsuz ilk şekli korunmuştur.

t<d değişmesi: İncelenen metinlerde ön seste tespit edilmiştir: tøkèrduh “dökerdik” (3/34), tikelürdi “dikilirdi” (9/13), tükanlerdân “dükkânlardan” (7/14), tutun “dut” (2/58), ta “da” (2/96)...

t<r değişmesi: çıhatmış “çıkarmış” (23/24)...

⁶⁸ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.215.

f<v değişmesi: İncelenen metinlerde tek örnekte ve iç seste tespit edilmiştir: kefkirin “kevgirin” (2/84)...

1.1.2.2.1.4. Süreklileşme

Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzler haline gelmesi olayına süreklileşme denir. Palu ağzında tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

b>m değişmesi (iç seste): kimi “gibi” (7/3, 26/11)...

b>v değişmesi (iç seste): bava “baba” (10/54), pavuÇ “pabuç” (12/12)...

c>j değişmesi (son seste): taj “tac” (8/27)...

c>ş değişmesi (son seste): haş sılaman “hacı Süleyman” (7/133), haş “hac” (5/90)...

ç>ş değişmesi: Palu ağzında çok fazla görülen bir diğer sızıcılışma olayıdır. Bu değişim kelimelerin ön, iç ve son seslerinde bulunabilir:

ön seste: şörbeyi “çorbayı” (2/30)...

iç seste: aşmışlêrdî “açmışlardı” (6/77), geçmişuĥ “geçmişiz” (2/90), geşti _ geşti “geçti geçti” (5/31), işmezdi “içmezdi” (7/98), kışlerinden “kışlarından-bacaklarından” (5/38), işli “içli” (5/86), gëştuĥ “geçtik” (2/22), genşler “gençler” (2/27), aştım “açtım” (17/23), kaştım “kaçtım” (41/11), bişmiş “biçmiş” (39/57)...

son seste: pirinş “pirinç” (4/9), kaş “kaç” (6/17), üş “üç” (7/24), iş “iç” (2/45), pavuş “pabuç” (12/12), avuş “avuç” (40/16)...

ç>j değişmesi: güjdan “güçten” (8/46)...

k>ĥ değişmesi: Palu ağzında bu ses değişmesi ön, orta ve son seslerde görülmektedir:

ön seste: ĥıneyi “kınayı” (12/37)...

iç seste: yohtī “yoktu” (6/6), çihēr “çıkar” (15/1), oturmahtan “oturmaktan” (15/1), aḥşámler “akşamlar” (14/54), kucaḥledi “kucakladı” (5/41), oḥundi “okundu” (4/32) ufahtan “ufaktan” (35/46)...

son seste: oḥ “ok” (7/122), pambuḥ “pamuk” (14/36), torpāḥ “toprak” (13/49), çocuḥ “çocuk” (8/13)...

1.1.2.2.1.5. Süreksizleşme

Sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzler haline gelmesi olayına süreksizleşme denir. Palu ağzında, yazı dilinde ve aydın konuşmasındaki yumuşak ğ sesi süreksiz bir ünsüz olarak telaffuz edilir. Bu durumu da eski şeklin korunması olarak açıklamak mümkündür. Palu ağzında tespit edilen süreksizleşme örnekleri şunlardır:

v>b değişmesi (iç seste): paklaba “baklava” (8/37)...

v>g/ğ değişmesi (iç seste): Palu ağzında tespit edilen örnekler aslını korumuştur: döğerler “dövüyorlar” (2/99) < OT *tög-, ögmiyam “övünmeyeyim” (37/26) < OT *ög-, söğdi “sövdü” (29/51) < OT *sög-...

ğ>g değişmesi (iç seste): yemegimi “yemeğimi” (1/4), yüzüğüm “yüzüğüm” (15/1), ipegi “ipeği” (3/44)...

Bazı örneklerde aslını korumuştur: beganmezsən “beğenmezsın” (1/8) < OT *begen-, düğün “dügün” (20/70) < ET *tügün, degüldi “değildi” (9/19) < OT *tegül, igne “iğne” (14/37) < ET *igne, yigit “yiğit” (5/74) < ET, OT *yigit...

ğ>g değişmesi (iç seste): eğürürdiler “eğirirdiler” (2/66), dibegimiz “dibegimiz” (2/77), leğane “leğene” (2/38)...

oğli ‘oğlu’ (8/58) (< ET, OT *oğul) kelimesinde ise aslını korumuştur.

y>g değişmesi: İncelenen metinlerde tespit edilen örnekler şöyledir: gine “yine” (23/71), güvegi “güveyi” (2/12), hágbe “heybe” (4/55)... bēgim “beyim” (7/125) (< OT *beg) kelimesinde ise aslını korumuştur.

n>g değişmesi (iç seste): ögüne “önüne” (5/5), öge “öne” (5/78), ögini “önünü” (6/14), ögünde “önünde” (26/28)...

1.1.2.2.1.6. Sürekli Ünsüzlerin Kendi Aralarındaki Değişmeleri

ğ>v değişmesi: Örnekleri çok fazla olmamakla birlikte Palu ağzında görülebilen bir değişmedir. Kelimenin iç sesinde bulunur: savuhtur “soğuktur” (4/61)...

ğ>y değişmesi: Palu ağzında tespit edilen bir örnekte aslını korumuştur: çeynēr “çiğner” (6/95) < EOT *çéyne-...

h>ḥ: Türkçeye Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerdeki h sesi, Palu ağzında, asli şekillerinde olduğu gibi daha baskılı ve hırıltılı telaffuz edilir: ḥástemiş “hastaymış” (4/51), ḥoroz “horoz” (5/9)...

r>l: bilaber “beraber” (5/10), sūlahler “sūrahiler” (7/13) melhem “merhem” (16/30) senelerden beli “senelerden beri” (16/40)...

m>n: Sınırlı sayıda örnekte görülen bir değişmedir: şindikiler “şimdikiler” (12/9), koñşiler “komşular” (10/12)...

n>v değişmesi: yalavuz “yalnız” (3/26)...

n>y değişmesi: göynümüz “gönlümüz” (12/6)...

s>ş değişmesi: herkeş “herkes” (3/16), neşī “nasıl” (4/48)...

1.1.2.2.1.7. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz benzeşmesi, “iç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu sözlerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki

ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesi olayıdır.”⁶⁹ Bu ses olayını benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici benzeşme; benzeşmenin durumuna göre ise tam ve yarım benzeşme olarak inceleyebiliriz.

Benzeşme olayları boğumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzler arasında meydana gelir. Sızıcı ünsüzlerden tonsuz s’nin, akıcılardan da l, n ve m’nin benzeştirme etkileri öteki sızıcı ve akıcı ünsüzlerden daha fazladır.⁷⁰

Palu ağzında görülen benzeşme olaylarının çoğu tam benzeşme şeklindedir. Yarım benzeşme sınırlı sayıdadır.

1.1.2.2.1.7.1. İlerleyici Benzeşme

Bir ünsüzün kendisinden sonra gelen bir ünsüzü etkileyerek onu kendisine benzetmesidir. İncelenen metinlerde tek örneği tespit edilmiştir: heppi “hepsi” (10/24)...

1.1.2.2.1.7.2. Gerileyici Benzeşme

Bir ünsüzün kendinden önceki ünsüzlerden birini etkileyerek onu kendisine benzetmesidir. Palu ağzında, incelediğimiz metinlerden tespit ettiklerimize göre gerileyici benzeşme örnekleri ilerleyici benzeşme örneklerinden daha fazladır: pennirden “peynirle” (2/89), sirêrduh “silerdik” (9/8), geşmişuh “geçmişiz” (2/90), çemçeden “kepçeyle” (7/64), bissüri “bir sürü” (29/115)...

1.1.2.2.1.7.3. Yarım Benzeşme

Bir ses, diğer bir sesi kendisine herhangi bir niteliği bakımından kısmen benzeştirmişse buna yarım benzeşme denir. İncelenen metinlerde bu türden benzeşme tek örnekte tespit edilmiştir: gençler “gençler” (14/36)...

1.1.2.2.1.8. Ses Aktarımı

Ses aktarımı, “kelime içinde iki fonemden birinin yerini öbürünün alması olayına yer değişmesi (ses aktarımı, metathese) denilir. Bu olayın sebebi, temelleşmiş fonetik sisteme uygun düşmeyen bir kelimeyi alışılmış sisteme uygun bir hale getirmek

⁶⁹ Günay Karaağaç, **Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2013, s.839.

⁷⁰ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.89.

temayülüdür.”⁷¹ Yöre ağzında tespit edilen örnekler şunlardır: torpağ “toprak” (6/91), yarpağ “yaprak” (12/42), eşkili “ekşili” (6/55), organmışım “öğrenmişim” (7/79), sırfe “sofra” (12/55), körpi “köprü” (7/153), nālet “lanet” (1/32), sorne “sonra” (8/2), yemrik “irmik” (11/22), kitliyan “kilitleyen” (10/55), melmeket “memleket” (18/108)...

görsátme “gösterme” (1/29), nālet_ölsun “lanet olsun” (1/32), sacede “sadece” (9/91), aḡersine “arkasına” (13/12), (17/22), örbi “öbür” (38/43), ẓarolye “karyola” (29/11) örneklerinde ise uzak ses aktarımı vardır.

1.1.2.2.1.9. Ünsüz Uyumu

Kelimelerin eklerle genişletilmesi sırasında veya yan yana gelen hecelerde tonlu ünsüzlerden ve ünlülerden sonra tonlu; tonsuz ünsüzlerden sonra genellikle tonsuz ünsüzlerin gelmesi temeline dayanan⁷² uyumdur.

Türkçe kelimelerin sonunda b, c, d ve g ünsüzleri bulunmaz. Kelimeler bunların ötümsüz karşılıkları olan p, ç, t, k sesleriyle biter: alıp (8/80), çorap (7/46), āç “aç” (1/26), tut “düt” (3/40)...

Palu ağzında bu kural sağlam değildir. Özellikle Arapça ve Farsçadan dilimize girmiş olan kelimelerin sonundaki b, c, d, g seslerinin korunması ve çeşitli tonlulaşma ve tonsuzlaşma olayları uyumun bozulmasına sebep olmuştur: kebab “kebab” (6/52), inegi “ineği” (7/80), ḡedig “hedik” (2/96), bocig “böcek” (3/39), avrad “avrat” (2/108), ekmekde “ekmekte” (9/95), ufaḡtan “ufaktan” (35/46) gêtduḡ “gittik” (5/34), bilerzigti “bilezikti” (29/12)...

Palu ağzında bazı sesler henüz tam olarak durulaşmadığı için yarı tonlu sesler varlığını sürdürmektedir: sûtTan “sütten” (12/73), çifÇi “çiftçi” (1/7), acāiP “acayip” (7/6) hedigTen “hedikten” (30/74)...

1.1.2.2.1.10. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

İkiz ünsüzlerin tek ses haline gelmesi olayıdır. “Türkçede bulunmayan ikiz sesler, alıntı sözlerde söz konusudur ve bu ikiz ünsüzler genellikle tekleşirler”⁷³:

⁷¹ Ahmet Cevat Emre, **Türk Lehçelerinin Mukayeseli Grameri**, Bürhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1949, s.25.

⁷² Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.232.

tükanlerdân “dükkânlardan” (7/14), işālah “inşallah” (8/57), evālden “evvelden” (6/2), kuvetine “kuvvetine” (3/16)... babaane “babaanne” (4/51) kelimesinde ise eski şekli korunduğu için tek ses kullanılmıştır.

1.1.2.2.1.11. Ünsüz Düşmesi

Palu ağzında ünsüz düşmeleri en çok karşılaşılan ses olaylarından biridir. Genellikle d, f, ğ, h, k, l, n, r, s, t, v, y seslerinin düştüğü görülür. Kelimenin daha çok iç sesinde meydana gelen bu düşmeler, kelimenin ön ve son sesinde de görülebilir. Son seste meydana gelen ünsüz düşmesi neticesinde düşen ünsüzler kendi etkilerini bazen heceleri içinde kalan ünlülere yükleyerek onları uzatırlar.

d düşmesi: beduḥa “bedduha” (12/33), ḳae “kadar” (7/85)...

f düşmesi: çüt “çift” (2/73), yuḥeyi “yufkayı” (2/83)...

ğ düşmesi: yā “yağ” (1/25), būdē “buğday” (1/25), yādi “yağdı” (36/69)...

h düşmesi: beytullayi “beytullah’ı” (5/94), alla “allah” (2/106), emşireyi “hemşireyi” (5/21), daa “daha” (24/13), ḳabaatim “kabahatım” (1/11), sāabi “sahibi” (2/114), tembelerdi “tembihliyordu<tembih etmek” (7/33), sajb “sahip” (11/44), ibrajim “ibrahim” (15/9)...

l düşmesi: ānıne “alnına” (6/21), ḳaḥtum “kalktım” (1/12), göynümüz “gönlümüz” (12/5), maşalaḥ “maşallah” (5/109), atmış “altmış” (29/22), neşī “nasıl” (4/48), nasī “nasıl” (40/22)...

n düşmesi: Örnekleri sınırlı sayıda olmakla birlikte kelimenin iç ve son seslerinde düşer. “Palu ağzında işaret zamirlerinin çokluk şeklinde Eski Türkçede olduğu gibi ‘n’ ünsüzü bulunmaz”⁷⁴: bulere “bunlara” (1/25), uler “onlar” (36/49)...

Diğer n düşmesi örnekleri ise şunlardır: işālah “inşallah” (8/57), reḫber “rençber” (14/41), sōre “sonra” (4/3)...

⁷³ Günay Karaağaç, 2013, *age.*, s.796.

⁷⁴ Leyla Karahan, 2014, *age.*, s.78.

r düşmesi: Bu ünsüz iç seste, hece sonlarında ve bir ünsüzden önce sıkça düştüğü halde kelimenin son sesinde seyrek olarak düşer. İç seste bir ünsüzden önce gelen ve hece sonunda bulunan r ile son seslerdeki r ünsüzü birçok kelimeye boğumlanmasındaki titrekliliği kaybederek gevşemiş ve sonunda da düşmüştür: bī “bir” (1/3), sōne “sonra” (2/3), kadē “kadar” (2/57), üzgere “rüzgara” (2/100), kutuldum “kurtuldum” (5/45), eşapler “eşarpler” (14/25), gōmiş “görmüş” (16/7), bītaḥım “birtakım” (22/5), sāmsaj “sarımsağı” (36/67)...

s düşmesi: hepī “hepsi” (13/11)...

t düşmesi: çifÇi “çiftçi” (1/7), teksil “tekstil” (9/29) ...

v düşmesi: tōbe “tövbe” (1/32) mēsümüne “mevsimine göre” (36/20), ūrurdi “vururdu” (24/62), saururduḡ “savururduk” (36/77)...

y düşmesi: Yarı ünlü durumunda bir ünsüz olması sebebiyle ünlüleşip kaybolması en kolay gelişen ve Palu ağzında kelimenin hem ön hem iç hem de son seslerinde düşen bir ünsüzdür: igirmi “yirmi<yigirmi” (9/46), acāiP “acayip” (7/6), bēle “böyle” (1/15), söledi “söyledi” (1/12), būdē “buğday” (1/25), kēfler “keyifler” (2/6), šē “şey” (2/16), uḡarine “yukarıya” (7/139), üzünü “yüzünü” (8/15), üzük “yüzük” (9/21), pendir “peynir” (3/33), reḡan “reyhan” (11/18), ḡumiştiler “koymuştular” (35/89), ilan “yılan” (18/88), nēse “neyse” (36/49), mulajım “mülayim” (20/45)...

1.1.2.2.1.12. Ünsüz Türemesi

Zayıf ve vurgusuz söz başı ünlülerin ses değerlerini korumak üzere yarı ünlü “y” sesi türemiştir.⁷⁵ yiḡtiyar “ihtiyar” (7/146), yemrik “irmik” (11/22)... Söz başındaki birincil uzun ünlü ikiz ünlü geliştirerek bazen kendisinden önce bir y- doğurur ya da türetir⁷⁶: yēnmişti “inmişti” (7/153), yuḡumuz “uykumuz” (9/48), yēndi “indi” (16/52) yinduḡ yinduḡ “indik” (41/30)... Bunların dışında çeşitli ünsüz türemelerine Palu

⁷⁵ Fatih Özek, “Türkiye Türkçesi Ağzlarında Ön Ses y- Türemesi”, *Turkish Studiens- International Periodical For The Languages, Literatue and History of Turkish or Turkic* Volume 9/9 Summer 2014, p.847.

⁷⁶Talat Tekin, 1995, *age.*, s.138.

ağzında rastlamaktayız: hâvlüsünde “avlusunda” (7/159), hêkât “hikaye” (7/109), hamā “ama” (14/31), undan “oradan” (3/23), yumuşansın “yumuşasın” (35/9), pendir “peynir” (3/33), pambuḥ “pamuk” (14/36), ḳurgan “kur’ân” (5/55), dayrasi “dairesi” (22/83), buallı “pahalı” (30/199), diyêrdi “derdi” (7/110), bilerzigti “bilezikti” (29/12), avu “aha+o” (aha kelimesinde h sesi düşünce iki ünlü yan yana gelmiş ve bu ünlüler kaynaşarak tek ünlü halini almışlardır. Bu arada aha>o olunca, bu sefer de a ile o ünlüleri karşılaşmıştır. Bu ünlü karşılaşmasında ise bir ünsüz türemiştir ve kelime avu şekline girmiştir.⁷⁷) (4/24)...

“y ünsüzü iç seste genellikle yan yana bulunan iki ünlü arasında türemektedir. Bu çift ünlülü kelimeler ya yabancı kelimelerdir veyahut da fonetik değişmeler sonucu çift ünlülü hale gelmiş Türkçe kelimelerdir⁷⁸:” ḥayindiler “haindiler” (29/129)...

1.2. Şekil Bilgisi

1.2.1. İsimler

1.2.1.1. İsim Yapım Ekleri

1.2.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.1.1.1.1. +Ağı (+A-gI)

İsimden fiil türeten +a eki ile isim türeten +gI ekinin birleşmesinden oluşmuş birleşik bir ektir.⁷⁹ İsimden isim ve sıfat türeten ek bu şekliyle bugün işlek değildir. Palu ağzında bu ekin bir örneğine rastlamaktayız: güvegiye “damata” (4/2), güvegi “damat” (2/12), güvegi “damat” (18/90).

⁷⁷ Ahmet Buran, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar II. (Ağızlar)**, Boğaziçi İlmî Araştırmalar Serisi: 8, Ankara, 1992 s.32.

⁷⁸ Ahmet Buran, 1997, **age.**, s.56.

⁷⁹ Zeynep Korkmaz, 2009, **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yay., Ankara, s.34

1.2.1.1.1.2. +An

Eski Türkçede bağıllık, güçlendirme ve çokluk görevinde kullanılan ek Türkiye Türkçesinde kökle kaynaşarak canlılığını yitirmiştir.⁸⁰ Sınırlı sayıda örneği bulunmaktadır: olan “oğlan” (34/57).

1.2.1.1.1.3. +Ar/ +şAr

Asıl sayılardan üleştirme sıfatları türeten ek asıl sayı adı niteliğindeki sayılara gelebilir.⁸¹ Palu ağzında tespit edilen örnekleri şunlardır: birer (17/18), ikişer (17/18).

1.2.1.1.1.4. +ca/ +ce, +ça/ +çe

Eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma görevinde bir ad çekimi eki olan +CA eki, kalıplaşarak zamanla bir yapım ekine dönüşmüştür. Ek; sıfat, zarf ve adlar türetir: eyice suyu “ iyice suyu” (22/31), eyice düzalur “iyice düzelir” (22/30), epeyce zaman (34/88), epeyce bışürürdüm “epeyce pişirirdim” (34/88), bolce “bolca” (13/19)...

+CA ekiyle kurulmuş zarflar bazen Eski Türkçeden gelme +nA(<ET gına, kınaya) ekiyle genişletilerek pekiştirme anlamı güçlendirilmiş zarflar yapılır⁸²: güzelcene “güzelce” (18/28)...

Konuşma dilinden ve halk ağızlarından geçmiş bir şekil olarak bu ekin nadiren +nA (<ET gına, kınaya) küçültme ekiyle genişletilmiş örneklerine de rastlanır: güzelcene “güzelce” (18/ 54)...

“Vurgusuz +CA eki, +lAr çokluk eki almış zaman ve sayı gösteren adlardan, zaman ve sayıda çoklu pekiştirilmiş zarflar türetir⁸³: haftelerce “haftalarca” (9/48)...

1.2.1.1.1.5. +cığaz/ +ciğez, cuğaz/ cüğez (cuaz)

Ek, küçültme, sevgi, merhamet, şefkat, acıma ifade eder. İşlekliğini kaybedip yerini -çağız, -ceğiz, ekine bırakmıştır. Bu ekin -cuk -cük’ten çıktığı anlaşılmaktadır.⁸⁴ Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, +cak/ +cek ekindeki “acıma” ve “şefkat” ifadesinin +az/

⁸⁰ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.35.

⁸¹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.35.

⁸² Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.37.

⁸³ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.37.

⁸⁴ Muharrem Ergin, 2008, *age.*, s.166.

+ez vb. ekler ile daha çok belirtilmesi amacına dayandığını ifade eder.⁸⁵ Ağızlarda işlekliğini devam ettiren ekin bir örneğine incelenen metinlerde rastlanmıştır: herifcuaz “herifcağız” (18/64).

1.2.1.1.1.6. +c1 / +ci / +cu / + cü; +ç1 / +çi / +çu / + çü (> +c1 / +Çi)

Türkiye Türkçesinin en işlek eklerinden biri olan ek, Palu ağzında da işlek olarak kullanılmaktadır. “Meslek, uğraşma, işlevlerinde adlar yapar.”⁸⁶ Palu ağzında ekin tek şekilli olarak +ci / +çI şeklinde kullanılması ünlü ünsüz uyumlarının bozulmasına neden olmuştur: yardımçın “yardımcın” (29/99), yabancı “yabancı” (16/89), avcı “avcı” (17/12), davulcileri “davulcuları” (31/4), çalguciler “çalgıcılar” (24/50), furunci “fırınıcı” (26/15), ceyranci “elektrikçi” (28/62), somunci “somuncu” (30/147), suci “sucu” (30/ 178), tandurci “tandırıcı” (39/59), ekmegçiler “ekmekçiler” (38/8)...

Ek, az örnekte yazı dilindeki biçimiyle kullanılmıştır: yolculêrduh “yolculuyorduk” (9/9), deveci (22/90)...

Ek ünsüzünün yarı-tonlulaştığı az sayıda örnek de yörede görülür: çifçi “çiftçi” (1/5)...

1.2.1.1.1.7. +cık/ +cik / +cuk/ +cük (cuğ)

Palu ağzında sayılı örnekte görülen ek küçültme işleviyle kullanılmıştır. ek ünsüzü /k/ çoğunlukla sızıcılaşmaktadır: hurmecuğ “hurmacık” (28/6), ħurmacuk “hurmacık” (36/39)...

1.2.1.1.1.8. +daş/ +deş (> +dâş)

Ortaklık, beraberlik bildiren ad ve sıfatlar türeten bir ektir. Yazı dilindeki kullanım Palu ağzında aynen devam etmiştir: arkadaşım (16/1), kardaşı “kardeşi” (5/47)...

⁸⁵ bk. Zeynep Korkmaz “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, Cilt 8, Ankara, 1960, s.173-180.

⁸⁶ Fatih Özek, 2016, **age.**, s.132.

1.2.1.1.1.9. +gil

Şahıs, akrabalık ve unvan adlarından sonra gelerek o şahıs ve akrabaların mensuplarını gösteren aile adları yapar.

Konuşma dilinde ve halk ağızlarında çokça kullanılan ekin örnekleri Palu ağzında da görülmektedir: somikgil (30/45), amcemgil “amcamgil” (18/10), fahıdegile (19/13), efendigilin (20/26), halagile (28/15), anegil “annegil” (28/22), hocegil “hocagil” (32/48)...

Örneklerde de görüldüğü gibi -gil eki ünlü ve ünsüz uyumlarına uymadan tek şekilli kullanılmaktadır.

1.2.1.1.1.10. +ıl / +il

Kalıplaşmış olarak yöre ağzında çok az sayıda örnekte görülür: yeşil “yaş ‘yaş, taze’ +ıl” (29/6)...

1.2.1.1.1.11. +lı/ +li/ +lu/ +lü

Palu ağzında sadece +li şekli kullanılmaktadır. Sıfat ve yer adı türeten bir ektir. Yöre ağzında işlek olarak kullanılan ekin örnekleri şunlardır: tatlı “tatlı” (21/7), gürültüli “gürültülüydü” (7/2), eşkili (21/13), kulplidür “kulpludur” (7/3), zorli “zorlu” (7/76), pulli “pullu” (24/62), işli “içli” (8/29), kavurmeli “kavurmalı” (8/34), kaburgeli “kaburgalı” (8/34), nişanlı “nişanlı” (25/2), mardinli “Mardinli” (16/3), diyarbakırlı “Diyarbakırlı” (16/3), sakalli “sakallı” (16/56), ayranlı “ayranlı” (19/15), duzli “tuzlu” (22/47), çalguli “çalgılı” (24/49), dörtli “dörtlü” (26/2)...

1.2.1.1.1.12. +lık/ +lik/ +luk/ +lük (+luğ/ +lüğ/ +lüg)

Çok işlek ve kapsamlı olan ek genellikle adlardan ve sıfatlardan adlar türetmektedir. Palu ağzında ek işlek olarak kullanılmaktadır: rahatlığ “rahatlık” (29/42), kahvaltılığ “kahvaltılık” (30/1)...

Yöre ağzında tespit edilen örneklerde ek ünsüzü /k/ sesinin sızıcılaştırılarak kullanıldığı görülmektedir: fakırluğ “fakirlik” (17/32), ayluğ “aylık” (34/30), yoksuzluğ “yoksulluk” (28/6), zengünlüğ “zenginlik” (28/4), hastaluğ “hastalık” (29/17),

insanluhler “insanlık” (30/14), darluh “darlık” (29/75), babalu “babalık” (34/134), selamlu “selamlık” (7/162), ölçeklu “ölçeklik” (7/5), milyarlu “milyarlık” (34/37)...

Yörede tespit edilen bir örnekte /+luh/ eki kelimeye çokluk anlamı katmaktadır: bureluhte “buralıkta- buralarda” (41/31).

Yörede tespit edilen ekin çoğunluğunda ek ünlüsünün yuvarlaklaştığı görülmektedir: aızlu “ağızlık” (35/65), pilavlu “pilavlık” (38/72), karanlu “karanlık” (37/43), yimalu “yamalık” (34/5)...

Yörede ek ünsüzü /k/’nin g<k tonlulaştığı örnekler de görülmektedir: evcülü “evcilik” (39/66), gelinlig “gelinlik” (38/22), mezelligdan “mezarlıktan” (39/64)...

Ek ünsüzü /ğ<k/’nin düşmesi veya erimesi ile oluşmuş şekiller Palu ağzında görülmektedir: elbiselü “elbiseliği” (14/22), selamlu “selamlığı” (7/164), zengunlu “zenginliğini” (7/177), başlu “başlığı” (14/21), analu “analığı” (18/95)...

Türkiye Türkçesi yazı dilindeki kullanımlar incelenen metinlerde sınırlı sayıda örnekte görülmektedir: gelinlik (3/8), köylüktür (23/13)...

1.2.1.1.1.13. +man/ +men

Sıfatlara gelen ek “abartma ve benzerlik” ifade eder: kocaman (31/10)...

1.2.1.1.1.14. +ncı/ +nci/ +ncu/ +ncü

Eskiden beri kullanılan işlek bir ektir. “Asıl sayı sıfatlarına gelerek sıra bildiren sayı sıfatları yapmaktadır.” Palu ağzında tespit edilen örnekler şunlardır: birinci (14/8), ikincide (14/8), birinci (27/3)...

1.2.1.1.1.15. +sız/ +siz/ +suz/ +süz

Olumsuzluk bildiren ek Türkçenin en eski yapım eklerinden biridir. “Sonuna geldiği ismi bulundurmama veya o isme sahip olmama ifade eden ve sıfat olarak kullanılan isimler üretir.”⁸⁷ Palu ağzında işlek olan ekin tespit edilen örnekleri şunlardır: mayesiz “mayasız” (26/15), habersiz (29/31), saıbsız “sahipsiz” (33/58), habarsız

⁸⁷ Ahat Üstüner, “Eski Türkiye Türkçesinde -sUz Eki”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science Cilt: 11 Sayı: 2*, Elazığ, 2001, s.177-184.

“habersiz” (36/81), kinarsız “kenarsız” (23/12), şerbetsiz (23/52), zērebetsiz (26/22), duzsuz “tuzsuz” (6/9), kabuksuzi “kabuksuzu” (36/121), susuz (16/17), namussuz (16/63), dengesüz “densiz” (33/37)...

1.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

1.2.1.1.2.1. -ak/ -ek (-ah/ -eh)

Eskiden beri işlek olan ek “araç, gereç ve çeşitli nesne adları yapan bir ektir.”⁸⁸ Palu ağzında tespit edilen örneklerde ek ünsüzü /k/ sesi sızıcılaşarak /h/’ ye dönüşmüştür: yatah “yatak” (22/73), kayah “kayak” (35/80), Piçaḡle “bıçakla” (39/24), tarah “tarak” (32/37), orah “orak” (5/16), süzegün “süzeḡin-süzgeçin” (2/86)...

1.2.1.1.2.2. -ca/ -ce

İşlek olmayan bir ektir. “Dönüşlü fiillerden bir hareketin sonucu olan soyut adlar türeten bir ektir.”⁸⁹ Sınırlı sayıda örneḡi bulunan ekin Palu ağzında da bir örneḡi tespit edilmiştir: eglence “eḡlence” (36/48).

1.2.1.1.2.3. -gı/ -gi/ -gu/ -gü

Eski Türkçeden beri çok işlek olarak kullanılan bir ektir. “Daha çok tek heceli tabanlardan birkaç farklı anlatımda adlar yapar.”⁹⁰ Palu ağzında tespit edilen örnekleri şunlardır: çalguli “çalḡılı” (32/19), çalgu “çalḡı” (39/18), çalgılı “çalḡılı” (10/32), saygu “sayḡı” (28/67), çizgi (29/124)...

1.2.1.1.2.4. -gın/ -gin/ -gun/ -gün

Tek heceli fiil tabanlarına gelenek sıfatlar türetir. “Bu sıfatlardan birtakımı ya aynı zamanda ya da başlı başına ad olmuştur.”⁹¹ İncelenen metinlerde bir örnekte tespit edilmiştir: yangın (22/37).

1.2.1.1.2.5. -ı/ -i/ -u/ -ü

Eskiden beri kullanılan işlek bir ektir. İşlev bakımından fiilin gösterdiḡi işin ürünü veya sonucu olan adlar ve sıfatlar üretir.⁹² Palu ağzında tespit edilen örnekleri

⁸⁸ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.137.

⁸⁹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.76.

⁹⁰ Tahsin Banguoḡlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay. , Ankara, 2015, s.241.

⁹¹ Tahsin Banguoḡlu, 2015, *age.*, s.243.

şunlardır: yazısını “yazısını” (18/70), çirpi “çırpi” (29/52), dolaplar doli “dolaplar dolu” (28/7), ölüsini “ölüsünü” (18/138), sancu çekër “sancı çekiyor” (25/49), süri gelër “sürü geliyor” (7/79), ayri “ayrı” (19/18), koği “koku” (34/83), çatıye “çatıya” (37/28)...

1.2.1.1.2.6. -ıcı/ -ici/ -ucu/ -ücü

Eskiden beri kullanılan bir ektir. “Bir fiili çok ve devamlı yapan kişi ve nesneleri bildiren isim ve sıfatlar yapar.”⁹³ Palu ağzında tespit edilen bir örneği şudur: görücü “görücü” (14/17).

1.2.1.1.2.7. -m/ -in/ -un/ -ün

Ek, eylemin sonucu veya ürünü olma görevini yüklenmiştir.⁹⁴ Derlenen metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır: gelin (31/12), uzun (38/19), düğünler “dügünler” (19/35), tütünüm (23/12)...

1.2.1.1.2.8. -k/ -ık/ -ik/ -uk/ -ük (> -g/ -ig/ -üg/ -ğ/ -ığ/ -uğ/ -K)

Anadolu ağızlarında yapım eki fonksiyonuyla işlek bir biçimde kullanılmakta, fiil kök ve tabanlarından çeşitli isimler türetmektedir.⁹⁵ Derlenen metinlerde ek ünsüzü /k/’nin sızıcılığı ve yarı-tonlulaşması ile fonetik biçimleri bulunmaktadır: sauh “soğuk” (16/34), yayuh “yayık” (34/176), açuh “açık” (34/181), yuvarlah “yuvarlak” (35/132), parlah “parlak” (36/115), uzağ “uzak” (26/88), kayığ “kayık” (34/122), katığ “katık” (34/80), delik (5/105), örtükte (3/5), delük _delük “delik delik” (30/139), katuh “katık” (3/28), kırığlarını “kırıklarını” (10/50), değışikti “değişikti” (36/119), deşüh “değişik” (26/13)...

Palu ağzında ek ünsüzü /k/’nin tonlulaştığı ve yarı tonlulaştığı örneklere de sıkça rastlanır: elegdan “elekten” (23/29), ölçeK “ölçek” (29/24), deligleri “delikleri” (24/70), döseg “döşek” (23/69), büyüK “büyük” (31/24), ölçeK “ölçek” (40/23), ölçeğ “ölçek” (26/27), böyüg “büyük” (36/136)...

⁹² Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.82.

⁹³ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay. , Ankara, 2011, s.137.

⁹⁴ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.101.

⁹⁵ Ahmet Buran, “-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarındaki Kullanışları”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1994, 1996, s.11-18.

1.2.1.1.2.9. -(I)m / -(U)m

İşlek olan ekin fonksiyonu; fiil ile ilgili bir hâl, durum, iş ifade etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer, vs. gibi çeşitli isimler yapar.⁹⁶ Derlenen metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır: dönüm (30/177), geyim bî_şêleri “giyim bir şeyleri” (36/29), biçim (25/30), doım yaptui “doğum yaptığı” (21/36), durumu “durumu” (49/21), yarım (29/22)...

1.2.1.1.2.10. -maç/ -meç

İşlek olmayan ek, -me/-ma fiilden isim yapma ekiyle “aş” kelimesinin, ünlü birleşmesi sonucu bir ek halinde kaynaşmasından meydana gelmiştir.⁹⁷ Az sayıda örneği bulunan ekin tespit edilen örnekleri şunlardır: bulamaç (32/44), tutmaç (26/2)...

-maç/- meç ekinin çeşitli anlamlarda dönüşlü fiillerden yaptığı sınırlı sayıda kelime de vardır ki bunlar ses değişimlerine uğramıştır.⁹⁸ Derlenen metinlerde bir örneği tespit edilmiştir: sahlambaç “saklambaç” (25/55).

1.2.1.1.2.11. -t, -(I)t, -(U)t

Türkiye Türkçesinde çok işlek olmayan ek fiilden soyut ve somut adlar türetmiştir. Palu ağzında, fiilin gösterdiği işin ürünü olan nesne ve yiyecek adı olarak bir örneği tespit edilmiştir: kurut “kurut-kurutulmuş süt” (31/11)...

1.2.1.2. İsim Çekim Ekleri

1.2.1.2.1. İsimlerde Çokluk

Türkçede sayı kategorisinde görülen eke çokluk eki denir.⁹⁹ “Yazı dilinde olduğu gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında da çokluk, ekler ve kelimelerle ifade edilmektedir. İsimlerin çokluğu yapılırken Türkçenin yaygın ve temel çokluk eki

⁹⁶ Muharrem Ergin, 2008, *age.*, s.188.

⁹⁷ Ahmet Bican Ercilasun, “-maç / -meç Eki Üzerine”

<https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/190871/makaleler/21/1/arastirmax-mac/mec-eki-uzerine.pdf>

⁹⁸ Tahsin Banguoğlu (2015), *age.*, s.268.

⁹⁹ Muharrem Ergin (2008), *age.*, s.128.

+lar/+ler ve onun fonetik varyantları kullanılmaktadır.”¹⁰⁰ Palu ağzında çokluk eki yazı dilindeki gibi -lAr ekidir: gübreler (9/93), tellere (12/79), ipler (24/36), çobanlar (7/77), adamlar (16/4)...

Palu ağzında çokluk eki incelve temayülünden dolayı çoğunlukla -ler şeklinde kullanılmaktadır: daşler “taşlar” (16/30), telefonler “telefonlar” (17/11), kızler “kızlar” (18/19), sopeler “sopalar” (20/74), altunler “altınlar” (27/31), suler “sular” (29/42), davuller “davullar” (31/3)...

1.2.1.2.2. İyelik Ekleri

İyelik eki, adın karşıladığı nesnenin kime ve neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir.¹⁰¹

1.2.1.2.2.1. I. Teklik Şahıs İyelik Ekleri

Ünlüyle biten isim tabanlarına +m, ünsüzle biten isim tabanlarına ise +ım/ +im/ +um/ +üm şeklinde gelir. Palu ağzında yazı dilimizdeki kullanımlara uyan kullanımlar dışında ek ünlüsünün incelendiği ve yuvarlaklaştığı kullanımlar da görülmektedir: gelünüm “gelinim” (5/4), evümün “evimin” (7/144), kızimi “kızımı” (19/63), nefesim (29/44), ilacım (29/64), başimi “başımı” (29/97), tacimi “tacımı” (30/124), aklıme “aklıma” (35/88), hayvanımız “hayvanımız” (33/43), davarım (34/11), bacime “bacıma” (34/60), çocuğum “çocuğum” (25/9)...

1.2.1.2.2.2. II. Teklik Şahıs İyelik Ekleri

Ünlüyle biten isim tabanlarına +n, ünsüzle biten isim tabanlarına ise +ın/ +in/ +un/ +ün şeklinde gelir. Palu ağzında II. teklik şahıs iyelik eki yazı diliyle aynıdır: kusurun (1/15), senin kabaatın “senin kabahatın” (1/15), dostun (1/28), gözündan gör “gözünle gör” (16/127), senin anan “senin annen” (2/112), annen bülür “annen bilir” (8/41), cigerin ezile “ciğerin ezile” (12/34), ananen “anneannen” (13/22), yanında “yanında” (16/65), çanten “çantana” (17/26), kaynänen “kaynanan” (29/82), deden (4/47)...

¹⁰⁰Nadir İlhan, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında Çokluk Ekleri*”, http://www.jasstudies.com/Makaleler/792871896_10-Prof.%20Dr.%20Nadir%20%20c4%b0lhan.pdf

¹⁰¹Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.259.

1.2.1.2.2.3. III. Teklik Şahıs İyelik

Ünlüyle biten isim tabanlarına +sI, ünsüzle biten isim tabanlarına +I şeklinde gelir. Palu ağzında III. teklik şahıs iyelik eki yazı diliyle aynıdır: babası (5/4), çöpini “çöpünü” (6/87), yanına “yanına” (7/22), gelinün yüzünü “gelinin yüzünü” (10/6), adını “adını” (10/39), türkisini “türküsünü” (7/111), āzine “ağzına” (11/26), kolundan (38/21)...

Palu ağzında ek ünlüsünün yarı-incelmesi, yarı-kalınlaşması ve yarı-daralması ile oluşmuş örnekleri de görülmektedir: sininin ĩstĩne “sininin üstüne” (2/73), babasınín “babasının” (5/18), cālemenin yanінде “cağlemenin yanında” (28/19), anasíne “annesine” (34/120), çimento torbesinin ĩstĩnde “çimento torbasının üstünde” (16/8), yataĭ “yatağı” (7/165), gelinín yüzine “gelinin yüzüne” (10/4)...

-Ik ile biten sözcükler III. tekil şahıs iyelik eki aldığıında -k-/ -k- , -ğ- / -g- > -ğ- 'ye değişir. Daha sonra iki ünlü arasında kalan -ğ- ünsüzü erir ve yan yana gelen ünlü uzar. Bu durumda iyelik eki işlevini uzun ünlü üstlenir.¹⁰² Palu ağzında tespit edilen bir örneği şudur: elbiselü “elbiseliği” (14/22).

1.2.1.2.2.4. I. Çokluk Şahıs İyelik

Yazı dilinde olduğu gibi ünlüyle biten isim kök veya tabanlarına +mIz, ünsüzle biten isim kök veya gövdelerine ise ünlü uyumlarına bağlı olmaksızın /ı/, /i/, /u/, /ü/ bağlantı ünlülerini alarak eklenir: sünnetimiz (10/32), yemeKlerimiz (2/17), böregimiz (39/8), çigitlerimizi (24/11), hayvanımız (33/43), pilavımız (24/46), lağabımız (30/146), çölümüz “çulumuz” (2/103), üzümüze “yüzümüze” (28/29), göynümüz “gönlümüz” (12/6), bāımız “bağımız” (30/91)...

Ek ünlüsü /ı/ tespit edilen bir örnekte yarı-incelmiştir. tarlemíz “tarlamız” (5/16).

Ek ünlüsü /i/ tespit edilen birer örnekte yarı-kalınlaşmış, yarı-yuvarlaklaşmıştır: evümüz “evimiz” (39/63), elimízdán “elimizden” (7/16).

Ek sonu /k/, /k/ ile biten tabanlara geldiğinde -k-/ -k- > -ğ- / -g- > -ğ- değişmesi ve ardından -ğ-'nin düşmesi ile bağlantı ünlüsü uzar: çocuĭ çölümüz “ çocuk

¹⁰² Fatih Özek, 2016, *age.*, s.142.

çocuğumuz” (22/68), rahatlımız “rahatlığımız” (29/45), davar_dolümüz “davar doluğumuz” (8/45)...

1.2.1.2.2.5. II. Çokluk Şahıs İyelik

II. çokluk iyelik eki yazı diliyle aynıdır. Yalnız bazı örneklerde ek ünlüsü uyum dışında kalmaktadır: kusurunuz (1/11), kabaatiniz (1/11)...

II. çokluk iyelik ekinin kullanımında hece yutumunun ortaya çıktığı görülmektedir.¹⁰³ İncelenen metinlerde örneklerine rastlanmıştır: namusuzdān “namusunuzdan” (2/106), pencereze “pencerenize” (8/82), hanķızde (18/130), hepiz “hepiniz” (19/24), yēdiz “yediniz” (19/24), sirērsiz “sürüyorsunuz” (37/28), öldürdüz “öldürdünüz” (5/100)...

1.2.1.2.2.6. III. Çokluk Şahıs İyelik

Palu ağzında III. çokluk şahıs iyelik ekleri yazı diliyle aynıdır: karşılarında “karşılarında” (36/107), ellerini (14/1), öglerine “önlerine” (14/50), küpleri (19/19), yemegleri “yemekler” (21/31)...

1.2.1.2.3. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, cümle içinde adları başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan eklere denir.¹⁰⁴ Türkçede hâl ekleri ile ilgili birçok görüş vardır.¹⁰⁵ Biz bu çalışmada Prof. Dr. Ahmet Buran’ın “Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Hâl Ekleri” adlı eserindeki tasnifi esas aldık.

1.2.1.2.3.1. Yalın Hâl

İsimlerin başka unsurlara bağlı olmayan şekilleridir. Yalın hâlde olan isim, karşılaştığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiçbir münasebet ifade etmez.¹⁰⁶ Palu ağzındaki kullanımlar yazı diliyle aynıdır: gelin (2/12), pancar (3/19), kavurma “kavurma” (9/18), altun “altın” (15/1), tren (16/52), gece (17/5), makas (20/16), çocuğ “çocuk” (21/39)...

¹⁰³ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, *age.*, s.125.

¹⁰⁴ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s. 74.

¹⁰⁵ bk. Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1996, s.14-23.

¹⁰⁶ Ahmet Buran, 1996, *age.*, s.14-23.

1.2.1.2.3.2. İlgi Hâli (+(I)n / +nIn / +in / +nín / +ín / + Ø)

Bir ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi olduğunu gösteren hâl şeklinde tanımlanır.¹⁰⁷ Palu ağzında ünlü uyumuna bağlı olmaksızın ünsüzle biten isimlere +(I)n ; ünlü ile biten isimlere +nIn biçiminde gelir: yuhenin yarısı “yufkanın yarısı” (2/90), parenin yerini “paranın yerini” (4/53), muarenin āzinde “mağaranın ağzında” (17/10), kapının ögünde “kapının önünde” (31/3), bidonun içine (36/26), kocemın laşami “kocamın lakabı” (20/66), ataşın üstünde “ateşin üstünde” (41/16), teştin içine (23/23), bezirganlerin başine “bezirgânların başına” (11/34), betonun îzerinde “betonun üzerinde” (16/12)...

Palu ağzından derlenen metinlerde ek ünlüsünün yarı-yuvarlaklaştığı bir örnekle birlikte eklerde yuvarlaklaşma da görülmektedir: gelin^în yüzine “gelinin yüzüne” (10/4), sininin îstîne “sininin üstüne” (2/73), caminun örede “caminin orada” (7/147), gelin^în yüzini “gelinin yüzünü” (10/6)...

Yörede ek ünlüsünün yarı-incelmesi ve yarı-kalınlaşması ile oluşmuş örnekleri de görülür: babasín^în yanine “babasının yanına” (5/18), yatá^în içindán “yatağın içinden” (8/93), sizín bahçelerun “sizin bahçelerin” (17/19)...

1.2.1.2.3.3. Belirtme Hâli Eki (+I/ +ín/ +n/ +Ø)

İsmin geçişli bir fiilin tesirinde olduğu gösteren hâldir. Bu hâl eksiz bazen ekli olur.¹⁰⁸ Palu ağzında yazı dilinden farklı olarak ünlü uyumlarında bağlı kalmadan isme gelmektedir: gelüni “gelini” (2/10), südi “sütü” (3/33), kızi “kızı” (18/71), biberi (41/27), şireyi “şırayı” (40/12), kaşveyi “kahveyi” (39/6), tepsiyi (38/17), ataşı “ateşi” (2/92), suyi “suyu” (2/82)...

Yöremiz ağzında görülen i’leşme temayülünden dolayı ekin kalın ünlülü kelimelerden sonra i şekliyle kullanıldığı görülmektedir: davulciyi “davulcuyu” (18/2), yareyi “yarayı” (18/138), kazani “kazanı” (22/70), olani “oğlanı” (24/57), toraşı “torağı-çökeleği” (26/10), buni “bunu” (26/61), sımahı “sumağı” (27/13), lambeyi “lambayı”

¹⁰⁷ Leyla Karahan, *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yay. , Ankara, 2016, s.214.

¹⁰⁸ Muharrem Ergin, 2008, *age.* , s.231.

(28/63), kazi “gazi” (29/16), cani “canı” (29/49), suyi “suyu” (30/103), buzi “buzu” (32/3), soani “soğanı” (36/88)...

Yöre ağzında belirtme hâli eki bazı örneklerde yarı-incelmiş ve yarı-kalınlaşmıştır: yayuj “yayığı” (3/35), onı “onu” (8/24), mısafirleri “misafirleri” (8/28), namazımızı “namazımızı” (8/44)...

Yöre ağzında az da olsa belirtme hâl ekinin düşürüldüğü örnekler de görülmektedir: elin “elini” (10/52), üstün “üstünü-kıyafetini” (26/78)...

1.2.1.2.3.4. Yönelme Hâli Eki (+n)A

İsmin fiile yaklaştığını ve yöneldiğini ifade eden hâli yönelme hâlidir: soana “soğana” (15/2), olana “oğlana” (15/3), ona (15/26), dadına “tadına” (22/27), başına (23/25), dünyaya (10/11), evine (4/22), öğüne “önüne” (5/5), düğüne “dügüne” (31/13), nergize “nergise” (18/41), yemegine (19/39), dibine (21/39), şiresine “şirasına” (22/21), bibere (6/56)...

Palu ağzında yönelme hâli ekinin çoğunlukla e’li kullanımı vardır: olane “oğlana” (5/13), kazane “kazane” (5/103), kasnaç “kasnağa” (31/20), soane “soğana” (6/56), furune “fırına” (7/34), umzune “omzuna” (11/48), yolune “yoluna” (16/61), tabaē “tabağa” (2/74), torpaē “toprağa” (22/23), nahıre “nahıra” (35/53)...

Yörede II. teklik şahıs iyelik ekinden sonra gelen yönelme hâli ekinin düştüğü örnekler de görülmektedir: zevkan “zevkine” (37/20), çēzen “çeyizine” (32/40), gözen alecahsān “gözüne alacaksın” (2/113), āzen “ağzına” (6/98), ūstan “üstüne” (4/62), elan “eline” (16/107), arhān “arkana” (16/87)...

Yörede tespit edilen bir örnekte “yaniye ‘yana’ (17/9)” şeklinde kullanılmıştır.

Yönelme hâli eki almış birinci ve ikinci teklik şahıs zamirinin /n/ ünsüzünü düşürerek diftonglaştığı görülmektedir: baan “bana” (33/39), saan “sana” (30/200)...

Türkçede bir kelime içinde iki ünlü yan yana gelmediği için bu oluşum sırasında iki ünlü arasına bir ünsüz gelmektedir (sana> saa> saha). Daha sonra zamirin sonunda

türetilen n sesi ile birlikte zamir “sana> saa> saha> sahan” şeklini almaktadır.¹⁰⁹

İncelenen metinlerde bunun bir örneği tespit edilmiştir: behen ne “bana ne” (15/15).

1.2.1.2.3.5. Bulunma Hâli Eki (+dA, +dá, +te, +Te)

Bulunma hâli iş, hareket, şahıs ve eşyanın yerini bildirir. Ayrıca zaman, şekil-tarz, durum, durum, karşılaştırma, kesir, miktar, kısım, vasıf, parça, vs. işlevleri de vardır. Palu ağzında bulunma hâl eki genellikle yazı dilindeki gibidir: orda “orada” (2/68), “dışarda” “dışarıda” (3/6), tarlada (3/17), aramızda (15/2), dünyada (29/28), içinde (6/57), yerde (9/71), ikincide (14/8), köylerde (16/1), düğünde (26/96), kimsede (39/7), tepside (41/16)... Tespit edilen bir örnekte bulunma hâli ek ünsüzü yarı-tonludur: avranK’Te “avrank’ta” (7/78).

Yörede tespit edilen bir örnekte ek ünlüsü yarı-incelmiştir: doımdá “doğumda” (10/10).

Yöre ağzında bulunma hâli eki çoğunlukla +de/ +te şeklinde kullanılmaktadır: aşahıte “aşağıda” (2/77), hayatte “hayatte” (31/22), ağahıte “ağaçta” (5/65), robotte “robotta” (7/40), tábahıtedi “tabaktaydı” (7/106), ocahıte “ocakta” (27/38), sude “suda” (20/28), kazande “kazanda” (25/38), āzında “ağzında” (11/55), başında “başında” (11/3), damde “damda” (30/99), bunde “bunda” (10/7), yaşında “yaşında” (5/3)...

1.2.1.2.3.6. Ayrılma Hâli Eki (+dAn, +dān, +dán, +tAn, +Tan, +tān)

Ayrılma hâli eki, genellikle fiilin gösterdiği iş, hâl ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösterir.¹¹⁰ Çıkma hâl eki yazı dilinde olduğu gibi “+dAn, +tAn” dır: aydan (10/10), balkondan (12/4), eskiden (3/1), yerimden (5/12), altından (16/104), adamdan (18/48), cendermeden “jandarmadan” (15/34), eşikten (6/43), turançtan (6/83), kondahtan “kundaktan” (31/26), ağaçtan “ağaçtan” (38/26)...

Yöre ağzında bulunma hâl ekinin büyük ünlü uyumuna bağlı kalmaksızın sadece +dan/ +tan ya da sadece +den/ +ten şeklinde kullanımları da mevcuttur: öncedan “önceden” (6/4), köydan “köyden” (7/89), üstündan “üstünden” (11/3), uğarden “yukarıdan” (17/28)...

¹⁰⁹ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, *age.*, s.119.

¹¹⁰ Ahmet Buran, 1996, *age.*, s.202.

Yörede +tan ayrılma hâl ekinin yarı-tonlu örnekleri de kullanılmaktadır: yedikTan “yedikten” (8/36), hedigTen “hedigten-haşlanmış bulgur” (30/74), símaḥTan “sumaktan” (7/20), ekmekTan “ekmekten” (8/30), mutluluḥTan “mutluluktan” (12/15)...

Yörede tespit edilen bazı örneklerde ise ek ünlüsü yarı-kalın ve yarı-incedir: palu’dán “Palu’dan” (38/45), sizdán “sizden” (1/10), kafedán “kafadan” (1/21), kızlerdán “kızlardan” (5/10), eskidán “eskiden” (8/1), içindán “içinden” (8/93)...

1.2.1.2.3.7. Vasıta Hâli Eki (+lA, +dAn, +tAn)

İsmin belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılışta “vasıta” olarak kullanıldığını veya “birliktelik” ifade ettiğini gösterir.¹¹¹ “Çıkma hâli ekinin vasıta hâli ekinin yerine kullanılması Türkiye Türkçesi ağızlarında çokça görülen bir durumdur.¹¹² Palu ağzında da vasıta hâli eki yerine sadece çıkma hâli eki kullanılmaktadır¹¹³: attan “atla” (6/30), yayuḥtan “yayıkla” (3/30), şıştan “şişle” (2/32), tūledan “tuğlayla” (16/14), lezzetidan “lezzetiyle” (29/18), sudan “suyla” (30/180), topraḥtan “toprakla” (36/63), sabundan “sabunla” (38/43), kıymedan “kıymayla” (35/28)...

Eski Türkçede isimlerin vasıta hâli +Xn eki ile kurulur.¹¹⁴ Palu ağzında da +Xn vasıta hâli eki kalıplaşmış olarak bazı kelimelerde görülür: güzün (31/40), kışın (23/7), yazın (26/34), ilkin (2/57), yayan (15/29)...

1.2.1.2.3.8. Eşitlik Hâli Eki (+ce, +cene)

Fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu veya yapıldığını fiilin oluş ve yapılış tarzını ifade etmek için isim eşitlik hâline girer. Eşitlik hâli ekleri eşitlik, gibilik, benzerlik ifade ederler.¹¹⁵ Palu ağzında eşitlik hâli eki tek şekilli olarak tonlu biçimiyle kullanılmaktadır: güzelcenesine (6/60), haftelerce “haftalarca” (9/48), epeyce (11/2), bolce “bolca” (13/19), eyice “iyice” (22/47), sıkıke “sıkıca” (35/132)...

¹¹¹ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.150.

¹¹² Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, *age.*, s.122.

¹¹³ bk. Fatih Özek, Bilgit Sağlam, “+Dan Çıkma Hâli Ekinin Vasıta ve Bulunma Hâli İşlevi Üzerine”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Fırat University Journal of Social Science Cilt: 24, Sayı: 2, Sayfa: 13-18, Elazığ, 2014.

¹¹⁴ Talat Tekin, 2003, *Orhun Türkçesi Grameri*, (Yay. Mehmet Ölmez) Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:9, s.116.

¹¹⁵ Muharrem Ergin, 2008, *age.*, s.239.

-çA+ğına/gine birleşmesinden /ğ/, /g/ ünsüzünün erimesiyle -cene/-cana yapısı oluşmuştur.¹¹⁶ İncelenen derleme metinlerinde bir örneği tespit edilmiştir: güzalcene (18/28).

1.2.1.2.3.9. Yön Gösterme Hâl Eki (+arı/ +ari/ +eri/ +ra/ +re)

Yön gösterme hâli ekleri, yer ve yön ile ilgili yer ve zaman isimlerine gelerek fiilin yönünü belirtirler.¹¹⁷ Günümüzde çekim eki olma özelliğini kaybeden bu ek kalıplaşmış olarak sınırlı sayıda örnekte görülmektedir. Palu ağzında tespit edilebilen örnekleri ise şunlardır: içeri (2/12), ileri (20/12), uğari “yukarı” (17/20), yuğari “yukarı” (15/28), dışari “dışarı” (25/61), burede “burada” (28/36), sonre “sonra” (29/4), şure_bure “şura bura” (9/44), söne “sonra” (20/46)...

1.2.1.2.4. Aitlik Eki

Palu ağzında yazı dilindeki gibi tek şekilli olarak +ki biçiminde kullanılır: evindekileri (13/24), torpahteki “topraktaki” (22/25), yaşındekine “yaşındakine” (25/1), benimki (26/93), şindiki “şimdiki” (28/5), üstteki (30/21), makineninki (31/186)...

1.2.1.2.5. Soru Eki

Soru eki Palu ağzında mi şeklinde tek şekilli olarak kullanılır: var_mi, yoğ_mi? “var mı, yok mu” (37/52), fasülye_mi “fasulye mi” (13/10), oyun_mi “oyun mu” (13/35), aklıne_mi “aklına mı” (16/88), mümkün_mi “mümkün mü” (31/39)...

Palu ağzında soru eki dışında vurgu ile soru yapma şekilleri de görülmektedir: hêç heves daa vār “hiç daha heves var mı” (12/17), senin çanten_de budi “senin çantan bu muydu” (17/26), şindi zamandur “şimdi zaman mıdır” (18/32), ösküz_da şans var “öksüz da şans mı var” (18/99), êle deül “öyle değil mi” (27/15)...

¹¹⁶ Ercan Alkaya, 2009, “Eski Türkçe -qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine”, **Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa)**, Tdk Yay, Ankara, s.59.

¹¹⁷ Ahmet Buran, 1996, **age.**, s.286.

1.2.2. Zamirler

Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil ederek karşılayan ad soylu kelime türüdür.¹¹⁸ Palu ağzında görülen zamirler, ek ünlüsünde görülen bazı fonetik farklılıklar dışında yazı diliyle aynıdır.

1.2.2.1. Şahıs Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir.¹¹⁹ Palu ağzındaki şahıs zamirleri şöyledir:

Teklik I. şahıs: ben (27/6), benüm “benim” (28/15), beni (29/50), bendan “benden” (31/162), bende (32/24), behen “bana” (15/15), baan “bana” (7/171), benim (29/127), benem “benim” (8/56)...

Teklik II. şahıs: sen (11/32), seni (16/89), senin (2/112), sende (26/92), sendan “senden” (1/14), saan “sana” (12/32)...

Teklik III. şahıs: u “o” (1/24), une “ona” (15/19), ö “o” (10/41), o bilürdi “o bilirdi” (7/126), onun “onun” (16/83), undan “ondan” (27/3), uni “onu” (11/45), onun (18/50), onun babası “onun babası” (5/4), ona (15/26), öni “onu” (9/35), (2/110), önden “ondan” (7/170)...

Çokluk I. şahıs: biz (11/65), bize (12/12), bizim (14/37), bizdedi “bizdeydi” (18/3), bizde (20/6), bizdan “bizden” (34/154), bizi (24/19), bíz “biz” (8/29)...

Çokluk II. şahıs: siz (12/4), size (15/7), sizi (9/33), sizin (16/94), sizín (17/19), sizdán “sizden” (1/10)...

¹¹⁸ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.399.

¹¹⁹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.405.

Çokluk III. şahıs: unlar “onlar” (15/38), unlari “onları” (15/12), onlerin “onların” (6/94), önlere “onlara” (2/71), önlər “onlar” (8/13), ulere “onlara”(10/11), ulere “onlara” (14/50), uleri “onları” (26/68)...

Palu ağzında tespit edilen bir örnekte çokluk III. şahıs “onlar” “gil” anlamında kullanılmıştır: remziye_ulardan “Remziye onlardan-Remziyegille (29/125), deden_uleri “deden onları- dedengili” (4/63)...

Tablo 1 Palu ağzında şahıs zamirlerinin genel çekim tablosu

Yalın hâl	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli
ben	benim benüm benem	beni	baan behen	bende	bendan
sen	senin	seni	saan sehen	sende	sendan
o ö u	onun önun unun	oni öni uni	ona öne une		önden undan
biz bíz	bizim	bizi	bize	bizde	bizdan
siz síz	sizin sizín	sizi	síze size	sizde	sizdan sizdán sizden
önlər unlər uler	onlerin unlerin ulerin	unlari uleri	önlere ulere	önlərde unlərde ulerde	önlərden unlərden ulerden

1.2.2.2. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamiri, yapılan işin yapana döndüğünü anlatan ve şahıs kavramını pekiştirerek belirten kendi zamiridir.¹²⁰ Palu ağzında dönüşlülük zamiri yazı dilindeki şekliyle kullanılsa da bölgede genellikle tonlu biçimi “gendi” kullanılmaktadır.

Yazı dilinden farklı olarak yöreden derlenen metinlerden tespit edilen bir örnekte “kendime” anlamında “ben baan” (5/13) ifadesi dönüşlülük zamiri olarak kullanılmıştır.

kendi/kendü: Bölgede tespit edilen örnekler şunlardır: kendimiz (36/48), kendi kendimi (37/25), kendi (10/1), kendisine (18/59), kendimi (35/17), kendümüz “kendimiz” (38/71)...

gendi: Bölgede tespit edilen örnekler şunlardır:

I.teklik şahıs: gendi elimdan dārêrdim “kendi elimle tarıyordum” (7/131), gendi çeyzimize_meyzimize saşledim “kendi çeyzimize meyizimize sakladım” (19/46)...

II.teklik şahıs: Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III.teklik şahıs: iki çüt gendine “iki çift kendine” (7/143), götürürdiler gendisini “götürürdüler kendisini” (8/22), gendi üzini gendi açerdi “kendi yüzünü kendi açardı” (8/14), gendiye “kendine” (15/10)...

Çokluk I, II ve III. şahısların çekimlerinin örneklerine derlenen metinlerde rastlanılmamıştır.

1.2.2.3. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret etme ve gösterme yoluyla karşılayan zamirlerdir. Palu ağzında işaret zamirleri çoğunlukla yazı diliyle aynıdır. Ancak bazı ses değişimleri ve ünsüz düşmelerinden dolayı yazı diliyle farklılıklar göstermektedir.

bu: “bu” işaret zamirinden sonra gelen ekler çoğunlukla uyum dışı kalmaktadır: bureye “buraya” (18/128), bune “buna” (24/24), bu dōduu zāman “bu doğduğu zaman”

¹²⁰ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.72

(25/50), burede “burada” (28/36), bune “buna” (29/50), burde “burada” (31/47), bulere “bunlara” (34/52), budur (33/26), buni “bunu” (34/119), bunde “burada” (10/7)...

şu: Derlenen metinlerde yalnız iki örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerde ek alırken ünlü uyumuna uymadığı görülmektedir: şuni_buni “şunu bunu” (8/97), şureya_bureya “şuraya buraya” (9/44)...

o: öreye “oraya” (6/83), önde “orada” (7/176), öne “ona” (2/57), öni “onu” (7/21), onun “onun” (12/69), uni “onu” (13/40), ura “ora” (15/15), ureye “oraya” (15/15), unde “orada” (16/125), urde “orada” (17/6), u geçti başımızdan “ o geçti başımızdan” (17/12)...

Palu ağzında işaret zamirlerinin çokluk çekiminde bazen Eski Türkçede olduğu gibi “n” ünsüzü bulunmaz: “uler, buler” gibi.

bunlar/ bunler/ buler: bunleri “bunları” (8/28), bunler “bunlar” (13/29), buler “bunlar” (18/8), bulerdi “bunlardı” (20/1), bulerdür “bunlardır” (22/44), bulere “bunlara” (28/18), buleri “bunları” (30/70)...

unler/uler: Derlenen metinlerde “onlar” şekline rastlanmamıştır. Yörede tespit edilen örneklerde “o” sesi daraltılmış ve “n” sesi düşürülmüştür: unleri “onları” (9/82), unler “onlar” (13/6), unlerin “onların” (36/134), unlerdan “onlardan” (36/122), unlere “onlara” (36/12), unlerdi “onlardı” (41/23), unlere “onlara” (30/191), uleri yerdı “onları yerdı” (34/153), uler servis yapulurdi “onlar servis yapılırdı” (34/49)...

1.2.2.4. Soru Zamirleri

Varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir. Palu ağzında soru zamirleri örnekleri şöyledir:

kim: (33/39)... İnsanlar için kullanılan soru zamiridir.¹²¹ Yazı dilindeki şekliyle yöre ağzında kullanılmaktadır: kim daa ipeK alêr, yapêr “kim daha ipek alıyor, yapıyor” (19/52), kim uni yapêr “kim onu yapar” (24/13-14), kim banyo içerde yapêrdi “kim içerde banyo yapardı” (24/27), kim yêrdi “kim yiyordu” (28/13), kim bizi görêrdi “kim

¹²¹ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.160.

bizi görürdü” (28/29), kim yandurêrdi “kim yandırırđı” (28/64), kim baĥêr baan “kim bakar bana” (33/39)...

hangisi: evi hankısıdûr “evi hangisidir” (16/88), hanķısını “hangisini” (18/29), hanķızde “hanginizde” (18/130), hanķısı “hangisi” (20/17), hankısını sevdi “hangisini sevdi” (20/81), hankisi “hangisi” (35/78)...

ne: İnsan dışındaki varlıkları karşılayan soru zamirleridir: kabaĥatiniz nê, kusurunuz nê “kabahatiniz ne, kusurunuz ne” (1/11), sen ne bişürecâhsen “sen ne pişireceksin” (5/68), poşe kızi nedûr “ĥingene kızi nedir” (6/96), ne sôrêrsen sũliyem “ne soruyorsun söyleyeyim” (7/95), ne yaptın (11/32), ne vardı “ne vardı” (14/9), ne var (37/93)...

nere: ane nerede “anne nerede” (5/42), nereye gidêrsen “nereye gidiyorsun” (10/38), nereye gidêrim “nereye gidiyorum” (16/49)...

1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri

İsmi belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. “Belirsizlik zamiri olan sözler birkaçı geçmeyecek kadar azdır: adam, insan, kimse, herkes, falan, filan ve şey gibi. Bunun dışında kalan belirsizlik zamirleri; bazı belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilmesiyle oluşturulur: başkası, bazısı, çoĥu, kimi, hepsi, tümü vb.”¹²² Palu ağzında belirsizlik zamirleri çoĥunlukla yazı diliyle aynıdır: bazısı “bazısı” (22/52), bazilerimiz “bazılarımız” (30/2), başkaleri “başkaları” (23/59), biri dururđı “biri dururđı” (26/97), çoĥı “çoĥu” (35/14), hepsini görürdiler “hepsini görürdüler” (13/60), hepsinin (22/62), hepsi (26/87), herkeşin “herkesin” (30/145), herkes (36/51), herkeş “herkes” (39/2), herkeşte “herkeste” (20/6), kimse (20/72), kimse kimseye can veremez (29/70), kimsede (39/7), kimisi (39/31), (7/51), ötekisi (8/25), ötekisini (8/60), neye elimizi atêrduĥ demûr “neye elimizi atıyorduk demir” (32/1), neyi var, neyi yoĥ “neyi var, neyi yok” (32/39), şeyin önüne (29/29), şeyin (5/40), şe yapêrduĥ “şey yapıyorduk” (7/39), herisine “her birine” (7/180), öbürsini “öbürünü” (1/14), öbürleri (4/18)...

¹²² Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.433.

1.2.3. Sıfatlar

Sıfatlar isimlerden önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını belirten sözlerdir. Palu ağzında görülen sıfatlar görev bakımından yazı diliyle aynıdır. Ancak bazı fonetik farklılıklar görülmektedir.

1.2.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları canlı, cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini belirten sıfatlardır.¹²³ Palu ağzındaki örnekleri şöyledir: ifah baş “ufak baş” (2/31), çini, toprak yayuhler “çini, toprak yayıklar” (3/30), külli su “külli su” (5/110), duzsuz suyun “tuzsuz suyun” (6/8), eşkili köfte “ekşili köfte” (6/54), teze üzümder “taze üzümder” (7/8), hazır tábah “hazır tabak” (7/12), kırmızı et (11/9), kömürlü trendi (16/54), ayrınlı çörbemizdi “ayranlı çorbamızdı” (19/15), kıri biber “kuru biber” (23/61), körpe bebeglerimiz “körpe bebeklerimiz” (24/59)...

1.2.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, isimleri belirten sıfatlardır. İsimleri birkaç bakımdan belirtmek mümkündür. Nesnenin ya yerine işaret edilir ya sayısı gösterilir ya nesne soru şeklinde belirtilir veya belirsiz şekilde ifade edilir. Belirtme sıfatları bu belirtme şekillerine göre işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları şeklinde dörde ayrılır.¹²⁴

1.2.3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları isimleri gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Palu ağzında işaret sıfatları yazı diliyle aynıdır. Ancak ek ünlüsünde bazı fonetik farklılıklar görülebilmektedir.

bu: bu zêvk bu keyf “bu zevk, bu keyif” (1/1), bu deprem (5/21), bu bahçeye “bu bahçeye” (7/139), bu kırinin “bu karının” (15/20), bu pamuh “bu pamuk” (16/50), bu eve (34/5)...

şu: şu pamuh “şu pamuk” (16/42), şu gencin (16/62)...

¹²³ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.166.

¹²⁴ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.385.

o/u: ö tohumı “o tohumu” (2/55), ö çocuğlerin “ö çocukların” (2/114), o tepsiyi (6/3), o tahtedan “o tahtadan” (11/9), u şireyi “o şırayı” (37/47), u Paklava “o baklava” (38/17), u adamın “o adamın” (4/64), u gün “o gün” (19/6)...

1.2.3.2.2. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları, varlıkları sayı yoluyla belirten sıfatlardır. Asıl, sıra, üleştirme, kesir ve topluluk sayı sıfatları olmak üzere beş alt gruba ayrılırlar.

1.2.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Bazı fonetik farklılıklar dışında yazı dilindeki gibidir: bir ay (37/2), iki gün (8/79), üç yerde (30/172), uç kızi “üç kızi” (8/90), bî tenike “bir teneke” (19/28), dört kişi (11/48), bēş tene ineK “beş tane inek” (34/81), beş gün (16/18), altı ölçek “altı ölçek” (29/24), yedi senedür “yedi senedir” (36/45), sekiz kilo (17/29), on kâfile “on kâfile” (39/48)...

1.2.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına +IncI/ +UncU ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Yörede tespit edilen bir örneği şudur: birinci terzidi (27/33).

1.2.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Sayıların üzerine +Ar/ +şAr eklerinin getirilmesiyle yapılır. Yöredeki kullanımı yazı diliyle aynıdır. Derlenen metinlerde tespit edilen örnekler şunlardır: birer_ikişer keklüh “birer ikişer keklik” (17/18), birer tabağ “birer tabak” (28/27), birer kaşuğ “birer kaşık” (24/6)...

1.2.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Adların sayılarını kesirli olarak gösteren sıfatlardır. Derlenen metinlerde örneklerine rastlanılmamıştır. Ancak Zeynep Korkmaz 1/2'nin sözle ifadesi olan yarım sıfatını da kesirli sıfat olarak kabul etmektedir. Bunun örnekleri yörede görülmektedir: iki biçuğ lirâ “iki buçuk lira” (17/67), bî biçuğ “bir buçuk” (16/104), yarım ekmek (17/50-51), yarım saat (22/23), yarım kilo (29/22)...

1.2.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına +(I)z ve +II/ +IU eklerinin getirilmesiyle oluşmaktadır.¹²⁵ Derlenen metinlerde bir örneği tespit edilmiştir: ikiz oğlu “ikiz oğlu” (8/58)...

1.2.3.2.3. Soru Sıfatları

Varlık ve nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.¹²⁶ Palu ağzında görülen örnekleri yazı diliyle aynıdır. Ancak bazı fonetik farklılıklar vardır:

ne: ne derdimi anladam şaın “ne-hangi- derdimi anlatayım sana” (34/178), ne güneşi (30/196), u ne şakıldamağlerdi “o ne şen şakrak gülüşmelerdi” (29/46), ne renKtür “ne renktir” (34/4), ne kaçē zamande “ne kadar zamanda” (37/89), ne akıldı “ne akıldı” (29/110)...

hangi/ hanķı: hanķi gün “hangi eve” (9/58), hanķı eve “hangi eve” (13/55), hanki elbiseyi “hangi elbiseyi” (30/117)...

nasıl/ nasī: nasıl pak “nasıl temiz” (5/103), u kaçān_de nasıl “o kazan da nasıl” (26/28), nasıl lezzetidan “nasıl lezzetli, iştahla” (29/18), nasıl damazluğ “nasıl damızlık” (7/81), nasī bī düğün “nasıl bir düğün” (11/55)...

1.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları adların sayı ve miktarını açık veya kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.

başká/başke: başká zamán “başka zaman” (10/23), başke datliler “başka tatlılar” (14/3), başke kıyafet “başka kıyafet” (22/62)...

bī_kaş/bī_kaç: bī_kaş gün “birkaç gün” (36/104), bī_kaş tene “birkaç tane” (17/30), bī_kaç gün “birkaç gün” (1/30), bī loğme “biraz” (16/43)...

biraz/birez: Palu ağzında kalınlık-incelik uyumuna girmiştir: birez şire “biraz şıra” (37/55), birez pestili “biraz pestili” (37/60), birez yemek sodesi “biraz yemek

¹²⁵ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.169.

¹²⁶ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.124.

sodası” (7/27-28), birez_de nuḥud “biraz da nohut” (7/68), birez_de ḥamîr “biraz da hamur” (12/62), birez tuz, birez un “biraz tuz, biraz un” (21/16)...

Derlenen metinlerde tespit edilen bir örnekte yazı dilindeki gibi kullanılmıştır: biraz daḡ tuz “biraz daha tuz” (2/82).

bir/bi/bî: bir güzel (40/4), bir zaman (2/12), bî odeye “bir odaya” (8/11), bî gün “bir gün” (7/118), bir ay (30/9), bir gün (35/91), bî gece “bir gece” (2/23), bî kaşuḥ “bir kaşık” (2/74), bî komşum (5/19), bi_şē “bir şey” (8/15)...

bütün: bütün māl (1/7), bütün ḡabırḡayı “bütün kaburgayı” (6/59), bütün millet (9/25), bütün buT “bütün but” (30/184)...

bir sürü/bissürü: Derlenen metinlerde gerileyici benzeşme yoluyla değişen bir örneği tespit edilmiştir: bissüri aşaj aaler “bir sürü aşağı ağalar” (29/115).

çoḡ: Palu ağzında son sesi /k/ sızıcılaştırılarak /h/ şeklinde kullanılmaktadır: çoḡ samimimiş “çok samimiymiş” (4/47), çoḡ fakırluḡ “çok fakirlik” (17/31-32), çoḡ kıymet “çok kıymet” (18/120), çoḡ ḡanemesi “çok kanaması” (21/37-38), çoḡ sulı “çok sulu” (23/72), çoḡ ḡaste “çok hasta” (29/49-50)...

filan/ filan/filanci: Palu ağzında ek ünlüsü /e/ daraltılarak kullanılmaktadır: filan yerde “falan yerde” (18/110-111), filan ḡari “falan karı” (13/31), filan yere “falan yere” (16/104)...

fazle/fazile/fazile: fazle süs “fazla süs” (29/7), fazle pare “fazla para” (30/178), fazile ḡar “fazla kar” (16/114), fazile şē “fazla şey” (9/29)...

her: her evi (9/32), her işi (12/76), her derde (18/76), her aḡşam “her akşam” (18/116), her türlü “her türlü” (19/20)...

hiç/hêç: hiç tilf “hiç tilf-posa” (22/24), hêç furun “hiç furun” (28/12), hêç hüüzür “hiç huzur” (29/42), hêç pirinş “hiç pirinç” (35/33), hêş zövḡ “hiç zevk” (26/41), hêş kimse “hiç kimse” (10/5)...

hêç_bî/ hêş_bî: hêç_bî_şē “hiçbir şey” (1/13), hêç_bî yerinde “hiçbir yerinde” (2/33), hêş_bî iş “hiçbir iş” (18/102), hêşbî_şē “hiçbir şey” (27/1)...

öbür/öbürsi: öbür şeker (26/97), öbürsi gece “öbür gece” (2/7), öbürsi günü “öbür günü” (7/9), öbür gün (9/81)... Palu ağzında tespit edilen iki örnekte ise uzak ses aktarımı olmuştur: örbi ev “öbür ev” (30/87), örbi deterjanlar “öbür deterjanlar” (38/43)...

1.2.4. Zarflar

Zarflar; fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön, vasıta, miktar, şart gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türüdür.¹²⁷ Zarflar nitelikleri bakımından dört alt başlık altında değerlendirilir.

1.2.4.1. Yer-Yön Zarfları

Yer-yön zarfları fiilleri yer ve yön bakımından belirten zarflardır. Palu ağzındaki zarflar yazı diliyle paralellik gösterir. Ancak bazı fonetik farklılıklar görülmektedir:

aşaj/ aşah: aşaj geldim “aşağı geldim” (17/6-7), aşaj atêr “aşağı atıyor” (18/98), aşaj inêrduḡ “aşağı inerdik” (19/13), aşajye “aşağıya” (25/61), aşahte “aşağıda” (41/29)...

dışari/ dışari: dışariye bıraḡmezdi “dışarıya bırakmazdı” (31/38), dışarde ḡaynedêrduḡ “dışarıda kaynatıyorduk” (24/30), çıḡemêrduḡ ki dışari “çıkamıyorduk ki dışarı” (25/ 60-61), dışariye gideler “dışarıya gideler” (31/39), dışaride serêrduḡ “dışarıda sererdik” (24/37)...

geri: çıḡın geri “çıkın geri” (23/12), itelêrdim geriye “itelerdim geriye” (30/160), geridán “geriden” (1/24), geridán “geriden” (11/1)...

içeri: ḡaldı içerde “kaldı içeride” (41/11), içeriye ḡîrmiş “içeriye girmiş” (2/24-25), içeri getürêrler “içeri getirirler” (7/113), içeri girdim (16/56)...

taraftan: u taraftan çıḡmadi “o taraftan çıkmadı” (15/36).

yuḡari: yuḡarde “yukarıda” (15/28), yuḡari gelêrem “yukarı geliyorum” (17/22), yuḡarde “yukarıda” (34/145)...

¹²⁷ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.250.

1.2.4.2. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, cümlede fiilin karşıladığı oluş ve kılışı zaman bakımından belirgin duruma getiren ve sınırlandıran sözlerdir.¹²⁸ Palu ağzında kullanılan zaman zarfları yazı dilinden bazı fonetik farklılıklarla ayrılmaktadır. Yöreden derlenen metinlerde tespit edilen örnekleri şunlardır:

aḥşam: aḥşamdan “akşamdan” (30/138), aḥşam “akşam” (35/53), aḥşamdan “akşamdan” (37/1), aḥşami (39/41), aḥşamları “akşamları” (40/7)...

bugün/ böğün/ bōğün: bugün (37/2), böğün “bugün” (13/46), böğün “bugün” (16/42, 29/73)...

devürsi: devürsi gün “diğer gün” (25/22).

erken/ erkan: erkendan “erkenden” (16/26, 6/14, 25/59), erken (28/67, 35/57), erkenden (39/38), erkanden “erkenden” (21/2, 30/98)...

evvel: evvel (21/34, 27/3, 7/154), evveldan “evvelden” (6/23, 35/92)...

gece/geçe: gece (18/1, 33/46, 35/74), gecedan “geceden” (33/16), geçe “gece” (26/38, 31/6)...

heman: heman “hemen” (32/54, 35/6, 41/11)...

ilkin: ilkin (2/57, 29/67, 29/79, 38/13)...

ögle/ òle: öglede “öğlede” (22/8), òleye “öğleye” (5/11, 28/65), òle “ögle” (37/136)...

önce: öncedan “önceden” (20/3), bī geçe önce “bir gece önce” (21/18), üş gün öncedan “üç gün önceden” (31/7)...

kışın/kışın: kışın “kışın” (19/32, 34/86, 34/174), kışın (23/7, 30/178)...

sabaḥ/sábaḥ: sábaḥten “sabahleyin” (29/108), sábaḥtan “sabahleyin” (30/82), sábaḥtan “sabahleyin” (33/16), sábaḥ “sabah” (21/5), sabaḥtan “sabahleyin” (37/4), sábaḥ fasli “sabah faslı” (4/32)...

¹²⁸ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.149.

sonra / sonre / sönre / söne / söre / some: kũruduđtan_sonra “kuruduktan sonra” (36/12), øndan_sonra “ondan sonra” (7/27), döğduğtan sonra “dövdükten sonra” (11/13), bĩ ay sonre “bir ay sonra” (37/68), sonredan “sonradan” (41/32), uş gündan_sönre “üç günden sonra” (9/45), undan_söre “ondan sonra” (4/4), söne “sonra” (4/56), yedikTan_sorne “yedikten sonra” (8/36)...

şimdi/şindi: şimdi (12/16, 20/71), şindi “şimdi” (22/75, 24/50, 28/27)...

yarın: yarın gèce “yarın gece” (2/6), yarın (2/113)...

yazın: yazın (7/68, 30/79, 34/73, 37/62)...

1.2.4.3. Tarz (Niteleme ve Durum) Zarfları

Tarz zarfları, fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirten zarflardır. Palu ağzında tespit edilen örneklerin bazıları şunlardır:

bële/bõle: bële açerdiler “böyle açardılar” (36/142-143), bële büşürüruğ “böyle pişiririz” (37/13), bõle “böyle” (7/31), bele bikêrduđ “böyle bükerdik” (23/57), bele ölerem “böyle ölüyorum” (24/25, 26/2)...

eble/ebele: eble geçti “böyle geçti” (14/14), eble_eble edêrdi “böyle böyle ederdi” (34/6), ebele “böyle” (35/109)...

belki: belki (34/29)...

èyi: èyi ole “iyi ola” (10/14), èyi bişêr “iyi pişer” (20/37), èyi yourêrsen “iyi yoğurursun” (34/171), èyi olurdi “iyi olurdu” (38/62-63), èyi sıhêrdi “iyi sıkardı” (37/69), èyi bilmêrem “iyi bilmiyorum” (36/9)...

èyice: èyice “iyice” (25/23), eyice “iyice” (22/30, 22/47)...

ële/ ele: èle “öyle” (28/47, 29/39, 29/98, 30/58), ele “öyle” (6/47)...

güzel: güzel (37/15, 37/36, 39/20, 2/84, 18/34)...

güzelcenesine/ güzelcene: güzelcenesine (6/60), güzelcene (18/28)...

hêç/ hêş: hêç “hiç” (17/6, 20/63, 25/60, 28/13), hêş (28/42, 29/91, 29/112)...

1.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Azlık-çokluk zarfları; bir sıfatta, bir zarfta, bir oluş veya kılıfta azlık çokluk gösteren, bunları azlık çokluk bakımından pekiştiren ve “ne kadar? ne derece?” sorularını karşılayan miktar ve derece bildiren zarflardır.¹²⁹ Palu ağzında tespit edilen örneklerin bazıları şunlardır:

az: az yapèrduḡ “az yapardık” (27/25), az dödum “az doğdum” (34/13), az olunce “az olunca” (37/61), az kaldı “az kaldı” (9/12), az kalurdi “az kalırdı” (14/13), az olurse “az olursa” (22/29)...

biraz/ birez: biraz durduḡ “biraz durduk” (5/18), birez oturdi “biraz oturdu” (6/45), birez verürduḡ “biraz verirdik” (7/43), birez gelèrdiler, görèrdiler “biraz gelirdiler, görürdüler” (19/38)...

çoḡ: çoḡ verürduḡ “çok verirdik” (24/77), çoḡ yapèrdi “çok yapardı” (26/20), çoḡ yapèrduḡ “çok yapardık” (26/51), çoḡ çektiler “çok çektiler” (28/41), çoḡ kørḡtum “çok korktum” (29/91)...

daa/dā: daa görmedim “daha görmedim” (29/76), daa yetişmiştim “daha yetişmiştim” (34/117), daa giderdiler “daha giderdiler” (2/15), daa ezilmiş “daha ezilmiş” (8/76), bī dā tökèrdiler “bir daha dökerdiler” (35/131), bir dā doldurèrduḡ “bir daha doldururduk” (20/31)...

en: en büyük, en üsgekte “en büyük, en yüksekte” (20/52), en degerli “en değerli” (23/76), en zengin (27/49)...

fazile/ fazle: fazle veremèruḡ “fazla veremiyoruz” (25/32), fazle “fazla” (22/42), fazile “fazla” (34/33)...

pek: pek fazle “pek fazla” (37/81)...

1.2.4.5. Soru Zarfları

nasıl: nasıl kıaynèrdiler “nasıl kayınıyordular” (25/38), nasıl geçèr “nasıl geçer” (26/43), nasıl öynèrduḡ “nasıl oynardık” (27/40), nasıl kıoyup gidebulursen “nasıl koyup gidebilirsin” (2/114), nasıl istersen ö kıocuḡ “nasıl istersin o kıocuḡu” (5/4)...

¹²⁹ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.29.

nasí: nasí edem, nasí pādişahın üzüne çıharam “nasıl edeyim, nasıl padişahın yüzüne çıkarayım” (18/66), nasī hızmát_etti “nasıl hizmet etti” (18/117), nasī geçèrdi “nasıl geçiyordu” (19/44)...

ne: ne akıldı “ne akıldı” (29/38), ne buni kòrhudèrsiz “ne bunu korkutuyorsunuz” (29/87)...

niye: niye oturèrsen “niye oturuyorsun” (15/16), niye beni kınèrsiz “niye beni kınarsınız” (23/12), niye kırışèrler “niye karışıyorlar” (27/19), niye eşkimèrdi “niye ekşimiyordu” (28/9), niye verèruh “niye veriyoruz” (1/31)...

nereye: nereye gidèrsen “nereye gidiyorsun” (10/38), nereye gidèrim “nereye gidiyorum” (16/49)...

1.2.5. Fiiller

1.2.5.1. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

1.2.5.1.1. -AİA-

İşlek olmayan ekin Palu ağzındaki örnekleri şunlardır: itelèrdim “itelirdim” (30/160), silkelèrduh “silkelerdik” (30/183), ovalèrduh “ovalardık” (37/76)...

1.2.5.1.2. -Ar-

Ünsüzle biten geçişsiz bazı fiillerden geçişli fiiller türeten ettirgenlik ekidir. İşlek olmayan bir ektir.¹³⁰ Yöre ağzındaki örnekleri şöyledir: çıhaTırdım “çıkarırdım” (13/42), kızarur “kızarır” (37/75)...

1.2.5.1.3. -Dİr-/ -DÜr- (-tír-)

İki ayrı ettirgenlik ekinin kaynaşmasından oluşan ek, Türkiye Türkçesinin işlek eklerindendir.¹³¹ Ek, Palu ağzında, Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi, çoğunlukla tonlu ve yuvarlak ünlülü biçimiyle kullanılmaktadır: gèydürürdüler “giydirdiler” (6/33), bindürürler “bindirirler” (8/8), yèdürürduh “yedirirdik” (8/70), bündüram “bindireyim” (34/59), kandurdiler “kandırdılar” (34/117), yandururduh “yandırirdik” (5/79)...

¹³⁰ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s. 126.

¹³¹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s. 126.

Ekin, yörede yazı dilindeki gibi kullanımları şöyledir: kaldırmış “kaldırmış” (18/76), doldururdu “doldururduk” (39/22), öldürmüşler “öldürmüşler” (4/63), evlendirmezdi (18/42), oturturdiler “oturturdular” (14/32), dörulturdiler “dörulturdular” (39/25)...

Ekin tonsuz ve yuvarlak ünlülü kullanımları da görülmektedir: arttursunlar “arttırsınlar” (7/180), karıştururdum “karıştırdım” (12/63), tıttırdı “tutturdu” (32/56)...

Tespit edilen bir örnekte ek ünlüsü kalınlaşmıştır, bir örnekte ise yarı-kalınlaşmıştır: birleştirirdu “birleştirdik” (23/58), yerleştirdi “yerleştirdik” (31/33)...

1.2.5.1.4. -k- / -(I)k- / -(U)k-

Ek, tek heceli fiil köklerinden anlamı pekiştirilmiş “olma” fiilleri türetir. Aynı zamanda kökle kaynaştığı bazı türetmelerde de dönüşlülük işlevi görülmektedir.¹³² Derlenen metinlerden bir örneği tespit edilmiştir: görükmedi “görünmedi” (34/51)...

1.2.5.1.5. -(I)l- / -(U)l-

Türkiye Türkçesinin kullanım alanı geniş eklerinden biridir. Palu ağzında da işlek bir ektir. Yöredeki kullanımı yazı diliyle aynı olmakla birlikte çoğunlukla ek ünlüsü yuvarlaktır: açulur “açılır” (36/2), atulurdu “atılırdık” (29/124), asulurdi “asılırdı” (9/40), tökülür “dökülür” (2/45), kesülürdi “kesilirdi” (22/54), gömülmüş “gömülmüş” (4/60), tökülmiye “dökülmeye” (6/4), düzülürdi “dizilirdi” (36/4), tikülürdi “dikilirdi” (9/24), tağılmiyecah “takılmayacak” (2/44), bayılërem “bayılıyorum” (34/190), yığıldı “yıkıldı” (38/49), yumulërdi “yumulurdu” (9/77)...

Ek ünlüsü, metinlerde tespit edilen bir örnekte incelmıştır: yapilicah “yapılacak” (36/92).

1.2.5.1.6. -mA (-më)

Ek, fiil kök veya gövdelerine gelerek olumsuz fiiller türetir.¹³³ Palu ağzında çoğunlukla yazı dilindeki gibi olan ek, işlek bir ektir: bulamadiseler “bulamadıysalar”

¹³² Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.127.

(36/26), yapmaduḡ “yapmadık” (37/25), ölmayın “olmayın” (2/108), kalmadı “kalmadı” (2/24), çıḡmadi “çıkmadı” (15/36), gelmedi (16/88), aşmedi “açmadı” (16/118), getürmeyen “getirmeyen” (19/33), dimeseler “demeseler” (20/72), alemedi “alamadı” (41/12)...

Ek ünlüsü, Palu ağzında şimdiki zaman ekiyle çekime girdiğinde gerileyici ünlü benzeşmesi sonucunda e-i arası /è/ şeklinde kullanılmaktadır: bilmèruḡ “bilmiyoruz” (17/32), gitmèrlerse “gitmiyorlarsa” (6/30), bilmèrdim “bilmiyordum” (7/57), ҡatılmèr “katılmıyor-karışmıyor” (23/32), işmèr “içmiyor” (7/99), almèrdim “almıyordum” (30/159), olmèrdi “olmuyordu” (8/55)...

1.2.5.1.7. -n- / -(I)n- / -(U)n-

Türkçenin ilk dönemlerinden itibaren işlek olarak kullanılan ek; ünlü ile biten fiil kök veya gövdelerinden sonra -n- , ünsüz ile bitenlerden sonra ise bağlantı ünlüsü ile birlikte gelmektedir.¹³⁴ Palu ağzındaki örnekleri yazı diliyle aynıdır: parçalandi “parçalandı” (2/25), boşanenlerin “boşananların” (2/115), Һazırlanurdi “hazırlanırdı” (6/27), oḡundi “okundu” (6/38), toplanur “toplanır” (9/58), nikaḡlansın “nikahlansın” (15/18), yuvarlanèr “yuvarlanıyor” (18/98), toplandi “toplandı” (41/8), çalunurdi “çalınırdı” (31/3)...

1.2.5.1.8. -Ir- / -Ur-

Ünsüz ile biten geçişli ve geçişsiz fiil tabanlarına gelerek ettirgen anlamlı fiiller türeten işlek bir ektir.¹³⁵ Palu ağzında da çoğunlukla yazı diliyle aynıdır: egirürduḡ “eğirirdik” (3/45), bişirürduḡ “pişirirdik” (8/72), geçirèrdiler “geçirirdiler” (22/67), bitirèrdüḡ “bitiriyorduk” (29/26), pişirèrdiler “pişirirdiler” (31/10)...

Eski Oğuz Türkçesi döneminde olduğu gibi yuvarlak ünlülü kullanımları da bölgede sıklıkla görülür: batururler “batırırlar” (36/6), yatururduḡ “yatırırdık” (30/31), büşürürduḡ “pişirirdik” (30/6)...

¹³³ bk. Ahmet Buran, 2007, “Olumsuzluk Ekinin (-mA) Türk Lehçelerindeki Sesbilgisi Görüntüsü Üzerine Bir Değerlendirme” 2. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (25-30 Ekim 2007, Bişkek/Kırgızistan).

¹³⁴ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.185.

¹³⁵ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.131.

1.2.5.1.9. -ş- / -(I)ş- / -(I)ş- / -(U)ş-

Fiil tabanlarına ve isimden türemiş fiillere gelen işlek bir çatı ekidir.¹³⁶ Palu ağzında tespit edilebilen örnekleri şunlardır: döğüşêrduḡ “dövüşüyorduk” (5/82), çekişêrduḡ “çekiyorduk” (5/82), karışturme “karıştırma” (13/51), görüşürdi “görüşürdü” (30/114), yapışêr “yapıştır” (35/100), söleşêrduḡ “söyleşirdik” (29/33)...

1.2.5.1.10. -t- / -d-

Ek, ünlü ile ya da akıcı veya patlayıcı ünsüzlerden biriyle biten geçişli ve geçişsiz fiil kök veya gövdelerine gelerek ettirgenlik fiilleri kuran işlek bir çatı ekidir.¹³⁷ Yörede tespit edilen bazı örnekleri şöyledir: kızártêruḡ “kızartırız” (2/93), sürttûm “sürttüm” (5/107), işlatsınlar “işletsinler” (7/180), belirtmezdi (8/48), kapadurduḡ “kapatırdık” (38/17), ısladurduḡ (34/87), ısladurduḡ “ıslatırdık” (34/87), kâynadurduḡ “kaynatırdık” (33/56), çajrttiler “çağırttılar” (16/111), eşkitmaḡ “ekşitmek” (24/9), kâynetmem “kaynatmam” (29/50), bekladurdiler “bekletirdiler” (21/47), kapatmedim “kapatmadım” (29/88), kapadurduḡ “kapatırdık” (38/17)...

1.2.5.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

1.2.5.2.1. +A-

Ek, isimlere gelerek olma veya yapma ifade eden fiiller yapar. Yöredeki kullanımı yazı diliyle aynıdır: yaşemêrdi “yaşamıyordu” (27/9), benzetmaḡ “benzetmek” (29/69), boşanenlerin “boşananların” (2/115)...

Ek ünlüsü, Palu ağzında tespit edilen bazı örneklerde şimdiki zaman ekiyle çekime girdiğinde gerileyici ünlü benzeşmesi sonucunda /è/ şeklinde kullanılır: oynêrduḡ “oynardık” (26/50), benzêr “benziyor-beniz>benze-” (29/80)...

Ek ünlüsü, tespit edilen bir örnekte incelmış ve daralmıştır: yaşıyesin “yaşayasin” (20/58).

¹³⁶ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.131.

¹³⁷ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.134.

1.2.5.2.2. +Al-

Ek, -A ekiyle edilgenlik bildiren -l çatı ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Derlenen metinlerde tespit edilen bir örnekte ek ünsüzü -l düşmüştür: boşatêrdin “boşaltırdın”(35/69).

“+Al- eki ünlü ile sonuçlanan sıfatlara geldiğinde ünlü çarpışması dolayısıyla ekin +A- ögesi eridiği için köke yalnız +l- eki eklenmiştir. -k ünsüzü ile sonuçlanan sıfatlarda bu ünsüzün de eriyip düştüğü görülür”¹³⁸: inceldi (35/101), dirilêr “dirilir” (20/39), ufalêrdiler “ufalardılar” (31/10), duruldurler “durulturlar” (21/6), yazıldıuḡ “yazıldık” (5/89)...

1.2.5.2.3. +Ar-

İsimden fiil yapan ekin iki farklı şekli vardır. Birincisi +A ve -r- eklerinin birleşmesinden oluşmuş bulunan bu ek, “yapma” bildiren bir ektir: everdim “evlendirdim” (34/41), evermişler “evlendirmişler” (15/17)... İkincisi ise bazı sıfatlara ve renk adlarına gelerek “olma” bildiren geçişsiz fiiller kuran ektir. Eski Türkçedeki er-fiilinin birleştiği sözlerle kaynaşarak ekleşmesinden oluşmuştur.¹³⁹ Derlenen metinlerde tespit edilen iki örneği şunlardır: sararmış “sararmış” (29/60), aardêrduḡ “ağartıyorduk” (19/51)...

1.2.5.2.4. +Aş-

İşlek olmayan ek, +A ekinin -ş- ekiyle birleşmesinden oluşmuştur.¹⁴⁰ İncelenen metinlerde bir örneği tespit edilmiştir: dolaşurdiler “dolaşırdılar” (29/32).

1.2.5.2.5. +lA- (>+li- / +lê-)

Ek, isimden fiil yapma ekleri içinde en işlek olanıdır. İsimlerin üzerine gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller üretir¹⁴¹: hazırlardūḡ “hazırlardık” (14/5), toplardūḡ “toplardık” (15/12), pakledūḡ “pakladık” (5/31), işledi “işledi” (7/142), başledim “başladım” (16/51), parçelerler “parçalarlar” (16/89), didiklediler (16/94), bālerdiler

¹³⁸ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.112.

¹³⁹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.113.

¹⁴⁰ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.187.

¹⁴¹ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.187.

“bağlardılar” (20/43), dişlemağ “dişlemek” (22/33), terlemiş (26/100), küllemiştim (29/53)...

/-y/ ünsüzünün daraltıcı etkisinden dolayı düz ünlülü bazı örneklerde ek ünlüsünün daraldığı görülmektedir: nikağliyağ “nikahlayalım” (15/19), rağatliyam “rahatlayayım” (16/43), hazırliyebildinse “hazırlayabildinse” (36/86)...

Yöre ağzında +lA- şimdiki zaman ekiyle çekime girdiğinde ek ünlüsü e-i arasında /è/’dir: tokaşlêrduğ “tokaşıyorduk” (22/71), düzlerdi (39/194), temizlêrsen “temizliyorsun” (20/59), yollêrduğ “yollardık” (38/70), mayelêrdi “mayalardı” (21/1)...

1.2.5.2.6. +lAn-

+lAn- isimden fiil yapma ekiyle -n- dönüşlülük ekinin birleşmesiyle oluşmuş bir ektir¹⁴²: demlenürdi “demlenirdi” (35/23), toplanurdiler “toplanırdılar” (2/7), hazırılanurdi “hazırlanırdı” (6/27), nişanlanurdi “nişanlanırdı” (9/20), seslenince (16/124), evlanêrlerse “evleniyorlarsa” (10/42), kirlanmış “kirlenmiş” (11/25), nikağlansın “nikahlansın” (15/18), pembelendi (35/128), küflanêr “küflenir” (23/30), kēflanêrdiler “keyiflenirdiler” (23/47), kōzlanurdi “kōzlenirdi” (24/76), süslanurdiler “süslenirdiler” (31/23)...

1.2.5.2.7. +lAş- (-lâş)

+lA ekinin -ş- çatı ekiyle birleşmesiyle oluşmuştur¹⁴³: yerlaşe “yerleşe” (2/105), bayramlaşurdi “bayramlaşırdı” (2/3), uzağlaşurduğ “uzaklaşırdık” (11/2), ırağlaşturmuş “ıraklaştırmış” (16/47), birlaştırêrduğ “birleştirdik” (23/58), katılaşêr “katılaşıır” (24/16)...

Derlenen metinlerde tespit edilen bir örnekte ek ünlüsü yarı-kalınlaşmıştır: birlâşêrler “birleşirler” (1/31)...

1.2.5.3. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir.¹⁴⁴

¹⁴² Fatih Özek, 2016, *age.*, s.187.

¹⁴³ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.187.

¹⁴⁴ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.571.

1.2.5.3.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Şahıs zamirlerinin ekleşmesinden oluşmuş bulunan şahıs ekleridir.¹⁴⁵ Öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik ve istek kiplerinin çekimlerinde kullanılırlar:

Teklik I. şahıs: -am / -em / -im / -üm

Teklik II. şahıs: -sen / -san / -sân / -sun / -sün / -sın / -n

Teklik III. şahıs: ...

Çokluk I. şahıs: -uğ / -üh / -ğ / -iz / -íz

Çokluk II. şahıs: -suz / -siz / -z

Çokluk III. şahıs: -ler / -lar

1.2.5.3.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik ekiyken zamanla fiil çekimlerinde şahıs eki haline gelmiş eklerdir. İyelik kökenli şahıs ekleri görülen geçmiş zaman ve şart kipiyle çekime girer:

Teklik I. şahıs: -m / -im / -um / -üm

Teklik II. şahıs: -n / -un

Teklik III. şahıs: ...

Çokluk I. şahıs: -ğ

Çokluk II. şahıs: -z

Çokluk III. şahıs: -ler / -lar

1.2.5.3.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik I. şahıs: -yem / -yam, ěm / -em / -am

Teklik II. şahıs: ...

Teklik III. şahıs: -sin / -sın

Çokluk I. şahıs: -āğ / -ağ, -elim / -álim

Çokluk II. şahıs: -ın / -ün

¹⁴⁵ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.571.

Çokluk III. şahıs: -sunlar / -sunler / -sinler / -sınler

1.2.5.4. Haber Kipleri

1.2.5.4.1. Şimdiki Zaman Kipi

Hem şekil hem zaman ifade eden eklerden biri olan şimdiki zaman kipi fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını gösterir.¹⁴⁶ “Dilimizde şimdiki zaman kavramı muhakkak ki başlangıçtan beri vardı. Fakat bu zaman için ayrı bir ek ihtiyacı sonradan ortaya çıkmış ve dil bu ihtiyacı kendi yapı ve mantığı içerisinde karşılamıştır.”¹⁴⁷ Palu ağzında şimdiki zaman eki olan -ër eki aynı zamanda geniş zaman eki olarak da kullanılmaktadır. Bundan kaynaklanan karışıklığı gidermek için ekin cümle içindeki anlamına bakılır ve hangi zamana göre çekimlendiği bu şekilde anlaşılır.

Ek, Doç. Dr. Fatih Özek’in sınıflandırmasına göre -Ar grubu şimdiki zaman ekleri içinde yer alır. “Doğu grubu ağızlarında kimi örneklerde ek ünlüsü kapalı è olarak yaygın bir şekilde şimdiki zaman işleviyle kullanılmaktadır.”¹⁴⁸

Palu ağzında -ër eki ünlü ile biten bir kelimeye eklendiği zaman araya yardımcı ses almaz, kendisinden önceki ünlü ile kaynaşıp -ër olarak kullanılmaya devam eder. Şimdiki zaman eki, yörede ince ünlülü şekliyle kullanıldığı için bünyesinde kalın ünlü bulunduran kök ya da gövdelerde uyumun bozulmasına neden olur.¹⁴⁹

Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir:

I. tekil şahıs

-ër-im: götürerim “götürüyorum” (5/29), çıkarım “çıkiyorum” (2/110), gedërim “gidiyorum” (5/91), bilërim “biliyorum” (12/44), söylërim “söylüyorum” (16/33)...

-ër-em: çekërem “çekiyorum” (9/61), gidërem “gidiyorum” (10/39), oturërem “oturuyorum” (18/32), ölërem “ölüyorum” (24/22)...

¹⁴⁶ bk. Fatih Özek, “Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri”, **Turkish Studies**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/1 p.1751-1765 (Winter) 2012.

¹⁴⁷ Vahit Türk (1996), “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri” **TDAY-Belleten**, Ankara, 1996, s.291-340.

¹⁴⁸ Fatih Özek, 2012, **agm.**, s.1751-1765

¹⁴⁹ Ahmet Buran; Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.145.

II. tekil şahıs

-êr-sen: bilêrsen “biliyorsun” (5/108), atêrsen “atıyorsun” (35/100), kesêrsen “kesiyorsun” (36/103), sôrêrsen “soruyorsan” (7/95), gidêrsen “gidiyorsun” (10/38), verêrsen “veriyorsun” (12/33), içêrsen “içiyorsun” (15/16)...

-êr-sin: sarêrsin “sarıyorsun” (100/35), yapêrsin “yapıyorsun” (36/93), kırêrsin “kırıyorsun” (2/45), bağêrsin “bakıyorsun” (17/50), kağêrsin “kalkıyorsun” (28/7)...

III. tekil şahıs

-êr: alêr “alıyor” (1/10), gêdêr “gidiyor” (2/16), olêr “oluyor” (28/45), oturêr “oturuyor” (29/67), yapêr “yapıyor” (39/53), gelêr “geliyor” (19/3)...

I. çoğul şahıs

-êr-uğ: yorulêrugh “yoruluyoruz” (22/68), alêrugh “alıyoruz” (23/55), yığêrugh “yığarız” (23/72), verêrugh “veriyoruz” (25/32)...

-êr-üh: gelêrüh “geliyoruz” (13/33)...

II. çoğul şahıs

-êr-siz: görêrsiz “görüyorsunuz” (40/3), sevērsiz “seviyorsunuz” (18/112), edêrsiz “ediyorsunuz” (19/7), kôrhudêrsiz “korkutuyorsunuz” (29/87)...

III. çoğul şahıs

-êr-ler: yapêrler “yapıyorlar” (31/7), vurêrler “vuruyorlar” (34/12), patlaTêrler “patlatıyorlar” (36/125), verêrler “veriyorlar” (40/16)...

Olumsuz: gelmêrem “gelmiyorum” (12/39), bilmêrem “bilmiyorum” (12/72), görmêrsen “görmüyorsun” (30/196), unutmêrem “unutmuyorum” (17/6), almêrsin “almıyorsun” (19/12), kesmêr “kesmiyor” (20/68), êtmêrler “etmiyorlar” (26/22), bilmêrim “bilmiyorum” (34/12)...

1.2.5.4.2. Geniş Zaman Kipi

Geniş zaman; geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman gibi bütün ana zamanları içine alan, bir sınırlama ve kesinlik kavramı taşımayan bir ara zamandır.¹⁵⁰ Palu ağzında geniş zaman eki “-r / Ar / -Ir / -Ur ve èr” ekleridir. Yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak geniş zaman ek ünlüsü kapalı è olan örnekler de vardır. Daha önce de belirtildiği gibi bu ek şimdiki zaman eki ile karıştırılabilmektedir. “Geniş zaman şimdiki zamanda gerçekleşen dil kullanımını geçmiş ve geleceğe yayar. Geniş zamanı en çok da şimdiki zamanın yanına koyan gerçek budur ve birçok dilde, geniş zaman ile şimdiki zaman sıkı bir ilişki içinde bulunur.”¹⁵¹ Palu ağzında ek ünlüsü “ı” nın yuvarlaklaştığı görülmektedir. Yine ek ünlüsü “a” bazı örneklerde yarı-incelmiştir. Palu ağzında geniş zaman ekinin genel görünümü şöyledir:

I. tekil şahıs

-r-im /-ar-am /-ar-em /-er-em / -èr-em / -er-im / -èr-im: yerim “yerim” (1/4), kılërim “kılarım” (1/4), yıharem “yıkarım” (1/3), çıharem “çıkarım” (18/67), gezërim “gezerim” (26/103), beslerem “beslerim” (34/115), rendelerim (37/22)...

-ur-em/-ür-em/-ur-um /-ür-üm: bulurum (18/103), otururum (28/43), kavururum “kavururum” (29/4), getirürüm “getiririm” (20/71), püşürürem “pişiririm” (37/57), verürem “veririm” (1/18), gelürem “gelirim” (15/5), vururem “vururum” (29/85), alurem “alırım” (37/54), daüdürem “dağıtırım” (1/17)...

II. tekil şahıs

-r-sen/-ar-san/-èr-sen/-er-sen: güdersen “güdersin” (16/72), afedersen “affedersin” (9/28), salarsen “salarsın” (1/28), edersen (17/13), tökersen “döküyorsun” (2/42), püşürërsen “pişirirsin” (19/2), sıhërsen “sıkarsın” (23/27), bälërsen “bağlarsın” (34/180)...

-ur-sen / -ür-sen: vurursen “vurursun” (2/40), verürsen “verirsin” (5/6), üfürürsen “üfürürsün” (22/38), alursen “alırsın” (30/62), görürsen “görürsün” (32/18), vurursen “vurursun” (37/38), büşürürsen “pişirirsin” (41/3)...

¹⁵⁰ Günay Karaağaç, 2013, *age.*, s.427-428.

¹⁵¹ Günay Karaağaç, 2013, *age.*, s.428.

-er-sin/-ër-sin: edersin (17/13), binërsin “binersin” (16/106), baturërsin “batırırısın” (23/28), yıhërsin “yıkarsan” (34/165), afedërsin “affedersin” (35/74)...

III. tekil şahıs

-r / ér / er: sarër “sarar” (4/10), hazırlër “hazırlar” (1/4), dër “der” (2/24), süzër “süzer” (3/34), saller “sallar” (5/41), gelër “gelir” (22/68), çıhër “çıkır” (23/12)...

-ür / -ur: getürür “getirir” (6/37), serülür “serilir” (37/29), götürür (39/17), tökülür “dökülür” (41/6), gelür alır “gelir alır” (36/74), olur (35/133), daılur “dağılır” (37/38)...

I. çokluk şahıs

-r-uh/-er-uh/-ër-uh/-ër-üh: yapèruh “yaparız” (20/11), toplèruh “toplarız” (20/34), çekèruh “çekeriz” (22/75), yapèruh “yaparız” (23/4), kesèruh “keseriz” (26/4), doldurèruh “doldururuz” (2/36), verèruh “veririz” (9/67), gelèruh “geliriz” (13/33)...

-ur-uh/-ür-üh: getururu “getiririz” (2/92), büşürür “pişiririz” (6/67), göstàruru “gösteririz” (16/109), vururu “vururuz” (25/23), kızarduru “kızartırız” (37/15), bıraşuru “bırakırız” (37/55)...

II. çokluk şahıs

-ër-siz: bilërsiz “bilirsiniz” (17/15), kınërsiz “kınarsınız” (23/12), sirërsiz “sürürseniz” (37/28)...

III. çokluk şahıs

-r-ler/-ër-ler/-er-ler: aardërler “ağartırlar” (35/102), yapërler “yaparlar” (35/111), patlaTërler “patlatırlar” (36/125), tuzlërler “tuzlarırlar” (37/30), giderler (2/2), tökerler “dökerler” (5/52), öynerler “oynarlar” (8/12)...

-ur-ler/-ür-ler: aparurler “götürürler” (8/5), vururler “vururlar” (8/23), verurler “verirler” (14/50), gösterürler “gösterirler” (16/88), verürler “verirler” (22/10), gelürler “gelirler” (28/21), püşürürler “pişirirler” (36/6)...

Olumsuz: pişmez (37/16), yapmezsın “yapmazsın” (37/21), gelmez (40/1), beğanmezsen “beğenmezsin” (1/8), yèmezuğ “yemeyiz” (29/39), çılmem “çıkımam” (29/85)...

1.2.5.4.3. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Ek, Eski Türkçeden beri mevcut şekliyle kullanılmaktadır. Görülen geçmiş zaman eki, şekil bakımından bildirme, zaman bakımından görülen geçmiş zaman ifade eder.¹⁵² Palu ağzında görülen geçmiş zaman, teklik ve çokluk 3. şahısta düz-dar ve ince ünlülü –di / -ti şeklinde kullanılmaktadır. Teklik ve çokluk 1. ve 2. şahısta ise az da olsa düz ünlülü örnekleri olmakla birlikte çoğunlukla yuvarlak ünlülüdür. Yöre ağzında tespit edilen örnekler şöyledir:

I. tekil şahıs

-dı-m/-di-m /-tı-m/-ti-m: uyandım (19/8), ayrıldım (25/4), evlandım “evlendim” (28/31), kıldım “kıldım” (5/36), geldim (34/7), bildim (35/17), verdim (5/61), bāledim “bağladım” (8/60), dildim “dilimledim” (12/82), çektim (15/9), çıhtım “çıktım” (16/29), bahtım “baktım” (17/9), kahtım “kalktım” (19/5), yaptım (25/8), gëttim “gittim” (27/27), èttim “ettim” (34/146), töktüm “döktüm” (5/107), diştüm “düştüm” (16/121), öptüm (27/30), böyüttüm “büyüttüm” (28/57), tuttum (16/93), kıptum “koptum” (16/120), kırttum “korktum” (29/79), kahtum “kalktum” (37/44)...

-du-m/-dü-m: doydu (17/51), vurdu (18/138), oturdu (25/4), dōdu “doğdu” (27/8), gördü (27/5), getürdü “getirdi” (29/52), dögdü “dövdü” (5/70), dōndü “döndü” (8/91), güldü (12/82), sürdü (16/53)...

II. tekil şahıs

-dı-n/-di-n: eledin (35/45), kaldın (1/27), geldin (5/72), anladın (17/32), yēhedin “yıkadın” (28/1), kıldın “kıldın” (28/64), aldın (29/82)...

-du-n/-dü-n: vurdun (18/138), oturdu (26/74), yandurdun “yandırdın” (26/91), getürdün “getirdin” (5/22), söyledün “söyledin” (12/82)...

¹⁵² Fatih Özek, 2016, *age.*, s.199.

III. tekil şahıs

Palu ağzından derlediğimiz metinlerde 3. tekil şahıs eki ünlüsü yalnızca düz-dar ve incedir.

-di / -ti: oldi “oldu” (25/3), öldi “öldü” (25/52), oturdi “oturdu” (6/45), söledi “söyledi” (1/12), kaldı “kaldı” (2/111), yaptı “yaptı” (7/147), tutti “tuttu” (8/62), kopti “koptu” (23/43)...

I. çoğul şahıs

-du-ğ / -dü-ğ / -tu-ğ: Palu ağzından derlenen metinlerde ekin ünsüzünün tonsuz olduğu örneklerde ek ünlüsü yalnızca kalındır. Bu da ünlü uyumunun bozulmasına neden olur: yaptığ “yaptık” (24/58), bağıtuğ “baktık” (28/21), çektuğ “çektik” (29/119), gèttuğ “gittik” (34/53), kağıtuğ “kalktık” (34/61), deduğ “dedik” (29/111), olduğ “olduk” (30/58), girduğ “girdik” (30/127), alduğ “aldık” (31/36), gördüğ “gördük” (28/41), geçürdüğ “geçirdik” (29/119), olduğ “olduk” (30/58)...

II. çoğul şahıs

-tu-z/ -dü-z: götürdüz “götürdünüz” (12/38), gördüz “gördünüz” (37/5), öldürdüz “öldürdünüz” (5/100), tuttuz “tuttunuz” (15/8)...

-di-z: yèdiz “yediniz” (19/24)...

III. çoğul şahıs

-di-ler: eglandiler “eğlendiler” (29/95), aldiler “aldılar” (32/24), ālediler “ağladılar” (32/42), verdiler (34/39), koydiler “koydular” (36/100)...

-dü-ler: getürdüler “getirdiler” (15/10)...

Olumsuz: olmadım (29/75), görmedim (30/47), duymediz “duymadınız” (28/54), karışmedi “karışmadı” (30/63), yapmeduğ “yapmadık” (30/93), olmedi “olmadı” (3/44), görmeduğ “görmedik” (34/184), göndermedüm “göndermedim” (28/40)...

1.2.5.4.4. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi

Duyulan geçmiş zaman kipi, fiilin karşıladığı oluş ve kılışı, kişinin başkasından duyduğunu, sonradan gördüğünü veya farkında olmadan işlediğini anlatan, içinde şekil ve zaman kavramı taşıyan kiptir.¹⁵³ Palu ağzında duyulan geçmiş zaman eki tek şekilli olarak –miş/-müş şeklinde dar ve ince ünlülüdür. Buna bağlı olarak kalın ünlülü kelimelere geldiğinde uyumu bozmaktadır. Yöreden derlenen metinlerde tespit edilen yalnızca bir örnekte ek ünlüsü kalın ünlülüdür. “Ekin çoğunlukla tek şekilli olarak dar-düz kullanımları eski şekillerin devamı, ince ünlülü şeklin kullanımı da /ş/ ünsüzünün inceltici etkisi olarak görmek mümkündür.”¹⁵⁴ Yöreden derlenen metinlerde tespit edilen bir örnekte ek ünlüsü yarı-kalınlaşmıştır. Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir:

I. tekil şahıs

-miş-im: vermişim (2/111), yahemişim “yıkamışım” (11/27), unutmuşim “unutmuşum” (12/46), atmışim “atmışım” (16/91), kalmışim “kalmışım” (17/2), kōmişim “koymuşum” (18/71)...

-miş-em/-miş-am: unutmişem “unutmuşum” (15/33), acıılmışem “acıkmışım” (17/21), koymışem “koymuşum” (20/40), olmuşem “olmuşum” (40/3), gelmişem “gelmişim” (37/30), tahmışam “takmışım” (24/21)...

-müş-em: küşmüşem “küsmüşüm” (15/2)...

II. tekil şahıs

-miş-sen: yapmışsen “yapmışsın” (15/16), acıılmışsen “acıkmışsın” (17/21), komışsen “koymuşsun” (29/65)...

-miş-sin: gelmişsin (22/60).

-miş-sın: yatmışsın (36/82).

¹⁵³ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.75.

¹⁵⁴ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.202.

III. tekil şahıs

-miş: bulmuş “bulmuş” (18/129), degmiş “değmiş” (2/25), almiş “almış” (4/42), bürümüş “bürümüş” (40/4), bişmiş “pişmiş” (39/57)...

-müş: düşmüş (15/39)...

I. çoğul şahıs

-miş-uh: oynemişuh “oynamışız” (29/125), bellemişuh “bellemişiz-öğrenmişiz” (36/119), kurutmişuh “kurutmuşuz” (38/3)...

-miş-iz / mış-ız: yapmışız “yapmışız” (17/14), gelmişiz “gelmişiz” (7/105)...

-müş-üh: düşmüşüh “düşmüşüz” (24/19), büşürmüşüh “pişirmişiz” (2/53)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-miş-ler: kesmişler (18/49), görmüşler “görmüşler” (4/64), demişler “demişler” (11/51), dövmüşler “dövmüşler” (15/23), olmuşler “olmuşlar” (36/75)...

Olumsuz: getürmemişim “getirmemişim” (18/102), kalmemiş “kalmamış” (22/24), kitlememişim “kilitlememişim” (1/28), görmemişuh “görmemişiz” (30/192), gelmemişem “gelmemişim” (34/129), yapmemişuh “yapmamışız” (38/59), gelmemiş (4/39), boşanmamış (15/23), olmamış “olmamış” (18/64)...

1.2.5.4.5. Gelecek Zaman Kipi

Gelecek zaman kipi, fiilin anlattığı işin şimdiki zamandan sonraki bir zamana ait olduğunu gösteren kiptir.¹⁵⁵ Palu ağzında gelecek zaman çekiminde hece kaynaşması ve hece yutumu gibi ses olayları görülebilmektedir. Gelecek zaman eki çoğunlukla ünlü uyumuna girmez. Palu ağzında gelecek zaman eki -AcAk, çoğunlukla bazı fonetik değişmelere uğramış biçimiyle görülür. Ek ünsüzü -k'nin I. tekil ve çoğul çekiminde Ø<-ğ < k şeklinde eridiği veya düştüğü görülmektedir. Ayrıca ek ünsüzü, -h<-k şeklinde

¹⁵⁵ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.97.

sızıcılaşılmaktadır. Yine gelecek zaman ek ünlüsünün ilkinin inceldiği ve daraldığı (êcaḥ/ ecaḥ) örnekler de çokça görülür. Derlenen metinlerde tespit edilen bazı örneklerde de ek ünlüsü yuvarlaklaşmıştır (-ücü-ḥ). Yöre ağzında tespit edilen örnekler şöyledir:

I. tekil şahıs

-êca-m / êce-m: êdecem “edeceğim” (32/49), yaḥêcam “yıkayacağım” (5/105), tutêcam “tutacağım” (19/1), olêcam “olacağım” (24/21)...

-ece-am / -ece-m: djecem “diyeceğim” (13/54), görececam “göreceğim” (34/57)...

-eca-m/-ecā-m: kaḥecam “kalkacağım” (2/70), doecām “doğacağım” (5/27), tutecam “tutacağım” (19/3), getürecām “getireceğim” (18/133)...

-ece-ım/-eca-ım: vureceım “vuracağım” (28/2), edecaım “edeceğim” (28/2)...

II. tekil şahıs

-êcaḥ-sen/-ecaḥ-sen/-ecaḥ-sān/-eceḥ-san: alecaḥsān “alacaksın” (2/113), büşürecaḥsen “pişireceksin” (5/68), ôlecaḥsan “olacaksın” (2/114), verêcaḥsen “vereceksin” (29/117), gelêcaḥsen “geleceksin” (34/121)...

-êcāḥ-san: boşêcāḥsan “boşayacaksın” (15/21)...

-êcaḥ-sın/-ecaḥ-sın: sūlüyecaḥsın “söyleyeceksin” (12/32), çalışecaḥsın “çalışacaksın” (16/103), bütürecaḥsın “bitireceksin” (32/5), gelêcaḥsın “geleceksin” (32/6)...

-icaḥ-sen: vericaḥsen “vereceksin” (36/ 84)...

-icaḥ-sın: çalışicaḥsın “çalışacaksın” (16/99)...

III. tekil şahıs

-âcaḥ: çıḥâceḥ “çıkacak” (24/32).

-acaḥ: olacaḥ “olacak” (37/12).

-ēcaḥ/-ēcaḥ/-ecaḥ: gelecaḥ “gelecek” (2/45), oḥunecaḥ “okunacak” (6/38), ōlecaḥ “olacak” (13/33), doyurecaḥ “doyuracak” (16/35), ölecaḥ “ölecek” (25/52), ḳuriyecaḥ “kuruyacak” (28/1), olēcaḥ “olacak” (20/70), gelēcaḥ “gelecek” (34/137), gešmēcaḥ “geçmeyecek” (30/57), ḳaynēcaḥ “kaynayacak” (35/98), olēcaḥ “olacak” (2/112)...

-icaḥ/-īcaḥ: gelicaḥ “gelecek” (8/66), ḳalmīcaḥ “kalmayacak” (2/33), ōlicaḥ “olacak” (2/82), kalmicaḥ “kalmayacak” (22/30), gēḥicaḥ “geçecek” (7/34), verilicaḥ “verilecek” (29/117), yapilicaḥ “yapılacak” (36/92)...

I. çoḡul şahıs

-ēcu-ḥ: görēcuḥ “göreceğiz” (26/58), gedēcuḥ “gideceğiz” (9/49).

-icu-ḥ: gidēcuḥ “gideceğiz” (12/17).

-ücū-ḥ: verücūḥ “vereceğiz” (37/92).

II. çoḡul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoḡul şahıs

-icaḥ-lar: öldüricaḥlar “öldürecekler” (15/40).

Olumsuz: kalmicaḥ “kalmayacak” (22/30).

1.2.5.5. Tasarlama Kipleri

1.2.5.5.1. Şart Kipi

Şart kipi, bir oluş ve kılışın şart biçiminde düşünüldüğünü anlatan, dolayısıyla hiçbir yargı bildirmeyen, aynı zamanda dilek görevi de yapan tasarlama kipidir.¹⁵⁶ Palu ağzında da yazı dilinde olduğu gibi -sa/-se ekleriyle yapılır. Yörede tespit edilen örnekler şöyledir:

¹⁵⁶ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.203.

I. tekil şahıs

-se-m: arasem “arasam” (18/103), ölsem (29/103)...

II. tekil şahıs

-se-n: beklesen (35/109), kessen (16/33)...

III. tekil şahıs

-se: gelse (18/3), olse “olsa” (20/60, 34/87, 39/8), deülse “değilse” (6/87)...

I. çoğul şahıs

-sa-ğ: versah “versek” (16/16), yapsah “yapsak” (26/35)...

II. çoğul şahıs

-se-z: tükürsez “tükürseniz” (8/83), fırlatsez “fırlatsanız” (8/83).

III. çoğul şahıs

-sa-lar: tutsalar (15/15).

-se-ler: gitseler (15/15), deseler “deseler” (36/56), çıharseler “çıkarsalar” (15/15)...

Olumsuzu: öpmesen (27/29), söylemeseler “söylemeseler” (30/144), olmese “olmasa” (35/152), bilmesem (8/34), dimeseler “demeseler” (20/72), olmasa (15/3)...

1.2.5.5.2. İstek Kipi

Fiile istek ve niyet kavramları veren tasarlama kipidir. Palu ağzında istek eki yazı dilindeki gibi -e/-a’dır. Yörede tespit edilen örnekler şöyledir:

I. tekil şahıs

-e-m: âlem “alayım” (10/47), diyem “diyeyim” (14/46), yatem “yatayım” (16/63), götürüm “götüreyim” (18/53).

-a-m: çıham “çıkayım” (18/58), danışam “danışayım” (18/84), sahlıyam “saklayayım” (19/24), kalam “kalayım” (24/3), yapam “yapayım” (28/42)...

II. tekil şahıs

-a-sen: baḥasen “bakasın” (18/90), yıḥanesen “yıkanasın” (29/15)...

-e-sen: veresen “veresin” (29/56), gidesen “gidesin” (36/83), gelesen “gelesin” (34/123), saresen “sarasın” (34/187), bulesen “bulasın” (29/65)...

III. tekil şahıs

-e: ole “ola” (29/82), baḥe “baka” (29/78), yape “yapa” (6/96), besliye “besleye” (31/41), yetiše (30/13), düşe (30/76)...

I. çoğul şahıs

-el-im: deḡişelim “deḡişelim” (1/6).

-a-ḥ: gidaḥ “gidelim” (32/38), vuraḥ “vuralım” (5/115), kızardaḥ “kızartalım” (6/5), göraḥ “görelim” (10/6), gidaḥ “gidelim” (34/105)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-e-ler: getüreler “getireler” (11/31), vereler (26/99), aleler “alalar” (28/28), gideler (30/8), açeler “açalar” (10/6)...

Olumsuz: vèrmiye “vermiye” (12/38), olmiye “olmaya” (18/52), degmiye “değmiye” (18/72), dişmiye “düşmeye” (20/26), vermiyesen “vermeyesin” (29/56), etmiyem “etmeyeyim” (29/73), yumulmiye “yumulmaya” (34/181), görmeyem “görmeyeyim” (1/29)...

1.2.5.5.3. Gereklilik Kipi

Yapılan derlemede örneğine rastlanılmamıştır. Türkçede gereklilik kipi -meli/-malı ekiyle yapılır. Ancak -malı/-meli ekinin dışında da bu ifadeyi veren pek çok çekim ve dil birliği bulunmaktadır. Gerek, lazım, lüzum, şart gibi kelimeler de çeşitli eklerle birlikte gereklilik ifadesi verir.¹⁵⁷ Yöre ağzında iki örnekte “gerek” kelimesiyle gereklilik ifadesinin verildiği tespit edilmiştir: gerek sökëdim “gerek sökeydim” (34/181), gerek öne özel çörbe bişüre “gerek ona özel çorba pişire” (7/100)...

1.2.5.5.4. Emir Kipi

Emir kipi; tasarlanan, yapılması istenen işi emir veya dilek biçiminde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipidir.¹⁵⁸ Palu ağzında emir teklik ve çokluk birinci şahıs çekimleri emir-istek karışımıdır.¹⁵⁹ Emir kipinde kip aynı zamanda şahıs eki olarak da görev yapar. Bu bakımdan fiil tabanlarına getirilen -ın/-sın /-ınız/-sınız ekleri ile yapılırlar. Yörede tespit edilen örnekleri şöyledir:

II. tekil şahıs

yap (29/43), söyle (23/13), apar “götür” (40/1), koş (40/2), gèt “git” (1/4), ver (28/24), baḡ “bak” (30/157)...

III. tekil şahıs

-sin: sezsin (34/105), çıḡsın “çıksın” (35/135), etsin (5/81), gelsin (12/4), gëysin “giysin” (30/117)...

-sun: olsun (29/54), duysun (34/105)...

-sün: töksün “döksün” (18/130)...

¹⁵⁷ Fatih Özek, 2016, **age.**, s.210.

¹⁵⁸ Zeynep Korkmaz, 2007, **age.**, s.83.

¹⁵⁹ bk. Gürer Gülsevin, “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine”, **İlmî Araştırmalar**, C. XIII, 2002, s.35-50.

II. çoğul şahıs

-in: kâhın “kalkın” (19/5), çıhın “çıkın” (23/12), bağın “bakın” (34/49), alsın (37/46)...

-in: verin (28/20).

-ün: görün (34/49), öpün (26/79), düşün (31/123)...

-un: sorun (34/49).

III. çoğul şahıs

-sınlar: işlatsınlar “işletsinler” (7/180), hazırlasınlar “hazırlasınlar” (18/118), versinler (18/120)...

-sunlar: arttursunlar “arttırsınlar” (7/180).

-sunler: koysunler “koysunlar” (18/119).

Olumsuz: ölmeyin “olmayın” (2/108), çıhmesin “çıkmasın” (12/10), görmesin (18/53), gelmesin (22/53), olmesin “olmasın” (29/69), âleme “ağlama” (10/55), görsátme “gösterme” (1/29)...

1.2.5.6. Fiillerin Birleşik Kipli Çekimleri

Çekimli fiiller, taşıdıkları kip sayısına göre basit kipli ve birleşik kipli olmak üzere iki gruba ayrılır. Basit kipli fiiller, yapılarında tek kip bulunan fiillerdir. Birleşik kipli fiillerde ise birden fazla kip eki vardır.¹⁶⁰ Palu ağzında hikâye birleşik zaman çekimleri diğer birleşik kip çekimlerinden daha zengindir. Bunda derlenen metinlerdeki konuların içeriği etkili olmuştur. Palu ağzından derlenen metinlerde katmerli birleşik kiplerin örneklerine de rastlanılmıştır. “Katmerli birleşik kipler, ikiden fazla kiplin belirli birleşme kurallarına bağlı olarak arka arkaya getirilmesiyle oluşturulan kiplerdir.”¹⁶¹

¹⁶⁰ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.730.

¹⁶¹ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.776.

Palu ağzında, fiillerin üçüncü çokluk şahıs çekiminde sonda bulunan –lAr eki vurguyu kaybetmesinden doğan eksikliğini, bazen esas kipten sonra gelerek yeniden elde eder.¹⁶²

Yörede, birleşik kipli fiillerin çekimi, kendine mahsus özellikleri olmakla birlikte yazı diliyle aynıdır. Ancak çeşitli fonetik değişiklikleri görülmektedir.

Palu ağzında fiillerin birleşik çekimleri şöyledir:

1.2.5.6.1. Hikâye Birleşik Zaman

1.2.5.6.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

I. tekil şahıs

-ër-di-m: baırërdim “bağırıyordum” (12/39), dërdim “diyordum” (20/67), açërdim “açıyordum” (34/79), götürërdim “götürüyordum” (5/3), yatërdim “yatıyordum” (8/86)...

II. tekil şahıs

-ër-di-n: yapërdin “yapıyordun” (12/33), tökërdin “töküyordun” (35/42)...

III. tekil şahıs

-ër-di: bişërdi “pişiyordu” (12/53), yatërdi “yatıyordu” (13/29), kūrërdi “kuruyordu” (24/17)...

Derlenen metinlerden tespit edilen iki örnekte şimdiki zamanın hikâyesi üçüncü tekil şahıs çekiminde şimdiki zaman ekinin “üroyördi ‘uğruyordu’ (8/47), olmuyördi ‘olmuyordu’ (8/47)” şeklinde kullanımına rastlanılmıştır. Bu kullanımın yazı dilinin etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

¹⁶² bk. Leyla Karahan, “Birleşik Kipli Fiillerde Çokluk Eki -lAr’ın Yeri”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara, 1998.

I. çoğul şahıs

-êr-du-ğ: yapêrduğ “yapıyorduk” (7/50), kullanêrduğ “kullanıyorduk” (5/111), yığêrduğ “yıkıyorduk” (30/163)...

Derlenen metinlerden tespit edilen bir örnekte şimdiki zamanın hikâyesi birinci çoğul şahıs çekiminde şimdiki zaman eki “düziyêrduğ ‘düzüyorduk’ (12/70)” şeklinde kullanılmıştır. Bu kullanımın yazı dilinin etkisiyle olduğu düşünülmektedir.

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-êr-di-ler: atêrdiler “atıyordular” (30/163), açêrdiler “açıyordular” (31/15), doğêrdiler “doğuyordular” (33/12)...

1.2.5.6.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

I. tekil şahıs

-r-di-m / -er-di-m / -êr-di-m: toplêrdim “toplardım” (3/29), sâêrdim “sağardım” (7/80), öperdim (22/61), yapêrdim “yapardım” (28/51), giyêrdim “giyerdim” (30/123)...

-ür-dü-m / -ur-du-m: götürêrdüm (32/6), verêrdüm “verirdim” (7/38), yandurêrdüm “yandırırđım” (7/42), kaynêrdurđım “kaynatırdım” (12/68), koyurđım “koyardım” (13/43)...

II. tekil şahıs

-êr-di-n: / -er-di-n: tökêrdin “tökerdin” (35/5), atêrdin “atardın” (35/77), koyêrdin “koyardın” (36/16), bağêrdin “bakardın” (13/12), giderdin (24/3), doğêrdin “doğuyordun” (38/17)...

-ür-dü-n: görêrdün (14/17), verêrdün “verirdin” (38/93), gelêrdün “gelirdin” (2/59)...

III. tekil şahıs

-ar-di / -er-di / -ër-di: çıhardı “çıkardı” (22/60), çıhêrdi “çıkardı” (2/3), açerdi “açardı” (3/38), ederdi (4/19), olêrdi “olurdu” (4/10), çıhadêrdi “çıkartırdı” (5/14), çıhêrdi “çıkardı” (6/44), atêrdi “atardı” (24/47), düşêrdi “düşerdi” (25/9)...

I. çoğul şahıs

-r-du-ğ / -ar-du-ğ / -er-du-ğ / -ër-du-ğ: yaparduğ “yapardık” (7/49), çekêrduğ “çekerdik” (25/21), alêrduğ “alırdık” (26/40), yapêrduğ “yapardık” (28/6), hazurlêrduğ “hazırlardık” (30/11), ağırlêrduğ “ağırlardık” (31/29), çuvallêrduğ “çuvallardık” (36/72), koyêrduğ “koyardık” (2/31), yaterduğ “yatardık” (14/10)...

-ur-du-ğ / -ür-du-ğ: kurudurduğ “kuruturduk” (14/29), alurduğ “alırdık” (15/13), verurduğ “verirdik” (18/2), büşürüduğ “pişirirdik” (23/60), getürüduğ “getirirdik” (2/58), egirüduğ “eğirirdik” (3/45)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-r-di-ler / -er-di-ler / -ër-di-ler: giderdiler (4/7), yaperdiler (6/41), isterdiler (8/3), getürêrdiler “getirirdiler” (9/30), tikêrdiler “dikerdiler” (11/6), düzêrdiler “düzerdiler” (33/15), yapêrdiler “yapardılar” (36/3)...

-ür-di-ler/-ur-di-ler: bindürürdiler “bindirirdiler” (11/60), getürürdiler “getirirdiler” (14/39), büşürürdiler “pişirirdiler” (20/9), olurdiler “olurdular” (21/19), vururdiler “vururdular” (22/90), çıkarurdiler “çakarındılar” (23/22)...

1.2.5.6.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Palu ağzından derlenen metinlerde görülen geçmiş zamanın hikâye çekimi örneklerine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.1.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

I. tekil şahıs

-**miş-ti-m**: küllemiştim (29/53), işitmiştim (30/171), yetişmiştim (34/117), büyümüştim “büyümüşüm” (7/70), öğrenmiştim “öğrenmişim” (7/133)...

II. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine raslanılmamıştır.

III. tekil şahıs

-**miş-ti**: aşmıştı “açmıştı” (15/4), kesmişti (16/30), açılmıştı “açılmıştı” (16/128), gelmişti (17/4), olmuştu “olmuştu” (24/13)...

I. çoğul şahıs

-**miş-tu-ğ**: kurmuştuğ “kurmuştuk” (25/9), olmuştuğ “olmuştuk” (26/45), deşilmiştuğ “deşilmiştik” (29/24), kumıştuğ “koymuştuk” (38/52), ekmiştuğ “ekmiştik” (3/20)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-**miş-ti-ler**: kumıştiler “koymuştular” (35/89).

1.2.5.6.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

I. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. tekil şahıs

-ecağ-tı-n: yapecağtın “yapacaktın” (18/42), doldurecağtın “dolduracaktın” (28/63), getüreceğtın “getirecektin” (2/55)...

III. tekil şahıs

-ecağ-ti: açecağti “açacaktı” (4/5), kähilecağti “kalkılacaktı” (28/67)...

I. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.1.6. Şartın Hikâyesi

I. tekil şahıs

-se-di-m: yatsedim “yatsaydım” (16/48).

II. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. tekil şahıs

-se-di: gelsedi “gelseydi” (18/3), olsedi “olsaydı” (19/21)...

I. çoğul şahıs

-**se-du-ğ**: etseduğ “etseydik” (29/20), birağseduğ “bıraksaydık” (8/53), yağseduğ “yaksaydık” (36/46)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-**se-di-ler**: gelsediler “gelseydiler” (29/34).

1.2.5.6.1.7. İsteğin Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde yalnızca birinci tekil şahıs örneği tespit edilmiştir: sökêdim “sökeydim” (34/181), yâğyedim “yıkayaydım” (34/182)...

1.2.5.6.1.8. Gerekliliğin Hikâyesi

Palu ağzından derlenen metinlerde tespit edilen örneklere göre gereklilik ifadesi -malı/-meli ekiyle değil “gerek” kelimesiyle verilmektedir. Dolayısıyla örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.2. Rivayet Birleşik Zaman

1.2.5.6.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

I. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. tekil şahıs

-ër-miş: nedërmiş “ne ediyormuş” (30/171), çıhërmiş “çıkıyormuş” (11/44), olërmiş “oluyormuş” (36/34)...

I. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-r-miş-ler: bahërmişler “bakıyormuşlar” (11/36), oturërmişler “oturuyormuşlar” (17/47), serërmişler “seriyormuşlar” (4/69), işërmişler “işiyormuşlar” (1/34), tahërmişler “takıyormuşlar” (31/23).

1.2.5.6.2.2. Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Derlenen metinlerde sadece III. tekil şahıs çekimi ile ilgili bir örnek tespit edilmiştir: yatëcahmiş “yatacakmış” (15/20).

1.2.5.6.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti

Derlenen metinlerde yalnızca III. teklik ve çokluk çekimi örneklerine rastlanılmıştır.

III. tekil şahıs

-ër-miş: gidërmiş “gidermiş” (4/54), kızërmiş “kızıyormuş” (11/52)...

III. çoğul şahıs

-r-miş-ler / -er-miş-ler: yermişler (36/80), gidermişler (7/112)...

-êr-miş-ler: koşermişler “koşarmışlar” (11/44), atermişler “atarmışlar” (11/54), verermişler “verirmişler” (25/52)...

1.2.5.6.2.5. Şartın Rivayeti

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.2.6. İsteğin Rivayeti

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.5.6.3. Şart Birleşik Zaman

1.2.5.6.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı

Derlenen metinlerde yalnızca II. ve III. çokluk çekimi örneklerine rastlanılmıştır.

II. tekil şahıs

-êr-sen: sörersen “soruyorsan” (7/95), seversen “seviyorsan” (18/88)...

Tespit edilen örneklerde şimdiki zamanın II. tekil şahıs şart çekiminde şart kipinin tekrar ettiği görülmektedir: verêrsense “veriyorsan” (34/38), seversense “seviyorsan” (37/20)...

Palu ağzında şimdiki zamanın şart çekiminde şart eki bazı örneklerde düşmüştür. Şart anlamı ise vurgu ile sağlanmaktadır: bilal beg’in başını seversiz beni içeri alın “Bilal Bey’in başını seviyorsanız beni içeri alın” (18/112).

III. çoğul şahıs

-êr-ler-se: evlanêrlerse “evleniyorlarsa” (10/42).

Tespit edilen bir örnekte -ler şahıs eki düşmüştür: eger uler gétmemiş oturêrse “eğer onlar gitmemiş oturuyorsa” (26/78)...

1.2.5.6.3.2. Geniş Zamanın Şartı

I. tekil şahıs

-ür-em-se: gelüremse “gelirsem” (15/5).

II. tekil şahıs

-er-se-n: sölersen (1/22), verërsen “verirsen” (16/66)...

Palu ağzında geniş zamanın II. tekil şahıs şart çekiminde şart kipinin tekrar edildiği tespit edilmiştir¹⁶³:

-ur-sen-se: verursense “verirsen” (1/26), sorërsense “soruyorsan” (32/27), istërsense “istersen” (2/109)...

III. tekil şahıs

-ur-se: ölurse “olursa” (2/31), vururse “vurursa” (32/7), alurse “alırsa” (71/30)...

-er-se: pişerse (22/38).

-ër-se: atërse “atarsa” (7/81), düşërse “düşerse” (7/170), gidërse “giderse” (15/4), çihërse “çıkarsa” (22/35)...

I. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

II. çoğul şahıs

-er-ler-se/-ër-ler-se: severlerse (6/73), verërlerse “verirlerse” (36/25)...

Tespit edilen bir örnekte -ler şahıs eki düşmüştür: çoçuhler çoğ âlerse “çocuklar çok ağlarsa” (28/53).

¹⁶³ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, *age.*, s.167.

1.2.5.6.3.3. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

I. tekil şahıs

-dı-m-se: çaldımse “çaldımsa” (16/115).

-du-m-se: dödümse “doğdumsa” (35/186).

II. tekil şahıs

-ti-n-se: kestinse (37/37), ettinse (37/39)...

-di-n-se: hazırliyebildinse “hazırlayabildinse” (36/86).

-dü-n-se: yapebüldünse “yapabildinse” (1/30).

-du-n-se: buldunse “buldunsa” (29/105).

III. tekil şahıs

-di-se: öldise “olduysa” (2/87), şaıdıse “soğuduysa” (2/98), yaheledise “yakaladıysa” (11/5), töküldise “döküldüyse” (30/66), geldise “geldiyse” (13/55), nişanlandise “nişanlandıysa” (30/105), buldise “bulduysa” (35/81)...

-tı-se/-ti-se: yettise “yettiye” (30/67), çektiye “çektiye” (36/13), tuttiye “tuttuysa” (7/83), yaptıye “yaptıysa” (25/47)...

Yöre ağzında görülen geçmiş zaman şart ekinin düşürüldüğü yalnız anlam olarak korunduğu örnekler de vardır: döğdi_döğdi “dövdüyse dövdü” (29/51), söğdi_söğdi “sövdüyse sövdü” (29/51)...

I. çoğul şahıs

-du-ğ-se: verduğse “verdikse” (30/39).

-tü-k-se: töktükse “döktükse” (37/57).

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

-di-ler-se: yerdilerse (23/60), verdilerse (9/66), beğandilerse “beğendilerse” (8/3)...

1.2.5.6.3.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

Palu ağzından derlediğimiz metinlerde II. tekil ve çoğul şahısların örneğine rastlanılmamıştır.

I. tekil şahıs

Yöre ağzında tespit edilen bir örnekte şahıs eki şart ekinden önce gelmiştir: yatmışımse “yatmışsam” (16/60).

III. tekil şahıs

-miş-se: olmuşse “olmuşsa” (8/94), dömişse “doğmuşsa” (21/43), ölmüşse “ölmüşse” (18/77), gelmişse (22/33), büşürmişse “pişirmişse” (26/38), rastlamışse “rastlamışsa” (30/85)...

Palu ağzında duyulan geçmiş zamanın şartı bazı örneklerde anlamda vardır ancak -sa/-se şart eki düşürülmüştür. Şart anlamı ise vurgu ile sağlanmıştır: ne yemeK kalmış sicağ ederduğ “ne yemek kalmışsa sıcak ederdik” (6/48-49), herkeş ne büşürmiş getirürdi “herkes ne pişirmişse getirirdi” (26/85), herkeşe ne kumışler ne gelmiş gösterürduğ “herkese ne koymuşlarsa ne gelmişse gösterirdik” (30/110)...

I. çoğul şahıs

-miş-uğ-se: yahmışuğse “yakmışsak” (6/53).

-miş-ler-se: nētmışlerse “ne etmişlerse” (4/64).

1.2.5.6.3.5. Gelecek Zamanın Şartı

Palu ağzından derlenen metinlerde yalnızca tekil ve çoğul üçüncü şahıs çekimleri ile ilgili örneklere rastlanılmıştır: gèdicaḥse “gidecekse” (9/58), gidicaḥlerse “gideceklerse” (6/30)...

1.2.5.7. Soru Eki

Palu ağzında soru eki tek şekilli -mi olarak kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak ünlü uyumlarının bozulduğu görülmektedir: Yöre ağzında tespit edilen örnekler şöyledir: çıḥti_mi “çıktı mı” (2/58), òldi_mi “oldu mu” (14/5), alır_mi “alır mı” (18/108)...

Yöre ağzında soru eki çoğunlukla kullanılmamakta, soru anlamı ise vurgu ile sağlanmaktadır: ḥatiren gelèr teyzem kızı “hatırına geliyor mu teyzem kızı” (15/6), ulan sen abunun için bajrèrsen “ulan, sen bunun için mi bağıryorsun” (17/25), duymediz “duymadınız mı” (28/54), bèle her_gün yıḥanèrduḥ “böyle her gün yıkanyor muyduk” (27/45)...

1.2.5.8. Birleşik Fiiller

1.2.5.8.1. Bir İsim ve Bir Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

et- / èt-

et-: nifret_etmiş “nefret etmiş” (1/10), hasıl_ettim “hasıl ettim” (3/21), raḥmet_ede “rahmet ede” (6/95), kabul_etmedi “kabul etmedi” (29/85), kâr_etmèr “kâr etmiyor” (33/58), sual_etti “sual etti” (34/67), icat_etti “icat etti” (34/35)...

èt-: ataş_èttim “ateş ettim” (29/118), yardım_edèrdiler “yardım ederdiler” (15/26), yemin_edèrler “yemin ediyorlar” (17/34), davet_edèrdiler “davet ederdiler” (33/40), ikram_edilürdi “ikram edilirdi” (36/4)...

ol-

nālet_ōlsun “lanet olsun” (1/32), belli_olur “belli olur” (39/15), güzel_olurdi “güzel olurdu” (39/20), yihtiyar_olmuşem “ihtiyar olmuşum” (40/3), gelin_olurdiler “gelin olurdular” (41/1), hasil_olurdi “hasıl olurdu” (41/28), maḥfolèr “mahvoluyor” (5/101)...

yap-

çoráp_yapèrdim “çorap yapardım” (7/136), yastuḥ_yāpèrdim “yastık yapardım” (7/149), düğün_yapèrdiler “düğün yapardılar” (10/4), doğım_yapèrdi “doğum yapardı” (10/13), kèf_yapèrduḥ “keyif yapardık” (10/29)...

1.2.5.8.2. Bir Yanı Zarf Bir Yanı Fiil Olan Birleşik Fiiller: Tasvir Fiilleri

1.2.5.8.2.1. Yeterlik

Yeterlik fiilleri, esas fiilin -(y)A zarf-fiil biçimi üzerine bil- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşturulur.¹⁶⁴ Palu ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir:

-abil/-ebil-: yiyebilirsen “yiyebilirsin” (19/20), yürüyebilèrem “yürüyebiliyorum” (24/23), yatebilèrem “yatabiliyorum” (24/23), yapebilèrem “yapabiliyorum” (24/24), hazırliyebildinse “hazırlayabildinse” (36/86), alabilduḥ “alabildiği” (37/72), koyebilurduḥ “koyabilirdik” (40/9)...

-ebul/-ebül-: gidebulursen “gidebilirsin” (2/114), yapebüldünse “yapabildinse” (1/30)...

Olumsuz: ayrılamam (18/134), bāleyemesen “bağlayamazsın” (5/60), götüremezuḥ “götüremeyiz” (5/60), kavuşememişler “kavuşamamışlar” (7/112), beceremezdi (15/25), bulemedim “bulamadım” (16/58), yapemeduḥ “yapamadık” (27/1), öpemedim (30/162)...

¹⁶⁴ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.152.

1.2.5.8.2.2. Uzaklaşma

Uzaklaşma fiilleri, git- yardımcı fiili ile oluşturulmaktadır ve esas fiildeki oluş ve kılışın uzaklaştığını göstermektedir.¹⁶⁵ Palu ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir: yeyip_gideler “yiyip gideler” (30/8), kesip_gidêrdiler “kesip giderdiler” (30/48)...

1.2.5.9. Ek-Fiil

Ek-fiil, isimleri fiilleştirerek, onların ihbar, hikâye, rivayet, şart, sıfat-fiil ve zarf-fiil durumlarına geçmesini sağlayan ‘i-mek’ fiilidir. Eski Türkçedeki ‘êr-mek’ şeklinden gelişmektedir: êrmek > imek.¹⁶⁶ Ek-fiilin tek başına bir anlamı olmadığından tek başına kullanılmaz. Bu nedenle varlığı ancak çeşitli zaman ekleriyle birlikte kullanıldığında ortaya çıkar.¹⁶⁷ Palu ağzında ek-fiilin geniş (şimdiki) zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart kipleriyle kullanımı şöyledir:

1.2.5.9.1. Ek-Fiilin Geniş (Şimdiki) Zaman Kipi

Ek-fiilin geniş (şimdiki) zaman kipi, Eski Türkçedeki er-ür-men, er-ür-sen vb. geniş zaman çekimindeki er- yardımcı fiili ile geniş zaman gösteren -ür ekinin birbirleriyle kaynaşarak eriyip kaybolması ve çekimde şahıs gösteren men, sen zamirlerinin de birer ek kalıntısı halinde devamı ile oluşmuştur. i-mek fiilinin üçüncü şahıs çekimlerinde ise diğerlerinden farklı olarak Eski Türkçedeki tur- yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden tur-ur > dur-ur > -Dİr / -DUR değişimine uğramış -Dİr / -DUR ve -Dİr-lAr, -DUR-lAr ekleri kullanılır.¹⁶⁸

Yöre ağzındaki kullanımları şahıslara göre şöyledir:

I. tekil şahıs

hoceyem “hocayım” (20/57), kıariyem “karıyım” (34/39), halasiyem “halasıyım” (2/13), teyzesiyēm “teyzesiyim” (2/14), fakırem “fakirim” (34/39), üstündeyim (5/36), yalavuzam “yalnızım” (3/24)...

¹⁶⁵ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.152.

¹⁶⁶ Ahmet Buran, 1997, *age.*, s.69.

¹⁶⁷ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.225.

¹⁶⁸ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.703.

II. tekil şahıs

adamsın (16/89), güzelsen “güzelsin” (1/16), hâstesen “hastasın” (5/72), varsen “varsın” (34/96)...

III. tekil şahıs

çirkündür “çirkindir” (1/8), hıriltidür “hırıltıdır” (10/49), saşlidür “saçlıdır” (11/51), çüldür “çuldur” (12/22), güzdür (16/34), sesidür “sesidir” (18/68), herifidür “herifidir” (34/51), annendir (8/41), tohumdur “tohumdur” (20/38), mēşurdur “meşurdur” (24/46), şenKtür “renktir” (34/4), savuhtur “soğuktur” (4/61), ocahtur “ocaktır” (27/38)...

I. çoğul şahıs

önündeyuḡ “önündeyiz” (15/30), akrabeyiḡ “akrabayız” (13/23), dibindeyuḡ “dibindeyiz” (3/26)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

ikizdürler “ikizdirler” (28/16).

1.2.5.9.2. Ek-Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Kipi

i- fiiline -di görülen geçmiş zaman ekinin eklenmesiyle oluşturulur. Palu ağzında orta hece ünlüsü durumunda kalan bu ünlü düşüp ekleşir ve görülen geçmiş zaman eki i-fiilinin fonksiyonunu üstlenir.¹⁶⁹ Yöre ağzında kip genellikle tek şekilli olarak kullanıldığı için ünlü uyumunu bozabilmektedir. Ayrıca i-fiilinin görülen geçmiş

¹⁶⁹ Murat Doğan, **Kovancılar Ağzı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Elazığ, 2018, s.88.

zamanının soru şeklinde soru ekiyle görülen geçmiş zaman eki arasında “y” kaynaştırma ünsüzünün kullanılmadığı görülür.¹⁷⁰

Yöre ağzındaki kullanımları şahıslara göre şöyledir:

I. tekil şahıs

yaşındedim “yaşındaydım” (5/1), kıatlıdım “kuvvetliydim” (5/97), nişanlisidim “nişanlısıydım” (25/2), terzidim “terziydım” (20/67), hamiledim “hamileydim” (41/13)...

II. tekil şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. tekil şahıs

güzeldi (9/73), serindi (18/15), beşibirlidi “beşibirliydi-beşibiryerdeydi” (41/23), yahındi “yakındı” (39/64), düşkündi “düşkündü” (36/40), kayuhtedi “kayıktaydı” (11/57), ayłuhti “aylıktı” (24/56)...

I. çoğul şahıs

acduh “açtık” (16/18), kişiduh “kişiydik” (25/11), çocuhtuh “çocuktuk” (25/18), genştuh “gençtik” (29/47), küçüktuh “küçüktük” (20/76)...

II. çoğul şahıs

Derlenen metinlerde örneğine rastlanılmamıştır.

III. çoğul şahıs

yemekleridi “yemekleriydi” (19/17), ayridiler “ayrıydılar” (9/1), hayindiler “haindiler” (29/129), sekıratTediler “Sekrat’taydılar” (7/168)...

¹⁷⁰ Ahmet Buran, Şerife Oğraş, 2003, **age.**, s.169.

1.2.5.9.3. Ek-Fiilin Duyulan Geçmiş Zaman Kipi

i-fiiline -miş duyulan geçmiş zaman ekinin ekleşmesiyle oluşturulur. i-fiili yöre ağzında ekleşme sırasında düşmüştür. Palu ağzından derlenen metinlerde yalnızca III. teklik şahsa ait örnekler tespit edilmiştir. Tespit edilen örnekler şöyledir: gūnahmış “gūnahmış” (2/63), dūgūnīmīş “dūgūnūymūş” (11/35), ebemīş “ebeymīş” (25/50), fırıncīmīş “fırıncıymīş” (30/148), hocemīş “hocaymīş” (32/49)...

1.2.5.9.4. Ek-Fiilin Şartı

i-fiiline şart ekinin eklenmesiyle oluşturulur. Yöre ağzından derlenen metinlerde yalnızca III. teklik şahsa ait örnekler tespit edilmiştir: yohse “yoksa” (32/18), işise “işiyse” (30/12), deūlse “değilse” (6/87), beceriklise “becerikliyse” (8/62), neyse (16/98), neyise “neyiyse” (41/6), yüzükse (8/4), varse “varsa” (21/23), cesaretlise “cesaretliyse” (8/62), dışariyese “dışariyasa” (24/13)...

1.2.5.10. Fiilimsiler

1.2.5.10.1. İsim-Fiiller (Mastarlar)

İsim-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere -mAk, -mA ve -Iş / -Uş ekleri ile oluşturulurlar.¹⁷¹ Palu ağzında isim-fiil ekleri çoğunlukla tek şekilli kullanımları ve bazı fonetik farklılıklarıyla yazı dilinden ayrılır.

1.2.5.10.1.1. -mAk (-mAḡ)

-mAk isim-fiil eki Palu ağzında -maḡ şeklinde tek şekilli olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla ünlü uyumlarının bozulmasına neden olabilmektedir. Yörede tespit edilen örnekleri şöyledir:

maḡ: yatmaḡ “yatmak” (22/57), oynemaḡ “oynamak” (22/93), eşkitmaḡ “ekşitmek” (24/9), görmaḡ “görmek” (26/67), benzetmaḡ “benzetmek” (29/69), oturmaḡ “oturmak” (30/83), işmaḡ “içmek” (31/155), bōmaḡ “boğmak” (2/63), ölmaḡ “ölmek” (5/72)...

¹⁷¹ Zeynep Korkmaz, 2007, *age.*, s.155.

1.2.5.10.1.2. -mA

Yazı diliyle aynıdır. Ancak çoğunlukla ek ünlüsü kalın olarak kullanılmaktadır.

-ma/-me: durulmesine “durulmasına” (22/24), oturmeye “oturmaya” (22/66), görmeye (24/2), patlatma “patlatma” (36/123), getürme “getirmeye” (4/17), öpme “öpme” (9/46), gezmeye “gezmeye” (12/16), çalışmaya “çalışmaya” (16/25)...

1.2.5.10.1.3. -İş/-Uş

Yöreden derlenen metinlerde üç örneği tespit edilmiştir. Yöre ağzındaki kullanımı yazı dilinden farklı değildir.

-iş /iş: tanış biliş (30/40), satışe “satışa” (36/72)...

1.2.5.10.2. Sıfat-Fiiller

Zaman ve hareket kavramı taşıyan fiilimsiler, fiillerin cümle içinde geçici olarak isim ve sıfat görevinde kullanılan şekilleridir.¹⁷² Yöre ağzında tespit edilen sıfat-fiil örnekleri şöyledir:

1.2.5.10.2.1. -an/-en

Palu ağzındaki kullanımları yazı diliyle aynıdır: veren (10/15, 3/12), gelen (7/44), edenleri (18/40), seven (22/50), geçen sene (33/39), gelan yemeKlerimizi “gelen yemeklerimizi” (2/22), atlanan (4/18), gelan misafir “gelen misafir” (7/105), yapan “yapan” (8/50), çalan (10/27), alınan kıyafet (14/23), kalan yemek “kalan yemek” (22/77), alan (37/80)...

1.2.5.10.2.2. -ecaḡ/-icaḡ

Palu ağzındaki kullanımları bazı fonetik farklılıklar dışında yazı diliyle aynıdır. Derlenen metinlerden tespit edilen örnekler şöyledir:

-ecaḡ: param_de yoḡ karnimi doyurecaḡ “param da yok karnımı doyuracak” (16/35), verecaḡleri “verecekleri” (9/66)...

¹⁷² Ahat Üstüner, 2000, **Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, TDK Yay. , Ankara, s.20-21.

-icaḥ: taşıcaḥ halde “taşıyacak halde” (37/72), furundan geçicaḥ büyük tepsilerde “fırından geçecek büyük tepsilerde” (7/34)...

1.2.5.10.2.3. -er

Yöreden derlenen metinlerde yalnızca bir örneği tespit edilmiştir: kayner su “kaynayan su- sıcak su” (35/98).

1.2.5.10.2.4. -miş

Palu ağzından derlenen metinlerden tespit edilen örneklerde -miş şeklinde tek şekilli olarak kullanıldığı için ünlü uyumlarının bozulmasına neden olabilmektedir: oḡumış adámler “okumuş adamlar” (7/7), gēşmiş zaman “geçmiş zaman” (16/90), kaynanmış şireyi “kaynamış şırayı” (22/22), geşmiş gündür “geçmiş gündür” (29/105)...

1.2.5.10.2.5. -mez

Yöreden derlenen metinlerde yalnızca bir örneği tespit edilmiştir: yanmez tavaye “yanmaz tavaya” (35/115).

1.2.5.10.2.6. -Dık / -Dik / -Duk / -Dük (-dig / -duḡ / -tuḡ)

Yöre ağzındaki kullanımları bazı fonetik farklılıklar dışında yazı diliyle aynıdır. Ek ünsüzü ‘k’ ya düşmüştür ya da tonlulaşmış ve sızıcılaşmıştır: geturduḡleri attan “getirdikleri attan” (9/37), topleduḡleri yaj “topladıkları yağı” (13/18), bī taḡım tanuduḡler “bir takım tanıdıklar” (22/5)...

1.2.5.10.3. Zarf-Fiiller

Zarf-fiiller, yüklem hareketini zaman, miktar, tarz, sebep gibi çeşitli yönleriyle sınırlandırır veya izah eder.¹⁷³ Palu ağzında gerçek zarf-fiiller dışında sıfat-fiil eklerinden genişlemiş olan zarf-fiil örneklerine de rastlanmaktadır:

1.2.5.10.3.1. Zarf-Fiil Ekleriyle Yapılanlar (Gerçek Zarf-Fiiller)

Her türlü fiil veya gövdelerine zarf-fiil ekleri getirilerek oluşturulmaktadır.¹⁷⁴ Palu ağzındaki örnekleri şöyledir:

¹⁷³ Ahat Üstüner, 2000, **age.**, s.11.

1.2.5.10.3.1.1. -a/-e

Yöre ağızında daha çok -e şekli kullanılmaktadır: çeke_çeke “çeke çeke” (11/32), sürikliye_sürikliye “sürükleye sürükleye” (15/8), ède_ède “ede ede” (34/4)...

1.2.5.10.3.1.2. -Ip/-Up

Yöre ağızında işlek olan ek yazı diliyle aynıdır: sıhıp “sıkıp” (6/85), gelip_gelip (8/74), toplanıp (22/55), yapıp (10/34), açıp (30/18), götürüp (41/24), yeyip (30/8), koyup (30/195), dolup (37/73), götürüp (6/86), öpüp (30/158)...

Yöre ağızında tespit edilen bir örnekte “gide gide, gittikçe” anlamında “gidin_gidin” (26/89) şeklinde kullanılmıştır.

Yazı dilindeki biçimlerinin dışında, ek ünsüzü -p'nin yarı-tonlulaştığı örnekler de görülmektedir: alıP “alıp” (16/2), vuruP “vurup” (32/5), gidiP “gidip” (24/24), çalıP “çalıp” (30/43), kaynadıP “kaynatıp” (32/36)...

1.2.5.10.3.1.3. -arak / -erek (-araḥ)

Yöre ağızından derlenen metinlerde bir örneği tespit edilmiştir. Bir örnekte ise zaman anlamında “dıḡında” ekinin yerine kullanılmıştır: olaraḥ “olarak” (16/9), üş gün kālaraḥ “üç gün kaldığında” (7/23)...

1.2.5.10.3.1.4. -IncA / -UncA (-ince)

Yöre ağızında genellikle -ince şekli kullanılmaktadır: boşuyince “boşayınca” (15/17), seslenince (16/124), gelince (25/53)...

Yörede, görülen geçmiş zaman eki -di bazı örneklerde -inca anlamında kullanılmaktadır: kapi döḡüldi “kapı dövülünce” (34/115).

¹⁷⁴ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.231.

1.2.5.10.3.1.5. -ken / -iken (ikan)

Ek, ek-fiilin zarf-fiil şekli olarak çekimli fiiller ve isim soylu kelimelerden geçici zarflar oluşturur. Doğrudan fiil tabanlarına eklenememektedir.¹⁷⁵ Yazı dilinde uyuma girmeyen ek yöre ağzında çoğunlukla uyuma girer yalnız ‘iken’ şekli uyum dışı kalarak ‘ikan’ şeklinde kullanılır:

-ken: ederken “ederken” (15/35), yenerken “inerken” (16/123), yatarken “yatarken” (32/25)...

i-kan: der_ikan “derken” (16/51), küçüK_ikan “küçükken” (30/192), evinde_ikan “evindeyken” (30/201), sauh_ikan “soğukken” (35/123)...

1.2.5.10.3.1.6. -kene

Ek, -ken ve -i-ken zarf-fiil eklerinin -a/-e pekiştirme ekiyle genişlemiş şeklidir.¹⁷⁶ Yöre ağzında sınırlı sayıda örnekte tespit edilmiştir: taħarkene “takarken” (2/45), sauh_ikane “soğukken” (35/123)...

1.2.5.10.3.1.7. -madan / -meden

Ek, Eski Türkçe ve Eski Oğuz Türkçesinde görülen -mAdIn zarf-fiil ekinden gelişmiştir.¹⁷⁷ Yöre ağzındaki kullanımı çoğunlukla “-medan” şeklinde olduğu için ünlü uyumu dışında kalmaktadır: durmadan (16/1), çıħmedan “çıkmadan” (20/39), atmedan “atmadan” (24/3), dökmedan “dökmeden” (37/23), gelmedan “gelmeden” (35/54), durmedan “durmadan” (35/124), pişürmedan “pişirmeden” (39/8), görmeden (34/49)...

1.2.5.10.3.2. Sıfat-Fiil Eklerinden Genişlemiş Olanlar

Sıfat-fiil eklerinin genişlemesiyle oluşmuş zarf-fiillerdir.

¹⁷⁵ Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesi Ağzlarında -ka/-kAnA Zarf-fiil Şekilleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**/ The Journal of International Social Research, Cilt: 7 Sayı: 33 Volume: 7 Issue: 33, 2007, s.28-34.

¹⁷⁶ Ahat Üstüner, “Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağzlarında Kullanılışı”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10 Sayı: 1, Elazığ, 2000.

¹⁷⁷ Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesindeki -madan / -meden < -madın /- medin zarf-fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine” **Türk Dili Üzerine Araştırmalar I. Cilt**, TDK Yay., Ankara, 1995, s.151-159.

1.2.5.10.3.2.1. -ana / -ene / kadar (-ane *ḳadē*)

kadar edatı ile birlikte kullanılan ek -an/-en sıfat-fiil ekinin +a/+e yönelme hâli eki ile genişlemesiyle oluşmaktadır. Yöre ağzında daha çok “-ane” şeklinde kullanıldığı için ünlü uyumunun dışında kalmaktadır. Yine çoğunlukla “kadar” edatının son sesi düşürülmektedir: *ḳuriyane_ḳadē* “kuruyana kadar” (24/38), *gidane_ḳade* “gidene kadar” (24/50), *evlanane_ḳadē* “evlenene kadar” (30/107), *ölene_ḳadē* “ölene kadar” (31/42), *damláyane_ḳadē* “damlayana kadar” (22/40), *çıhane_ḳadē* “çıkana kadar” (30/49), *taşane_ḳader* “taşana kadar” (37/73)...

1.2.5.10.3.2.2. -anda /-ende (-ande)

Ek, -an/-en sıfat-fiilinin +da/+de bulunma hâli eki ile genişlemesiyle oluşmuştur. Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir: *getürande* “getirdiği zaman” (20/25), *çıhände* “çıktığı zaman” (22/5), *tökande* “döktüğü zaman” (30/74), *yatande* “yattığı zaman” (30/128), *olande* “olduğu zaman” (31/35), *konusande* “konuştuğu zaman” (33/36), *biçande* “biçtiği zaman” (20/69), *kalande* “kaldığı zaman” (38/10), *gelande* “geldiği zaman” (39/44), *yiyyende* “yediği zaman” (35/30)...

1.2.5.10.3.2.3. -dikten / -dıktan sonra (-duḥtan / -dūḥten / -tūḥtan / -tuḥtan / -tuḥten)

Sonra edatıyla birlikte kullanılan ek, -dık/-dik sıfat-fiil ekinin +dan/+den ayrılma hâl ekiyle genişlemesinden oluşur. Ek ünsüzü “k”nin sızıcılaşması ve tonlulaşması bakımından yazı dilinden ayrılır: *alduḥtan_söne* “aldıktan sonra” (2/19), *bitürdüḥten_sonre* “bitirdikten sonra” (6/85), *yaptuḥten_sonre* “yaptıktan sonra” (11/11), *nikahladuḥdan_söra* “nikahladıktan sonra” (15/20), *yattıḥtan_söre* “yattıktan sonra” (23/72), *gördüḥtan_söne* “gördükten sonra” (30/44), *açulduḥtan_söre* “açıldıktan sonra” (41/3)...

1.2.5.10.3.2.4. -dığı /-dığı için (-duı için / -duı uçun)

Ek, III. şahıs iyelik ekinin ve için edatının -duk/-dük sıfat-fiil eki üzerine gelmesiyle oluşmuştur. Yöre ağzında tespit edilen örneklerde ek ünsüzü “k” düşmüştür: yāduı için “yağdığı için” (16/114), olduı uçun “olduğu için” (30/147)...

1.2.5.10.3.2.5. -dığı / -dığı kadar (-duı kadar / -tui kadar)

-dık+ı ve kadar edatıyla oluşmuştur. Yöre ağzında tespit edilen örneklerde ek ünsüzü “k” düşmüştür: alabilduı kadar “alabildiğı kadar” (37/72), yettui kadar “yettiğı kadar” (30/50)...

1.2.5.10.3.2.6. -dığı /-dığı zaman (-tui zaman / -dii zaman / -düün zaman)

-dık+ı ve zaman kelimesiyle oluşmaktadır. Yöre ağzında tespit edilen örneklerde “k” düşmüştür: kesüldii zaman “kesildiğı zaman” (35/135), çıttui zaman “çıktığı zaman” (25/40), büşürdüün zaman “pişirdiğin zaman” (35/84), geldui zaman “geldiğı zaman” (30/156)...

1.2.5.10.3.2.7. -Ir maz / -Ir mez (-er mez / -ur mez)

Ek, -r / -Ir / -Ar / -Ur ekleriyle kurulan geniş zaman sıfat-fiilinin olumlu ve olumsuz türlerinin arka arkaya gelmesiyle oluşturulur.¹⁷⁸ Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir: koper koper kopmez “kopar kopmaz” (16/121), kömálanur kömálenmez “gömlenir gömlenmez” (16/120), dişer dişmez “düşer düşmez” (16/122), vurur vurmez “vurur vurmaz” (2/25)...

1.2.5.11. Edatlar

Edatlar, tek başına bir anlamı olmayan, kelimelerden sonra gelerek o kelime ile diğerleri arasında ilişki kuran kelimelerdir. Edatlar; ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üçe ayrılır.

¹⁷⁸ Zeynep Korkmaz, 2009, *age.*, s.1036.

1.2.5.11.1. Ünlem Edatları

Ünlem edatları, takdir, temenni, dua, hayret, teessür, pişmanlık vb. her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlerdir.¹⁷⁹ Palu ağzında tespit edilen ünlem edatları şöyledir:

1.2.5.11.1.1. Ünlemler

ah /ah: ah, bahtım ilan beg “ah bahtım Yılan Bey” (18/86), ah, desez, baan tükürsez “ah, deseniz, bana tükürseniz” (8/83), ah (34/177)...

aman: amān (8/48).

ayy: ayy (24/38, 8/92)...

da / dā / Da: éle edêrduḡ Da “öyle ederdik da” (6/93), yünK çoḡti_dā “yün çoktu da” (7/138), bîzim bu yênmişti_dā “bizim bu inmişti da” (7/153), babam ḡayuh sürêrdi da “babam kayık sürerdi da” (11/57), ösküz_da “öksüz da” (18/99), düḡün olêcaḡ_da “düḡün olacak da” (20/70), köpmezdi da (38/42)...

ha: yumuşansın diye ha “yumşasın diye ha” (35/9), rāmezande ha “ramazanda ha” (4/35), bürüncüg vardi ha “bürüncük vardı ha” (38/22)...

heh / hah: hah, bèle bî baluḡ “hah, böyle bir balık” (15/7), heh (4/13), hah, olêrdi her bî tene bèle “hah, olurdu her bir tane böyle” (20/41)...

haydi / hade: haydi, giderdiler heppî öynerdilêr “haydi giderdiler hepsi oynardılar” (4/15), hade ayrılêruḡ, ölmeduḡ, biz ayrılêruḡ “hadi ayrılıyoruz, olmadık, biz, ayrılıyoruz” (12/27), hade, yandan_yandan “hadi, yandan yandan” (15/34), hade, ilan beg gelêr evi bulêr “hadi, Yılan Bey geliyor evi buluyor” (18/125)...

to / too: to to to (26/46), too, nasıl öynerduḡ “too, nasıl oynardık” (27/40), too! bî sene sürêrdi “too! Bir sene sürerdi” (39/46)...

ooo: ooo! ḡurudi yapêrdim “ooo, kurudu yapardım” (34/169), ooo! bayram gelêrdi oḡul “ooo! bayram gelirdi oḡul” (4/13)...

¹⁷⁹ Necmettin Hacıeminoḡlu, **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015, s.293.

o baboo: o baboo! dèdim “o baboo, dedim” (37/29)...

oov: oov (4/42)...

oy: oy, aḥşámler aḥşámler “oy, akşamlar akşamlar” (14/53-54)...

uy baboo: uy baboo, doqumler! “uy baboo, doğumlar!” (27/22)...

uuu: uuu, dèdi “uuu, dedi” (15/8)...

viiiyy: viiiyy, abla ben buni hêç yiyemem! “viiiyy, abla ben bunu hiç yiyemem” (29/110-111)...

ya: uleri örgandım ya! “onları öğrendim ya!” (34/124), ne ḳadē güzel olurdi ya! “ne kadar güzel olurdu ya! (26/34-35), boḥçe biçande hani daḡ düğünü yaḥın olèrdi ya! “bohça biçildiği zaman hani düğün yakın oluyordu ya!” (20/69), tārmar_ëtmişler, ya! “tarumar etmişler ya” (4/42), ya çalıřmèrdiler oul! “ya çalışmıyordular oğul! ” (4/29), işte èle, yaa! “işte öyle, yaa!” (4/8)...

yav: yav! biz malumizi niye daḡdèruḥ “yav! biz malımızı niye dağıtıyoruz” (1/31), yav! (16/70), yav! dèdi, gelmèr nedür “yav! dedi gelmiyor nedir” (34/69)...

1.2.5.11.1.2. Seslenme Edatları

ā: sabun yoḥ_ā! “sabun yok a!” (5/111), ḳayuhdi_a! “kayıktı a!” (11/62), bèle nasıl_ā! “böyle nasıldı a!” (12/39), lezzet almèrsin_a! “lezzet almıyorsun a!” (19/12)...

e: e bu fitiḥ vurmuş ben ölèrem “e bu fitik vurmuş ben ölüyorum” (24/21), e undan_de küfte yapan_de yapèrdi “e ondan da köfte yapan da yapardı” (26/30), e dèdi, sizin alla belazi vèrmiye! “e dedi, sizin Allah belanızı vermeye” (29/90), e yere çizgi çizèrduḥ “e yere çizgi çizerdik” (11/7)...

hey: hey, kızım dedi “hey, kızım dedi” (29/57)...

ulan: ulan dèdi “ulan dedi” (5/20), ulan kız (18/116), ulan sen abunun için baırèrsen “ulan, sen bunun için mi baırırıyorsun” (17/25), ulan ölüm baḥın, görün “ulan oğlum bakın görün” (34/49)...

1.2.5.11.1.3. Cevap Edatları

evet: evet (8/29).

he: he, çalgılı_edêrduḥ “he, çalgılı ederdik” (10/32), he aşmıṣtı “he açmıṣtı” (15/4), he geldim “he geldim” (16/85), êledi he “öyleydi he” (22/64)...

peki: peki, bu pādiṣāḥ sizdān niye āciz “peki, bu padişah sizden niye aciz” (1/10)...

tabi: tabi ḥoce yoḥti memleketimizde “tabi hoca yoktu memleketimizde” (8/40), öler kaçtiler tabi “onlar kaçtılar tabi” (8/91), tabi götürürduḥ (10/14), tabi qar yaêr, “tabi, kar yağıyor” (17/1), kururdi tabi furunde “kururdu tabi fırında” (26/3)...

tamam: tamam dêr gêt “tamam der git” (10/47), dêdim, tamam, senin yanında çalışam “dedim tamam senin yanında çalışayım” (16/65)...

yōḥ / yoḥ: yoḥ_ā! “yok a” (17/40), bî evde gidem kalam yoḥ “bir evde gideyim kalayım yok” (24/3), yoḥ ben qorḥêrim “yok ben korkuyorum” (28/45), yōḥ “yok” (12/33)...

1.2.5.11.1.4. Gösterme Edatları

Gösterme edatları herhangi bir şeyi göstermek için kullanılan edatlardır.

iṣte: iṣte bele “işte böyle” (30/172), iṣte êledi “işte öyledi” (32/13), iṣte êle “işte öyle” (32/36), iṣte ôle “işte öyle” (4/12)...

aha / aḥa: aha! bu teref deprem olmiṣ “aha! bu taraf deprem olmuṣ” (20/50), aḥa bêle “aha böyle” (2/40)...

tā / taa: taa degirman_başına “taa değirmen başına” (31/46), taa düğünün sâbaḥsi “taa düğünün sabahı” (30/35), taa güzün rāmazandedi “taa, güzün ramazandaydı” (30/127), tā çeşmelere götüruruḥ “ta çeşmelere götürürüz” (12/24)...

tee: tee baştan_başe “tee baştan başa” (18/13), tee zeve'ye gidêrdiler “tee Zeve'ye giderdiler” (22/82)...

1.2.5.11.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını anlam ve şekil bakımından birbirine bağlayan sözlerdir.¹⁸⁰ Bağlama edatları; karşılaştırma edatları, sıralama edatları, cümle başı edatları, sona gelen edatlar olmak üzere dörde ayrılır. Yöre ağzındaki kullanımları şöyledir:

1.2.5.11.2.1. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırma edatları, karşılaştırılan iki veya daha fazla unsuru, dil birliğini, birbirine bağlayan edatlardır. Yöre ağzında yazı dilinde olduğu gibi hem...hem, ya...ya ve ne...ne, eğer...eğer edatları ile yapılır:

hem...hem / hemi...hemi / heman...heman: hem altına hem üstüne “hem altına hem üstüne” (22/ 9-10), hemi şorbesi hoş hemi küftesi hoş “hem çorbası hoş hem köftesi hoş” (34/174-175), hem çarşubaşı vardı hem zeve vardı “hem çarşubaşı vardı hem Zeve vardı.” (39/62), hem yigit hem kari “hem yiğit hem kari” (5/74-75)...

ya...ya: ya bî çarhatun ya iki çarhatun “ya bir çarhatun ya iki çarhatun” (22/21), ya şeker tutêrler ya kaḥve verêrler. “ya şeker tutarlar ya kahve verirler” (26/69), ya seni vururem ya kızi verürsen “ya seni vururum ya kızi verirsin” (5/5), ya yeşil fasulye ya yanında güveç yapêrduḥ “ya yeşil fasulye ya yanında güveç yapardık” (29/6)...

ne...ne: ne komişsen ne bulesen “ne koymuşsun ne bulasın” (29/64), ne kontrol olduḥ ne bî_şê “ne kontrol olduk ne bir şey” (30/58), ne olan bizi görürdi ne biz olanı “ne oğlan bizi görürdü ne biz oğlanı” (32/17), ne kız olanı, ne olan kızi “ne kız oğlanı ne oğlan kızi” (8/3-4)...

eger...eger: eger u taşe bastuḥsê zatán kutulduḥ eger u taşe basmeduḥse “eğer o taşa bastıksa zaten kurtulduk eğer basmadıksa” (8/3-4), eger ḥasıldür eger çöldür serêrduḥ “eğer hasırdır eğer çöldür sererdik” (12/22), eger kesme var eger tut ufaj var “eğer kesme var eğer tut ufağı var” (36/49)...

¹⁸⁰ Necmettin Hacıminoğlu, 2015, **age.**, s.112.

1.2.5.11.2.2. Sıralama Edatları

Sıralama edatları, arka arkaya gelen kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri, birbirine bağlayan edatlardır.¹⁸¹ Türkçede en çok kullanılan sıralama edatlarına “ve, veya” Palu ağzından derlenen metinlerde rastlanılmamıştır. Yöre ağzında “veyahut” edatına ise yalnızca üç örnekte rastlanılmıştır.

veyahut: veyahut teşti birağuruğ “veyahut teşti bırakırız” (37/54), veyahut_de öleyese “veyahut de öğleyese” (36/85), veyahut böreg_möreg işise “veyahut börek mörek işi ise” (30/12)...

-le: benle sálğadin “benimle Selehattin” (7/27), elle yağêrduğ “elle yıkardık” (32/52), sütle yoğurt “sütle yoğurt” (7/28).

1.2.5.11.2.3. Cümle Başı Edatları

Her zaman cümle başında bulunan, cümleleri anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır.¹⁸² Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şunlardır:

ama: ama valla ben u kıri sebzeyi, ben teze güveçtan çoğ sevêrem “ama valla ben o kuru sebzeyi, ben taze güveçten çok seviyorum” (35/37-38), ama uni_de bulamaştan neden, undan yapêrdiler “ama onu da bulamaçla neyle, unla yapardılar” (36/9-10), patiK yapmemişuğ ama çorap yapmışuğ “patik yapmamışız ama çorap yapmışız” (38/59), bî_are subāğ yaperdiler ama çoğ eskiden subāğ_mubāğ yoğti “bir ara subay yapardılar ama çok eskiden subay mubay yoktu” (6/41), şindi bêlesi degüldi ama çoğ güzeldi “şimdi böyle değildi çok güzeldi” (9/19)...

hama: hama u dolmenin yiyende bele dibinden yağ damlêrdi “ama o dolmanın yerken dibinden yağ damlıyordu” (35/30-31), pare yoğti hamā êle bi_seler, et, kavurme çoğti. “para yoktu ama öyle bir şeyler, et, kavurma çoktu” (14/31), hama kırudı bî mâne var -mâne şêdan- kıyêrsin içine “ama kurutu bir mane var -mane şeyden- koyarsın içine” (34/169-170)...

¹⁸¹ Muharrem Ergin, 2008, *age.*, s.352.

¹⁸² Fatih Özek, 2016, *age.*, s.245.

çünkü: rāmázende hêç zor olmuyordi çünkü kimi zámán kışe ũroyordi
“ramazanda hiç zor olmuyordu çünkü kimi zaman kışa uğruyordu” (8/47)...

eger: ũş gün eger karnımız tohtise beş gün_de acduh “üç gün eğer karnımız toktuysa beş gün de açtık” (16/18), eger bî yeni gelün dōmişse hedig yapêrdiler “eğer bir yeni gelin doğmuşsa hedik yapardılar” (21/43), eger kaysnamiş hasıl olmişse “eğer kaynamiş hasıl olmuşsa” (22/27), eger uler gêtmemiş oturêrse “eğer onlar gitmemiş oturuyorsa” (26/78), eger anam vêrmedi “eğer annem vermezse” (26/101), eger kırgan’i aldise “eğer Kur’an’ı aldıysa” (39/70)...

gine / gène: gine içine kavrurme ifaj atêrdiler “yine içine kavurma ufağı atardılar” (36/98-99), gine kutulmêrde “yine bitmiyordu” (40/14), gine aşıhte çalêrdiler, ũynêrdiler “yine aşağıda çalardılar, oynardılar” (6/40), gine gidande gidêrduh “yine giderken giderdik” (10/25), gine bulğur pilavi, gine kavrurme içinde, gine yani ekmeğimizdan şeyimizdan başka bî_şêler “yine bulgur pilavı, yine kavurma içinde, yine yani ekmeğimizle şeyimizle başka bir şeyler” (29/34-35), bir_gün_de gène bî kadın geldi “bir gün de yine bir kadın geldi” (29/78), gène êle “yine öyle” (30/32), (9/79)...

illa: illa vuruP bütürecehşın “illa vurup bitireceksin” (32/5), illa ureye, kızterefine yatah gelêcah “illa oraya kız tarafına yatak gelecek” (34/137), haftede bî kere_de illa, gerek sökêdim “haftada bir kere de illa sökmeliydim” (34/181), yani illa u yapilicah “yani illa o yapılacak” (36/92), illa işli küfte, kaburğec olacah “illa içli köfte, kaburga olacak” (37/11), illa ben álêcam seni “illa ben alacağım seni” (5/1), illa bî yimeg bişêcâhTi “illa bir yemek pişecekti” (7/22)...

yālnîz / yalanuz / yalavuz: yālnîz ne vardi “yalnız ne vardı” (14/39-40), yalanuz bu kocuun paresini ödemağ_içün “yalnız bu gocuğun parasını ödemek için” (16/99-100), gelini yalanuz “gelini yalnız” (4/19), yalavuz kapi dōğöldi kapiyi açe “yalnız kapı dövülünce kapıyı aç” (34/115), yalavuz êle damın dibindeyuh “yalnız öyle damın dibindeyiz” (3/26)...

zaten / zatan: bekmezi yápmeyan pestil yápan zaten living çaler “pekmez yapmayan pestil yapan zaten living çalar” (8/51), zatan çoğ zaman babamdan böyüganne bahèrmişler “zaten çoğ zaman babamla büyükanne bakarmışlar” (11/36), zatan olan kızı görmağ yohti “zaten oğlanın kızı görmesi yoktu” (14/16-17), zatan bahçelerimizin içinde çeşme aherdi “zaten bahçelerimizin içinde çeşme akardı” (30/179)...

yoğse: yoğse her derde derman olurmuş “yoksa her derde derman olurmuş” (18/76), (32/18), heç yoğse ben gidem bu adamın yaninde yüz_igirmiye çalışam “hiç yoksa ben gideyim bu adamın yanında yüz yirmiye çalışayım” (16/75), u zaman çoğ giderdim “o zaman çok giderdim” (15/14)...

gerçi: gerçi kayınbabam şēdür “gerçi kayınbabam şeydir” (29/68).

1.2.5.11.2.4. Sona Gelen Edatlar

Sona gelen edatlar, dil birliklerinin, kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlar.¹⁸³ Yöre ağzında tespit edilen örnekleri şöyledir:

bile: bī arede yemeg bile yērdiler “bir arada yemek bile yerdiler” (26/83), ekmeK bile ālmezduğ “ekmek bile almazdık” (28/12), eşigini bile geşmēcağ “eşigini bile geçmeyecek” (30/57), kadınler bile görmezdiler “kadınlar bile görmezdiler” (31/13), ane babanın bile üzüne çıhmērdiler “anne babanın bile yüzüne çıkmıyordular” (35/90)...

da/de: hasil_edērdūğ_da tuttan “hasil ederdik da tutla” (20/27), sábah_da kahtım söledim “sabah da kalktım söyledim” (27/7), partini_de zátēn güzēl pağlerdūğ “işkembesini de zaten güzel temizlerdik” (2/34-35), davul_de vārdi “davul da vardı” (3/6-7), ētmiyan_de ētmezdi “etmeyen de etmezdi” (4/19)...

¹⁸³ Fatih Özek, 2016, *age.*, s.246.

degil/deül/degül: datli deül “tatlı değil” (20/32), üzüm bulamacı degil “üzüm bulamacı değil” (32/46), yā éle degül “ya öyle değil” (2/110), ıaşuı_ıaşıuıtan degül tastaı “kaşıkla maşıkla değil tasla” (17/46)...

ki: baıerdin_ki bī hırıltı vār “bakardın ki bir hırıltı var” (2/60), éle pancar ektuı ektuı_ki “öyle pancar ektik ektik ki” (3/20-21), bī_şēler yıııruı_ki tere yate “bir şeyler yııarız ki tere yata” (23/72), yataıleri en önce toplērdiler_ki bī işe gidesen “yatakları en önce toplardılar ki bir işe gidesin” (36/83)...

1.2.5.11.3. Son Çekim Edatları

Son çekim edatları, isimlerden sonra gelerek onların zarf hallerini yaparlar. Yöre ağızındaki kullanımları şöyledir:

1.2.5.11.3.1. Yalın ve İlgi Hâlinde Sonra Kullanılanlar

diye: yeni gelēr diye, üzü_de aılēr diye “yeni gelin geliyor diye yüzü açılıyor diye” (30/37), yataıtan ıahēcaım diye ben_de bebeg_de yııánurduı “yataktan kalkacağım diye ben de bebek de yıkanırđık” (30/53-54), gelin gidēr diye hele gidaı baıaı “gelin gidiyor diye hele gidelim bakalım” (32/38-39), u hamdi diye gelan baıı derdi uni gēy “o hamdı diye gelen bana derdi onu giy” (35/138)...

gibi / kimi / gimi / kibi: aynı şē_kibi, sarıenin içi_kibi yapırduı “aynı şey gibi sarmanın içi gibi yapırdık” (39/22), toraı_kibi kesülürdi “çökelek gibi kesilirdi” (3/34), senin_gibi bēle gendi gendini parçēlēr “senin gibi böyle kendi kendini parçalar” (18/121), bēle tas_gimi çııatmıı “böyle tas gibi çıkarmıı” (23/24), paklava dilimi_kimi “baklava dilimi gibi” (23/33)...

içün / üçün / uçun: ben unun içün size geldim “ben onun için size geldim” (18/116), ödemāı_ıçün “ödemek için” (16/100), allāı ıatırasi_ıçün “Allah hatırı için” (8/63), sábaı ıahvaltisi üçün böreg yapırduı “sabah kahvaltısı için börek yapırdık” (30/16), unun uçun somungil “onun için somungil” (30/149)...

1.2.5.11.3.2. Yönelme Hâlinden Sonra Kullanılanlar

dek: aḥṣame_dek “akşama kadar” (3/19).

göre: ipege göre alurdiler “ipeğe göre alırdılar” (2/65), herkeṣ kuvetine_göre “herkes kuvvetine göre” (3/16), onun suyune göre_de pirinṣ tökêrdiler “onun suyuna göre de pirinç dökerdiler” (26/24), yani mêsûmüne göre “yani mevsimine göre” (36/20)...

ḳadar / ḳadē: aḥṣama_ḳader “akşama kadar” (7/26), õleye_ḳade “öğleye kadar” (5/11), güne_ḳadē “güne kadar” (9/62)...

1.2.5.11.3.3. Ayrılma Hâlinde Sonra Kullanılanlar

sonra / sone / sōna / sōre: öndan_sonra “ondan sonra” (7/27), undan_sone
 “ondan sonra” (15/19), undan_sōne “ondan sonra” (17/10), õledan_sōne “öğleden
 sonra” (39/47), kuruttan_sōre “kuruttan sonra” (23/24)...

1.3. Sonuç

Çalışmada Palu merkez ağız incelenmiştir. İncelemede esas alınan metinler, dört yerleşim biriminden toplam kırk bir kaydın metne aktarılmasıyla oluşturulmuştur. Bu metinler ikinci bir dili olmayan ve sadece Türkçe bilen kaynak kişilerden derlenmiştir. Yörede ana dili Zazaca olanlar çoğunluktadır. Yalnız derleme yapılan bölgelerdeki insanlar sadece Türkçe bilmektedir. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Palu ağzı ünlü ünsüz varlığı bakımından zengindir. Yazı dilindeki sekiz temel ünlünün dışında nitelikleri bakımından farklı â, á, â, è, ê, ô, ó, ö, ú, î, í, ï ve nicelikleri bakımından farklı ā, ē, ē, ō, ō, ū, ū, ī, ĭ, ĭ ünlüleri bulunmaktadır. Yine yazı dilinde bulunan 21 ünsüz dışında Ç, ğ, ħ, K, K, k, K̇, l, ṅ, P, ṙ, ṙ, S, T, y ünsüzleri bulunur. Bu sesler, ses değeri ve boğumlanma özelliği bakımından tam olarak netleşmemiş, boğumlanma yerleri birbirine yakın iki ses arasında bir ses özelliğine sahiptir.

2. Eski Oğuz Türkçesinin devamı niteliğindeki yuvarlak ünlülü ekler varlığını devam ettirmektedir: anladurdiler “anlatırdılar” (2/47), gidêrduḡ “giderdik” (3/18), gölgeluh “gölgelik” (4/26), evlanurdi “evlenirdi” (26/67), açuḡtur “açıktır” (2/107), sacun “sacın” (6/72), yaptuḡ “yaptık” (7/1)...

3. Ön seste h- türemesi Palu ağzında görülmektedir: hamā “ama” (14/), ḡávlüsünde “avlusunda” (7/159)...

4. Palu ağzında ön seste tonsuz ünsüzlerin tonlulaşması durumu eski şekillerin devam ettiğini göstermektedir: barmaḡtan “parmakla” (13/54)...

5. Palu ağzında bazı sesler tam olarak durulaşmadığı için yarı-tonlu, yarı-tonsuz sesler de görülmektedir: gêtTi “gitti” (12/41), ineK “inek” (7/94)... Bazı ünlüler de yarı ince, yarı kalın telaffuz edilmektedir: ḡúzur “huzur” (12/18), tóbe “tövbe” (1/32), ḡízmet “hizmet” (12/9)...

6. Palu ağzında ünsüz değişimleriyle çok karşılaşılır. Bunların başında da karakteristik bir durum olan k>ḡ değişmesidir: pambuḡ “pamuk” (14/36), torpāḡ “toprak” (13/49), ḡıneyi “kınayı” (12/37)...

7. Palu ağzında “g” ünsüzü sızıcılaştırılmayıp patlayıcı bir ünsüz olarak korunmaktadır. Bu özellik Eski Oğuz Türkçesindeki biçimi ile devam etmektedir: yigit “yiğit” (5/74), degüldi “değildi” (9/19), igne “iğne” (14/37)...

8. Doğu Anadolu ağızlarının bir özelliği olan i’leşme Palu ağzında da görülmektedir: kuri “kuru” (9/53), ḡoḡi “koku” (9/94), buni “bunu” (1/22), āyni “aynı” (2/57)...

9. Palu ağzında bazı kelimelerde ön seste y’ler düşmektedir: üzünü “yüzünü” (8/15), uḡarine “yukarıya” (7/139), üzüK “yüzük” (9/21)...

10. Palu ağzında “ḡ, y, n, v” seslerinin düşmeleri sonucunda ikiz ünlüler meydana gelmektedir: bocij “böceği” (3/38), kesmee “kesmeye” (6/20), ḡuatlidim “kuvvetliydim” (5/97), dijem “diyeyim” (10/32)...

11. Palu ağzında ünlüler daha çok incelme temayülündedir: koze “koza” (3/41), able “abla” (5/114), olicaḥ “olacak” (8/65), mayise “mayısa” (12/1), baci “bacı” (2/24)...

12. Palu ağzında ünlü ve ünsüz uyumlarının örnekleri de görülmektedir: kalduḥ “kaldık” (5/26), beganmezsən “beğenmezsən” (1/8), tükanmış “tükenmiş” (7/122)...

13. Palu ağzında, yabancı kelimelerin de ünlü ünsüz uyumuna sokulduğu görülmektedir: vakıt “vakit” (1/38), tene “tane” (1/9), teze “taze” (6/25)...

14. Kapalı è sesi Palu ağzında çok belirgin bir sestir ve yörenin belirleyici özelliklerinden biridir. Yörede geniş zaman eki (-ër) kapalı e ile kullanılır. Kapalı e yörede bir kişi tarafından bazen i bazen de è şeklinde de söylenebilmektedir: kaḥêrdiler “kalkardılar” (2/29), gêt “git” (1/14), heç “hiç” (2/13), nêse “neyse” (1/2), bêle “böyle” (6/3); yiduḡumizi “yediğimizi” (3/31), dimemiş “dememiş” (4/53)...

15. Palu ağzında yer değiştirme (göçüşme) sıkça görülür: yarpaḥ “yaprak” (12/42), eşkili “ekşili” (6/55), örganmışım “öğrenmişim” (7/79), sırfe “sofra” (12/55), körpi “köprü” (7/153), nâlet “lanet” (1/32), sorne “sonra” (8/2)...

16. Birincil (asli) uzun ünlüler Palu ağzında görülmektedir: āç “aç” (1/27) (AT *āç “aç”); bōlêruḥ “bölüyoruz” (2/83) (AT *bōl- “bölmek”); kîzime “kızıma” (10/32) (AT *kîz “kız”)... Ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması gibi ses olayları ile oluşmuş ikincil uzun ünlüler de Palu ağzında görülmektedir: āzini “ağzını” (2/37), būdê “buğday” (1/25), nōlecaḥ “ne olacak” (1/27)...

17. Kelimelerin iç ve son seslerinde ünlü türemesi görülmektedir. Alınma kelimelerde ise yan yana bulunan iki ünsüz arasında; Türkçe kelimelerde ise çok heceli kelimelerde söyleyişi kolaylaştırmak için bu iki ünsüz arasında bir ünlü türetilmektedir: fazile “fazla” (9/29), pıraváye “provaya” hepi “hep” (9/41), eşkere “aşikar” (3/4), (9/26)...

18. Palu ağzında şimdiki zaman eki asli olarak -ër ekidir. Geniş zaman eki ise -r / -Ar / -Ur / -Ir / -ër ekleridir. -ër eki her iki zaman için de kullanılmaktadır. Bundan dolayı oluşan karışıklığı gidermek için ekin cümle içindeki anlamına bakılmalıdır:

sábah káhváltisi üçün böreg yapêrduĥ “sabah kahvaltısı için börek yapardık (30/16), üzü_de açılêr diye “yüzü de açılıyor diye” (30/37)...

19. Palu ağzında vasıta hâli eki yerine çıkma hâli eki kullanılmaktadır: cigit dendigidan yapêrler “çekirdek içiyle yapıyorlar” (23/30)...

20. Gereklilik kipi -mal/-meli eki yöre ağzında kullanılmamaktadır. Gereklilik anlamı gerek, lazım gibi gereklilik ifade eden kelimelerle yapılmaktadır: gerek sökêdim “gerek sökeydim-sökmeliydim” (34/181)...

21. Duyulan geçmiş zaman tek şekilli olarak -miş şeklinde kullanılmaktadır. Görülen geçmiş zaman eki ise tonsuz kullanımları yanında çoğunlukla tonlu biçimleriyle kullanılmaktadır: degmiş “değmiş” (2/25), tutmuş “tutmuş” (34/100), oldu “oldu” (18/95), kômedin “koymadın” (17/44), konuştu “konuştu” (18/117)...

22. Görülen geçmiş zaman III. tekil ve çoğul çekimlerinde ek ünlüsü ince ve düz-dar olarak tek şekillidir: kızarurdi “kızarırdı” (2/33), kururdi “kururdu” (30/197)...

23. Duyulan geçmiş zaman birinci çoğul şahıs çekiminde zamir kökenli şahıs eki yerine iyelik kökenli şahıs eki kullanılır: oynemişuĥ “oynamışız” (29/125), daşımışuĥ “taşımışız” (38/1)...

24. Palu ağzında gelecek zaman eki ecaĥ/êcaĥ/êcuĥ/icaĥ/icuĥ/ücüĥ şeklinde kullanılmaktadır. Yazı dilindeki -AcAk şekli yöre ağzında kullanılmamaktadır. Ekin birinci tekil ve çoğul çekimlerinde ek ünsüzü düşer; ek ünlüsü ise ince ve düz-dar olarak tek şekillidir: ôlecaĥsan “olacaksın” (2/114), görêcuĥ “göreceğiz” (26/58) vericaĥsen “vereceksin” (36/ 84), olacaĥ “olacak” (37/12), tutecam “tutacağım” (19/3)...

25. Soru eki Palu ağzında tek şekilli olarak -mi şeklinde kullanılır. Ancak soru eki çoğunlukla kullanılmamakta ve soru anlamı vurgu ile sağlanmaktadır: fasülye_mi “fasulye mi” (13/10), ôyun_mi “oyun mu” (13/35), duymediz “duymadınız mı” (28/54), bêle her_gün yıĥanêrduĥ “böyle her gün yıkanıyor muyduk” (27/45)...

26. Palu ağzında yükleme ve yönelme hâl ekleri bazen düşürülür ve eksiz olarak kullanılır: elin “elini” (10/52), üstün “üstünü” (26/78), zevkan “zevkine” (37/20), çêzen “çeyizine” (32/40), gözen alecaĥsân “gözüne alacaksın” (2/113)...

27. Palu ağzında işaret zamirlerinin çokluk çekiminde bazen Eski Türkçede olduğu gibi “n” ünsüzü bulunmaz: buler “bunlar” (1/30), uler “onlar” (26/69)...

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİNLER

-1-

Adı Soyadı : Niyazi Ateşyakar

Doğum Yılı: 1910

Köyü : Palu/Merkez

Konu : Çiftçi Baba (Hikaye)

...

1 “bu zêvk bu keyf nerádan saan?” dēr, ya benim_de keyfim ólmeye kimin 2 keyfi óle. benim úş tene qarım var. eve qāvuşTum bīri öküzlere baqár, bīri su 3 getürür abdez alurem, ayaumi yiharem, çorabımı çıhaTur, bī tenesi_de 4 yémegimi hazırlér. ben namazımı kılérım, yémegimi yérım. daa benim_de 5 keyfim ólmeye kimin óle. pādīşāh dēr_ki çiftÇi baba olurse benim uç tene 6 qarım var senin_de. tranpe_edálım, değışelim. seninkini ver baan, 7 benimkileri_de verem saan. çiftÇi baba dēr_ki baq benim qarilerim 8 çirkündür, güzel degüldür. soñre beganmezsen. “e canım çirkin olsun.”

9 değışérler, değışérler. çiftÇi baba haylér qarının bī tenesini, qarının bī tenesini 10 haylér. ifadesini alér. dēr, peki, bu pādīşāh sizdán niye āciz, sizden nifret_etmiş? 11 sizin kabaatiniz nē, kusurunuz nē? valla dēr, benim hēc_bī kabaatım 12 yoñ. padişah nē dēsē abundant gelür abundant gidér. nasıl söledi ben qahtum 13 hēc_bī_şē hatırımda yoñ, hēc_bī_şē hatırıma heyalime gelmeS. hā, dēr, sen 14 gèt, öbürsini çajrér, öbürsi_de gelér. dēr, sen niye padişah sendán āciz, 15 sizdán nifret_etmiş. sizin, senin kabaatin nē, kusurun nē? baq bēle_de 16 güzelsen! dēmiş valla benim hēc_bī kabaatım, kusurum yoñ. bu ev dolusi 17 bütün māl, yā, parē olse hepsini bī_günde daudurem. hēc kim geldi 18 verürem, daudurem. dēr, sen_de gèt. bu seFer öbürsini çajrér, 19 öbürsündán_de sörér. öbürsi_de dēr_ki valla benim hēc_bī hatám yoñ. 20

benim hatám odur_ki ben_de oħşurume gēvşejim. nēse ū kafesine söz **21** gīrmēr_dā!
aklîne fikir yatmēr, kafedán kōntaħ, bizim durhan_kimi. nē **22** sōlersen sōle. bī saat
sōñre kafesindan çıħēr. efendime diyem, buni gōtürēr **23** bizim bu aligelmez'in dāşı
kimi, gölban_gölü'nün dāşı_kimi bī dāşın **24** üzerine. geridán bī dekme vurēr. dēr, gēt
senin yerin ure, senin yerin ure. u **25** gidēr. gelēr bulere. dēr baħ bu ev doli būdē, yā,
bāl, nē dēsen var. kəriye **26** dēr, nē kader verursense ver. hēc hepsini bī_günde daıt.
sen_de āç **27** kalsen, ben_de. sen āç kaldın ben_de kasurem nōlecaħ, daıt hepsini. **28**
öbürsüne_de dēr_ki baħ kapıyı kitlememişim. dostun kapıdan salarsen **29** kapıye, yani
ben görmeyem. ħankı, iki kapidür, maħsát baan gōrsátme, ben **30** görmeyem, nē kader
yapebüldünse. aradan bī_kaç gün gidēr. buler iki kume **31** birlaşērler “yav! biz
malumizi niye daudēruħ? ħaħe niye verēruħ malumizi, **32** sebep nē?” öbürsi_de dēr,
ben_de tōbe_ettim, bu işe nālet_ōlsun, yeter artıħ **33** kafi dēr, tōbe_edērler. efendime
diyem artuħ çifçi babadan vakıt geçürērler.

Adı Soyadı: Hacıye Can

Doğum Yılı: 1923

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 bayrám aḥşemındān etlerimiz gelürdi, yémeklerimizi yaperdūḥ, sábaḥten 2 giderler camiye. en azından on_on_beş tene Kişi getirürdiler yèmege. 3 on_on_beş Kişi gelürdī ö yèmegi yerdī. önden_söne bayramlaşurdi çihherdi.

4 baḥ rāmazenlerde en azından iki kerē, uş kere, vārdi adam beş kere iftare 5 çaururdi, kapileri_komşileri. düğünlerimiz_de uş gün sürerdi. böğün ḥine 6 gècesi ölecaḥ, aḥşami too! bu gece daa defler_kéfler olurdī. yarın gece_de 7 toplanurdiler giderdiler kız evine, ḥine gècesi olurdī. öbürsi gece_de 8 giderdiler daa mārūptan ileri_ileri, çoḥ ileri giderdiler yémek yerdiler. daa 9 ikindidan_söne gidérdiler bu kere olan terefine. olan terefinde yerdilēr, 10 içerdilēr. önden_söne düğün baş olurdī. ö düğün günü gelüni alurdiler, 11 giderdiler olan terefine önde düğün olurdī. saat gecenin bīrinde düğün 12 daulirdi. bīrden_söne güvegi içeri salerdiler.

gelin görmesi bir zámán 13 sürerdi. hēç gelin nē_bīlüm. akrebeler bī_gün mesela ben halasiyem, 14 teyzesiyēm gelini yèmege alurdum. ödan bilabar akrebelerini_de alurduḥ ö 15 evin. öndan_söne gelürdiler. yèmeK yerdiler, otururdilēr, öndan_söne daa 16 giderdiler. şindikiler valā nē kimse kimseyi gelin dāveti édēr nē bī_şē. gelinler gèdēr, gezēr. 17 yèmeKlerimiz nıkrelerde olurdi. nıkre böyūk, bēle uş ölçek kızánlerde 18 zerde bişerdi. nıkrelerde_de pilāv, dōlmē, Tūrlī buler_de nıkrelerde 19 būşerdi.

bumberi işte yāni alurdiler. yāni alduhtan_sōne döndarurdiler. **20** güzēl yaḥerdilēr, yaḥeduhtan_sōne tekrar bī daa döndarurdiler. ōni işte **21** kıymedān, bulgurdān, içini yaperdiler. parmaundan geçürürdiler içine.

22 çādire gēttuḥ, çādire gēštuḥ. uş tene çādır kurduḥ. şeye gelan yēmeKlerimizi, **23** tenikedan kavurmemizī hepi alduḥ çādırın içinē. bī gēce baḥtım ha bī_şē **24** dēr hır hır hır. baci kaḥti dēdi pişt pişt pişt. hoşemki kirpi gelmiş, içeriye **25** gīrmiş. karının elleri hēpi parçalandi. ēle vurur vurmez kirpiye degmiş. çoḥ **26** kalduḥ. bī yaz kalduḥ. vāla hēc_bī zorluḥ çekmeduḥ. ēyle bī güzeldi, ēle **27** güzeldi. bēle gidērduḥ komşiler birbirimize gidēr etler yapērduḥ, şeler **28** ēdērduḥ. allaḥe çoḥ şükür. dērduḥ allahumuze çoḥ şükür. dē bī_şē ōlmez çādīr ōlsun, ha!

29 bēle yani çay_may yoḥti. sábahten kaḥerdiler. gēcedan nāmaze kaḥtuḥleri **30** zāman şörbeyi vururdiler üstüne.

31 ifaḥ baş ōlurse ōni koyerduḥ ataşın üstüne şişleri demīr şişleri ataşın içine **32** ōni güzēl killerini itelerduḥ itelerduḥ ōndan_sōne_de bu kere şiştan **33** dālerduḥ. dālerduḥ hēc_bī yerinde şē kalmīcaḥ, bēle kızarurdi. ōndan_sōne **34** suye koyerduḥ temīz yaḥerduḥ. ayururduḥ, partini_de zāten güzēl **35** paḥlerduḥ, bēmbeyaz ēderduḥ ōndan_sōne vururduḥ üstüne, Pişerdi. sábahtan kelle yerdiler.

36 bādan gidērler üzümü toplērler, getürērler. ōndan_sōne doldurēruḥ ō yem **37** torbelerine, āzini bālēruḥ. kūrēş diyerduḥ içine atērler, ōnun içine. giyērler **38** çizmeleri, çıḥērler üstüne sıḥērler. ōnun turancından aḥēr, dolēr legane. **39** leganden alērsen süzērsen kazane. kazende yömırte çalērsēn. ōndan_sōne **40** ataşı vurursen dibine. ō kayneduḥ zāman aḥa bēle bī kef gelēr üstüne, ō **41**kefini alērsēn. bu kere dönērsen livinş çalērsen ōni doldurērsen legane. **42** şireyi bālērsen. ōni güzēl çırpērsen çırpērsēn ōndan_sōne tōkērsen kazane **43** karuştırērsen. büşünce işte sucuḥleri baturēruḥ,

öndan_söne_de bastuj **44** serêruh. cöwüzleri tek tek tek táhêruh, ters_de taħılmiyecah. mesela bu **45** kırêrsin ya, ö iş terefî bële işte gelecah, taħerkene bële geldi_midi tutmez, tökülür.

46 vala sîlerdiler. komşumiz vârdi, asiye hātun, êle güzel masállari vârdi_kî **47** çoğ güzeldi. gēce geldiler, anladurdiler.

48 eti çarşudan getürürdiler. ayururduh, ö yālisini alurduh, küftenin içine. **49** önden_söne sıh terefini_de alurduh bî terefe, dāşımız, hele ö dāşlar durêr, **50** öndan_söne_de tohmaḥ... dāşi koyerduh bî yere bēzi sererduh, dāşi üstüne **51** koyerduh tohmaḥi taħerduh elîmize. öni güzêl ezerduh. êle et var_ki dāştan **52** aşaj aḥêr, çoğ, he güzel. önden_söne alırduh koyerduh bulerin yanına. **53** bulgurini vururduh, zátan içini büşürmüşüh, soani dōremişuh, önden_söne **54** kıymesidan beraber, yaydan, açerduh, koyerduh içine, yaperduh. dönerduh, büşürürduh.

55 bële ifāḥ bî tohum. ö tohumı getürêrsen. abu zāmanlar getüreceḥtın. uni **56** koyerdun sícaḥ yere. baḥerdin ha uyandiler. bële ifaḥ_ifaḥ karınçe çıḥti. **57** aynı karınçe kadê. öne ilkin ebemkömeci verürdiler, hani yarpaḥ yoḥ ya! **58** öndan_söne yarpaḥ çıḥti_mi, gēderduh tutun yarpajni getürürduh, **59** ifaḥ_ifaḥ dîderduh. onun yemesi çoğ ḥoşti. bële içeriye gelürdün, **60** baḥerdin_ki biḥırıl̄ti vār; ḥırt ḥırt ḥırt. ögün ögün ögün olurdi bu kade. bu kade ölduḥtan_söne bu kere **61** giderduh bî süpürge vârdi, getürürdiler tikerdiler şeyinin... üstüne uler **62** çıḥerdiler ö süpürgeye. baḥerdin ha ipej āzından çıhadêr sārêr. sārerdı sārerdı **63** sārerdı, gendi içinde qalurdi. işte öni bōmaḥ günahmış. kayner su édêrdiler **64** tökerdiler üstüne, bële bî karušturirdiler onun telleri çıḥerdı. onun bî yanını **65** aterdiler öreye. işte ipege göre alurdiler... aserdilêr bële yulurdi. **66** önden_söne_de bu kere_de sarerdiler, top_ederdiler, egürürdiler, **67** aardurdiler, boyadurdiler, çoğ eziyetlidi.

68 hē he, uş tene orda böyüK, boyumuzdan belabár sucuḡ küpleri. gelane 69 çerezimîz, òndan_sōne_de çayımîz, yemegimîz... tēz kaḡán òlurse şindi 70 mesela sen dērsen ben kaḡecam, size yemeK yetişmēr, size çerez 71 çıḡaTurduḡ. sábahtan gelürdiler bōḡün bōḡün bize gelmişler ònlere yemeK 72 yaperduḡ. yēmeKleri_de kaḡaḡli sáḡenlere doldururduḡ. aızlerine kaḡaj 73 koyerduḡ. òni çüt koyerduḡ siniyî, sininin istîne. he! kaḡveyi bēle katerdiler 74 şekere, tabāe koyerdiler, içine_de bēle temiz bî kaşuḡ, işte háman 75 getürürdiler, alurdi avücîne koyerdi ēle āzine aterdi. kaḡveyi çekirdek 76 alurduḡ, kavrurduḡ. güvecimiz vārdi, kaḡve güvecimiz. dibegimiz_de vār. 77 dibegimiz hāla ha aşāḡte.

sobe kurdūḡ, çadırımız çoḡ güzeldi. bēle bî 78 ode_kimidi... bēle dōrt köşelidi. kapısı vārdi, pençerelele vārdi. ò kadē 79 insanın içinde bízim çadırımız çoḡ güzeldi. ò öbürlerinden_de uş tane 80 geldi.

un koyēruḡ şēye bî tepsiye, on_iki tene yimîrte kırēruḡ. āz birez_de su 81 katēruḡ, òni yourēruḡ. ònden_sōne açēruḡ, güzēl serēruḡ yēre. òndan_sōne 82 suyi koyēruḡ, böyüK távasi, onun böyüK òlicaḡ. òne suyi koyēruḡ biraz daa 83 tuz atēruḡ, ò kaynedi_midi bu yuḡeyi dörde bōlēruḡ. tek_tek dörde 84 bōlmişuḡ ya, ò bî teneyi atēruḡ kefkirin arḡesidan basēruḡ. ò içinde güzel 85 bişēr. alēruḡ suyın içine atēruḡ, saḡuḡ suye atēruḡ. ònden_sōne alēruḡ bî 86 zāman koyēruḡ süzegün üstüne, kuřilēruḡ. temiz bî bēzdan_de kuřulēruḡ. 87 ònden_sōne alēruḡ tepsiye düzēruḡ. ḡer korde yā, her korde yā, yari òldise, 89 bu seFer_de pennirden maydanosuni bōl sepēruḡ òndan_sōne gēne ayni 90 dēvam_edēruḡ. şindi o yuḡeyi geşmişuḡ ya, ò yuḡenin yarısı altine yarısı 91 üstüne, òndan_sōne bu kere koyerduḡ sácın üstüne yine_de ēle édēruḡ, ò 92 bişēr. dibine ataşı vururuḡ, kızārdi, òndan_sōne bu kere

getururuḡ siniyi **93** koyeruḡ. oni bèle tuteruḡ, siniyi ḡapadèruḡ āzine. bèle döndürèruḡ yavāş **94** serèruḡ gène ö tepsisine. bu kere_de ö üzini kızártèruḡ.

bödeyi yâḡèruḡ, **95** doldurèruḡ ḡazane. vurèruḡ ataşı dibine. öndan_söne gidèruḡ gelèruḡ **96** karuştur, karuşturèrdüḡ ö şişēr. ḡedig_ta, nasıl èle öldi bu kere_de ḡarşafi **97** serèruḡ yere. öni çekèruḡ ḡarşāfe, soudise bu kere_de damde ḡarşāfleri **98** serèruḡ. ḡurudèruḡ alèruḡ içeriye. önden_söne yollèruḡ degirmanhaneye. **99** oni döğèrler, gelèr üzgere verèruḡ savurèruḡ önden_söne seçèruḡ. bî_de **100** tekrar yollèruḡ degirmanhaneye öni döğèrler gelèr üzgere verèruḡ **101** savurèruḡ önden_söne seçèruḡ. bî_de tekrar yollèruḡ degirmanhaneye **102** çekturèruḡ. on_iki ölçek biz on_iki ölçek bulğur, elli_atmış ölçek **103** unluḡ, valla abrede böyük bî kırmizi çölümüz vārdi. ambarımız örte yeri **104** on_iki ölçek un alurdi. öbürleri_de dokuzer ölçek alurdi. öleri bî_de **105** ayaḡtan çihnerduḡ_ki öler örde yèrlāşe. ay yēngî uş ölçek ekmeK, ay yēngî uş ölçek ekmek.

106 ellerin duasi öle anam. alla elizden tute. ārızdān namusuzdān, èle **107** terbiyazdān, törezdān, èle yani ben açuḡtur sözüüm. èle... bèle bî genç **108** ölmayin. valla gèttuḡtan sōnē insan her_şē_de çekecaḡ. eger avrad öлмаḡ **109** istèrsense her işe katlanecaḡsen yoḡ berbaD öлмаḡ istèrsense ḡade ben **110** èdemèrim çihèrim. yā èle degül! valā nē ḡadē bî kız düğüni ölmüş ben öne **111** öüt vermişim. baḡ anuş daa senin anan_baban burde ḡaldi. senin gèttuḡun yer **112** senin anan_baban. ölerin sözi_de fāzle ölecaḡ, daa artuḡ sen **113** gètmişsen her_şēye_de ḡatlanecaḡsān, her şēy gözan alecaḡsān. yarın sen **114** çae çoluḡ sāḡbi ölecaḡsan. sen ö çocuḡlerin nasıl koyup gidebulursen? **115** ettan dırnaḡ nasıl birbirinden ayrılèr? zāten şindi bu boşanenlerin ben **116** çocuḡlere yanèrem. valla nē ḡerife nē ḡariye ḡotik degmez.

Adı Soyadı: Zeynep K rdemir

Doğum Yılı: 1928

K y : Palu/Seydilli

Konu: Genel

1 eskinin d ğ nleri deften  al rdiler,  ariler oyn rdiler. eskiden ka  rdiler 2 gelini koy rdiler gelini u  eyin ar esine, gelini kimse g rmezdi. a indi 3    aT rler e kere de gezd r rl r. gelini kimse g rmezdi. koy rdiler bica , ar e 4 dalde    rdiler def  al rdiler. gelini  le e kere me kere    mazdi. yigitler, 5  ariler b  araye g tmezdi.  ariler  ynardi, yigitler ayri.  ariler  rt kte 6  ynardi, yigitler d  arda. a indi kar   rler birbisin . davul de v rdi, 7 zurne de v rdi, def de v rdi. yine kariler yigitlerin yanine g tmezdiler. 8 eskiden  ledi. gelinlik yo ti, b le b    , b   duva   ekerdiler  zerine. 9 gelinlik melinlik yo ti u z man. elbise g yd r rdiler, b   duva   ekerdiler. 10  le i te  le. d ğ nden sonre gel rdiler iki tene    tene i erde uni 11 bezed rdiler, geyd r rdiler, alurdiler, giderdiler. ba  ni  rterdiler, b le a u  sa u  yo ti.

12 y mek ver rdiler. veren de v rdi vermeyan de v rdi. kimisi ver rdi 13 kimisi vermezdi. yigitlere ayri ver rdiler,  arilere ayri ver rdiler, y mek 14 bi  r rdiler, kifte bi  r rdiler, pilav bi  r rdiler, i te ne oldi yaperdiler. 15 fasulye  a  rdiler, bi  r rdiler, ver rdiler y mek. y mekleri el dalinde, 16 k fte de ederdiler. herke   uvetine g re,  uvatine g re yaperdiler. 17 valla tarlada sabahtan tezd n  a  rdu  aterdu  yemegimizi bi  r rdu , 18 birez de doldururdu  tarlade  a   meye giderdu . saba ten k lbe vururdu  19 a  ame dek, durmazdu , dinlenmezdu . biz  o   a   tu   le pancar ektu  20 ektu  ki pancardan emekli olmi ti. y ! da   le ki ekmi tu  pancar soan... 21 ben alti g nd  b   kamyon soani hasıl ettim. b   kamyon doldurdum alti 22 g nde, y   le ekmek y du . e valla su k yimizde kurud , geldu  sekrat'  23 havuz . iki    sene de yayan undan ureye gel rdim, unde ek rdim, gel rdu , 24 ek rdu . kimse

kalmadı. burde kimse_de yoħ, abunde yalavuzam_ā! 25 evlerimizi alçaħti evlerimizi deprem yıħtī, abrede yattuħ. burade kimse 26 kapiye çıħmēr. yalavuz ēle damın dibindeyuħ.

27 eskiden çay yoħti. ھاھاıti yēmek bişürduħ, şörbe, pilav ne oldi 28 bişürduħ eskiden ēledi. davar çoħ saħlerduħ. katuħ çoħti, kaymaħ çoħti, 29 yourdi... ēle, bēle çinilerden yā toplerdim kışlā_ā!

30 yayuħtan... çini, topraħ yayuħler vār. undan yayerduħ sabaħtan, toplerdü u 31 çinileri doldururduħ kışe saħlêrduħ. yiduūmizi yêrduħ yimeduūmizi_de 32 kışe_de saħlerduħ. artán oldi saterduħ.

33 südi süzerduħ, damazluħ aterduħ, pendir damazluğ vār, aterduħ u_de ēle 34 toraħ_kibi kesülürdi, süzêr torbeye tökerduħ dāşı üstüne koyêrduħ u_de 35 olurdi pendir. çökelek_de ēle, aterduħ ayrani, yayuğ yayêrduħ ayranını 36 keserduħ. ēle büyük kuşkanalardan aterduħ ataşı vururduħ, unde kesülürdi, 37 tökerduħ, süzerduħ süzeğlere, toraħ ēderduħ.

38 ipek bocij vārdi. pakettan alêrduħ, sıcaħ yerde sobe yaħerdiler u sıcaħ yerde 39 açêrdi. u bocig bēle bī ode bu odeden çoħ iki_üç ode bēle, sererduħ bocigi. 40 tut puni kırerduħ uni sıyrırduħ, giderdūħ, gelurdūħ unlere verurduħ. ēle 41 davar_kibi yerdilêr, yerdilêr, yaptiler, çıħerdiler kōze yaperdilêr. top top 42 kōzalar yaperdiler u zaman içinde olduħtan sonre uni toplerdūħ, pute 43 vururduħ. puteleri toplerdūħ iki_üç telis satluē_göre, satluē götürürduħ. 44 satluē göre olmedi biz ēle sıcaħ su ederduħ, elden bēle çekerduħ ipegi, oye 45 ederduħ. yüng çoraP toħêrduħ. yüng egirürduħ, ip egirürdūħ. bikêrduħ uni 46 çorap yaperduħ, koyunlerin yüngünü. ig vār ā, bēle ig vār yā, igden 47 egürürduħ. aşindi orlon alêrler hazır. bīz ēle bi_şē görmemiştüħ.

Adı Soyadı: Sakine Yıldırım

Doğum Yılı: 1932

Köyü: Palu/Seydilli

Konu: Genel

1 ne? undan_sōrē yēmegini_mēmegini yērdiler, ōynērdiler. undan_sōrē 2 yatmaḡ zāmani oldī. gelini götürdiler odayē. verürdiler güvegiye. 3 undan_sōre hepi çihārler ḡapiye. genler çihārler. ne zāman üzi_müzi açıldı... 4 undan_sōre hemen üzini açerdiler ha! üzini hēç açmezdiler. kimse görmezdi 5 üzini. adam, adami işte gövegüsi, açecaḡti_ki üzini hemen şē ēde_ki. undan 6 üzi açılürdi. sábaḡtan giderdiler. bi daḡ sábaḡ şēyine giderdiler. sábah 7 suvasine giderdiler. işte u zāman valla yoḡti. u zāman bī şē_de yoḡti. kız 8 terefi şē ēderdi, temsi_memsi açerdi, yollerdiler genlere. şēyine, kız terefi... undan_sōre, işte ēle, yaa!

9 yēmeK, kızım, zerde bişürürdiler, pirinş pilavi bişürürdiler, undan_sōre tene 10 fasilye bişürürdiler. yarpaḡ sarēr. uş türli_ki muḡakkak olērdi. kimi, kimisi 11 lebeni şörbesi_de bişürürdiler. şēden, ayrandan lebeni çörbesi. kimisi 12 bişürürdi, kimisi bişürmezdi. işte öle.

13 bayramler, ooo! bayram gelürdi oḡl. heh..! bilmezdiler ellerine ḡıneler 14 yaḡerdiler. valla biz_de yaḡerduḡ. ḡıne... yaḡerdiler. kēf_ederdiler ḡız 15 terefinde. haydi, giderdiler heppī ōynerdilēr! ḡıneyi yaḡerdiler. undan_sōre 16 gelürdiler. herkeş evine gelürdi. ē ōlan sábah_te ōldi, giderdiler gelüni 17 getürmaē. uzaḡ yōldan geldīse atlere bindürürdiler. gelini ate bindürürdiler. 18 ōbürleri_de heppi yayan. uzaḡ, uzaḡ oldi unler_de... atlanan olurdi. aççiye 19 ēdan ederdi. étmiyan_de étmezdi. gelini yalanuz... bi zaman bēle 20 taḡsi_maḡsi yoḡti. ya! at vārdi. ate bindürürdiler. işte ēlesi. u zaman ēledi.

21 sünnet düğününi, kimisi kēf_ederdi, kimisi hēç etmezdi. giderdiler yēmegini
22 yērdiler. sünnetini ederdiler, duásini oğurdiler, šēyini. herkeş evine daıurdi.

23 ne zorluğ çekērdiler, ne zorluğ kızım! zorluğ vārdi. güneşin alınıdē alınının
24 derisi šē olērdi. sicağ su içērdiler. šē avu nedür? çādırdan, çadır yohti u 25 zāman iki
dene, uş dene šē getürürdiler, çubuğ getürürdiler, eble sırığ. 26 birbisine bālerdiler. işte
u kade_ki gölgelüğ. çocuğ olan çocuuni koyerdi 27 üstine, dibine, çocuğ olmiyan_de
işte unde yemek_memek giderdiler 28 yērdiler. yēmegini yērdiler. bī_de kaşerdiler
külbeve, el_ederdiler çapeve.

29 rámezande_de çalışan çalışērdi. ya çalışmērdiler oul! ya rámezan urucini
yērdiler! 30 nē_bılüm oul. yēyan yērdi, yēmiyan_de valla yēmē, çalışērdi. uni_de bī
31 fasıl, ya sábağ faslı giderdiler šēye, telbis_melbis oldise telbis kázmağ. 32 šēlerini,
sebzelerini... undan_sōre sábağ faslı gidērdiler, ōle oğundi 33 gelürdiler. evıne
gelürdiler. dağ u kade yemek_memek geleler evine 34 yemek_memek yapeler. sáhabi
olan zátan yaperdi. kızi_mızı olan, šē ēde. 35 ōlmiyan_de gelürdi. ikindi, ōle oğundi
gelürdiler. sábah fasılı ĩş görürdiler. rámezande ha!

36 yoğ oul yoğ, sabaş_mabaş biz görmemişuğ_ā! savāş yā savaş... kızım, savaş
37 bōyüklirimden... hemán, benim amcem hasán_kała'de, amcem hasán 38 amcem
hasán_kale'de gētmiş. hasán_kale'dür, işte ne_bılüm urenin 39 adını_de unudērem.
uredir, urenin savaşinde gētmiş, gelmemiş. bekarmış, 40 bekarmış. hemın šēdır a. dāyım
ōli_de ō boyük dāyım ōli_de gētmişti. abu 41 kore savaşı'nde, hee, vuran vuranē, yatan
atanē, parelerini, šē altunlerini, 42 alan almiş almiyan, tārmār_ētmişler, ya! allah u
sávaşleri kimseye göstarmiye yavrum. oov!

43 sait dede'ye? hıh, sait dede'yi šēyin abüd efendi'nin nēdür mēbre hanım'ın 44
babasını götürmişler. šēye işte aşıılere götürmişler, dēmişler ya šēdür, 45 undan_sōre

dēmiş, dede_de dēmiş, dede kelekçimiş, dede_de dēmiş: “ya **46** benim şıhım gêtmiş”
 çoğ birbisine munus_mutukmişler. şēden abüd **47** efendi’dan adını_de unîdêrem a.
 udan çoğ samimimiş deden. undan_söre **48** dēmiş: “neşî u gêtmiş ben neşî kalurem
 şēde.” u_de keлектan gêtmiş. **49** keлектán suyun üstündan gêtmiş. suyun üstündan
 haleb’e gêtmiş. êle sudan_a! **50** keлектán sudān haleb’e gêtmiş. işte heleP’te dāa
 nōlmiş ōlmiş. daha **51** gêtmiş gelmemiş. nenen_de babaane_de hāstemiş, u zaman
 hāstemiş. **52** paresi vārmîş, paresini_de dimemîş, şēyin hāci_yaşer’in anāsine babasına
53 dimemiş... u hepsinden boyükmiş... parenin yerini_de dimemiş. kōmiş **54** gêtmiş.
 paresi vārmîş hacê gidêrmîş_a! at almîş. dede at almîş, undan_sōne **55** hāgbe, atın
 üstüne hāgbe koyerlermiş... une kade almîş_ki undan_sōne şē **56** êde, gide. atını_de
 almîş. işte sōne bu şē çıhmiş. bu zālımler çıhmiş, şıhleri **57** götürêrler. kalmîş êle.
 undan_sōre dimemiş_te şeyini paresini. karisi_de **58** çoğ fena hastemiş. une_de
 dimemiş, u pareyi êle gètti_gètti. dediler **59** vārdur. u bî mereK vārdi_dā aşāhte
 mereK. dêr, unun pacenin içinde **60** gömülmîş_a! haberleri olmemiş, dêr, gêlmîşler
 çıhatmışler, götürmüşler. sōre **61** u bî zāmanın şēleri şēdi yündi -kîz abu abuni ört üstan,
 savuhtur a, abuni **62** ört üstan- yündi şalvari, şalvar giyerdiler_ki sicağ oleler. dēdi unda
63 geldiler... deden_uleri dāa işte asmişler, kesmişler, öldürmüşler dāa **64** nêtmişlerse u
 adam gelmiş bureye, şalvarini dêr, istinde görmîşler u adamın. **65** kime ispat_êttüreler.
 gètti_gètti. kim öldi. şehîr gètti. u_de êlesi gètti, ya!

66 kız çoğ_çoğ. eskinin fenasi çohti. he, bî zāman zalımler, nenem dēyerdi, **67**
 nenem dēyerdi şēdür babaannem, babaanne dêrdi, bağ e iri_iri kürtler, iri_iri **68** kürtler
 bajrêrler, uzūn boyliler. dêr, bēle şeyi sarerlerdi beline. nedür? şē **69** örkan, örkan
 dêrem, he örkani, unler şēmişler, bēle sarêrmîşler beline. **70** gelürmüşler, evleri şē
 êdêrler. babaanan dêrdi_a!

-5-

Adı Soyadı: Nadire Bahçeci**Doğum Yılı: 1933****Köyü: Palu/ Yeşilbayır****Konu: Genel**

1 ön üç yaşındedim babesi bēla oldi. illa ben álēcam ben seni. dāyım qarisi **2** vārdi, şe vārdi, dērdi, vazgēç küçüktür, bilmēr, bi_şe bilmērim büşürem. **3** taveye su kumaḥ bilmērdim. götürērdim naḥire dāvari қatērdim, gelērdim. ön_uç yaşinde.

4 könşulerimiz, benüm gelünüm var, onun babası dērdi, nasıl istersen ö çocuḡ? **5** āḥır bēla oldī. gētti babamın ögüne geçti, dēdi, ya seni vururem ya kızi **6** verürsen. öndan қаḥti babam verdi, ane verdi getürdi, zordán beládan aldiler **7** getürdiler beni. ánam bayıldı düşti yerē. kızım seni náslı verdüḡ, nē_bilüm nēler gördüḡ.

8 terzi vardi, terziye verürduḡ, tikērdiler, gēyērdüḡ, tandır ekmej ben yapērdim. **9** bī torbe öni қаḥērdim, ḥoroz ötānde yōurērdim. ḥasıl_edērdim. basērdim **10** tešte. açērdīm. serērdim yere kızlerdán gelinlerdán bilaber, öni tandur **11** başinde oturērdim bī torbe öni bitürērdim öleye қade. şindi_de baḡ **12** yerimden қahemērem kızım. bī avuç ḡab atārim_ki ayaḡte қalem. ölume **13** büşürērdim. öne bişürdüm, álēzdeki ölane bişürdüm, ben baān bişürdüm.

14 қоze қойērdiler қūrT қıḡadērdi. қоze қūrTi. yeşüllüḡ verürdiler. bu kere **15** қоze olērdi. қозeyi қойērdiler, қaynadērler, ipek çekērler.

16 tarlemíz vardi, bōdē ekērdüḡ, oraḡ derērdüḡ, ḡarman қaldurērdüḡ, her_şe vardi, baıımız vardi.

17 salledi, valla baḡtum salledi, böyük ölüm_de odede yatēr. gelin kaçti geldi **18** yanıme. olan_de gētti babasının yanıne. biraz durduḡ bi deḡ salledi koştuḡ **19** kapiye, gēttuḡ kimse içerde yoḡ. bī komşum vardi. benim gelinimin **20** қardeşi. bī emşire

gelmişti genlere. benim kardeşim dēdi. ulan dēdi, fiko sen **21** ö emşireyi getürdün bu deprem oldi. başi açıhtı undan oldi. ulan sen niye **22** gëttin ö emşireyi getürdün. undan deprem oldi, undan deprem oldi. **23** hastanede bilabár çalışêrdiler. öndan_sonre bu kere çadır verdiler, **24** çadırleri kurduh. hadê gëttuuh çadırlere. cevât ö zámán yanımdedi, **25** ayrılmemişti. ben_de küçik kızıme hastedim. işte ö çadırde bî ay kalduh, **26** kırh gün kalduh, kalduh epeyce. öndan_sönē daa gūze çıhtuuh. gūz oldi. erük **27** zámánıdı. ben ö kızi doecām. nêrde doecām, ev yōh evümüz vardı. bèle alt **28** katti. gëttuuh öreye. he, möldiye ableyi çayrdıh gelduuh bız. ö kız oldi. kızi **29** götürêrim bahçede erük aacı var. inçağ saldıım bèle şerittan, beşiğ saldıım. **30** emzürêrim koyêrim beşiğe. gëdêrim kapide oturêrim. kapinin ögünde. ahiri **31** êle bèle geşti_geşti. evleri gëttuuh temizleduuh, pakleduuh. bî_de yarulmuş, **32** hepsine çamur vurduh. altı sene doldi bîr dē! bî dē salledi. āhur kalduh **33** önde. kış oldi gëtduuh bahçede_de çadiri koyduh. bahtuuh sauh. kahtuuh **34** gëttuuh içeriye. içeriye gëtduuh. içerde kalduh. abu sonde sondē torunlerim **35** yanımdedi, bî_de sâdet yanımdedi. yatêrde sâdet, sedir vardı, sedirin **36** üstünde yatêr. ben_de namazın üstündeyim. sünneti kıldım fârzine niyet **37** edêrdim. bahtum ev gidêr gelêr. kahtum... ulan kağın kaçın kapiye. “niye **38** niye? yoh, bız korhêruh” kahtuuh tuttuuh kışlerinden çektuuh attuuh kapiye. **39** sâdet kahti kaçti. leyla’dân vedat_te kapinin ögündedi. “ane kapiyi aç, ane **40** kapiyi aç” āhır kapiyi açtuuh vedat beni au şeyin üstündân, cālemenin **41** ardından kucahledi, aldı aşayye. saller_saller. dēdi gidêrim cengizgile, gêtTi **42** öreye. leyla_de gëtmiş içeriye. ane nerede? êle bî sallêr, êle bî sallêr **43** muhamet geldi álêzdân. vedat haylêr leyla kapiye çıh, leyla kapiye çıh! **44** bayıldım. dēdim, leyla damın dibinde kaldı. tuttiler beni bayılmışem. bu **45** kere çıhtı leyla geldi. sarıldı boynume kutuldum anē, ben kutuldum. āhır **46** ayıhturdiler beni. sâdet, görümî aldı geldî, uşahleri, geldiler, toplanduuh.

47 vala kı́zım ben, dokuz tene kı́z, uş tene olán. ö_de kı́zımdur, kı́ardaşı vardı **48**
ö_de benüm olumdur. dokuz dödüm bî tene_de öldi. ben ele doğum **49** yaptım, ebe
olurdi. ebe yapêrdi göbegini kesêrdi, bālerdi. ö bağladuı **50** zāman, ilandui zāman göbeg
düşêrdi.

51 dîşini çıhâtıui zāmen, dîşı çıhâtıi ħedig tökerdüĥ, işte herkeş gelirdi ħedig **52**
tökerdiler. ħapi ħonşı çairdiler gelêrler ħedigi tökerler çocuĥlere **53** bi_şē_mişē
ķoyerdiler giderdiler. ķurgān ķoyerdiler, bî_de yemek bî_şesi **54** ķoyerdiler ħankisini
aldise. şindi bu ķurgani aldı ķurgan oĥêr. kı́zler_de **55** olanler_de hepsi ķurgan oĥêr.

56 çeyizleri kı́zım, zengin olen her_şē_de vêrürdî, bîzım bî_şē yoĥti. ben **57**
davar saĥlêrdim, süt satêrdim. kı́zlere işte bēle yazme_mazme yapêrdim, **58** ķoyêrdim.
öndan_sōne bî yōrgan bālêrdim, yastuĥ bālêrdim, dōşeK **59** bālêrdim verêrdim kı́zlere.
iki tene kı́zım izmir'e gêtıi. dēdiler sen **60** bāleyemesen götüremezuĥ gizli bāledim
torbelere ķoydüm. işte geldiler, **61** düğüne geldiler, kı́zi aparmāe verdim götürdiler.

62 yōrgani yünK alêrduĥ yaĥêrdim, çirpêrduĥ, didiklêrduĥ eldān düzêrduĥ, **63**
yōrgani balêrduĥ, üzüni gözini alêrduĥ, çekêrduĥ, ķoyêrduĥ.

64 inek vārdi, at vārdi, ħatır vārdi, ħāşa eşek vārdi, öķüz vardi. çökelegi, yout **65**
çalêrdim, yāyêrdim, ayran yāyêrdim tuluĥ aāçte. ķoyêrdim üstüne, **66** kesêrduĥ toraĥ
edêrduĥ. yā ħele yāi toplerduĥ, işte eve toplerdim. misafur **67** gelürdi ħeç yorulmezduĥ.
misafur gelürdi bizim adam dêrdi, misafur gelmiş **68** sen ne bişüreceĥsen? dēdim sen gêt
misafurun yanına. ħele yai ķoydum, **69** toraĥ ķoydum, ķaymaĥ ķoydum, çay ħaynāttım,
öndan_sonē dāa nedi? her **70** şē ķoydum. dōgdüm ħapiyi dedim gel apar. ħerifler
demiş yemeKTanse bu **71** bize çoĥ êyidi, ħele yai, ķaymaĥ, toraĥ...

72 misafurumuz eksilmezdi. bunun ħocesi ölmaĥ sırasinde, getürdiler
ĥāsteĥanedan, geldim. dēdi abla sen niye geldin sen hāstesen, dēdi sen **73** gördün, hepi
köylerden gelürdiler bizde yēmeK yêrdiler, benüm babam **74** muĥtārdi, dedim ħe,

her_şē aklīne gētūrērdi. bī tazisi vardi, hem yigit hem **75** ƙari, bu odeler yer almērdi her táref dolidi. benüm ılum dēdi, ane dēdi **76** erkek tazisi dēdi. hēç_bī yerde kimse kalmedi geldi.

77 ocahte yandurērdiler. benüm raḥmetli bī dayim. ocaın içinde ƙöz **78** toplanērdi, çekērdi bēle öge, ev içeri sicaḥ olērdi, yatērdi. biz_de sobe **79** yandururduḥ, odun atērduḥ, kömür_mömür ö zāman yoḥti, meşe odunleri **80** vardi, atērduḥ uleri. bī odede ƙaynım, eltim uşahleridan oturērdi. bī **81** odede_de ben, budan bī_de bacisi vardi, bī_de ö ḥanifi allā raḥmet_etsin. **82** bī odede biz otururduḥ, bī odede ö otururdi. ya çekişērduḥ ya dögüşērduḥ. **83** bēle sarme_marme sarārduḥ. dērdim sen içini ḥazirle, ben gidem yarpaḥ **84** topliyam gelem. gidērdim yarpaḥ toplērdim getūrērdim, sarērduḥ, **85** ƙoyērduḥ üstüne bīşērdi. tōkērduḥ é leḡane yērduḥ. hēç ayri_ḡayri bī_şe yoḥti.

86 işli küftē, sālde eti dōḡērduḥ, öndan_sonē içini_de saturdān dōḡērduḥ. **87** soḡan dōrērduḥ, içini bişürērduḥ, öni_dē sālde dōḡērduḥ, bulḡurdan **88** yoyurērduḥ, dadini duzuni her_şeyini atērduḥ bişürērduḥ.

89 ḥerifim ön_bēş sene háste oldi, yerededi. ḥace yazıduḥ, çıḥti. sen ḥace gēt, **90** ḥace gēt, ḥace gēt. ben seni nēre ƙoyērem gidērem sen hástesen. alla **91** raḥmet ēdesi. uş günde tutuşti öldi. gēttim üzerine dēdim ben gedērim **92** ḥace. gēttuḥ ḥace. iki baciduḥ, uş baciduḥ bī_de gelindi, bī_de ƙardaşım, **93** eniştem hep birdan bilaber gēttuḥ. haş çoḥ ḥoştı. sábaḡe uş, dōrt saat **94** ƙalurdi biz ƙaḥērduḥ abdez alurduḥ. gēderduḥ beytullayi yēdi dēFa **95** dōnerduḥ. sábaḥ olurdi, gelürduḥ eve. banyoyi yaperduḥ. yemegimizi **96** yerduḥ, ƙaḥērduḥ bī_de, günde yēdi dēFa gēderduḥ távaf yaperduḥ. ö **97** zāman ƙuatlidim. hepsinin çamaşurini ben yáḥērdim. dērler apar at **98** çamaşur makinesine, dēdim yoḥ. herkeş atē, ben atmē. hepi eldan **99** yáḥēdim. kovancilerde bī olan vardi, bī_de anesidan teyzesidi. dēdi bu **100** adami öldürdüz, bu

kádá adamın asPabini yaḥèr, dèdi çamaşurlerdan **101** maḥfolèr. genler ayurdiler, vermediler. ó záman quatlidim. çamaşuri eldan, **102** kazan aserduḥ, eldan yáḥerduḥ, sererduḥ. külli su āterduḥ, meşe küli. **103** vāllā! koyerduḥ suye süzerduḥ kazane, kaynedurduḥ. kiz, süle nasıl pak **104** olèrdi! bir_gün zekiye ḥanım gelmiş bizē. sabun yoḥ. bèle bī kırtik sabun **105** var. örte yeri_de delik. geldi otèrdi otèrdi otèrdi... asPap yaḥècam. **106** yaḥemedim. ó kaḥti gètti. ben getürdüm, vala yorğanların āzine ó kırtigi **107** sürttüm, küli káyhattım töktüm meşe külini káyhattım, serdim, geldi, alla **108** ráḥmet edesi, dèdi, nadire dèdi, sen yáḥádin asPapleri? dèdim hē. bilèrsen **109** dedim zekiye bacım küldan yáḥèmişem. maşalaḥ maşalaḥ dèdi. kablere **110** kullanèrduḥ, kableri külli sudan yíḥèrduḥ. mintah_mintah yoḥti. bī daḡ **111** çamaşure kullánèrduḥ. bī_de ḥıtmidan yíḥánèrduḥ. sabun yoḥ_ā! **112** ḥıtmidan éle yimuşaḥ edèrdi saçimizi. pambuḥ_kibi olèrdi. ḥıtmıyı **113** döğèrduḥ, ezèrduḥ, tökèrduḥ başime. he valla tertemiz edèrdi.

114 oni_de döğèrduḥ. bī tene vardur, şe refka able_ā! gèttim gendini **115** sormeye, dèr, nādire ḥatun gēl, gidāḥ toḥmaḥi alāḥ, vuraḥ. ó_de yerde **116** kalmış. eldan gezèr. ḥade gidaḥ, bulğur dögmāe. “anām anām!” dedim, hē anām hē!

117 tut ufajni, hē kaysi çijdi yaperduḥ. acıyı kaysi éderduḥ. döğèrduḥ tut ufajni **118** bī kor seperduḥ bī kor kaysi basárdı. şindi hep yālan.

-6-

Adı Soyadı: Nuriye Bağbudar**Doğum Yılı: 1938****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 iki, üç gün evvel datliler paklaveler açerduh. dolangerler açerduh. 2 ondan_sonre. bir_gün evālden şelerde bele ateşi yaherduh. ataşi yere 3 sererdüh. üstüne bele dāşleri sae sōle koyerduh üstüne. o tepsiyi koyarduh 4 üstüne bī_de ekmeK sācini öncedan yiherdüh. karesi içine Tökülmiye. 5 üstüne belè kül koyurduh, üstüne_de ateş koyarduh kızardaḡ. bele ceyran 6 meyranlar yoḡtī. böreg, su böregi açerduh oni ele iki uş karidan bilaber, oni 7 açerduh, sererdüh kūrurdī. ōnden_sonre bī daḡ oni koyerduh tuzli sude 8 ḡaşlêrdüh çıḡaTurduh. bī daḡ duzsuz suyun içine koyerduh, ondan_sōne_de 9 bu kere duzsuz sudan çaputlerin arāsinde kūrulêrdüh. oni bele tepsilere 10 sererdüh pendîrden bādanoS içine koyerduh sererdüh üzerine_de sererdüh. 11 ondan_sonre ev yaḡni eridürdüh , üstüne şē edêrdüh. ele bu yālerden 12 yapmezduh. ondan_sonre işte bayram günü_de, bayram aḡşāmi_de evi 13 barkī herkeşi, her yeri temizlêrdüh, kapilerin ōgünü temizlêrdüh, aḡurun 14 kapilerinin ōgini temizlêrdüh, bilêrdüh bayramdur. ḡahêrdiler erkendan 15 erkekler gidêrdiler camiye biz yine evin birez elimizi gezdururduh, 16 yemegleri hāman koyerduh üstüne bişürêrdüh. ē bayram oldi erkekler, 17 bī_kaş tene komşiyi ya akrabeyi, ele birez durumi iyi olmayanlari 18 getürêrdüler yemeḡe yêrdiler, içêrdiler, bayramlaşurdiler, şekerlerini 19 alêrdiler, ḡahvelerini içêrdiler. eger zāten ḡaci bayrami'dürse ondan_sonre 20 gidêrdiler bu kere ḡurban kesmeḡe, ḡurban kesêrdiler, getürêrdiler. ḡurbanın 21 kānini_de çocuḡlerin ānıne vururdiler. dêrdiler, ele ādati ēledi eski 22 zāmanede. ondan_sonre_de bu kere_de herkeşe daḡdurler ḡapi, ḡomşı, akrabe, fakirlere ele işte.

23 düünler_de bële ne_bılüm yani. yine bî_gün evveldan, iki gün evveldan 24 hazurluḡ, görürduḡ, sarmeler sarèrduḡ, dolmeler doldururduḡ, zerde 25 büşürürduḡ. pilav büşürürduḡ, teze fasilye büşürürduḡ, hazırlèrduḡ, 26 aḡşame ḡaşlèrduḡ. ḡaḡèrdiler bî_kaş tene bële böyük kariler, yèmeḡ güzel 27 olán ḡariler, ö yèmeḡ vururdi üstüne. genşler_de ḡazırlanurdi, ḡapinin önünde 28 davuller ḡalèrdi. aḡrebelerin arḡesine davuller gidèrdi. aḡrebeleri davuldan 29 getürürdiler. davulcilere önde pare verürdiler. gelürdiler, toplanurdiler. eger 30 attan gidicaḡlerse attan, attan gitmèrlerse yayan yavāş_yavāş, davul 31 ḡale_ḡale, erkekler önde ḡariler_de onun arḡesinde gidèrdiler, gelini 32 alurdiler, gelürdiler. birez_de gelinin evinde ḡalèr oynèrdiler. gelinin başını 33 bālèrdiler, gèydürürdüler. bî üzüne kırmızı duvaḡ ḡekèrdiler. ḡarşaf 34 örtèrdiler. tute_tute getürürdiler. hèş damadi_mamadi_de götürmezdiler. 35 yoḡ damade_mamade görmaḡ yoḡ. ondan_sonḡe getürürler işte eve gelini 36 ḡavuştiler eve bu kere_de başlèrdiler yèmeg vermaḡ. erkeklere, ḡarilere 37 verürdiler, yèrdiler, içèrdiler. öndan_sonḡe ḡalèrdiler, oynèrdiler. dèrler 38 yatsi ezani oḡunecaḡ. yatsi ezani oḡundi, bu kere gelini götürürdiler 39 odesine. onde ḡazırlèdiler. bu kere damadi getürürdiler salèrdiler odesine bu 40 kere gine aḡaḡte ḡalèrdiler oynèrdiler gelin ḡıḡti ḡıḡti, ḡıḡmedi daa bitti.

41 düḡün sábahinde daa bî_şè yoḡti. bî_are subāy_yaperdiler ama ḡoḡ eskiden 42 subāy_mubāy yoḡti. uş gün gelinden damat bōle içerden hèş ḡapiye 43 ḡıḡmezdiler. yèmegini bële eşikten verürdüler. öler uş gün içerde yèrdiler 44 içèrdiler. uş günden sonḡe hemün gelin ḡıḡèrdi. işte bu kere herkeş gelürdi 45 gelin görmaḡ. ö gelin giderdi bezanurdi, gelürdi. ö ḡariler birez oturdi, ḡoḡ 46 oturdise giderdiler ö elbiseyi ḡıḡaturdiler. bî_de bi elbise giyèrdüler. iki 47 kere_ki deḡsecāḡti illa elbise.

yoḡ eskiden ele yoḡti. aḡşámdan ne yemeK 48 kalmış sicaḡ ederduḡ, yèrduḡ. yèmeK yèrduḡ. sábaḡ ḡaḡèrduḡ sobeyi 49 yaḡèrdiler, sobenin üstünde bi erişte ḡörbesi

büşürdüler. eşkene **50** yapêrdiler. yêrdiler gidêrdiler. bōle çay_may yohti. ē yazdurse_de zátan **51** erkekler yine aḥşamdan ne ḵalmış yêrdi, içêrdi. ḵoyurdi gidêrdi. sen_de işte **52** yemeK varse var, yoḥse ayrán ekmek, soān, ōndan_sonre biber kebab **53** ēdêrduḥ ataş yahmişuḥse. ēle yêrduḥ çay_may, ḵaḥvalti_maḥvalti yohti.

54 işli küfte yapêrduḥ. ōndan_sonre eşkili küfte simaḥtan, simaḥi suye **55** ḵoyêrduḥ. ōni süzêrduḥ temîz duruldurduḥ. ōndan_sonre ōni işte eşkili **56** küfte yḡururduḥ ettan şeyini, soāne doldururduḥ, Patlicane, bibere **57** doldururduḥ. eşki suyi içinde büşürduḥ bēle ūz yapêrduḥ ūstine tōkêrduḥ. **59** ō_de eşkili küftemizdi. ē ḵabırġāyi bēle bütŭn ḵabırġāyi tamamini **60** yıharduḥ, temizlêrduḥ, ḵoyurduḥ, büşürdŭḥ. ōni gŭzelcenesine **61** kızardurduḥ ōnun suyundan_de alurduḥ, leġane ḵoyurduḥ bulġuri, ōni_de **62** ūstine tōkêrduḥ ō içinde kızarurdi ō ūstŭnde açulurdi. ō_de **63** ḵabuġamizdi. bumbar, küfte ayri büşürduḥ. ō_de yine ettan olurdi. **64** bumbarin içine_de yāli şēdan içine gŭzel reyḡhan atêrduḥ, ōndan_sonre yāli **65** ettān içine iri bulġurdan ōni hazirlêrduḥ, ōni_de tertemiz yihārdŭḥ. bī_de **66** ḥalburlerin ūstŭnde temizlêrduḥ, temizlêrdŭḥ_ki bī_şē olmiye. iki_uş **67** ḵoyêrduḥ içine. ōni doldururdŭḥ. ōndan_sonre büşürŭrŭḥ kızardurduḥ ōni **68** çıḥarurduḥ bu kere küfte. ōni_de bumbarlêrduḥ. küftisini_de tōkêrduḥ **69** ūstine, ō_da bumbar küftemizdi.

70 toraḥli göme yapêrduḥ. bēle ḥamur ēdêrduḥ. ḥamure_de bī_şē ḵōmezduḥ. **71** duzdan sudan yḡururduḥ, açêrdŭḥ. ō toraḥtan bādanoStan şeyi ḵoyêrduḥ **72** içine serêrduḥ. ō sacun ūstŭnde büşürdŭḥ. ōndan_sonre bu kere_de **73** tepsiye ḵoyurduḥ, yālerdŭḥ, eger yāli çoḥ severlerse bī tabaḥ_de yā ūstine **74** tōkêrduḥ. işte ōni_de ēle ayrandan bilaber yêrduḥ. eskinin yani menşur yemeklerimiz budi.

75 gidêrduḥ ūzümi bādan toplêrduḥ. bēle şēdan sepetler vardi. tay dêrdiler **76** ōne. doldurêrduḥ taylerē, ḥāyvanlardan, ōni yüklêrdiler ḥāyvanlere **77** getŭrêrduḥ evē.

öni bële aştan, aacın bële büyük aacın içini aşmışlêrdî, **78** derin êtmışlêrdî öne_de köc
 dêrduh. ö köci koyêrduh. şê yerlerine_de **79** hamur yapêrduh vurêrduh_ki şire
 aħmiye. üzümü torbeye doldurêrduh. **80** onun üstüne, bî_de ádam_de ayaħlerini
 tertemiz yıhêrdi. çihêrdi onun **81** üstünê. çihnêrdîn. ö köcün ön terefte bële şeyi vardi.
 çortuni vardi, turanç **82** dêrduh biz. şindi çortundur. ö turançtân, önüne büyük test
 koyêrduh. ö **83** turançtan öreye aħêrdî. üzümü sıhêrdiler, bitürêrler. öni_de bi ögden test
84 doldukçê öni yazmeden ya êle elektan öni süzêrduh. götürêrduh, tókêrduh **85**
 kazane. öndan_sonre bu kere hepi sıhıp bitürdühten_sonre işte onun çöpini **86** götürüp
 tókêrdiler çöpe. eger davari olan öni kurudêrdi. bî_de tekrar **87** davarine verirdi. yoħ
 davari yoħse kimseye lazım deũse götürêr tókêrler. **88** öni tókêrduh kazane
 káyнадêrduh öni işte bî damle kēfîni_mefîni alêrduh, **89** yömurte_mömurte vurêrduh.
 yömurte çırpêrduh. souh vurêrduh heralde **90** yömurteyi he? öndan_sonre ö
 káyneduhtan sonrê şire torpaj vardi, bėyaz **91** torpah, öni tókêrduh teste. ö şireyi
 çekêrduh üstüne. ö töktükçe ħar ħar ħar **92** bële gendi_gendine káynerdî. öndan_sonre
 öni çekêrduh. bu kere **93** durulduhçe üstünden alêrduh. êle edêrduh Da! asiye
 ħātun'dan, solmaz **94** ħātun'un sucuħleri, sucuħini kimse yapemez. ħariħadi onlerin
 sucuħleri. alla **95** rahmet_ede, ane dêrdi. oũl_oũl herkeş çeyniye poşe kızi_de başká
 çeynêr. **96** dêrdim, poşe kızi nedür? herkeş yape bî yane bu solmez'ün sucuj bi yanedür.
97 asiye'dan solmez'un sucuj buler ikisi birbirine boyune akıl danuşurdiler. **98** yani bële
 āzen koyêrdun dêrdin zār kũlünçedür.

Adı Soyadı: Neriman Piringçi

Doğum Yılı: 1942

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 eşkili dolme yaptıu köksal'ın düğününde. öndan _sonre bële bī kaziķ işte, bī kaziķ 2 zerde böyük. onun düğünü çoğ gürültüldi. yirmi _bēş sene oldi. nıkreler bële 3 teşt _kimi kulplidür. önde işTe şehriye kavururler, piring pilavi önde bişèrdi, 4 fasilye küçük kaziķte bişèrdi. güveç küçük kaziķte bişèrdi. kızıme diyem, 5 zerde böyük kazande, valla iki ölçekluğ kazande ben zerde bişürdüm. he vallaah 6 çoğ çohti, gelān, gidān acāiP, ḥasım akrábeden mâde _de yabancı 7 gelèrdiler. bir gün _İleri mevlüt oḥuttuğ, şeker geldi. mevlütçiler, éle oḥumış 8 adámler mevlüt oḥudiler. teze üzümder toplediler verdiler gelāne. 9 öndan _sonre _de öbürsi günü _de gelin álèzdedi. öredān gittiler getürdiler. 10 işTe kazanleri _de ö zaman aḥıttuğ. kaş kişi bī düğün yemegi? valla bizim... 11 kadınler iki tene uş tene... ö zaman bële bulaşılı makinesi _de yoḥti bī tene 12 iki tene oturèrdi bulaşılıleri yáḥèrdi. hazır tábaḥ aldiler bizim éle ālāmyon 13 degüldi bële şē _de degüldi. yanī tábaḥlerdedi hepi yani sūlaḥler, 14 tábaḥler... ḥaci tūkanlerdān aldi getürdi. benüm gördüm çocuḥlerime éle ettüğ. 15 palu'nun işTe en āır yimegi eşkili dolme, kũftē, paḥlavā öndan _sonre su 16 böregi, açèrduğ elimízdān açèrduğ şindi hazır makárnedān bī _şèden yapèrler. 17 eşkili kũfteyi, biber dolmesi, biber ḥaşlèrduğ, teze zamani teze yapèrduğ, 18 eger kışın, güzün olurduse kuruTurduğ biberi kavururduğ, biber dolmesi, 19 patlıcan dolmesi, soğan ḥaşlèrduğ, ifāḥ ifāḥ soğanleri ḥaşlèrduğ öndan _sonre 20 doldururdiler. símaḥ koyèrdiler, símaḥTan koyèrdiler suye, suyi süzèrdiler. 21 öni símaḥTan bişürurdiler, işTe dolmeyi bişürürduğ tókèrler legāne énun 22 yanına _de piring pilavi, yani sade dolme, eşki olmeS énun

yanine_de illa bī yimeg bişécáhTi. **23** bayramlerimiz_de çoğ güzeldi. oo! üç gün
kālarah paklava açêrdim ben...

24 öndan_sonre bōrek açêrdim. üç gün kālarah mısafürümüz çoğ gelürdi. **25**
yigīt, kadın, akrabe hısım herkes çoğ gelürdi bize. bēle bir_gün aḥşama **26** kader
paklave açêrdim. bēle hamurini elimdān yapêrdim az bī_şey. güzel **27** işTe
öndan_sonra hamurini aname diyem bi tane iki tane yımırta, birez **28** yemeg sodesi,
sütle yoğurt koyêrdim. hamurini elimden yapêrdim **29** otururdum. birez hamurim
dinlendi nişastāden serêrdim énun üstüne birez **30** önden açêrdim. öndan_sonre
ifah_ifah künTlerini alurdum, açêrdim. büyük **31** taḥte, büyük, aḥêrdi bōle taḥtedān.
öni kor_kor işTe tepsinin dibini u_de **32** alemyon tepsiler degüldi. büyük bakır paklava
tepsileridi. he bakır benüm **33** paklava tepsülerüm vardi evde kızarTurduk. ya furunleri
tembelerdi ḥaci **34** götürürdi, furune verurdi yani furundan geçicaḥ büyük tepsilerde
açêrdim. **35** bī tepsî dolanger. dolangeri_de cêvüz kırêrdim dögêrduḥ. hāvandān **36**
dögêrduḥ öndan_sönre ö tepsîde yuḥelerini açtım. kor_kor az bi_şē yā **37** sepêrdim
öndan bir kor, iki tane üç tane yuḥe altına atêrdim tepsinin. **38** öndan_sōne_de uş
teneye yā verürdüm. her korde az yaḥni verürdüm. **39** önden_sonunde_de tereyāi...
öndan_sonunde_de şē yapêrduḥ. bu sefer **40** üç yuḥede bir dendik verürdüḥ
dövérdüḥ dendigi ḥāvande. şindi robotte **41** çekêrler. ben bir_gün ileri cêvüz kırêrdim.
paklaveyi açêrdim, büyük **42** tepsîyi. kesêrdim. yaḥni yandururdum, tereyāi verürdüm
aparurdiler furune **43** kızardurler getürürler şerbetini, kâynadurduḥ saudi birez
verürduḥ. işte **44** gelen misafirimize koyardurduḥ mutfáḥte. gelen misafire, şēdan béraber
ya **45** çaydān ya bēle şêlerdān. bēle kũfte müfte bişürduḥ, kaysi kurudurduḥ, **46** güzêl
kaysilerimiz onun ḥoşabini edêrduḥ, üzüm ḥoşabi yapardurduḥ ben **47** gidêrdim bizim
bāımız vardi, gidêrduḥ üzüm kurudurdum elimdan. biz ö **48** zāman çocuḥtuḥ, bālerimiz

üzüm çoĥ tutêrdi. řindi bālerimiz ĥurumiř valla **49** ĥiĥatmiřler. iřte üzümi ĥořabi yaparduĥ. alinĥe dēruĥ, alinĥe ĥurudurduĥ, **50** onun ĥořabini yapêrduĥ. bāsmecūĥ dērduĥ. ařbabiye_de dēmerduĥ.**51** kimisi ařbabiye dērdi kimisi basmecūĥ dērdi. řindi ĥaysi dērler. ĥoyêrduĥ **52** ĥöftedān, pilav biřtuj zāman ĥořap ĥaselerde yaninde olurdi. ayrān, sābaĥ, **53** ineklerim vardi, ĥoyunlerim vardi, büyütmelerimiz vardi. saêrduĥ elimdan. **54** yuurt yapêrdim. tuluĥte yayêrdim, yayuĥ_te vardi alāmyonden **55** yayuĥte_de yani benim ĥayimde. tuluĥumuzde vardi. tuluĥ_te davarleri, **56** gēĥileri kesêrdiler, ĥiĥadurdiler, oni terbiye_edêrdiler, sirêrdiler, ĥoyêrdiler **57** duze. bālêrdiler, ben bilmêrdim, iřte benim yapturêrdim. onden_sōne **58** atêrdim baĥĥede tuluĥ asêrdim, doldururdum yōurdimi, gidêrdim bi ĩř **59** görürdüm gelürdüm yayêrdim. birēz olürdi ondan_sōne tereyai ĥiĥadurduĥ, **60** tōkêrduĥ tereyai suyi ĥiĥêrdi, toplêrduĥ, basêrduĥ ayranini ĥökelik **61** yapêrdim, lebeni ĥörbesi dērduĥ. one pune dōrârdūĥ. one řindi nevrüz **62** dērler, ne dērler, puneyi ifaĥ dōrârdīm. ondan_sōne, dōgmedan, dōgmeyi **63** yaĥêrdim az bi_řē. ayrani ĥoyêrdim tencirede üstüne, ocaĥTe ateři **64** yaĥêrdim, otururdum, ĥemĥeden, řē ĥemĥedendan řindi alamyon degül ā. **65** taĥte ĥemĥelerimiz vârdi. odan berabâr iřte lebeni ĥörbesi dērduĥ oni **66** biřürduĥ. kimisi benim babam sicaĥni sevêrdi. sicaĥ_sicaĥ istêrdi yêrdi. **67** bēle onden_sōne yā ĥoyêrduĥ serin_edêrduĥ yazın. zātan lebeni **68** ĥörbesi_de ekseriyet yazın çoĥ biřêr. dōmeye birez_de nuĥud atêrduĥ. **69** iřte biřêrdi güzêl. aĥ, valla ö günler uzun oledi! canımız sālamdi. her_řē **70** yapêrdim. ö ĥader nāziK büyümiřtim. iř görsârmemiřtiler. alla raĥmet_e, **71** hacyi aldım, hacyi valla inek_te besledi. ö_de davardan ĥizêrdi. sonunda **72** geldi babamgüle, getürdi. daĥ bu sefer bařledi babamın sanāatini. ĥoyun **73** beslemāĥ, inek beslemāĥ, hepi_de elimdan sâêrdim, edêrdim.

74 peynîr yapêrdim, onun_de bèle damezluḡ vardi. benim ekseriyêt, **75**
 babamgilin sürisi vardi. babānnem gidêrdi kışın marábelerimiz, avrankte **76** köyimizde
 beslêrdiler. kış zorli oldisê zátan yayleye yollêrdiler. diyarbakır'e **77** öreye çobanlar
 olêr... öndan_söne_de yazın_de bèle az bişê oldi, gelürdi **78** avrankTe köyümüzde
 beslêrdi. nenem gidêrdi. saardî. pennirimizi kesêrdi. **79** bèle süri gelêr_dā şindi. öndan
 ben_dā örganmîştım, evdedi yapêrdim. **80** evde sâerdim inegi, koyuni. koyunun
 penniri daḡ güzeldür. bèle pencirede **81** kuşkanede damazluḡ, yourde nasıl damazluḡ
 atêrse pennire_de atêrduḡ, **82** tuttise gidêrdum baḡêrdim. südi ilî olêcaḡti onun,
 atêrdim, tutêrdi. üstini **83** örtêrdim tuttise açêrdim. bu sefer tökêrdim parzunlâre, dāş
 koyêrdim **84** üstüne. bèle lölük_lölük yapêrduḡ. işte kesêrdim teze_teze yêrduḡ. **85**
 bāsêrdim. yani ó kaḡ çoḡ, evde çoḡ yoḡti. ya iki tene koyun bî inejm vardi. ó **86** zâman
 öleri yapêrdim işte. teze peynîr, ó yayêrdîn ē işte tereyâj, **87** önden_söne ayrani,
 ayrani çökelik yap önden_söne ne_bîlem. he, hêç **88** benim hacî_de ben_de
 babam_de hêç başká yêmezdiler. bîzim dâime **89** köydan verürdüḡ böyütmesi vardi.
 babamın, marábelerin karisidi, **90** marabemizi yollerduḡ köyde aḡuri vardi. işTe bōdē
 ügüdêrler. ó zâman ben **91** çocuḡTum ḡalam gidêrdi. ānnem gidêrdi, nenem gidêrdi,
 dêrler bèle birez **92** köyde şê_edêrler abu zâman süri gelêrdi, giderdi yayleyē ó zaman
 salêrdiler. **93** bîzîm tarlalerē evümüzün bişêlerini yapêrdi ó zâman ben şimdi evde bîtek
94 ineK, iki tane koyun beslêrdim. ó babannemin zâmanındedi. babaannem **95** gidêrdi
 şêlârdan beraber yapêrdiler. ē daḡ ne sōrêrsen sūliyem?

96 eskiden çay yoḡti, sâbah kaḡvâltisi bèle yımırte kırêrdilêr. işte êle gelan **97**
 tereyâj, çökelîk, rēçal yapêrdiler herkeş. çörbe hêç bizim hacî bile sabahtan **98** çay
 işmezdi. çörbe bişêrdi. ya erişte çörbesi ya mercümek çörbesi, işte **99** ne_kise.... ama
 şindi kimse çörbe işmêr. benim yani eniştêm, bi_dā **100** böyük ölüm alla başliye

sábáhtan çörbe, gerek öne özel çörbe bişüre **101** koyē. çörbe, mercümek çörbesi, erişte çörbesi... onun ayrı, ö çörbesini içér, **102** sonunda de çayini üstüne içér. kahve, eskinin çayı yohti. āır adámlerine, **103** misafirlerine kahvedir. sábáhtan kahve verürdiler. misafur geldi. kahve **104** verurdiler bī_are_de bele kahveyi dōerdiler, ifah şeker katêrdiler, **105** koyêrler öleri tabaın içinde gelan misafir, misafir gelmişiz, öni getürêrdi **106** bī kaşıh al, at. tábahtedi, çay kaşuı_de içinde.

107 hêkâye çoh, taħar zōre'nin hêkâtini benim kaynim, ö dāyımın nuredin **108** dāyımın hanımının annesi, eskinin karileri işte kaynim gelürdiler. bele **109** ölerden bitişük otururduh. dêrdi zêbe bacō, bize hêkât sîle. máneli, türkili, **110** táhar'dan zōre, asli'dan kerem'in, bilmem nē. bele heppi öleri diyêrdi **111** bī_de türkisini diyêrdi. táhar'dan zōre, asli'dan kerem hêç **112** kavuşememişler birbirine, ásla! ōle gidermişler, nasıl koyêr padişáhtur, **113** babasidür. artuħ táhar'dan zōre'nin, koyêrler içeri getürêrler. kırh gün, kırh **114** gün hêç yêmeK yémêr, işmêr içeriye kapanêr. baba vermêr, ne yapêr. **115** bir_gün gidêrler, et kesêrlêr daa táhâri keserlêr vallahi bilmêrem, işte ö **116** zêba baci dèyêrdi ben_de genştım ö zâman yeni gelin_ıkan, kaynim **117** küçükti, öne dêrdi zêba baci bize hêkât sîle. artuħ zêba “he, ölüm gelin **118** oturun_ki size diyem, táhar'dan zōre'yi diyem.” bī_gün şe_êtmışler, **119** etindan_mî keşmişlêr táhar'ın, bişürmişler. köfte_mî yimeK_mî **120** bişürmişler? şêler aparmış, hizmetçiler aparmış. dēmişler, kah kah kah, **121** dēmiş. koħusini almış zōre. önde ö zâman, onun bī türkisi aklamde, dēmiş:

122 ħay teteler teteler
kaladan oħ atêrler
çarşude et tükânmiş
táhar eti satêrler

123 yanî au bî türkisi aklımda kalmış o zámandan. işte o düzmece ne kader diyêrdi, ne ki dimezdi.

124 egürüdüüm ö benim ĩşimdi. benim iki ölümde asker kemalde ĩaci **125** köksal de hêç, bî da ĩaci, bēgim, hêç kış oldi, yünK çorap giyêrdiler. **126** koyunlerimiz vardi, kırpêrdi ölüm. bēle o bîlürdi de bēle āvrinK dērdiler. **127** maķás degül ā! āvrinK, bēle uzun. āvrinKtan kırpêrdi ölüm. öni atêrdim **128** güneşe atêrdim. yáĥêrdīm, dögêrdīm, bēle şēlerdān uş gün leganlere **130** koyêrdim öni yihêrdīm. öni bî da kurudurdum. elimdan didêrdim azár **131** azár. taraĥ vardi yünK taraj, odan ben gendi elimdan dārêrdim. **132** öndan sōnē egürüdüüm, simeK edêrdim ēle ö yünleri, ifaĥ ifaĥ simeK, **133** sarêrdim, egürüdüüm. ben de amicem ĩarımđan örganmıştım. haş **134** sılamen efendinin ĩarisi yapêrdi. egürüdüüm öni sarêrdim. iki ĩK sarêrdim, **135** top edêrdim. bî de bükêrdim, başlêrdim bu seFer çoráp yapêrdim. uzün **136** dīzlikli çoráp yapêrdim. öndan sōnē oldī iki ölümde ö yünü çorábi **137** gēydürüdüüm ĩaciye de. bî are de alla rahmet ēde ,ĥayder aĥnin ĩarisi **138** bediriye abla, dêrdi ĩari. yünK çoĥti dā! benim çocuĥlerim vardi, ĩş vardi. **139** iki baĥçeye gedêrdim; çay uĥarine, bu baĥçeye. bu seFer dêrdi, ver **140** nerman ĥanım ver yariye ben yapam. saĥ de saĥadin bēge de verēm, **141** ben de alam çocuĥlerime ĩşliyem. verüdüüm onun ĩörüne rahmet. ö **142** bendan güzel ĩşledi. çüt tel çoráb ĩşlêrdi, cālerdan. öndan sōnē yapêrdī **143** yollêrdi. iki çüt çıĥêrdi, uş çüt çıĥêrdise çoĥ yünK verêrdim. iki çüt gendine **144** yapêrdi, iki çüt baĥan verürdi. benim evümün koyunlerimin yünidi. koyun **145** beslêrduĥ, benim babam koyun beslêrdi, sürisi vardi. koyuni vardi. daĥ ö **146** sürümüz kıırıldı. yiĥtiyar olmişti gēne alêrdi. erkek kuzi alurdi beslêrdi. ö **147** yuĥari caminin örede köm aldı, köm yaptı örede. ö záman onun de ĩuēti **148** yêtêrdi. önde beslêrdī. birez yollêrdi dāē. şışmanledi satêrdi. işte ö **149** yünKlerini buhar oldi kırpêrdi.

kırpêrdi götürürdi. yataḡ yapêrdim. yastuḡ_yāpêrdim, **150** yorgan bālêrdim, işte çoráp yapêrduḡ. her_şê evimizden **151** çıḡêrdi. yêcaımız, tarlelerimiz, marábelerimiz ekêrdi.

152 bōdemuz gelürdi. şêlerden ramuḡlardan, at arábeleriden. bî zâmen bu **153** körpi yoḡti. kayîḡ vardi, kayîḡ vardi işte. bîzim bu yênmişti_dâ! bu **154** zevedeki hōkūmat. en evvel çarşı başındendi. çarşı başinde evlerimiz, **155** ḡanler vardi. tüccarler, ḡaş sîlaman efendinin, ḡaş said aḡanın ḡani vardi. **156** nedür tüccariye tükānleri vardi. altte atler, taḡsi maḡsi yoḡti. bêle kırmızı **157** ḡoş üzleri bēyaz cins atlêr. bēglerin gümüş şêleri nedür mārāke, sāde **158** gümüşti. ḡaş sîlaman efendinin_de ḡaş said aḡanın_de atleri êledi. **159** ḡāvlūsünde bālidi atleri. ḡızmaḡarler baḡêrdi. ôleri götürürdi. seḡrat **160** bēgleri gelürdiler işte, ô bēglerin aḡaleridi ḡaş sîleman efendi, ḡaş said aḡa. **161** gelürdiler alışveriş bizde yapêrdiler. ḡızmaḡárleridān, atleridān, **162** adamlaridān gelürdiler. bizlerin_de selamluḡ terefimiz vardi. baḡçe **163** evinde_de çarşu başinde_de. ḡaş sîleman efendinin_de hepsinin_de **164** işte selamluḡ, hêç erkekleri, yani şindi erkeklerin selamluḡ vardi. misafir **165** āurlanêrdi. yataḡ_de ôndedi. erkek misafiri gelan, gidêrdiler oturdiler, **166** bēgler gelürdi, ḡarıleridan, ḡızmaḡárleriden, atleriden gelürler. **167** tükēnlerinde ḡaş sîlaman efendinin, ḡaş said aḡanın, aḡ çavışun tükāninde **168** alışveriş êdêrdiler her_şêlerini. gidêrdiler, seḡratTediler bēgler_de.

169 palu'nun ēn zengini her yerde_de dēmişler, kameraye almişler. palu'de ēn **170** zengin ḡaş said aḡa, ḡarşisine çıḡan yoḡ, ôndan_sōnde_de ônden düşêrse **171** ḡōr muḡo. benim babam diyêrdi işitmişem. dêrdi babam baḡan dêrdi. ôlum **172** benim ḡarşıme çıḡan. benim dedem meşe almiş ô zāmān işte ālêzde **173** bōyūk dēvletlere ḡōmür verêrler. meşe alêr, kırḡ tene eşeg alêr. ḡızmeḡar **174** kırḡ tene bilmem ne. gidêr meşeleri yandurêr ḡōmür edêr. meşe **175** kızdurêr ḡōmür edêr. çoh pare tōkêr ā,

tenèkedan altun tökèr. ònī bu **176** sefer, h̃ade babam kömür ҡaḥèr, meşe ҡaḥèr. paresini ilk önde, çoḥ **177** zengunluḡini ҡaybetmiş. gène_de zenginmiş, gène_de çocuḡlerine nē **178** ҡadē, herisine ó zámánın paresī bēş_yüz. dèrdi anam dèrdi raḡmetli, **179** dèrdi ҡardaşım geldi. dèdi_ki ḡaci emi ölenleri ayırmış, herkeşin, daa **180** démiş küçüktürler herisinē bēş_yüz, bēş_yüz pare kömiş. alsınler, işlatsınler, arttursunlar.

Adı Soyadı: Pakize Bahçeci

Doğum Yılı: 1942

Köyü: Palu/Yeşilbayır

Konu: Genel

1 kızım eskidán görüci üsuli vardı. görüci üsulidán giderlerdi, görürdiler. 2 annesi, ablası öndan_sorne allah'ın emridan peygamberin kavlidan böyükler 3 begándilerse böyükler giderdi, isterdiler. tamam! damat görmezdi. ne kız 4 ölanı, ne ölan kızi... öndan_sonre giderdiler böyükler mesele yüzükse yüzük, 5 ya bī küpe, bī altun, beşibirli aparurler öni nişan biraşurler. bi_şê yohti, ödi. 6 öndan, kızıme diyem işte düğünü_de şêdi düğünü_de davul istiyán davul 7 yapardi davul istemiyán éle yapardi. tamam! kadınler ö zâmen arebe yohti, 8 attan götürürler, yayân. kızi ate bindürürler, üzüne peçe çekerdiler, kırmızı 9 peçe, tamam! kırmızı peçe çekerdiler, renkli şê gëydürürler çarşaf 10 gëydürürler, renkli yani. marti marşaf, marti marşaf gëydürürler üzüne_de 11 kırmızı peçe çekTürürler, getürürler işte kızi bī odeye biraşurdiler. cemáate 12 biraşmezdiler. işTe öynerler, defti. ö zaman defti, defçi túterdiler. mesela 13 bī tene defçi túterler, ö defi çalardı. önlér öynerdi. aşşam olurdi işte çocuğ 14 giderdi işte gendi üzini gendi açardi. hêç kimse_de görmezdi yani. ö 15 cemáat ö gelinin üzünü görmezdi. sadece damat görürdi. 16 yoğ hêç düğün boyunca aşşmezdi. düğün boyunca aşşmezdi. ö_de kırğ 17 gün_de konuşşmezdi kıynenedan. mesela kıynene var_da benim_kimi 18 kıynenedür o zaman. kıynenedan konuşşmezdi kırğ gün. gelinluğ sürérdi.19 böyük kıayınleridan üzünü peçe çekérdi, bële üzünü yazme çekardi üzüne. işte 20 bële, ben éle gördüm, daa bi_şê görmedim kızım.

21 gelin görmeleri işte gelürdiler, götürürdiler. anesi, ablási işte gelürdiler, 22 götürürdiler gendisini. önde uş gün kalurdi. uş gündán sorne gelürdi bëginin 23 evine. unler_de giderdi. bëyaz taj vururler, ya kırmızı bürüncük bële pulli 24 ya pembe

bürüncük önı örtèrdi ya yeşildi. işte gelin, kırğ gün_de gelürler **25** gelin görmeye. mesele ben gelürdüm, sen gelürdün, ötekisi gelürdi, ö gelini görürdiler.

26 yemekler_de işte ö zaman şe yohti. şindi bu zámán kavurme **27** pilav_yaperler. ö zámán kavurme pilav yohti kızım. eşkili dolme, mesele patile, **28** öndan_sorne küfte bunleri yaperdiler işli küfte. mısafirlerí ödan kaldırurdiler.

29 en āır yemej, palu'nun en āır yemej işli küfte. evet, bī_de bu batının bíz **30** öne zerebet söleruğ. zerebet béle loğme tökerler üzerine yoğurt, yā tökerler, ince ekmekTan.

31 bayramlar_da sábahtan қаһerdiler. erkekler camiye giderdiler. **32** kadınler_de evde yemek_yaperdiler. tamam! köy odesi vardı. sen göme, **33** patile_yapardın, ben zerebet yapardım, ötekisi işli küfte_yaperdi. dağ ötekisi **34** bilmesem işte piriñ pilavi yanī kavurmeli, şe қабургели öndan_sorne pilav yaperdi. **35** işte béle ön_yigirmi ev toplanurdiler bī_areye köy odesinde **36** yērdiler. erkekler yedikTan_sorne bu kere қаһerdiler, bayramlaşurdiler, **37** zengin evleri gezerdiler. mesela һанқи evde paklaba varse giderdüler öreye **38** bayramlaşırdüler, datlısını yērdiler. öndan_sorne gelürler herkeş evinde otururdi.

39 rá mázanlarımız hoşti. rá mázanımız çoğ güzeldi. rá mázan şe yohti kızım. **40** tabi hoce yohti memleketimizde karşıde şe zeve'de söhöre қаһmağ_іçün **41** zeve vardı. senin annen bülür. annendir u? halan bülür. zeve'de davul **42** çalunurdi, biz davulun sesine қаһerduğ öruce. bizim yeşilbayır köyi vardı. **43** yeşilbayır'de otururduğ. işte ö davulun sesidán bíz söhöre қаһerduğ. **44** söhörumüzi yerduğ. öndan_sorne қаһıp namazımızı kıler sábağ namazını **45** kılerduğ uyarduğ. öndan_sorne dávar_dolümüz vardı. қаһerduğ, іştan **46** güjdan, dávardan işte éle gètti vaktımız.

47 rá mázende heç zor olmuyórdi çünki kimi zámán kışe üroyórdi. kışti, қardi **48** saughti. heç belirtmezdi, günler kıseddi kimi zámán_de tut zámáni amān! tut **49** zámáni

maḥsere... öndan_sonre maḥsere_yapárdı, tut vururdu, **50** kaynadurdu. şire_yapárdı. şiredán sonre dönerdu öni bekmez yápan **51** bekmez yáper, ater dame, bekmezi yápmeyan pestil yápan zaten living çaler, **52** öndan qarúşturur damde pestil_yaperdu, işte éle. saḥlemesini; çekerdu **53** tertemiz işte evümize bıraḥseduḥ béle tenkéler vardi, tenkélere bıraḥurdu. **54** yoḥ eger sattuumuzse büyüklerimiz aparurdi köylerde verürdi, yāe verürdiler, pennire verürdiler.

55 valla sünnet düğüni éle olmerdi. bī mevlüt verürdiler tamam.

56 abu son iki bacimun bebek nenesi benem_ā! yüz tene göbek... ḥaḫket... işālah **57** işālah... yani bālemişem. ö_de béle şēsiz ā kimsedán bī_şē almedan allah **58** rızası_için. hēç qorḥmezdim. ben eltime ikiz oḡli oldi hēç qorḥmedim bī **59** teneyi aldım bireḫtim ureye bāledim göbegini bireḫtim bureye **60** ötekisini_de aldım öni_de bāledim.

61 ö zámán hökmát ebeleri yoḫti kıızım. mecburi ará ebesi çağururler. kimin **62** beceriklise, cesaretlise öni, hēman qarinin sancisi tutti, gelürler qapiye **63** taḫ_tak, derler, gel filan kez hástedür hēman gidérduḥ allah ḫatırası_için. **64** işsalaḫ_te ḥēçkimse_de elimde bi_şē ölmedi. gelinimin_de ilk kızi tuba'yi **65** apardı ḫástehaneye, qadın durmedi. dēdiler baḫ yēdide olicaḫ çocuḫ, **66** dünyaye gelicaḫ. durmedi. dēdi yoḫ ben durmem, yatmem burde. alduḫ gelduḫ eve.

67 dünyaye çocuḫ geldi_mi, qarının sancisi var biz ö zámán topraḫ belki **68** senin böyüklerin bilür ā topraḫ kızardurduḥ toprāi qavururduḥ, toprāi_ā! **69** qadının altine atérduḥ, tōkérduḥ, qadın üstüne yatérdi. ö topraḫn sıcaıdan ö **70** sancusi kesülürdi bir, bī_de üzüm ḥoşabi iki, sütlaç uç, buleri yēdürürduḥ. **71** ḥēç ne doḫtor ne ḫakim yoḫ yoḫ yoḫ. doḫtor nedür!

72 kıızım yoḫ kıızım! pilav bişürürduḥ, çörbe bişirürduḥ, mercimek çörbesi, **73** erişte çörbesi, ne_bīlüm işte. yoḫ yoḫ, çay yoḫti. bī şekeri üş kişi bölüşürdi **74** kıızım.

nişe_de bōdeyi yáħerduħ. kazane doldururduħ gidip_gelip onun **75** suyuni süzèrduħ, iki üş günde bir. bī hafte ön gün qalurdi. öndan_sonre bu **76** şişèrdi elimizi vururduħ baħèrduħ daa ezilmiş öndan_sonre çıhaTup **77** torbeye biraħurduħ teştin içerisine öni güzél ayahTan çēnèrdúħ, tekrar **78** kazane doldururduħ. önde qalurdi. ö tekrar dibe çökèrdi. onun suyuni **79** süzèrduħ. suyi süzülduħTan sonre iki gün, üş gün ö daa güzel olurdi, báyáz **80** süT_kimi, ö suyi süzèrduħ. dibinde pennir_kimi qalıp qalıp alıp öni düzèrduħ **81** tepsilere, kururdi. úFálurduħ, elèrduħ. bastuħ_yapèrduħ ödan, öndan_sonre **82** datli_yapèrduħ. datlinin aresine_de koyèrduħ.

pencereze qonmenem

dāş **83** fırlatsez ölçmenem

ah, desez, baqan tükürsez!

...

dèvlet bīze anam, şe **84** verèrdi. ince yālar, ö nedür? ö yāleri bīz ömrümüzde **85** yèmemiştuħ. ayçiçeħ yāleri tenikelerde ne_bīlem işte bī_şeler_mişeler yardım verèrler. **86** valle ben_de bèle qānepede yatèrdim kızım. saat başımın kıltıında asili. bu **87** saat, bèle ö zámán asme saatler vardi. bèle mase saatleri_ā! kumişem bèle **88** kapinin içerisine, başımın üzerinde asmişuħ. kız deprem saller_sallemez ö **89** saat ohárdan kopti kafemin üzerine, bèle bilmedim nasıl kaçem. şindi **90** bunun kocesi_de küçüktür. koydum iki kızi aldım, uç kızi aldım, kaçın **91** dedim, öler kaçtiler tabi. öçocuħ küçük, qaldi yataħte. dōndüm arħeme_ki **92** şe yoħtur, nevzat. ayy! dèdim, ben çocii içerde qoydum, dèdim. çociħ içerde **93** qaldi. ben geldim, bī_de dōndüm içeriye, kuş_kimi vurdum háman yatáın içindán aldım qapiye.

94 bī evden yèdi kışı, ħazırlanmışler geeler. ne olmışse gètmişler içeri. çociħ **95** bēşiktemiş gètmişler çociğ aleler. èle bī kere çociğ için yèdi kışı.

- 96** sábaḡ aḡıp tenike sobelerimiz vardı.  zerine bıraḡurduḡ. evde pace vardı.
- 97** merc mek   rbesi,  ndan_sonre ne_b l m i te pilav,  uni_buni bi  r rduḡ y rduḡ.

Adı Soyadı: Nebahat Hancı

Doğum Yılı: 1943

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 eskinin bayrámlari çoĥ hoşti. eskinin bayramleri erkek ħari ayridiler. 2 birbirlerin yaninde degüldiler. bayram olurdi giderdiler şeýe... namazden 3 önce ħaĥerduĥ. küfteler yapulurdi. ħarbugáler üzerine ħoyulirdi. erkekleri 4 camiye yollerduĥ. ħarşefler sererduĥ. bizim salonumuz büyük bašten_başe 5 böyükti. bütün erkekler hepi gelürdiler örede yemeK yémeye gelürdüler. 6 bayrám yémegini yémeye gelürdiler. éle çamurdi, yámurdi, saĥti. teştlere su 7 doldururduĥ, ó gelan erkeklerin hepi ayákkaPilerini yıĥerduĥ, düzerduĥ. 8 çamurini sirerduĥ, üzlerinin çamurini_de hepi bēzlerden sirerduĥ, yıĥerduĥ, 9 düzerduĥ. erkekleri yolculerduĥ. şekeridān kolonye_molonye yoĥti, 10 şekeridan, yemeKleridān, her_şeyidān. böyükler bī zāman musafur çoĥ severdi. şindi 11 artuĥ élesi var bī gün misafur edemēzler. böyüklerimizin elini öperduĥ. 12 bayram gelicaĥ az kaldi. bī iki ĥafte az kaldi bize elbise getürürdiler. ya bī 13 basme ya bī... ó elbiseler_de ne kēflerdan tikilürdi, ĥazırlanurdi. bayram 14 olurdi géyerduĥ. giderduĥ el öpmaē. giderduĥ şeker toplameē. kurban 15 bayrami_de ayni olérdi. kurban bayrami kurban kesülürdi. onun cigerini 16 büşürürdiler. ó gün oruç tuterdiler kurban kesilena ħader. kurban kesüldi 17 cigerini büşürürdiler, iftarlerini açerdiler, hepi daudurdi millet. hepi şindi 18 ħavurme édérler, doldurérler tenikelere, saĥlérler.

düğünlerimiz_de çoĥ 19 hoşti. béle, şindi bélesi degüldi ama çoĥ güzeldi, çoĥ lezzetlidi düğünlerimiz. 20 ĥazurluĥ görölürdi, nişanlanurdi. élesi vardi, bī sene nişanlı ħalurdi. alti ay 21 nişanlı ħalurdi. üzük_müzük yoĥti zātan, nişan olurdi. ne gelérdi? bī zāman 22 altun bileziĥ_mileziĥ yoĥti. bizim zāmanımızde, sonre bileziĥ aldı yani. 23

bızden önce altundi, beşibirlidi. altundi. kimisi āmānet getürürdi koyürdi. **24** bī tek
 elbise gelürdi. parçe elbise tikülürdi. boħçe_edülürdi, terzi gelürdi. **25** böğön boħçesi
 biçilēr. makes vururdiler. bütün millet hep pare aterdiler **26** terziye. ö giderdi tikülürdi.
 pıravāye gidülürdi gelinürdī. bī haftede ön günde **27** elbiseler biterdi. elbise_de ya bī
 tene ya iki tenedi. ē bī zāman her_şē **28** tikmaħti. afedersen kilotā kadē tikmaħti. hazır
 yoħti, hēc hazır yoħti. zāten **29** ēle fazile şē_de yoħti. ābu teksil fabrukeleri şeleri yoħti.
 tē gidērdiler **30** hālep'ten parçe getürērdiler. şindi baħ hālep noldi. gelun olurdi ħnesi
31 yaħulirdi. ħine gēcesine çaurur millet. bī kadun tüterdiler, bī_de şeker **32**
 doldururdiler verürdiler. okari gidērdi her evi çırmaç, bī şeker_de verürdi **33** ö eve, hē.
 sizi ħine gēcesine çaureruħ. ħine gēcesine kız terefi çaururdi. **34** düğün gününde erkek
 terefi çaurürdi. allah rahmet ēde saçi uzun zöre bacō **35** vardi, diyērdiler. oni tuterdiler
 işte ö giderdi çaururdi milleti. **36** düğünümüz_de hoşti bełe davuller çalunurdi. köyde
 kimisi uzaħtan **37** geturduħleri attan giderdiler. atli gederdiler. zengin olan aileler çüt
 davul **38** çaldururdiler. köçek getürürdiler. çari kılıne girerdī, şalvar giyerdī. bele **39**
 kırmızili_mırmızili, şatafatlı şalver giyerdi. ħalay vardī, mavi... vardī, **40** çaydaçıra
 vardī. daa eski zāmanleri gētgēde unuderuā. kazanlar asulurdī. **41** şindi hepi aşçiler
 gelēr, yapērler. sarmeler bir_gün önceden sarulurdi. **42** nıkrelerden sarmeler sarulurdi.
 pirinç pilavleri bī nıkre, kazan, zerde bī nıkre **43** pilāv, bī nıkre dolmē ayrī, fasulye ayrī,
 yeşil fasulye ayrī. daa şindi balayine **44** çıħērler şure_bure çıħērler. örede uş gün gelin
 kapiye çıħmezdi. ne gelin **45** çıħerdi ne damat çıħerdi kapiye. uş gündan_sönre el
 öpmaç çıħerdi, yani ev **46** adamın elini öpmaç. ön beşine_de babasigile giderdi el
 öpmaç, igirmi **47** ikide_de görmaç giderdiler. ē eski çoh hoşti, ēle sevünürduħ_ki bu
 fulan **48** adamun düğünü vardur, daa haftelerce gēce yuħumuz kaçardı_ki nē zāman **49**
 düğün olēcaħ, gēdicuħ düğüne. ö zāman teyip yoħti, bī_şē yoħti. defçi **50** gelürdi. defçi

āte vardı. defçi ayşè vardı. defçi ayşè'nin bī_de ōli aḥmet **51** vardı. ō aḥmet dembek çalardı. anási def çalardı. “ḥade, aḥmet ōlum çal!” heh! millet işte oynardı.

52 gelin görmee gelürdiler, millet gelürdi. bī daa sormaḥ getürürdiler. kimisi **53** baklava açer, kimisi kuri üzüm getürürdiler, kimi incir, kimisi çay şekeri **54** getürürdi, musafur şekeri getürürdi. bī kabe doldururdiler, alurdiler, **55** getürürdiler. dōdise_de getürürdilēr, evlendi getürürdilēr, hacdan geldi **56** getürürdilēr, áskerdan geldi ōlanler getürürdiler. ásker uurlamaḥ yoḥti bī **57** záman. yani éle ḥayli_ḥuyli davulli_mavulli yolculamaḥ yoḥti. éle **58** toplanurdiler, hanki gün áskeri gēdicaḥse ō gün aḥşamdan toplanur **59** gelürdiler. yolluḥ yaperdilēr, getürürdilēr. kimisi pare biraḥurdi. sábaḥtan gelürdiler yolcilerdiler, giderdi.

60 bī zámanki taziyelerde kırh gün heç kapiye çıḥmezdiler. yani mesela ben **61** seni çoḥ sevèrem ya, ben_de sendán beraber taziye çekèrem. kırh güne **62** kadē ben_de getménem bī yere. bī düğüne gètmezdiler, éle dügünē, alti **63** aylardan bī senelerdan... yani kimsenin dügününe gètmezdiler. bī yaḥın **64** komşisi vefat ettise ḥıne yaḥmezdiler, düğüne gètmezdiler.

65 çeyiz, işte elden yaperdiler bèle ḥali_mali vardı, bī_şē vardı. bī kat yataḥ **66** verdilerse işte ōlerdan yigidi yoḥ. verecaḥleri_de bī kattı yani_ā! şindi **67** mesela verèruḥ bīkize verèruḥ, bēş tene yorgan vurèruḥ. ama ōne bī **68** döşek, bī böyük yastuḥ! şindi kūs yastuḥ çıḥmış. şindi ḥoceler dēr,daa şindi kūs yastuḥ çıḥti **69** odur ḥerif kari anlaşmèrler_ki boşanèrler. lif_yaperdiler, yazme_yaperdiler. **70** abu böyük yazmeler yoḥti, küçik yazmelerdi.

71 mesála anasi giderdi görürdi. derdi, filan yerde bèle bī éyidür. aklımıza yattı **72** ama ōlan görmaḥ_mörmaḥ yoḥti. işte erkekler giderdiler isterdiler. kader **73** oldi vèürdiler. olmedi vermezdiler. ō záman daha ḥayat güzeldi. ō zaman **74** daa birbirine

bālidi. ē yā hoş anenin_de babenin_de gözi kor degüldi. bèle 75 gideler üzüne bağılmiyani getüreler olane. öler_de arêrdiler hoşini,76 güzelini, qari olani, boylisini_boslusini arêrdiler. işte kader olunce_de 77 artuğ gözi yumulêrdi bî yerde.

78 qavurmeler ederdiler, on_iki davar qavurma ederduğ. ö, oğarde bizim bî 79 mutfaumuz var. hala gène aynidur. tut çarşafını sererduğ ö mutfae. ö gün 80 aşıame kade kasap gelürdi, keserdi ikiye bölêrdi. öni yıherdiler, sererdiler, 81 ö tut çarşafının üstünde bir_gün kalerdi ö etler, donêrdi. öbür gün erkekler 82 otururdi. unleri hepi dörêrdi. gemüklerini kırerdi. iki nıkre gemüksüz 83 qavurma ederduğ, iki nıkre_de gemükli qavurma edêrdüğ. tenikeleri 84 düzêrdüğ, bèle sıradan baştan_baş tenikeleri qavurma duldururduğ 85 düzerduğ. heç_bî_şê olmêrdi. büzdolabi yohti, 86 bî_şê yohti. sade tereyâj heç_bî_şê yā yohti. qavurmeye tereyâj tókêrdüğ.

87 tandur ekmegi_de yaperduğ. öni_de güzdan_güze yaperduğ. iki gün 88 bişürüdüğ, alti ölçek; üç ölçek bir, üç ölçek bir pişürüdüğ. ekmekçi 89 gelürdi. öni yoturduğ açerduğ bişürüdüğ. bèle salınçağ kurerduğ 90 mutfahte. ö ekmegi yıardüğ ureye. alti ölçeğ ekmegi yıêrdüğ. tē tavane kader 91 yıardüğ. güzdan buhare kader u bize idare edêrdi. heç sacede ekmek 92 yapmezduğ yani. ne_bilüm yani bèle göme yapeler, bî_şê yapeler. zātan 93 abu şêler çıhti yā, gübreler atıldı yā heç tadi tuzi... bî zāman ekmek büşerdi 94 tē mahlādan mahlāye qoñi giderdi. qavurma ederdiler gène elesine. ne ette 95 tat qalmış ne_de ekmekde tat qalmış.

-10-

Adı Soyadı: Güllü Barut**Doğum Yılı: 1943****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel(Gelenek-Görenek), Pizoz Bacı Masalı**

1 düğün yani kendi evimizin düğününü bahşisliyah_mi yohse nasıl olurse? 2 düğünler işte kızım hoşTİ. kız istêrdiler, beganurdiler, gidêrdiler, 3 getürürdiler. hoş düğün_yapêrdiler iki_uş gün bèle işte deflerdân, 4 dembeklerdân düğün_yapêrdiler. öndan_söne el çalêrdiler. gelinîn yüzine bele 5 şê atêrdiler, hêş kimse gelîni görmezdi yani. bizim bu zâman_kibi degüldi. 6 yanî beklêrduh_kî ö gelînün yüzini açeler biz görâh. öndan_söne nece 7 düğün bunde öle, u terefte şeye gîrêrdiler, yanî gelîn olurdi, bèle yahın 8 odede. öndan_söne işte sabaşsi millet heppi gidêrduh, görurduh, gelîni 9 beganurdüh, severdüh işte bèle.

10 doımdá işte bèle gebe olurdiler dokız ay, dokız aydan_söne_de yerli ebeleri 11 vardi. yerli ebeleri işte ulere ebelüh edêrdiler. işte dünyaya çocuh gelürdi éle şê edêrdiler.

12 şeyî, bebej, hê, görurduh. gidêrduh, konşiler, bèle annem benim, konşilerimiz 13 doım_yapêrdi. annem bèle yımırte kırêrdi sicağ_sicağ götürür, dêrdi yesin 14 dıasKan yanî şê ole, éyi ole. gidêrduh, görúrduh. tabi götürurduh 15 hediyelerini, pare veren pare verîrdi, vermeyen başká bî_şê götürîrdi. 16 hediye_de verîrdüh, kıızıme diyem doımdede éledi işte.

17 bayramlerimiz_de hoş olurdi. bayramlerimiz_de işte güzel remezani 18 tutêrduh öndan_söne bayram edêrduh, komşiler gelürdi. yemeKler_yapêrduh 19 palu yemeKleri, küfteler, paklaveler açêrduh, yanî bî dâvet sanki 20 verîrdüh, öndan_söne komşiler gelân gidân hoş geçêrdi bayramlerimiz. işli 21 küfte_yapêrduh, paklava

açêrduḡ, sũtlaç_yapêrduḡ, kabırğa_yapêrduḡ, **22** kabırğa pilavi. kıızıme diyem bumbar küfte, kelle, kelleye biz kelle **23** diyêrduḡ_Tā, paçe, kelle_yapêrduḡ. yanĩ başká zamán òni_de bayramde **24** degĩl. işte bunler heppi yemeklerimizdi. güveç_yapêrduḡ bunler.

25 valla askeri, ne_bilem kıızım. asker_de işte gine gidande gidêrduḡ, yolciyi **26** ḡerli etmaē. gelande gine sevinç_için ḡerli êdêrduḡ, sevünurduḡ, hediye **27** götürürduḡ êle. davul_de çalan çalêrdi, yoḡ ò kádē yoḡti. u zāman çalmezdiler, uurlerdiler.

28 sũnnetlerimiz_de şē vardı, bĩ şēho dayi vardı. şēho dayi gelürdi, çocuḡleri **29** sũnnet_êderdi. yatururduḡ uş gun, uş gundan_sōne yani güzel_de gene kēf_yapêrduḡ. **30** ben çocuḡlerime sũnnet_ettürdüm. şēho dayi geldi kesti, şē berber. **31** ondan_sōne kēf_yapduḡ, şē_ettuḡ. hee çalgı_de çalêrduḡ, yani evde kēf_te **32** yapêrduḡ. he, çalgılı_êdêrduḡ. ondan_sōne kıızıme diēm işte sũnnetimiz_de êle geçêrdi. hoş olêrdi.

33 cenazelerde tabĩ, şē olêrdi yani āleme olêrdi, ũzinti olêrdi, yani konşiler **34** toplanêrdi, ũzülêrdiler, ālêrdiler. yani yēmekler_yapıp gēne gōndarêrdiler, **35** konşiler gōndarêrdi. ondan_sōne hāsteyi soranler olêrdi, hāsteye gidan **36** olêrdi êle geçürüduḡ günimizi.

37 pızoz baci varmış. pızoz baci kaḡêr gidêr şēye evlenmeye, gidêr evlenmeye. **38** yoḡ gidêr bĩ yere fare gendine karşı gelêr, dêr “pızoz baci nereye gidêrsen?” **39** dêr, “valla ben evlenmeye gidêrem.” ò, onun adini sileman bēg biraḡêr, **40** farenin adini, fare_de dêr, saçi uzun salmá ḡanım, boyu uzun burmá ḡanım, **41** ò_de pızoz baciye òni biraḡêr. nēse pızoz baci gidêr, ònde deme **42** evlanêrlerse nēse pızoz baci dêr “sileman bēg ben gidêrim çay ögüne **43** çāmaşur yāḡamaē.” yımırta kabuuni_de koyêr omuzune, yımırta kabuı_de **44** kazanidür, alêr gidêr çay ögünde kaçı asêr. ònde çāmaşur yıḡêr. şē_de **45** sileman bēg_de dêr “valla flān evde dêr, saçi uzun salmá ḡanım boyu uzun **46** burmá ḡanım, bēglerin dāveti var. ben_de gidem dolabe gĩrem paklava **47**

kırılırlarını saan ālem gēlem.” tamam dēr gēt. o gidēr çay_ögüne çamaşure, **48** bu_de
 gidēr bēglere, sīleman bēg gidēr işte önde gīrēr dolapte hır hır hır, **49** bēgler şaşēr dēr,
 “bu nē hıriltidūr, bu nē? ” görmērler. nēse paklava **50** kırılırlarını alēr, çekēr gidēr.
 baḡēr_ki saçi uzun salmá ḡanım boyu uzun **51** burmá ḡanım düşmiş küllüğe çıḡamēr.
 dēr “saçi uzun salmá ḡanım, boyu **52** uzun burmá ḡanım ver elin çekerek” ö_de dēr
 “siktir afedersiz, siktir kōpek **53** ben sendan küserek” ö_de bī tekme vurur, atēr külün
 içine. benim bī **54** kardášım ḡarisi vardi abuni dēyērdi.

bava naçar āleme

gündür geçer āleme

55 bu kapiyi kitliyan

bir gün açēr āleme

-11-

Adı Soyadı: Fatma Ateşyakar**Doğum Yılı: 1953****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel/Oyun (Lafkoko)**

1 bah bèle degirmi taş koyêrduh, taşın üstüne bî top taş koyêrduh. geridân bèle 2 epeyce bî iki metre, üç metre uzaqlaşurduh. bèle beş_alti kişi bî tene u taşın 3 başinde beklêrdi. burdan bèle bî taş alurduh une vururduh, u taşın üstündan 4 taşı savururduh. u koşêrdūh gidêrdūh, eger u taşe bastuhsê zatân kutulduh 5 eger u taşe basmeduhsê u taşın başindeki yaħaledise bizi, biz yanduh. bizi u 6 seFer ureye tikêrdiler. u lafkoħodi. ê çelik çubuh_te zatan bî çubuh 7 koyêrduh vururduh çüp! atêrdi, êle öynêrduh. e yere çizgi çizêrduh hople_hople öynêrduh.

8 işli küfteyi eskidan sāl dāş vardi. o sāl dāşlerin üstüne koyêrduh eti. eble 9 kırmızı et. koyêrduh dāşın üstüne. tahtedan toħmaħ vardi. o tahtedan toħmaj 10 o dāşın üstünde. vururduh, vururdūh. o eti ezêrduh. ayni ele olurdi 11 hamur_kimi yaptuħten_sonre one bulğur vururduh. bulğurdan 12 yoururduh. içine_de küfteyi açêrduh. içine_de kıyma koyêrduh. soğandan 13 içini büşürêrdūh. oni dögdūhtan_sonre oni yoururdūh. içine_de küfteyi 14 açêrduh. içine koyêrduh küfteyi êle yapêrduh. êle büşürêrdūh. onun 15 yaninde_de bumbar_yapardiler. pişirmesini haşlerler, suyi kaynadurlar. 16 salçeli, domatesli su yapêrdiler. su kaynêrdi, küfteyi_yapêrdiler, tøkêrdiler 17 suyun içine. suyun içinde haşlanurdi. ondan_sonre kefkirdan çıħadurdiler. 18 kıymenin içine biber, soğan, bādanos, reħan, salçe katêrduh içine. e bi_de 19 tōz biber. aci biber, duz katêrduh içine. içine êle yapêrduh. dişine_de sada 20 işte êle eti döğêrduh ħamur_kimi edêrduh, bulğurdan yoururduh, yoururduh, 21 açêrduh. un, yumurta, bi tene yomurte kırêrduh. bi_de içine_de şê atêrduh. 22 yemrik atêrduh. o

yemrik_de mısır uni_kimi bi şēdür. kızım işte dişine **23** vururduḡ. oni yotururduḡ yotururduḡ_ki o birbirini tute dagılmiye.

24 aneleri... akılliler gidêr ave kuşe. deliyi koyêrler anenin yanına. deli qardeş **25** qahêr aneyi yaḡêr. dêr, ane kirlanmış, aneyi yaḡêr. aneyi qoyêr, duvare **26** dayadêr. öldürêr, qayner su tōkêr, yandurêr aneyi. götürêr, āzine bekmez **27** sūrtêr, dayadêr duvare. dêr, aneyi yaḡemişim, paklemişem, ane bekmez yêr. **28** akılli qardaşler gelêrler, ane nerde, ane nerde? ha yahemişem, paklemişem ane bekmez yêr.

29 gidêrler_ki ane qupkuri olmış. dêrler, gidaḡ aneyi gömliyaḡ. aneyi, qahêrler, **30** götürêrler, yaḡêrler, paklêrler, kefinlêrler. gidêrler_ki mezeri qazeler aneyi **31** getüreler, bî baḡêrler_ki anenin ayaḡlerini, patilerini delmiş. ip taḡmış **32** arḡesine çeke_çeke götürêr. “sen kardaşım ne yaptın?” ya dêr, aneyi **3** götürêrim mezere. aneyi sūrūkliye_sūrūkliye götürêr mezere.

34 bezirganleri görmişler. daḡıl aacine çihêrmışler. bezirganlerin başına işêrmışler. hepi uni tek_tek bilürdüm.

35 bu bizim zayre ablanın düḡünimiş. bu şē_de, halamın kızı rōḡye abla_de **36** bize gelmiş. zatan çoḡ zaman babamdan böyüganne baḡêrmışler baci **37** qardaşe. dêr, gêtmişuḡ bēle çeperden baḡêruḡ düḡüne. dêr, bî tene qari **38** demiş_ki “naciye naciye, uzun saçli naciye, el vuran etek dōḡuran naciye...” **39** dêr, bir dêmêr bēş dêmêr. dêr, hersindan dêr, ēle sîlêr. dêr bu zayre ableyi, **40** düḡün ettiler götürdiler. qayıḡ varmış u zaman. dêr, gêttiler, qayıḡdan **41** geçürdiler, gêttiler uḡari palu’ye, zeve’ye. ēle uzaḡ yerlere atlerden **42** gidêrlermiş. atlere... gelini atlere bündürürlermiş. bî_de bî aḡ saçli varmış. **43** sādūç ayri, aḡ saşli_de ayri. bî_de bî dul qari, aḡ saşli geline beraber **44** qoşêrmışler. u_de geline sajb çihêrmış güye. tangur_tungur götürürdiler. **45** benim amcem qarisi cavar baco’nun düḡünü_de... uni_de vanK’tan **46** getürmüşler. dedem bēş tene altun vermiş. u zaman bēle pare_mare yoḡmış. **47** pare yerine altun

kullanêrmışler. bēş tene altun vermiş tahtuvanciye, **48** tahtuvan bēle şē_gibi, teşkere_gibi. herkeş bēle umzune kıymış, dört kişi. u **49** degirmanbaşı'nın Kaşından, vanK'tan cavar baco'yi getürmişler **50** tangur_tungur. bī hafte_de daul çalmışler. şindi, dedem dêrmış abu nedür, **51** abu kadın nedür ayağmın ögündan çıhmér? dimişler, u_de aḡ saşlidür. dimiş, **52** bī_da aḡ saşli esküktür. dedem kızêrmış valla aḡ saşliye. uni_de **53** tahtuvandan ögüsürüne getürmişler. düğün êtmışler. dêr kıazanlerden **54** zerdeler, pilavler, dolmeler, tene fasilyeler... babuḡo atêrmışler, göme, **55** tandurlere göme atêrmışler. kırudli göme yapêrmışler. düğün, nasī bī düğün! milletin barmaj āzinde kıalurdi. êle düğün êtmışler.

56 gidêrduḡ, biz çocuḡtuḡ, çay öğüne. gidêrduḡ çay ögünde, götürürduḡ **57** salataluḡ satêrduḡ. babam kıayuḡtedi ya! babam kıayuḡ sürêrdida! u köyliler, **58** bütün palu'nun köylerinden köyliler gelürdiler. u köylileri babam geçürürdi **59** kıayuḡtan u terefe, suyun u terefine. geçürürdiler, urdan gidêrdiler uḡari **60** palu'ye, ya istasyone. urdan_de bindürürdiler adamleri getürürdiler bizim **61** baḡçenin altine. körpi_mörpi yoḡti. körpi söre yaptiler. kıayuḡ taḡtedan **62** kıayuḡdi_a! abu odenin içi kıadēdi. atleri, eşegleri üstüne bindürürdiler, **63** geçürürdiler suyi u terefe. babame yimeḡ yimeK götürürduḡ. salataluḡ **64** götürürduḡ, bēle çayın ögünde taş dizêrduḡ, çayın kênarinde. salataluḡleri **65** atêrduḡ suye buruşmesin. urde gelan alurdi, gidan alurdi. biz, aḡ **66** küçük_küçük baluḡler vardi, u baluḡlerden_de öynêrduḡ. kıçükkene çoh **67** şēdim_a! salataluḡ satêrdim, ipeg satêrdim. böyüḡbabanne yapêrdi, verürdi bendan baban götürürduḡ, satêrduḡ.

-12-

Adı Soyadı: Nebahat Bahçeci**Doğum Yılı: 1953****Köyü: Palu/Yeşilbayır****Konu: Genel**

1 vāllā dērdiler tezek қоһusi şifā. mayise gīrmāh şē, u mayis қоһuleri sanKi de
 2 bēle şē antıbotüktür nēdür onun_kimi seni қорēr. tezek қоһusi қойērdiler, 3 dērdiler,
 dērdi, güler dērdi ҳaci sūt vardı? gelürdi ҳaşkelli, dēmiş au tezekleri 4 қoyūn, yaһīn. ēle
 dumani gelsin balkondan баан. bu tezek қоһileri siz 5 bīlmērsiz şifādur, hā! e eskiden
 ēlēdi ā, gine göynümüz hoşTi, gine 6 göynümüz hoşTi. şindi odun_de yanduraһ, ҳa
 қalerfēr_de ōldi, gene dadımız 7 yoh. yaһērduһ tezegi, ekmek bişirērdūһ. odun yohTī,
 yimeKleri üstünde 8 bişirērdūһ, ekmegin sobeye atērdūһ... nē dert bilērdūһ nē қayT
 bilērdūһ. e 9 yā şindikiler! bī üsküre alērdūһ, ҳerife kırh gün hīzmet edērdūһ. bize bī
 10 üsküre aldı, қız! қız gel anām! daа hīzmet_edāһ. uuu, ҳerifin sesi çıһmesin. nē 11
 dērdi uçērdūһ hā. bī pavuÇ aldı баан, yemin_edam bī hāfte ōn gün u nē 12 dērdi ben
 қоşērdim. қız ya bize pavuÇ almiş, baһā pavuş gēymişuһ yā! 13 saһlērdūһ, қaymērdūһ
 giyam. bī yere gidande çıһadērdūһ uni tink tink tink 14 giyāһ. u nē hoşTi. bī oyeli
 yazmeyi saһlērdūһ, bī yere gidande örtērdūһ, 15 қız, zēvk alērdū ā! ēle u mutluluһTan
 uçērdūһ_ki biz buni örtmişuһ. bī 16 gezmāe gētmışuһ, gezmāһTe şimdi nē var?
 gezmāe... dügün ōlēdi bī ay, bī 17 āy keyfimizdan uçērdūһ_ki filan dügün vardur
 gēdicuһ. hēç heves daа vār? 18 valla nē sālūһ vār nē heves var nē_de hūzur mutluluһ
 var. eşya doli, қızler 19 doldurēr, altundan, aһmedan, eşyadan yere gelēr, gidērler
 birbirini yerler. 20 nerde hūzur vār nerde mutluluһ var. ēle degül, ha! bız bī çül, bī çül
 21 serērdūһ, duvarler torpaһti, çirpērdūһ, gidērdūһ, gelērdūһ u duvarlerimize 22
 baһērdūһ, uçērdūһ, қız valla çırptuһ pak ōldi. eger ҳasıldür eger çüldür 23 serērdūһ bēle

uçêrduh_ki çüli yâhamişuh pak ôlmış, sermişuh. evlerde su **24** yoh, tã çeşmelere götüruru. ya çaye, u çüli yâhiyah. uçêrduh daa u çüle **25** bahêrduh. yani êle bi zêvk undan alêrduā. şindi tō! altunleri tağêrler, **26** ahmeleri, yimağler ôglerinde gene zêvk bi_şê yoh. herifDen dike dike **27** dike dik, hade ayrılêruh, ôlmeduh, biz ayrılêruh! şindiki heriflerde_de var, **28** valla karilerde_de. diyesen iki tarefte. ya êle degül bācım.

29 kediler geldüj zâman sürêruh, allah belan vêre kediler, kediler... pîsink **30** pîsink. rûmeysa dêr, bazen sınave gîrêrdim, babaannenin sözleri aklımde **31** kalmış, sınavde çığêr. dêrem seyfedingili tanırsân? onun ôli gelmiş illahım **32** sülüyecağsın. hala sūle. ulān aklım getürmêr, kurban olam ben saan nê **33** diyem. yoh, sen au karkışlerin, u karkış verêrsen beduğa yapêrdin uni sūle. **34** “cigerin ezile senin.” dêrduh. “allah senin belan vêre.” kedilere, çocuğ her kime ôldise.

35 düğünler, davul çalunurdî. oynêrdilêr, undan_sônê yêmeKler_yapılurdî, **36** nê_bîlem türli_türli bî_şêler yapıldi. benim düğünüm. êle elime hıne **37** yağtiler, aldiler, geldiler. hıneyi yağtiler sábahtan aldiler, geldiler. kaçtım **38** ben “allah size bela vèrmiye, vêre.” dedim. beni nêre götürdüz? ben **39** gelmêrem. âlêrdim, âlêrdim, bajrêrdim. kiçiktim_ā daa bèle nasıl_ā! **40** kiçüktüm getürdiler aşaj mağleye. çatal, kaçuh koyêrdiler, gūr gūr gūr, **41** çalêrdiler, oynêrdiler. başımızı örterdiler. açmezduh ta_ki herif gele içeriye_ki háman açah.

42 düğün yemegi. yarpağ sarêrduh, sarme. yarpağ dèyem. yarpağ sarêrduh, **43** dolme doldurêrduh. undan sônê şê bumbar doldururduh. küfte_yapêrduh. **44** işte u kader bilêrim. düğünde yapêrdiler, unler. zerde, pilav_yapêrduh.

45 davul vardi. davul_de çalêrdiler, oyunleri bèle zūrñê... inci sen_de bî_şê sūle.

46 türki, unutmişim valla, heppi unutmişim kızım.

47 en aır yémegi, qarbuğ, küfte, bumbar, iştē pirinş pilavi. ya bülür pilavi_yapêrduh 48 ya pirinş pilavi_yapêrduh, işte u káde.

49 bumbari_de yáhêrdūh, u pislighini alırduh, yáhêrduh, qoyêrduh u şēyin 50 üstüne, halburun üstüne. sūrtêrduh pislighi lızzıK_lızzıK heppi gidêrdi. güzêl 51 duzlêrdım. yáhêrdım, yáhêrdım, yáhêrdım bēle bembeyaz olurdi. 52 undan_sōne doldururduh. kıyme_kimi yapêrduh, doldururduh. doldururduh 53 undan_sōne atêrduh şēye u bişêrdi. küfteyi_de yapêrduh. küfteyi 54 bişirurduh, yapêrduh. küfteyi temsinin içine düzêrduh. undan_sōne bu kere 55 getürürduh, tókêrduh u bumbarın içine. yapêrduh, yotururduh bēle sırfe 56 serêrduh baştan_baş. undan_sōne doldururduh şēlere tabaqlere düzêrduh 57 çatal, kaşuh. pirinş pilavi başká bī şēler. göme, patıla. patıla_yapêrduh... bız 58 göme sülêrduh. şindi patıla olmış.

59 dāş ekmegi... dāş ekmegini, şēyi meşe külünü koyêrduh sūye. heh, u 60 külün içinde bēle dururdi, olurdi bēle şē nêdür onun adi, dururdi. süzêrdūh. 61 undan_sōne töker iki tene_de yımırte kırêrdım. livinş çalêrdum... kaşuhtan 62 vururdum, vururdum, vururdum birez_de hamır eşki hamur atêrdım, 63 karıştırurdum. undan_sōne koyêrdım aureye. u şē olurdi. eşkürdi. 64 açêrdım_ki pılıK_pılıK bēle pılıK_pılıK olurdu. pılıK_pılıK olmış. 65 undan_sōne getürürdüm sâci qoyêrdüm üstüne yālêrdım bēle sâcın üstünü, 66 yālêrdım, u taşı u, suyu şeyi, hamuri tókêrdım onun üstüne. anh, bēle olurdi 67 éle hoş. dêrdın_ki bēle şêdür ha! sen hiç_ki yapmemişsin. yapêrdüm, 68 undan_sōne şire kaynêdurdum. kimisi şiredan yêrdi, kimisi_de yâdan. yaj 69 ayri şireyi ayri. kesêrduh bēle dilim_dilim onun üstüne tókêrduh. kimisi 70 var yimez tatli, kimisi vardi yêr. undan_sōne, undan_sōne düziyêrduh sırfeye oturêrler, yêrdiler.

71 valla o günü qari yapmışti. bize, karşı komşı olumgile, unde getürdi, bele 72
tábain içinde. çöñ güzeldi, yapmışti. bilmèrem nedan yapmışti. bíz şēdan külün suyidan
yapèrduñ.

73 sūtTan_de, sūt_Te atèrduñ küle. yani nasıl ā, kül sapsari_sapsari èderdi èle.

74 bílduun hani yımırte sarısı nasıl u_de èledi. valla...

75 eskidan küldan çamaşır yağármışler, küldan daş ekmegi yaparmışler. küldan
76 her işi yapármışler, meşe külidan_ā! meşe külidan daa udur, uni yapèrdiler. 77 haa!
temizlikte šē çamaşurlerde, çamaşırleri tókèrduñ kázāne qaynèrdi. 78 undan_sōne u
çamaşur, u bēyaz çamaşur var ya bēle yáñerdūñ, tókèrduñ u 79 kazane bēyāz qar_kimi
ōlurdi. serèrduñ çeperlere. şindi tellere bēle šēlere 80 sērèruñ. bēle qoşsundan iñya
ōlurdi insan ā. yā, temizdi ā.

bī aaqte çüt 81 payám
çihám yōllerin sayam
ñankí yōldán gelèrsen
u yere çüt bekçi qoyam

82 sari qavuni dildim
biçaj beldán sirdim
u nē hoş gécelerdi
sen söyledün ben güldüm

-13-

Adı Soyadı: Fatma Ateşsalar**Doğum Yılı: 1950****Köyü: Palu/Üçdeğirmenler****Konu: Genel**

1 eskiden bādanos dērdiler, eskiden ēledi. eskiden nōhutti şindi leblebi ōlmiş. 2 nōhut ekilürdi, nōhut biçilürdi, tarlelerde arpē, bōdē, undan_sonrē fīt davar 3 yemi, yā davar yemi fitti, ekilür, biçülürdi şindi her_şē hāzır.

4 hoş ōlurdī. fırınlere şē gidērdi. bēle un bizim palū ölçeklerinden bī ölçek, iki 5 ölçek un gidērdi. gōme atılırdi. gōme kuruttan tereyaıdan yapılırdi. 6 undan_sonre hepi unler verilurdi misafirlere ikram ōlurdi. gōme dēdin_mī 7 düğünlerde bir nīmaredi. kuruttan tereyaıdan verülürdi. tenikelerden tereyaı 8 devürlanurdi, yanērdi, tōkülürdi üstüne kurudun. ō verülürdi düğünlerde.

9 bayremleri hoşti. şindiki bayremler... babam қаһērdi camiye. bız bır_gün 10 öncedān yemekler yapılırdī. dolmalēr, içli kōftelēr, kuru fasülye_mi 11 dēmērsin... ne yemekler yapılmazdi, düzülırdī hepi. babam gidērdi camiyese 12 aḡersine baḡērdin taḡmiş ōn_ōn_beş kişi. gelürdiler uler yēmegini yērdi, 13 içērdi, karnını doyururdi, şekerini, kolonyesini alurdiler hemi giderdiler 14 evine. e şindiki bayramler, kim kimin evine gidēr, kim kime yemege gelēr.

15 ramazanlerde eskidan şē vardi. nedür? yılbaşinde şēler gezērdiler, gaḡant 16 dērdiler a une yılbaşinde. yılbaşinde eskiden gezērdiler, kavurme toplērdiler, 17 un toplērdiler, tereyaı toplērdiler. götürürdiler fırına atērdiler, fırına palūde 18 bēle gōme götürürdiler, ifelērdiler. u topleduḡleri yaı tōkērdiler üstünē, 19 kavurmasini neyi tōkērdiler üstüne bolce, otururdiler yērdiler. u yılbaşileri 20 ēledi. genşler keyf çıḡarırdiler ā.

21 taziye evine konşular hepî yemek_yapêrdî, götürürdiler üç gün dört gün u 22 taziye evinê. mesala diyem_ki söz temsili senin ananen ölmüş, babaanne 23 ölmüş, biz akrabeyih_da u akrebeler bütûn ne kâdar taziye var u taziye 24 evindekilerin başine yazme örtêrdiler, taziden çıkarırdiler. eskiden kırk gün 25 gidêrdiler, gelürdiler, hatire gidêrdûh.

26 palû'de bîzîm köyde doymler olurdise gidêrdiler dajsKan bekleme. 27 gidêrdiler ö gelini süslêrler güzêl başine pembelêr örtêrdiler. ö yataj 28 süslêrdilêr, ö yatardi. uler çalêrdilêr, oynêrdilêr, üç gün 29 dört gün. yatêrdi yatejinde bunler çalêrdî, oynêrdî, geline u doanın elini 30 kînelêrdiler bêle dêrdin yeni gelindir. üç gün çalêrdiler, oynêrdiler, keyf çıharırdiler. bêle û biçim.

31 çocuk görmesi_de êledî. ha gidêruh şeye filan kari dômîş, işte gidaş; bi ay, 32 iki ay, üç ay. şindi gine êle. bîzîm abu udur iki yaşı doldurêr ha gine gelen 33 var. ö günü dêmişler ha çocuk sünnet ôlecaş gelêrûh görmeye. sünnetler_de 34 gene êledî. yemekler yapıldî, gömeler atulurdi.

35 bîz oyun_mi görêrduş? gözimizi açêrduş îşTân. yoş anam yoş. benim 36 babam êle zâlmîdi_kî, îş dêlisi. koyêrdi_ki oyun oynêyesin. babam çût 37 sürêrdi, çût sürêrdî, tarle olurdi. u bahçe ektuımız yerde kûpkuri bî allahın 38 bi dâjdi. gidêrdîh, derelêrdân kabah ağçlerinin are yerindân bêle 39 bahêrduş_ki pic elmalêr ölmîş. ağçlerin köklerinde pic elma belli_ki elma 40 acıdır â. uni çıhaTırdi babam ağçların kabahın kökündân haşın 41 bahçelerindan getürürduş, uni bêle ellerim donêrdi bûz kesêrdi. auni 42 çıhaTırdım abrenin altından koltuğumun altından abuni çuhaTurdim buni 43 koyurdum, bêle can gele. u kuyîleri eşêrdûş, uleri tek tek tek bahçe ekêrduş, 44 bahçe ekêrduş_ki uler bêle bu kadeş ôlê. bu kere uler aşılane, bā gene 45 êlesine. bêle kuyi kuyi kuyi bān yerini eşêrdûş hepî bēlden, bēl vure vure. 46 hele yapmeyedin,

yapme nedi? bõgün bu baın bu kade yeri bitecaḥ, illa **47** bitecaḥ, belle. u ablamın qaynı gelürdi bize yardım edèrdi. bereber u bāleri **48** bèle belē edèrduḥ, tevekleri bèle belē edèrduḥ u üstüne afedèrsin bī kürek **49** zibil tøkèrduḥ, onun aḥersine torpāḥ, bā ekèrduḥ.

50 palú’de mesela bi dügün òlsedi qazanler qoyulurdi üstüne. bī qazan dolmē **51** bī, qazan sarmē, fasulyē teze fasilyē, güveçlēr, ayanlı karışturme, çorbalēr, **52** zerde pilavlēr. qahvaltılarımız èledi. qahvalti, çay, o zaman qahvalti, òle vardi. **53** sabaḥtan qalḥèrdiler o zaman ya bi mercimek çörbesidi ya erişte çörbesidi. **54** çay may yoḥtī. abundant dijem elli sene önce, kimin evinde çay òlsedi barmaḥtan gösterirdiler.

55 hanḳı eve gelin geldise gidèrdiler gelin görmeye. baḥèrdun ò gelin gètti **56** içerde bī üstünü giydī geldi, bī òn daḳqe durdi. òni çıḥatti bī dāa gitti. bī **57** kıyafet dāa giyèrdi, gelürdi. òni çıḥadurdi bī kıyafet dāa. ò geydigi, alduj, **58** dügünde alınan, ne kader tikilen... eskiden tikilmedi, hazır yoḥti, gidèrdi, **59** giyèrdi, gelürdi. gidèrdi, giyèrdi, gelürdi, otururdi. òndan_sonre yole salèrdi **60** gelin görmeye gelenleri. hepsini görürdiler.

-14-

Adı Soyadı: Miyase**Doğum Yılı: 1953****Köyü: Palu/Seydilli****Konu: Genel**

1 böyüklerin ellerini öpêrdilêr, datli verürdilêr gelenlere şeker verürdilêr. ayni 2 gene êleler yanî yapêrler. undan_sonre yemek yapêrdiler bayramde. içli 3 küfte yapêrler, dolmê, sarmê işte ne_bîlüm başke datliler yapêrler her_şey.

4 ramazanlerimiz_de güzel geçêrdî. sahuruluğ hazırlêrduğ, aħşam yemegi 5 hazırlarduh. aħşamüsti öldi_mi herkes yemek yapardî. işte kim_ki ne 6 yaptise undan_sonre aħşam öldi mürup namazi kılêrduğ, teraħi namazi 7 kılêrduğ, undan sahuruluğ hazırlêrduğ, gece kaħêrduğ. u zaman saat yoħti 8 ħorozler ôtêrdi, ħoroz birinci āız öttisê ikincide kaħêrduğ. kaħêrduğ işte daa 9 eski zamanda ne vardi? eşkenê, pilāv, helvā, yemekler işte eski zamanın. 10 undan_sonre bî_şêler yaparduh, yêrduğ, içêrduğ, yaterduğ. sabah 11 namazine kaħêrduğ. gündüz_de ħorozler ôle öldi ôle ħorozi ôtêrdî, ôle 12 ôlmîş ħorozler ôtêr, yā namaz vaħti gelmiş ħorozler ôtêrdi. zatan ikindi öldi 13 güneş az kalurdi, bülürdün. e biz tarleye gêtтуumuz zaman güneşe 14 baħêrduğ, güneş abu gözümüzi bele, bu eble başımızı eble geçti, bureye 15 geldise ôledür. orte yere geldi abu gözimizi geçtise ikindidür. zatan mürub bellüdür, aħşam ôlêr.

16 düünlerimiz, eskidan nişan yapêrdiler, kızı istêrdiler. zatan olan kızı görmağ 17 yoħti. görüci usuli yani bêle sen gidêrdin, görürdün, kimi görürdün, ħordür, 18 topaldür, keçeldür. nê ôlurse ôlsun. undan_sonre getürürdiler, giderdiler 19 nişan yapêrdiler. ya bî altun istêrdiler ya iki altun istêrdiler. eskidan başluğ 20 vardî. işte ne_ki beş milyon, on milyon, yirmi milyon ne_ki işte başluğ 21 istêrdiler. undan_sonre u başluğ verduħtan sonrê u başluğ verurdiler, 22 gêtürürdiler u kıze elbise,

u parçe elbiselü alurdilēr. uni terzi gelürdi, **23** biçêrdī, undan_sonre üstan göre tikêrdī. gelinlik yohti, saan alınan kıyafet **24** varse parçe elbise terzi tikmiş yā uni gèyêrdin. undan_sonre bī_de pullī au **25** şindi şelerde pulli bī kırmızı eşapler var, burüncük üstüne böyük bī gülli taci **26** abrelerden sim salêrdiler saçlerinden aşaiye. undan_sonre hıne yağêrdiler. **27** undan_sonre sabahtan bindürürdiler ate. beni attan getürdiler. undan_sonre ate bindürdiler, getürdilēr.

28 kış gecelerinde komşilere gidêrduh komşiler_de bize gelêrdi. u zaman **29** bastuh, sucuh çohti. undan tut kurudurduh. tut çohti, cevüz çohti. êle **30** bī_şeler, kuri üzüm herkesin vardi. bêle şindi paredan almağ degüldī hep **31** küpler dolidi. evde yānī pare yohti hamā êle bi_şeler, et, kavurme çohti. **32** işte komşiler gelirdi, otirêrdiler çoht oturdiler. ondan_sonre masal **33** anladurdiler. ondan_sonre mani sülêrdiler. bi_de bi tas su koyurdüler bi **34** yere, bêle küçük taste koyurduler. ignenin başine ip sarêrdiler, pambuh **35** sarêrdilēr. uni atêrdiler suye mani sülêrdiler. kimin dilegi qabul oldise hani **36** genşler ya! kimin dilegi kabul ôldise u ignenin pambuh, halbuse pambuh su **37** çekêr dibe dalêr undan_sonre u suye dalan igne dêrdiler bizim dilegimiz kabul ôldī.

38 işte cevüz kırêrdilēr, tut koyurdiler. tut, tut bastuj, bā bastuj, orcik, sucuh **39** getürürdiler, koyêrdiler, yêrdiler. êle paste, börek bī_şeler yohti. yālnīz ne **40** vardi, çüt gömesi dêrdiler. bu bağar ôldi yā çüt sürêrdiler, öküzlerden **41** sürêrdiler. herkesin yani öküzü vardi. u reçber olanların bağar ôlurdi, **42** gidêrlerdi çüt sürmeye. işte tepsilerde biz hani paste yapêrduh yā uler sade **43** bōde hamuri bi_de mısır uni katêrdiler. sudan, duzdan hamur yapêrdiler. **44** üzüne yā sirtêrdiler. tezek yağêrdilēr köS tökülürdī bêle yulurdī. u yere üş **45** tene dāş koyurdiler, tezeğin u yanmış tezeği tökêrdiler yere harmanlêrdiler **46** tepsinin yerine göre. undan saan diyem dibine ateş sererdiler, bī_de üstüne **47** sâci yağêrdiler, koyurdiler. onun üstüne_de tezek ateşi koyêrdiler. u bişêrdi, **48**

kızarurdi. dilim dilim dilim edêrler. hâgbe vardi, hâgbe, eşege, katire **49** binêrler hâgbelerin gözüne doldurêrler. işte yolde mesela tarleye gidecah **50** köyün bu başından kaħmiş tarleye gidêr, kim öglerine geldise ulere verurler **51** bî tene iki tene. u kade_de yani gözde vardî. u ekmek her bî tene abkadê **52** yüksek. undan_sonrê işte gidêrduh. bilêrduh zamani, yolun üstünde **53** beklêrduh_ki akıl işte undan bize vereler, gêturah yâh.

oy, aħşâmler **54** aħşâmler!
 suye yêndi davşânler
 herkes evinde aħşâmler
 benim yârim nêrde **55** aħşâmler

bu dâjn adi meşe
 gün kahe kölge düşe
 beni yarımnden ayıranın
 evine şivân düşe

-15-

Adı Soyadı: Nevriye K rdemir**Doğum Yılı: 1952****K y : Palu/Seydilli****Konu: Mani ve Anılar**

1 gelin kızler oturağ

oturmağtan ne  ı   r

gelin olağ oturağ

altun y z g m 2 şak_şak

k sm  em gel barı ağ

aramızda d lar var

...

suyi saldim soana

g n l 3 verdim  lana

 lan beni almasa

  r bı ağtan d rana

4 yoh yoh i sall  donmaz. b le gid rse donmaz ama sa ğ gelicağ. a  mı  b le     r_kimi, he a  mı tı. bu sene eger 5 gel remse sizin bah eye gel rem. bir g n  le    alağ gelağ unde piknik yapağ. gel rduğ ureye, gid rduğ 6 baluh... bir g n,  atiren gel r teyzem kızı?   ye g ttuğ. temo'nun uraya. a  samdan g ttuh.    attuğ, ger attuğ, 7 gelduğ size_a!    uğ macu m yo ti u zaman. ger at rduğ, bir g n g ttuğ_ki  ektuğ. hah, b le b  baluğ! 8 s r kliye_s r kliye get rduğ. get rduğ, teyzem d di “ uuu, d di!  ul buni nerde tuttuz?”. ben  ektim b le 9 k   K  ektim ama s na h kmet g tti  ekti.  ek r_ ek r b y  K. “ ibrajm, ula ibrajm gel yeti , ibrajm gel 10 yeti !” d di. u zaman i te  ektiler, get rd ler. teyzem, allah gendiye s  s lamatluğ vere gendiye_de. 11 get rduğ teyzem b    rdi, k zart rdi, a  j kapinin  n nde , u   de ocağte .

12 bah tamo'ye gidêrduh, acice toplarduh. u şê, aû nedür tikanlı tikanlı vardi, küpeli_kibi bèle? unlari gidêrduh, 13 alurduh, kulaqlarımıza taşêrduh. u şêyi getürurduh, yarpaqleri. tutun yarpaqlerine batururduh. taç_kibi 14 başımıza taşêrduh. nê_blüm, u zaman çoş gidêrdim.

15 u dêr behen ne, u dêr behen ne. halbuki şindi ureye gitseler, bî avukat tutsalar, tapusu var. çıharseler, ura ne 16 kadâ para eder. mesele u adamdan ne kadâ para alurler. sen bögün kaş senedür ureye petrol şêyini yapmışsen. yersen, içêrsen, niye oturêrsen?

17 bî zaman bî kâriyi evermişler. kâriyi evermişler. kâri nêtmışse herifi boşamış. boşuyince dimiş illahım birine 18 götürün. birine nikaqlansın, u boşuyicaş_ki hemi une nikaş kıyılâ. yoşse bu kocesine bu nikah kıyılmaz. 19 nedaş netmiyaş, dimiş götüraş deli sebro'dur, akıl yohtur, une nikaşliyaş. undan_sone u boşasın. getmişler 20 adama, getürmişler deli sebro'ya nikaşlamışler. nikaşladuğdan_söra bu kârinin yanında gèce yatêcaşmış. 21 kârinin yanında yatmış. kâriye başmış, söre iki gün söre gelmişler. dimiş "sebro boşêcaşsan buni, bèle bèle." 22 "hayırrr, ben boşemem. benim kâri doni pempee, benim kâri doni pempee, benim kâri doni pembe ben 23 vèrmem. ben boşanmam. nêtmışler u adam boşanmamış. öndan_söne döğmişler. çoş şê zordan hemi boşanmışler.

24 u maşlenin eriştécisi anamdi. biçâhtan, biçâhtan kesêrdiler. anam otururdi, hepsini biçâhtan kesêrdiler. işte 25 tutmaş kesêrdiler, öni kesêrdiler. unler kimse beceremezdi. u maşlenin hepi aname şê_edêrdiler. bir gün sehen, 26 bir gün ona, bir gün ona, bèle sıradan. ekmeg büşürmede gine yardım_edêrdiler. kavurme yapêrduh. bî haftâ 27 mesele bî amcemgile, bî haftâ örbi amcemgile, bî haftâ örbi amcemgile, bi haftâ bize.

28 u mehmed aanın degirmanı vardi yuğarde. yuğari derede, u zaman undan yinêrdiler, gelêrdiler, palu'ye 29 gidêrdiler. eskiden arabe yohti u kadam. yayan gidêrdiler palu'ye, yayan gelürdiler kovancılar'a uradan 30 yinêrdiler işte. bíz degirman

önündeyuḡ. bir gün_de bèle oturmuşuḡ. u bī türki var. ne türküsüdi anam? **31**
oturmuşuḡ, bèle kızileri salmışuḡ ureye. benim babamın_de tavuḡleri şeḡleri çoḡ. emine
gétmiş, tavuḡleri **32** yimurtalarını getürmiş ateşi yaḡtuḡ, bèle şeḡ oldi, kıynedi. uni_de
biz kıymışuḡ şeḡye. yimurtaları_de **33** getürérduḡ. u áteşin dibine gömlérduḡ. ateşte
büşürérduḡ, yérduḡ. baḡ işte uni unutmışem_a! ó türkiyi.

34 izin aldım kıymaḡamdan

kırhmanım cendermeden

hade, yandan_yandan!

35 sólérduḡ, öynérduḡ. bu uzun, var, çoḡ kelímesini işte bilmèrem. bèle edérken bī
baḡtuḡ, ha üş tene cenderme u **36** taraftan çıḡmadi! anam biz bī kaçış kaçérduḡ, bī kaçış
kaçérduḡ. e sólè niye?

37 izin aldım kıymaḡamdan

kırhmanam cendermeden

hade, yandan_yandan!

38 öynérduḡ bèle. anam unlari görmeduḡ ama nasıl kırhmışem ben. unlar u kadā
kırhmemiş. ben u kadā **39** kırhmışem_ki. bu zilfi emi benim arḡame düşmüş beni
tutamèr. ėmim baırèr, həc ėmimi duymèrem yani. həc **40** kırhıdan, dèrem şindi u
cendermeler, u silahdan beni öldüriceḡlar. u zamanlar ne zamanlardı!

Adı Soyadı: Yaşar Bahçeci

Doğum Yılı: 1944

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Anılar

1 şindi bu gençler mesela arkadaşım, gece_gündüz durmadan bèle gezêrdim. 2 köylerde eski bî_şêleri toplêrdim. alıP götürürdüm istanbul'e. istanbul'de 3 mârdinli, diyarbakırli, sōrekli (siverekli) bütün bèle bunlar baan kucah_açêrdi. 4 hanê éle adamlar benden alıp unler_de bî fayde görmek_içün, yanî alıp 5 satmeK_içün. daa öncedan_de adane'de çalışêrdüñ biz. yani aḥşeme_ḳadê 6 gidêrduñ ḥarç yapêrduñ. tenkedan tökêrduñ, bî lire yōvmiye verêrdiler bize. şu 7 gōmiş oldugun çimento torbesinin üzerinde yatêrduñ. beş kuruş bile pare 8 cebimizde yoḥti. çimento torbesinin istinde yatêrduñ. gaste ḳaydını istimize 9 örtêrduñ. tûla parçesini_de başımızın kıtüne yastuñ olarañ ḳullanêrduñ. 10 adane'de ḳarakapi'de tutliḥân vardı. bundan elli sene önce tutliḥân beş 11 ḳuruşti. bende beş ḳuruş pare yoḥti_ki ben ḥânde yatam. benim arkadaşlerim 12 ḥânde yatêrdi, ben yerde betonun üzerinde yatêrdim. yanî didiñ_kibi

13 aḥşame_ḳadê gidêrduñ, çalışêrduñ. beton yapêrduñ. u zaman el arabesi yoḥti. 14 çimento tökêrduñ. adamlar tûledan, tûle yoḥti, pirkettan ev yapêrdiler. bî 15 lireye çalışêrduñ. aḥşam oldi elli ḳuruşi verêrdiler, elli ḳuruş paremizi 16 kesêrdiler. dêrdiler, bíz bu pareyi hepsini versaḥ síz daa gelmessiz, işimiz 17 yarum kalur. bíz bu veziyette yanî bèle çalışıp pare ḳazanêrduñ. âc susuz 18 gezêrduñ. ûş gün eger ḳarnımız toḥtise beş gün_de acduñ. iş yoḥti. iş yoḥti, 19 pare yoḥti, dârluḥti. yanî vesajit bî_şê yoḥti. yanî bu gōmiş olduñ palu'de 20 bîr tek otêbes vardı, ḳaḳo dāyinin. u_de sâbahTan çıḥêrdi burede palu'dan. 21 aḥşam saat önde palu'ye gelêrdi. yolde lastigi patlêrdi.

adamlar lastigi 22 yapêrdiler, şişürêrdiler. tekrar yer giderdi, bî daa patlêrdi. bèle rezulluḡTan 23 kepezeluḡTan adam elazî'dan palu'ye gelêrdi. rezulluḡTan bèle zāḡmetTan 24 eziyetTan_de elazî'ye gidêrdi.

ben_de bu genş_kimi genştim. gëttim elāzî'e 25 çalışmaye. elāzî'e çalışmaye gëttim. iş aredim aredim bulamedim. tekrar 26 döndüm parem_de yoḡ. bēş kuruş parem yoḡ. elāzî'e sábaḡ erkendan dîştım 27 yole, yayan oláraḡ. bèle şēḡ ḡaci'dan, ḡavinK'dan, ḡonaḡalmaz'dan, 28 ḡireba'dan, naceran'dan, tırḡe'dan, tilk'in altından doḡri baḡçeler'e geldim. 29 bèle abu saatlerdi. yani sábaḡTan çıḡtım urdan yayan_a! bureye geldim. burde 30 u záman ne melhem ne bî_şē. bu ayaḡlerimi hepi bèle daşler kesmişti. benüm 31 ayaḡlerimi tuttiler, duzi dögdiler bèle ḡāvande, septiler ben éle bayıldım. ne 32 ḡadē bayıldım bilmêrim. bî ayıḡtım_ki biḡaḡten 33 bèle ayaḡmi kessen acımêr. yani ḡaḡiḡatler sîze söylêrim.

34 başımdan geḡen olayı anladam size. adane'deyim. güzdür, kış olmiş. saḡuḡ, iş 35 yoḡ, hēḡ_bî_şē yoḡ. arkadaşıım, éle_de parem_de yoḡ ḡarnimi doyurecaḡ. üş 36 gündür āzıme ... koymemişim. bèle adane'de böyúK saat'ten kiḡiḡ saat'e, 37 kiḡiḡ saat'tan ḡuri kôrpi'ye, ḡuri kôrpi'dan eski istasyonun ḡareḡolinin, milli 38 mesuliyet fabriḡasının arḡesine_ḡadē gezdım. hēḡ_bî yerde_de iş_de yoḡ 39 çalışam. milli mesuliyet fabriḡasının arḡesinde tren vagonleri pambuḡ ḡigidi 40 doli durêr. senelerden beli bu betonlerin üzerinde yate_yate bu yanlerim 41 delinmiş. ḡaḡiḡaten didigim_kibi hani yerlerde yate_yate... hēḡ yoḡse 42 böḡün_de bureye_ḡadē geldim, ben şu pambuḡ ḡigidinin içinde gömlenam, 43 yatam. birez raḡátliyam. bu yanlerim bî loḡme raḡátlesin. ḡardaş, ben 44 gömlandım pambuḡ ḡigidinin içinde ne ḡadē yatmışımse bilmêrim. 45 dêmek_ki Kece tren bu vagonlerin tamamını taḡmış. bî baḡtım_ki adane'de 46 toros dālerinde trenin başı tînele girer, göti ḡiḡêr. toros dālerinde gidêrim. he! 47 toros dālerinde yani doḡsan kilometre beni adane'den ıraḡlaştırmış. bî 48

uyandım, ya rebbim dëdim, keşke_de ben çamırın içinde yatsedim_de bu 49 tinelin içinde yatmeyedim. ben şindi nereye gidërim? ajīm ne ekmeK ne 50 bī_şē ne pare_pul... bu pambuğ çigidinin içindeki öz var ya dendik, u 51 dendigi başledim kırmeye yemeye. der_ikan ha babam de babam geldim 52 uluķışle'de tren durdi. konye uluķışle'ye çıhtım_a! yani torosleri yēndi aşayē. 53 uluķışle'de yēndim trendan. bēle elimi üzüme sürdüm. hemin u zaman bu 54 kömürlü trendi. tinellere gire çīhe gire çīhe benüm üzüm bēle kâpkâre 55 kömür_kimi olmiş dumandan. urde bēlē ufaah bī loķante vardi. loķantedan 56 içeri girdim. yaşli ihtiyār sakalli bī adam, dēdi, oğlanım nedür bu hālın? hāl 57 mesele dēdim, dayi beg dēdim, hālım budur dēdim. ben iş aredim adane'de 58 bulemedim. en son geldüm bu tren vagonlerini gördüm. milli mesuliyet 59 fabruķasının arķesinde. dēme_ki bu_de pambuğ yüklemiş, izmir basmeķane 60 nebahat yā fabruķasına götürër. ne kadē yatmışımse_de bilmërim. bī 61 bahtım_ki toros dālerinde ha gelërim. elini atti saķalıne, başledi ha ha ha 62 gülmeye. baķ dēdi, şu gencin dēdi, kurnazluķ yolune baķın. tures palas'te 63 yatem dēye bedave olaraķ. namussuz tures palas_te kökündan harekete 64 geşmiş. çekti getürdi ta konye ovesine. hanī u ihtiyar a, ihtiyar he... dēdi, 65 oglum benüm yanumde çalış. dēdim, tamam, senin yanında çalışam. dēdi, 66 ben saan yēvmiye ne veram? dēdim_ki ne verërsen ver. dēdi saan iki biçuķ 67 lirā veram, yanī iki biçuķ lirā saan yēvmiye veram. u adamın yanında iki 68 biçuķ lirāye çalıştım. üç ay çalıştım, iki_yüz_yigirmi_beş lirā pare aldım. bī 69 tane yaşli bī adam devamlı olaraķ bízim u loķantede yemek yērdi. baan dēdi 70 yav! sen dēdi bu memet dayinin yanında iki biçuķ lirāye çalışmaķtanse gel 71 dēdi, benüm igirmi tene kuzum var, sen bu kuzileri güt. urde davar yani 72 otarmeye davar güTmek dër. bu davarleri güdersen dēdi, ben ayde saan 73 yüz_igirmi lire verúrúm. yēmaj, işmaj, yatmaj_de baan ait. hani gencim, 74 dēdim, yav! ben yüz_igirmi lire, burede yetmiş_bēş lire dā başinde çalışërim. 75 hēc yoķse ben gidem bu adamın yanında yüz_igirmiye çalışam. adam baan 76 adresini verdi; konye'dân

ilerde, konye'nin bozkır kazası. bozkır kazasının 77 ekmen bî köyi vardı, u köye... ben
 kahtım, bindim trene. geldim undan_söne 78 konye'de yéndim, bozkır arebelerine
 bindim gëttim u köye. arhadaşım 79 demek_ki u köy hepi yörük, davar saabi. hër
 köpeKler ayni bu şē_kimi, 80 at_kimi köpekler, bēyaz köpekler... gëttim ayni köye
 adam ha köyün altinde 81 çüt sürër. şēdan yani öküzdan çüt sürër. selamu aleykim, vay
 dēdi aleykümi 82 selām yaşar ölüm. dēdi, sen geldin, dēdim he valla geldim hasan dāyi.
 83 ismi_de onun ismi_de hasan dāyidi. çalıştuum loğantenin u adam_de -belki 84
 şindi öldi, allā yerini cennet_etsin, elli sene olër- memet dāyidi. dēdi, ölüm 85 sen
 geldin. dēdim, he geldim. dēdim, vallahi ben yorulmuşım, ajım_de. u 86 zaman dēdi,
 sen au, konye'de bēle kuzi yününden kürk yapmış. kürki verdi 87 baan. dēdi, abu kürki
 at hele arhān. gēt hele sor benüm evimi, hasan dāyinin 88 evi hankısidür? bu kürki
 gördiler evümi gösterürler. akline_mi gelmedi 89 köpekler var? qardaş sen yabancı
 adamsın, sen hani parçelerler seni. nasıl 90 oldi, neyin nesidi, yani bilmërim. vel ahırı
 gēşmiş zaman... qardaş, u kürki 91 bēle atmışım arheme, girdim köyün içine. bittek
 köpek hav dēmesidan 92 köpekler beni bēle sārdi. aldiler bēle beni çembere. bende ne
 dēnek var ne yerde 93 daş var. ben u kürkün bēle bu şēyini tuttum, yepyeni. kürki bēle
 sallamaē 94 başledim. köpekler elimde uni didiklediler, elimde iki qarış kaldi.
 sizin_kibi 95 gēnşler qavuştiler. valla beni köpeklerin elindan aldı. aldiler götürdiler
 köy 96 odesinē. yav! dēdi, bu adam niye bilmër_ki etraftan gelan insanlar bu köye bi
 sefer 97 kolay_kolay giremez. köpekler parçeler dēdi. sen yabancı bî adamsın, nasıl 98
 seni bēle birahtı? neyse, qardaş bu adam geldi dēdi, yav! vallahi sen benüm 99 yanımda
 bir sene, bî ay çalışicağsın yalanuz bu qocuun paresini 100 ödemağ_içün. dēdim
 tamam. yabancı adamım, gariban bî adamım. qardaş 101 ben u adamın yanında ön
 gün_mi, ön_bēş gün_mi çalıştım. muhtar bî_gün 102 beni çardı. dēdi, yav! yaşar
 ölüm bağ saan bî büyük bî yardım yapam. 103 dēdim, sōle, dēdi, yav! sen niye bî ay

alışecağsın bunun yaninde? bağ dedi, **104** filan yere burdan u köye bî biuğ saat çekèr.
 gèt dedi, u köyün altından tren **105** geer. izmir dōri basmeğane'ye gidèr, izmir'e gidèr.
 adane'dan gelan trene **106** binèrsin, gidèrsin izmir'e. òlum üzen kurtulursun. urede hèç
107 yoğse bî_şē saabi olursun. bî_şē elan geer. alışursun bî yerde. urde **108** izmir'de
 iş oğ, fabrue oğ. dèdim, tamam. bíz dedi, seni yole salaríz. bu **109** köydan ıaruruğ.
 u köyün yoluni saan göstaruruğ. u köydan orğme köpek_möpek **110** yoğ. seni
 pareleyan bî_şē yoğ. dèdim, tamam. ardař, adamlar beni, **111** muhtar bèle iki tene
 baan arkadaş saldi. beni köyden aırttiler, saldiler yole **112** gēldim. gēldim adane'dan
 gelan tren sabah yedide gelicağ. yani tevirli. **113** ħanki apiyi gēttim dōğdümse... bu
 evler_de bèle yerden düz yapılı. ar **114** oğ yağ. bèle fazile ar yāduğ_iün, yani
 fırtane oğ vurèr. hepi bèle **115** pacelere sepet geürmişler. ħanki apiyi aldımse alla
 rezasi_iün kimse **116** apiyi ařmèr. gecedür_a! aldım dışarde. èle_de bî sauh var_ki
 pu dèmeden **117** havade dōnèrsen. aşahte tezeg yağèrler. sepeti geürmişler paceye.
 ħanki **118** apiyi aldım kimse aşmedi. èn son bir damın izerine ııttım. bèle pacenin
119 içine sepeti geürmişler. hèç yoğse ben donmiyem diye u sepetin içine **120**
 kōmálanur_kōmálenmez uğarden sepettan optum doğri ataşın órtesine. **121**
 birdan_bire sepet oper_opmez ataşın órtesine dıştım. ataşın órtesine **122**
 dışer_dışmez... bağ burem_de ırıldı. bağ hele daa bellidür. bureme_de **123** uğardan
 yènerken daş battı. aput yağmışım, hele daa aput yanı urde. **124** aridan herif ikisi
 birdan atıldiler. ben seslenince adun, anam olsun, hemen koştı beni ataşın içindan
 ekti ııhattı. herif **125** èle unde donmiş kalmış. bíz dedi, orğtuğ dedi, uğarde ayi var,
 ayi dıştı **126** aşaj. idare umiřler, idare_de uğardan dıştıım záman sōndi. idare_a! yani
 šē **127** yoğti, ıra yoğti. bağ_a! hele_daa aput yanı bağ burde. gözündan gör_ā! **128**
 görürsün bèle açılmıştı_ā! bağ bellüdür.

Adı Soyadı: Zeki Bakırcı

Doğum Yılı:1951

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Anılar

1 ben abeyi dāde kaybettim u meseleyi anladam size. dāde kaybettim abeyi. abe, 2 tabi qar yaêr, abe gelmiş aşaj istasyone. ben dāde qalmışım. qardaş gëttim 3 köye. abele gëttim köyde qaldım. undan_söre undeki adamlar sordi: “yā valla 4 zekeriya_de gelmişti dāe” dēdi. “sesini işittuê baırêrdi aşahte” dēdi. dēdim, 5 valla ben abeyi kaybetmişim. u gēce urde qaldım. undan_sōne sabahtan 6 qahtım yarım metreya yaêın qar yāmiş, hēç unutmērem. undan yēndim, aşaj 7 geldim. unde gendinin izini gördüm, qardan gētmış. dēdim, valla bu abedür. 8 gētmış istasyone, urde istasyonde sormış. demiş, valla bēle bēle... ben qardaşı 9 kaybettim, qardaş yoêtur, dēmiş. sōne ben geldüm bu yaniye. abeyi, baêtım ha 10 oturêr, bī muarenin āzinde. abeyi unde gördüm, undan_sōne abedan belaber 11 qahtuê gelduê. istasyonlar u zāmanlar telefonlar bālidi, hani demiryolunun. u 12 telefonlar_de dinlanmış, filan yerde bēle bī avci qaybolmış turnede. u gești 13 başımızdan qardaş.

e zātan yēmaê işi_de şe_edersin. sen burenin hani 14 kelle_melle yemej yapmışız dādē bāde arêadaşlardan. undan_sōne 15 arêadaşıme dēyem, e u_de güzel bī_şē e yani. burede zātan bilērsiz tandur 16 ekmegidan bu kelle_melle işi gidêr bēle. baluê_de çoê gētmışuê. e 17 baluê_de ekseri hepi dıșarde yapêruê. şindi bī günde gidêruê, bī_de ave 18 gidêruê. gittuê bu qayeluê bilērsen, birer_ikişer keklüê vurduê. vurduê gelduê 19 u sizin baêçelerun ureye. bu meto uêarden bāırêr. yav! ben acıêtım, acıêmişim, 20 gel uêari. halbuki çantame_de iki tene üş tene qaramser qoymış. ulan

nedür, **21** bu sen bu qadē acıhmişsen? yav! dēdi, uḡariye gel, ben çoḡ acıhmişem. **22** dēdim, dur bekle yuḡari gelērem. nēse geldüm u tarlenin aḡersine uḡr_de **23** yuḡarde, nur sami_de geldi. undan_sōne bu geldi, içine aştım. ben **24** baḡmedim, sabaḡtan çanteye koydi. baḡtım dēdim, baḡem ne kōmiş. baḡtım **25** iki tene üş tene qaramser kōmiş içine. “ulan sen abunun için bajrērsen? gel **26** yemeK yēyaḡ_gel yemeK yēyaḡ.” dēdim, senin çanten_de budi? bī gün_de **27** gēttuḡ balūe benle sálḡadin. illa balūe gidaḡ, balūe. dēdim, hadi gidaḡ. nēse **28** gēttuḡ uḡariye. ben sálḡadin uḡarden tordan ate ate gelüruḡ. gelduḡ aşaj bī **29** böyüK balūḡ yaḡeleduḡ. yani yēdi_sekiz kilo var. yaḡeleduḡ gelduḡ aşaj. **30** undan_sōne bī_kaş tene daa baluḡ yaḡeleduḡ. işte urde baluḡ_maluḡ oturduḡ **31** pişürduḡ. undan_sōne qaḡduḡ gelduḡ. baḡ eskidan_de qardaş bēle çoḡ **32** fakırluḡ vardi, anladın. şindi baḡ, millet bolluun içinde. daa biz bilmēruḡ ne **33** yapaḡ. yani qadır kıymet yoḡ. millet tuttan oruç tütērmişler. u tutleri bēle **34** yemin_edērler, u böyükler bize u zāman dērdiler, bī tene yere düşmemiş. dēr, **35** yerde bī tek bulemezdin. hepi millet u tutlerden idare_edērmiş. u faḡurlıḡ **36** çekmiş. şindi millet ne bolluḡ içindeyuḡ, qadır kıymet yoḡ. milletin yani **37** kıymeti bitmiş. ēle millette bī saḡluḡ var, anladın qardaş. millet u **38** faḡurluḡtan idare edērdi. bī faḡır oldi el atērdiler. u zāman bī_şē oldi ḡaste **39** oldi giderdiler, sorērdiler. şindi millet ēle olmemiş_ā! şindi millette_de bī_şē **40** yoḡ_ā! yani bēle bī ḡaste ole gide sōre ya bi yerde bī_şē ole yardım_ede...

41 şindi bī_gün_de rāhmetli abem demür yolundan gelēr. gelēr acıḡmış, e eve **42** gelēr, yengem ekmeg büşürēr. bu_de ave gēdicaḡ. görērsen ave gēdicaḡ, **43** u_de acele edēr_ki dēr, yemeK yām ave gidem. yengem tabi arḡesine **44** baḡmēr. ekmeK bişürēr, u alēr yer. sōne düşünēr dēr, yav! sen allah’tan qorḡ, **45** sen ekmek kōmedin. e çorbeyi_de u zāman tastan içērmiş_ā! **46** qaşuḡ_maşuḡtan degül tastan. abem ēle yemeg yerdı. e bī seFer_de bu **47** cumali yaşar, allā rahmet_etsin, gelmiş tūḡanın

ögünde oturêrmışler. baḡmıḡ **48** bī ḡase yüzüm urde. dêmıḡ, sen bu yüzümi yersen?
 dêmıḡ, yerem. dêmıḡ, baḡ **49** yêyemezsen. dêmıḡ, yerem. ôturêr u ḡase yüzümi hepsini
 yer_ā! êle milletin **50** içinde. u zâman yêmaḡ_de millette vardı. şindi baḡêrsin millet bi
 yarım **51** ekmeK yer dêr, ben doydum. u zâman adam êle deũldi ḡardaş. yêmeK yêrdi,
52 dört bêş tene ekmeK yêrdi. undan_sône u eski tut_mutlerden tut yêrdi. tut **53** ufaj
 yêrdi. bekmez yêrdi. e şindi millet daa uleri yêmêr. âlışmıḡ Sebze, **54** undan_söre
 nê_blüm, ifaḡ_teveg şêlere.

Adı Soyadı: Sahibe Hoşdil

Doğum Yılı: 1943

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Anılar ve Masal

1 eskidan remazende neler vardi kızım kızım! gece aerdu apileri aerdu, 2 davulciyi ieri alurdu. davulciye yemek verurdu. neler yaperdu! rehmetli 3 babam, kim gelsedi bizdedi. kim gelse bize gelurdi. ifterlerde_de o 4 gúzeldu. misafir alurdu, bayram oldi misafir gelurdi. herke camiden babam 5 toplardi, getururdi yemege. bayramlerde camiden ıadurdi yemege getururdi.

6 arbuge, kúfte, kızıme diyem patik, bumar, ciger kúftesi... bele cigeri 7 ekerdu úze, iini_de oyerdu iine, beyazını_de iine oyerdu. ii_de 8 ciger dıı_de ciger...

9 orcig kır a elli a... ú dórte tene baımız vardi. iki ba verdu ístasyonde 10 hestaanenin yerine. rehmetli babam vardi, amcemgil_de vardi. batan_bae 11 verdiler ásteaneye.

12 úzüm yaperdu. koce nırelerden avurme yaperdu. be davar, alti davar... 13 dúzerdiler tee batan_bae. kesulurdi, undan_sonre soyulurdi, ieri alurdu. 14 iki gún úst úste avurme yaperdu. davarler kesulurdi, hepi aseman 15 sererdu, yere sererdu. b aranu odemiz vardi, serindi_de. ureye hásebani 16 sererdu. hepi etleri uzadurlerdi, ikiye bölérdi. uzadurlerdi, sábaten_de 17 aerdu, oyerdu üstüne, bierdi. óce nıreler ha bele_bele, baın iine 18 gese iinde kaybolursun.

19 anam b záman kız istema... herke gidérdi, apinin aresinde kızler 20 durérlerdi_ki kimsenin úzüne ımezdiler, giderdiler, isterdiler.

21 düğünlerimiz_de davulli, zurneli, yemekli... bî zâman bèle solon_malon 22
yohti.

23 işte zerde, pilav, fasulye, kızıme diyem, çörbe... kazanlardan büşêrdi, şindi
24 bèle abkade bî_şê_de degül. kazanlardan mahlenin böyükleri büşürürdi. sarme 25
sararduğ, dolme doldururduğ.

26 toplanurduğ, sülêrduğ, gülêrduğ, çalardduğ, òynardduğ. hedig dökêrduğ 27
çocuğlere. diğ çığarmağ_içün. halbur koyêrduğ önüne, tepsi koyêrduğ, 28 güzelcene
gendini oturturduğ hâsebanın üstüne. uleri_de etrafine düzêrduğ. 29 mağás, altun, işte
kalem, defter hepsini düzêrdüğ önüne, hanğısını_ki aldise.

30 kış gécelerinde komşıye gidêrduğ. hoş güzel pestiller verürlerdi, orcikler 31
koyêrlerdi. tepsilerdan gelürdi. şindi éle bî_şê yoğ. eskinin zâmanleri çoğ 32 güzeldi.
şindi zamandur? ha bağ abunde yalanuz oturêrem.

33 gelin görmesi_de gene bèle kêftan, davuldan, deftan, dömbektan, kapıdan, 34
komşidan hepisidan gidêrduğ. bèle üz_müz açımı yohti. herkeş bî ay, iki ay 35 gelin
görmeye gelürdi. gelin düzerdi, bezanurdi, çığherdi misafirlerin karşisine.

34 yoyururduğ, hazur_edêrduğ. güzel açardduğ, haşlerduğ, yarisini doldururduğ
35 órtesine_de peynir dörêrduğ maydanostan bələber. bî zâman bèle 36 ocağ_mocah
yohti. ocaj yahêrduğ. altine_de kömür doldururduğ_ki büşürah.

37 çelik çubuğ oynêrduğ. daşTan aų ayakkabudan dürterduğ, hani yazardduğ bèle
38 alti tene göz. düz bî daş koyêrduğ, udan òynêrduğ. aşığ oynêrduğ, cövüz 39
òynêrduğ. duvardan salêrduğ cövüzi, une ne qadê halameded edêrduğ.

40 qalanın bedenleri

çevürün gidenleri

vurun vurun öldürün

yāri terk_edenleri

41 aladan yindim dūze

gūl sarılmıř nergize

aber verin reize

ızını vere bize

42 alanın bayır dūzi

mevlam ayırdi bizi

babamın akli olsedi

evlendirmezdı bizi

43 tase suyi oyērdū, ūzūk atardū. dōndarurdū ūzūk kime geldise mani sūlerlerdi.

44 buhar oldi duvarleri amur yapērdū. gidērdū dereden ajci ıarurdū 45 mavi mavi, koyērdū suye, sūrterdū, gūzel ohērdi.

46 bī pādīřah varmış, bī_de bī arāpleri varmış. arābın_de pādīřahın ati varmış. 47 arāpTe evde beslememiş. hani, besleme ızmaar gezē. pādīřahın_de ocu 48 olmēr. bī yerdan gētmıřler, mesele şindi bī oumış adamdan bī elma almışler, 49 getūrmıřler. iřte bu elmayi kesmışler. pādīřah yimiş, ocuu olmiş. arāp_Te 50 kabuını yimiş. bī zāman kimseye bī_řē vermezlerdi_ki. onun_de ocuu 51 olmiş. gel zāman gēt zāman buler bōyūmiřler. pādīřah dimiş_ki ben bu 52 arābın ōli oldi, benim ızım oldi. olmiye_ki buler bīrbīrlerine aşık ole. ben 53 buni gōtūrem bī dan tepesine koyam.

arâPin ôli hêç uni görmesin. götürêr bî **54** kabajın üstünde güzelcene bî ev yapêr. kızı_de urde oturtturêr. bî_da bî **55** cariye verêr yanîne. dêr, sen bune sajb ol, getür ben saan ne kadê altun **56** verem. kız unde qalêr. bu arâbin ôli_de gider bî çayın önüne, çay gendini **57** vurêr, dâlgeler vurêr, götürêr. götürêr, bahêr_ki kabajın üstünde ev var. dêr, **58** ben dırmanam bureye çıham. hele baham bu evin içinde kim var. gider_ki u **59** beslemesi yinmiş, gêtmiş kendisine bî_şê getüre, padişahın kızı yalavuz. **60** unde silerler, gülerler. unde namusune geçer. kız hamile qalêr. u_de koyêr, **61** gider. gider ama iki üş günde bir kere gelêr ürêr yani. pâdişah, zamán geçêr, **62** gün geçêr, dêr, daha arâP_de böyüdi. u_de böyüdi her şê bî areye geldi. ben **63** buni şê edem. kızımı isteyem alsın gelsin. u_de bî tabi yüzi güler bî yüzi **64** âler. herifcuaz ne yapsın sajb olmamış kize. u gêtmiş kize, u gêtmiş çarşıye. **65** kız almış arâb ôlini yanîne. vaqıt geçêr, zamán geçêr. giderler davullerdan **66** zurnelerdan kızi getürêrler. kızin kucağnde çaa. nasí edem, nasí pâdişahın **67** üzüne çıharam. u zamán çıhêr, gendi çıhmêr. pâdişahın kızını götürêrler. çaa **68** âlêr, sesi gelêr. dêr, bu ne çaa sesidür? dêr_ki vala pâdişahım bèle bèle işte. **69** ben ne yapam? sajb olamadım. kimden olmuş, kimden olmuş? kız dêr_ki **70** arâbin ôlundan. u zamán dêr_ki ben ne halt_ettim. ben allah'ın yazısını **71** bozdum. ben kızi böğün kırğ senedür götürmişim kômişim ureye. **72** böyüye_ki hani kimsenin eli gendine degmiye. demek_ki bu kadere qarşı **73** kimse gelemêr. zümrete anka kuşı_â! zümrete anka kuşı götürêr, sajb olamêr. **74** daa zümrete anka kuşı sajb olemazse kim sajb ole? zümrete anka kuşı bî **75** zamán herkeşin qaderini yazêrmış ha! şindi bağ zümrete kuşini bî dēdē u **76** zāman şē_etmiş ya qaldırmış órtedan. yohse her derde derman olurmiş. e daa **77** ölmışse sürmişse olmemiş. pâdişah dēmiş yedi dağ arhesine gidesin, heş seni **78** kimse görmiye. şindi zümrete anka kuşı dünyade yohtur_a!

79 ilan beg'dan bî pādīşahın çocuı varmış. kari dourmış ilan dourmış, dourmış
80 ilan dourmış, dourmış ilan dourmış. bu memlekette ne kadar çocuı var hepsi 81
vermişler yimiş. bî_da bî ösküz çocuı varmış. analuı varmış gendinde. 82 pādīşah
dimiş daa kimse kalmedi gidaı uni istiyaı, getüraı. u_de bèle 83 istemişler çoı âlemiş
sızlemiş. demişler_ki gidem anamın mezerine, hele 84 aname danışam. diyem beni
ilane vermiş, ne dër baan. gidër çağrër 85 anam_anam beni ilan beg'e verdiler. ben
nedem? dër_ki kızım kırı tene 86 elbise iste, hepisini gıy. baııtın ilan beg eşıKtan içeri
girdi gelër. sile ah, 87 baııtın ilan beg, altun taıtın ilan beg! yani baan karişme. üstüni
u çııartër. 88 ilan beg yeri gögi yaradani seversen bî tene sen çııar, bî tene ben çııaram.
bî 89 tene u çııarër, bî tene u çııarër. ilan beg bèle bî delikānlı olër, kıymërsin 90
baıasen. u gece gelin güvegi olërler. sábaıtan_de millet kähër. kázani üstüne 91 koyër.
işte kefini hazırlerler her şeyi hazırlerler_ki gelini yııeyeler, 92 pakleyeler_ki götüreler
gömeler. beklërler, beklërler, baıërler kimse gelmër. 93 kız kähër üstüni başını giyer,
güzel gelin tertemiz. ilan beg_de çııhër, 94 yııanërler, temiz çııhërler. davuller, kırı gün
davul çalërler ilan beg adam 95 oldi. kızın_de analuı varmış. gëtmişler hane bèle bî
záman gidërduı 96 getururduı gelini bize, gidërler getürërler_ki on_beş günlüüne
kale. analuı 97 alër kızın iki gözünü çııadër, kôr edër. bî dādan aşaj atër gendini.
götürër bî 98 dādan aşaj atër, yuvarlanër yuvarlanër gidër bî mezerin üstüne düşër
bēmirat. 99 ösküz_da! şans var? bî mezerin üstüne düşër. kähër gendi kızını bezedër
100 kuşadër ate bindürër. dër, götürem işte ureye verem gelem. götürër, dër_ki 101 ilan
beg, bu benim hanımım deeldir. sen bunun başine ne iş getürdün? dër, 102 hēs_bî
iş_de getürmemişim. uni koyër ureye dër, ben kähem gidem buni 103 arıyem. ben
arasem ben buni bulurum. u_de gidër bēmirat bî mezere düşër. 104 mezer açılër şıp
geçër içine ösküz. u_de bilal beg, bu ilan beg u_de bilal 105 beg. u_de iki bacinin
kardaşı çoı titrërler gendine. hızmaıar alër götürër 106 koyër mezere. her gūn kap

suyuni götürér òlane içürér, koyér gelér. evin 107 beslemesi_de beni al bilal beg'e dér.
 e bilal beg_de aadur, hızmağari 108 alur_mi? u unde hāmile qalér bilal beg'dan. buler
 qahérler melmeket 109 melmeket gezérler_ki kızı buleler_ki bu u degül. nece biri
 diye_ki bilal 110 beg_de senelerdür kaybolmış, bulamérler. kıze dér_ki gèt bacilerim
 fılan 111 yerde oturér, iki bacım. bizim evimiz budur, sen gèt de_ki bilal beg'in 112
 başini sevérsiz beni içeri alın. dağ döçeağ ya. gidér qapiyi döğér dér_ki 113 bilal beg'in
 başini sevérsiz beni içeri alın. u dér, sen bilal beg'i nerdan 114 tanérsen? öbüri dér, sen
 bilal beg'i nerdan tanérsen? dér_ki ben adını 115 işitmişim. ben bir Karib yani hani
 insanım. dérler_ki bilal beg'in evi 116 buredür, ben onun içün size geldim. bilal
 beg_de her aqşam pencirenin 117 altine gelér. şemi daım dér, ablaları saan nasī
 hızmát_etti? ocağ ögünde 116 oturérim, nerde oturam? bir_iki bir_iki bu baciler
 sezérler. dér_ki ulan kız, 117 bu gece bu qari biridan konuşti. biz hêş duymeduğ.
 çağrér_ki bilal beg. u 118 zâman dér_ki bī ode saan hazırlesinler. şemadan, altun
 şemadan yaqın, 119 altine koysunler, gümüş şemadani başın üstüne koysunler. sen
 benim 120 çocuımı dö_ki uler saan çoğ kıymet versinler. buni bī baci duyér. 121
 senin_gibi bèle gendi gendini parçelér. dér, bilal beg geldi. ben gördüm, 122 pencirenin
 altinde. qahérler bī ode serérler. güzalcene gendine düzérler, 123 her şeyin
 hazır_edérler. bacime diyem qari unde bī òlan döğér. valla buler 124 qahérler nédeler
 netmiyeler qardaşı_de bureye götürérler. kurbanler 125 kesérler. her_şé_edérler,
 qardaşı_de koyérler. hade, ilan beg gelér evi bulér! 126 gelér_ki ha qari gendinin
 qarisi. analuj yareyi vurér gendine. gidérler 127 vezire, dérler_ki vezirim işte biz bèle
 bèle dimiş. bī zaman hoce_moce 128 yoğmış. bu qari benim bureye gelmiş. qaynenam
 şedan aşaj atmış. bu_de 129 gelmiş bilal beg'i bulmuş. anladér éle hikâyeyi baştan.
 dérler_ki bī qazan su 130 koyun. bī tas u töksün bī tas sen. qazânın suyi hanqızde bittise
 qari unundur. 131 e bunde iki tene çocuğ dömiş. qarisini nasıl koye gide?

çıplah_ederler, bî tas 132 u tökêr, bî tas u tökêr. en son tas ilan beg'de biter. ilan beg
 dêr, ben karimi 133 götürecâm. u_de dêr, ah, bahtım ilan beg, ahtın tahtım ilan beg,
 bilal 134 beg'den yavrum var. ayrılamam ilan beg. bî zâman anam dêrdi, biz âlarduğ.
 135 kağêr şe_edêr, karıyi ureye koyêr daa. dêr, hani bunun çocuğleri var, ben 136 buni
 nasî götürerem. bundan çocuğ_de yoğ. götürêr u karıyi bî bacanı bî ate 137 bâlêr, bî
 bacanı bî ate bâlêr. salêr, parçe_parçe olêr. götürêr anasının öğüne 138 ölüsünü koyêr.
 dêr, sen baan bu yareyi vurdun, ben_de saan bu yareyi vurdum, hade!

-19-

Adı Soyadı: Fatma Saylan**Doğum Yılı:1953****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 vala gēce qahērdūq sōhūre. ben yeni bēle oruq tutēcam, yedi yaşlerindeyim_a!
 2 dēdim, ane. dēdi, ne? dēdim, bu gēce bize pirinş pilavi pūşūrērsen? dēdi, he 3 pūşūrah
 saan dēdi. ilk daa yeni oruq tutecam_a! gēce uyandım, bī qohi gelēr. bī 4 şehre qohusi
 gelēr. bī zāman niye u pirinş pilavi ēle qāymetlidi. he valla! 5 oyandım qohiler çıhēr.
 qaldurdi, dēdi, kızım qahın, sōhūre qahın hadi. qahım 6 ben_de. ilk oruq tutecam daa
 cocuqum_a! u gün oruci tuttum. abelerim bēle u 7 aḡşam zāmani beni bēle gezdürdiler.
 dēdim, abe u nedūr edērsiz? dēdi, ya 8 savaptur sen yeni oruq tutērsen. undan_sonre
 uyandım_ki anam dēr_ki ha 9 qahın sōhūre. u pirinş pilavi ḡala aklımde. dērim u pirinş
 pilavi niye u qade 10 lezzetlidi. şindiki ya? şindi hēc_bī dadi yoḡ. her_şeyin dadi tuzi
 yoḡ. her_şeyi 11 ēle lezzetli yērduḡ; tandur ekmegi olsun, quri sebze olsun, qavurme
 olsun. 12 vala şindi her_şey bol kızım, can sā deḡil. yedūn şēden_de lezzet
 almērsin_a! 13 valla dērim, bī Kaş aşaj inērdūq faḡidegile. faḡide çıhērdi uḡariye. hēc
 14 bilmērdūn günümüz nasī geçērdi.

15 vala ayanli çorbemizdi, qavurme yapērdūq. dūḡünlerde sarme, dolme, zerde
 16 yapērdiler. yanī yimeKlerimiz budi; ayanli çorbedi, mercimek çorbesidi, qış 17
 yēmekleridi, qavurmedi.

18 dōgmeyi vala anam verūrdi degirmanē üḡüdürdi. yarme ayri yapārdi, uni ayri
 19 yaptururdi. bīzim ele anāmın küpleri vardi. bēle küplere doldururdi. şindi 20 bēle
 canın meyve istedi bahare_qadē her türli meyve alıp yiyebilirsēn. e bī 21 zāman ēle
 yoḡti. elmamız olsedi, armudumuz olsedi, neyimiz olsedi, ya 22 üzümümüz olsedi -

bāımız vardi bizim- bèle uhardan direge tağêrdiler. çengel **23** tağêrdi anam asêrdi, bèle çengeldan sepetlere_ki dêrdi, bî_şê olmasın. e **24** dêrdi, kızım daa hepiz yêdiz. dêrdi, bî_kaş tene_de sahlıyam; bî_haste var, sâ **25** var. götürürdi bulğurun içine koyêrdi, dögmenin içinde sahlêrdi. e eskiden **26** êledi a! yoğ, yoğti oğl. bèle bol yoğti_ki. bāımızdan çığêrdi; üzümümüz. **27** bahçemizdan tut vurulurdi; bekmezimiz...

28 tuti anám bî tenike bèle götürürdi, degirmande çekêrdi, götürürdi. birez **29** çigidimiz, cövüzümüzde katêrdi biribisine, u degirmande çekêrdi. çoğ **30** güzel olurdi; bèle dilim dilim. bî_da anam bekmez yapêrdi. u bekmezin **31** şeyindan_de kesme yapêrdi. kesme yapêrdi. tepsilere koyêrdi, kururdi. **32** uni_de dilim dilim keserdi. kışın unun içine_de cövüz atêrdi, çoğ güzel olurdi.

33 vala düğünlerimiz daul getüran daul zurne getürêrdi. vala getürmeyen_de **34** deftan... benim bî babamın teyzesi kızı vardi. defçi zöre dêrdiler, rağmetli. **35** işte u, düğünler oldi çalêrdiler; dügmeli sülêrdi, karpuz sulemeyi sülêrdi, **36** ne_blım işte.

37 düğündan söne_de gelini tek_tek kırğ gün gelür görürdiler. giderdiler, **38** mesele birez gelêrdiler, görêrdiler. bî bağêrdin bî iki tene yine çığti geldiler. **39** bî zâman palu'nun âdeti hêç hoş değildi. habersiz_de gelürdiler. òle yemegine **40** kalurdiler. gelürdiler habersiz hadê kaç unlere bî_de yemeK, bî_de **41** halla_halla. bî zâman paste_maste kimse bilmêrdi yape. ya eşkene **42** yapecağtın ya kavurmeli ya bulğur pilavi yapecağtın ya sebze yemegi **43** yapecağtın_ki bî yemeK koyesin yiyeler.

44 ipek kıze bî sene birağtım, gittim aldım getürdüm. kız bèle iki ödê, salon, **45** bèle her teref kıze oldi. işte oni bî are birez sattım. ondan_sonre_de birez **46** ayırdım ipek yaptım. gendi çeyzimize_meyzimize sağledim. konşilerim **47** çağrêrdim. u gelêrdi, bèle şeye koyêrdi, ateşe koyêrdi. uni_de tókêrdi içine. **48** bî çöptan karuşturêrdi. u

ķararına gelane_ķadar ķekêrdi. kaç tel geldise üş tel **49** dört tel gelane_ķadar. işte oni bële bî_şeye sarêrdi, bële mesela bî mintah **50** sîtiline sarêrdi. ondan_söne uni yapêrdi. bële kupaderdi, uni kelep yapêrdi. **51** sonre_de ķaynadêrduķ, aardêrduķ. renkli yapsedin yazmelere renkli **52** yapêrdin. boye alêrdin, atêrdin. bî zâman ipeKti. şindi kim daa ipeK alêr, yapêr?

53 ķahme, bële un elege şeyi geķürêrdim. yazmenin bî yanına bez geķürêrdüm, **54** tikêrdim. alttan alurdum üste verêrdüm, alttan alurdum üste verêrdüm.

55 lambeyi taķêrduķ şeye sobenin yanına. bî yaninde bî abem otururdi, bî **56** yaninde bî abem otururdi. ben_de örte yerde dantel yapêrdim, el işi **57** yapêrdim. u ne ķâvesti yapêrduķ, u ne can sâlujdi?

58 lafķoķo õynêrduķ, göz moķo õynêrduķ. bî_de etrafe dönêrduķ incili **59** mercan õynêrduķ. ele dizilurduķ, otururduķ. mendil alurduķ dönêrduķ, **60** mendili başķâsinin arķesine atêrduķ.

Adı Soyadı: Fatma Toprakoğlu

Doğum Yılı: 1929

Köyü: Palu/Üçdeğirmenler

Konu: Genel

1 en aır yemegimiz işli küftedi, undan gömemizdi, undan zerebetimizdi, en aır 2 bulerdi. en aır bulerdi. gömeyi çökelig koyêrduĥ içine. bütün iki tene açêrduĥ, 3 tepsiye düzêrduĥ, kesêrduĥ. yağ eridürâ verurduĥ üstüne. aş yağ_a! yani öncedan 4 hêş bu yâler yoĥti_a! çamaşurlerimizi kazan koyêrduĥ üzerine, çamaşurleri 5 yâĥêrduĥ. mûrube tek yâĥêrduĥ. tursil_mursil yoĥti, u zâman sabundan... bî 6 zâman bitler çoĥti, herkeşte vardi. hêş bizde yoĥti. benüm çocuĥlerimde yoĥti, 7 sirke yoĥti.

8 yedi kârın dōduĥ. ebeler gelürdi, bële konşiler gelürdi. doĥêrduĥ, allâ bizi 9 kutadurdi işte. daş ekmej büşürürdiler, getürürdiler. göme büşürürdiler 10 getürürdiler. bî zâman èledi.

11 daş ekmej èle suyuĥ yapêruĥ ĥamuruni, yimurte kıreruĥ içine. undan şê 12 edêruĥ işte büşüreruĥ sacun üstünde. ince bële şêdan sirtêrduĥ, ince koyêrduĥ 13 birbirinin üzerine. kesêrduĥ, şerbet edêrduĥ, tōkêrduĥ.

14 uni_de hedig haşlêrduĥ. çağrurduĥ konşileri gelürdiler. tōkêrdiler hedigi 15 başine. başından alêrdiler, tahêrdiler şeye, abkade ipe tahêrdiler. tahêrduĥ 16 uşân başine. ya bahêrduĥ kurgan alêr ya makas alêr. makas koyêrduĥ, daraĥ 17 koyêrduĥ, kurgan koyêrduĥ. işte hanķisi_ki oldi.

18 sobemizi yâĥêrduĥ, öĥünde oturêrduĥ. âlektrik yoĥ, lambe yaĥêrduĥ. 19 lambenin öĥünde ne el işiler êtmişler buler.

20 yemek yapêrduh. şörbe, mercümek şörbesi yapêrduh. u zâman dogri yohti. 21 eski günler hoşti kızım. şimdi aķrebe olmiş aķreP. yine gine allā rāzi ole. valla 22 gine soran, gelān, gidān, aķrebe, yabancı gine sorêr hasteyi.

23 bî defçi vardi, çalêrdi. bî kadın vardi çalêrdi. yaħın yere gidêrduh. uzae_de 24 atlerden gidêrduh. une vurêrdiler elini. daa ne? yımırte vurêrdiler karşıye, 25 kaşuħ koyêrdiler, kırêrdiler. şadiye ablayi getürande işte tamamdım. 26 getürdiler au efendigilin çeşmesinin yanına. dediler, gelini tutun dişmiye ha!

27 bōde koyêrduh suye. ħasıl_edêrduh_da tuttan. tutlerimiz çohti. nişeyi 28 koyêruħ suye. damde ħalêr sude. suyini iki günde bir deşêruħ, bir dā su 29 doldurêrduh. getürêrduh eldan, eldan yoturêrduh. bî zâman çıhti, torbeye 30 doldurêrler, çihanêrdiler. he êle yapêrduh, süzêrduh. ħazigi doldurêruħ, 31 ħazande ħalêrdi. sábaħtan ħahêrduh u suyuni süzêrduh, bir dā doldurêrduh. 32 hani ekşidür_da datli deħil. ħurêrdi, kesêrduh, duldururduh çarşeflere. 33 düzêrduh ifanêrdi.

34 baj_de üzümü topleruħ. torbeye doldurêr, ezerler. şiresini koyêruħ üstüne, 35 ħaynêr. kefini_mefini alêruħ. torpaç vureruħ. suyuni süzêruħ. süzêruħ 36 torpaj dibinde ħalêr_da. undan ħâynedêruħ. livinci çalêruħ, tōkêruħ içine, 37 ħaruşturêruħ. êyi bişêr. sucuħ baturêruħ serêruħ.

38 ħurt ħoymışım, ipek yapmışım. ħurt_de bēle toħumdur, alêrsen. uni ħoyêrsen 39 bî ħafte ħalêr içerde, sicaħte. u dirilêr, dirilêr hani u zâman tutler çıħmedan 40 bu dırıkler açêrdi. ulerdan getürêr, koyêrduh üzerine. ben ħoymışem. yerdiler 41 hattan tutler acêrdi, tut verêrduh. hah, olêrdi her bî tene bēle. pat pat yêrler. 42 undan olêr, daa ħozeye gelêr. bî, dāde süpürge_gibi bî_şê var, auni getürêr 43 koyêrduh, çıħêrdiler istüne. onun istünde ħoze bālerdiler. bu kere 44 olêrdiler_da. toplêrduh ħozeleri alêrduh. undan ipegi_de ileri tōkêrduh sicah 45 suye, bî lohme mulajm suye,

karuřturèruḡ, sarèruḡ. u pislui çıḡèr **46** undan_sōne ince çıḡèr. bī_şè_de var bèle dōnèr, udan_de sarèrduḡ.

47 ben, abunde ḡapının ögünde ocaḡ vardı. ḡaburge ḡomişem üzerine. **48** babam_de sādī u zāman. eşim_de bundedi, u zāman çalıřèrdi, yine gelmişti. **49** baḡtım èle başım dōndi gidèr, bilmèrem. sōne ḡahtım, dediler ya deprem oldi. **50** aha! bu teref deprem olmiş, kızım hele gör evlerimizi. abundant tūt bèle **51** firdolayı aha bèle ayrılmiş!

52 benim anam_de palu'de bī ḡurt ḡoce varmiş, yanī en büyük, en üsgekte **53** gelan insan. anam ḡapinin ögünü süpürèrmiř. anam_de yeni evlanmiş. benim **54** dedem_de sāmīř. baḡtım dèr, bī atli geldi. ḡapının ögüne durdi. dèr, gèttim **55** atın başını tuttum. dèr, dèdi, ḡal meḡmet nerde? dèdim, ḡal meḡmet vala evde **56** yoḡtur. evi bundedur, buyur içeri. dèr dèdi, kızım ben ḡurt ḡoceyem. dèr, nasī **57** anam ḡurt ḡoceyem dèr, èle utāndım. efferim kızım dèr, dèdi, efferim kızım. **58** yaşıyesin allā size èle vere yel yāmur_kimi efferim kızım. baḡ ben geldim, **59** sen abureleri süpürèrsen, temizlèrsen. anam auni dèrdi. daḡ utandım, dèr. **60** dedem olse, tanèr dedemi, gelmiş_da. eskidan èledi. şindi_de pistürler. **61** eskidan bī parçe ekmeḡleri olsedi ya saḡn verürlerdi ya genler yerlerdi. şindi **62** gèt adam var èle zengin, ḡapısını vurèr, pençiredan bahèr. nasī biri oldi_ki **63** ḡapiye vurdi, hēc aşmez.

64 lāḡam, bizim sülalemiz bērikler sülalesi. bizim dedelerimiz bērik'tan **65** gelmişler. dedelerimiz_a! beḡar_ıḡan, bunde hepi evlanmişler berikler dèrler. **66** ben_de aldım ḡocemın laḡami begodur derler, bilmèrim daḡ. daḡ udur.

67 elbise ben dikèrdim. ben terzidim. hepi ḡadyan, ḡasan baḡn hep baḡn **68** getürürdiler. gidèrdim bohçe biçèrdim. dèrdim maḡas kesmèr, pare **69** toplèrdiler. bohçe biçande hani daḡ düḡünü yaḡın olèrdi ya! bohçe **70** biçèrler_ki düḡün olècaḡ_da.

u gidêrdim boħçe biçmae, bî teneye maķas **71** vururum, öbürleri getürürüm ben kesêrdim. şimdi benim, terzi fatme derler. **72** dimeseler kimse bilmez.

73 bêle ķotelek vardi, vururduķ öynêrduķ. mişih öynêrduķ, dēnekten vururduķ. u **74** dēnek kimisi dikêrdi. şēdan vurêrduķ, sopeler vardi. ulerdan baķ bêle **75** vurêrduķ, yerdan, ķotelek bu ķadē daş, vurêrduķ gidêrdi ķadige düşêrdi. abu **76** dayım ķarisidan öynêrduķ. biz küçüktuķ, uler daa bî loħme böyüktiler. çanaķ **77** yapêrduķ, güveç yapêrduķ. undan ocaķ yapêrduķ çamurdan. her_şē_de **78** öynêrduķ.

79 düğünlerde silah atêrdiler. erkek üsti geyerdiler. buyuķ taķêrdiler. içeri **80** baķêrdin birdan girdi. dêrduķ zar erkeKdür, bilmêrduķ. öynêrdi, ķadınlardan **81** hankısını sevdi gidêrdi, öpêrdi.

-21-

Adı Soyadı: Firdevs Yağar**Doğum Yılı: 1950****Köyü: Palu/Üçdeğirmenler****Konu: Genel**

1 aḥşam gece ƙaḥerduḥ ḥamur mayelerdi. undan sábaḥ ƙaḥerdi ekmeK yapèrdi 2 erkandan. undan_sõne çihine doldururdi oraē gidèrdi. oraḥ bişmaē. aḥşam 3 gelürdi ineglerini yine saērdi.

4 bayramlerimiz yimeK yapèrduḥ; paklaveler, börekler, işli köfteler... 5 undan_sõre sábaḥ misafir getürürdiler camidan. misafür gelürdi, bayram 6 yimegleri yerdiler. undan_sonre bayrame gezèrdiler. temizluḥ yapèrdiler, suāḥ 7 yapèrdiler, bādane yapèrdiler. işlerini görürdiler, undan_sonre tatli açèrdiler. 8 tepsi açulurdi, tatli yapulurdi. ataşi yaḥèrdiler, ataş tökülürdi. u tepsiyi, ataşi 9 altine tökèrdi. saci_de temiz yihèrdi, altine ƙapadurdi. ataşi üstüne tökèrdi. u 10 ataşın üstünde u tatlileri èle büşürürdiler. bizde furun_murun yoḥti. büyük 11 tepsilerde açèrdiler. ƙırḥ yuḥe yapèrdiler. tereyaıdan açèrdiler. undan_sõre 12 sábahten ƙaḥèrdiler, bayram yimaı bayram ḥazurluı...

13 eşkili köfteyi, sumaḥi suye ƙoyèrler. undan_sõre güzel etini şe ēderler. 14 köftesini, soanini ḥaşlèrler, biberini ḥaşlèrler. undan_sore işli köftenin 15 şeyi_kibi yoururler. undan_sõre içine doldururler. işte süzerler, sumaḥi 16 durulturler. birez tuz atèrler, birez un atèrler. sumaḥi duruldurler, süzerler, 17 ƙoyèrler üstüne bişèr. işte eşkili köfte, u_de eşkili köfte olur.

18 düğünlerimizde_de eglenceleri çoḥ güzel olurdi. ḥıne gecesı bī gece önce 19 giderdiler. ƙarıler erkek olurdiler. erkek ƙıyafetleri giyèrdiler. şaḣe 20 yapèrdiler,

öynêrdiler. düğünlerde babuķo yapêrdiler, hoşaP ھاşlêrdiler, **21** tereyaj tøkêrdiler, yerdiler.

22 gelünler, kırh gün elli gün gelünler bezanurdiler. gelürdiler gelün görmaē. **23** gelün bezanurdi, tacini vururdi, bürüncigini tağerdi. markeji varse markeji **24** yapêrdi, gelürdi. millet gelürdi gelün görmaē. gelün aunde sandelyede **25** otururdi.

26 ھاķaye anladurdiler, yemeK eglanurdiler yerdiler. bastuē, sucuē, ceviz, işte **27** ne_blüm êle bî_řêler... şuri üzüm... hedig ھاşlêrdiler, otururdiler, **28** toplanurdiler yêrdiler, konuşurdiler, eglanurdiler.

29 çocuē oyunleri öynêrduē anam; çelik çubuē öynêrduē, saēlanbac öynêrduē, **30** lafķoķo öynêrduē.

31 palu'nun yemegleri nedür? işli köftedür, ķaburgedür, undan_sörê gömedür, **32** toptopiktür, zerebettür, löbik çorbası, dögme pilavi, tutmaç kesêrler, dögme **33** pilavi yapêrler...

34 evvel yaşli şariler gelürdi. u ķadını doururdi. çocuēun göbegini keserdiler, yığerdiler, ķoyêrdiler yerine. ķadının_de torpaē alurdiler, ķoyêrdiler dibine. **35** ķoyêrdiler yerine yatêrdi. çocuēun dibine_de ķoyêrdiler, şarinin_de **36** ķoyêrdiler. u gece doum yaptuē daķķe u torpaj ķavururdiler. tøkêrdiler bî **37** bezin üstüne. yataēn üstüne serêr, u ķaduni ķoyêrdiler içine. dêrdiler, çoē **38** ķanemesi ölmesin. çocuēun_de zatan kırh gün bōyune, bî kış bōyune çocuēun **39** dibine ķoyêrdiler. dêrdiler sicaē olsun çocuē torpajın içinde. valla êledi yanî. **40** bezin içine torpaj ılı êdêrdiler. çocuēun ķıçını üstüne ķoyêrdiler. birez_de êle **41** pipisinin üstüne tøkêrdiler. undan_sōne sarêrdiler.

42 gözaydınne, bêle ھاlva yapêrdiler. yine hedig yapêrdiler, eglence yapêrdiler. **43** eger bî yeni gelün dōmiřse hedig yapêrdiler, ھاlva yapêrdiler. üş gün **44** gidêrdiler dıaşķan beklameē.

45 dendigi taħêrduħ ipe, götürür batururduħ, kurudurduħ. sârêrduħ, uni bêle 46 sârêrdiler. tere yatururdiler. bezin aresine koyêrdiler. on_on_beş gün 47 bekladurdiler. undan_söne açêrdiler, saudurdiler. undan_söne yerine 48 basêrdiler.

49 bî zaman kaħve vardi. bî bardaK kaħve kaynaturdiler. durumi olan varse 50 yemeg yapêrdiler. evde ne vardise uni ikram êdêrdiler. yaz oldi meyve 51 verêrdiler. kış oldise quri yemiş ne oldise uni verêrdiler.

52 çörbe vardi; mercümek çörbesi, êrişte çörbesi, bulğur çörbesi, tárhane çörbesi...

53 tárhaneyi, bêle annem, ayran toplêrdiler. bî hafte on gün her_gün suyuni 54 süzêrdiler, tekrar üstüne ayran eklerdiler. undan_söne dögmedan 55 büşürêrdiler. bezlerin üstüne serêrdiler. kuruturdiler, sábaħleri yêrdiler.

56 gece kaħêrduħ saat üşte hamurler yapêrduħ. legenlere basêrduħ. sábaħ yuħe 57 açêrduħ. sabah_te ekmekçi gelürdi büşürürdi. onun u teşkalesi vardi. 58 komşileri çaururduħ, gelürlerdi yardıme.

Adı Soyadı: Remziye Yapıcı

Doğum Yılı: 1945

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 remazenleri, gëce söhüre қаһêrdiler. eskidan bêle tave işi, tepsi işi bî_şê yohti.
2 yemeg yapêrdiler.

3 bayram ҳазurlúhleri... bayramlerde ҳазurlúhler çoğ olurdi. yemegler 4 yapulurdi. undan_söne gëce söhür zámání қаһulurdi, kifteler yapulurdi. 5 қабургeler bişêrdi. camidan чіһande bîtaһım tanuduһler, bîtaһım faқırler, uler 6 bayram yemegine gelürdi. aқrebe yaһın aқrebe_de toplanurdi, gelürdi. bî evde 7 bayram yemeglerini yêrdiler. herkeş evinde yemezdi şindiki_kibi.

8 ev tatlısidi. furun_de yohti. ate yaһêrdiler, kömür tókülürdi. üş tene taş 9 қoyêrler. tepsiyi unun üzerine қoyêrler. saci_de unun üzerine қoyêrler. hem 10 altine hem üstüne ateş verürler gîzel қızарur.

11 bôdeyi yîhêrler, yapêrler. üzünü alurler, gîzel bôde. suye қoyêrler, u bî һafte 12 on gün sude қалur. uni чіһnêrler torbeye қoyup. чіһnêrler, undan_söre 13 süzêrler. bî қазane қoyêrler, u durulur, suyuni süzêrler. bî iki gün yine eşki 14 suleri gide, gîzel durulêr. tókêrler gîzel bî büyük torbeye, қoyêrler bî tepsinin 15 üzerine. suyuni süzêr, bêle kerme kerme olur. uni kesêrler, tepside ifalêrler, 16 қoyêrler güneşe. güneşte daa birez қurur. қoyêrler taһtenin üzerine merdane sürêrler.

17 üzüm toplanur. u üzüm tozli olurse üzerine su tutêrler. tókêr uni, қoyêrler 18 torbelere sıһêrler. sıһtıhtan söre uni қазane doldururler, süzêrler. elegTan ya 19 eski tülbentlerden süzêrler, sıtıllere doldururler, қазánlere. қазáne қoyêrler 20 қазande

kayn r. unun kefi gel r, kefini alurler.  g ne_de b  kazan **21** bira urler. uni  iresine
 g re, biz  ar atun diy ru , ya b   ar atun ya iki **22**  ar atun,  ire torpaj var, torpa 
 t k rler kazanın i ine. u kaynami   ireyi u **23** torpa n i ine  ek rler. torpa   ekerler u
 kazan dol r. birez  alur yarım saat **24** kad . da  fazle, durulmesine ba  rler. b le alurler
  abe hi  tilf kalmemi . u **25** torpa teki  ire duruldise gene s tile s z rler. s t li  oy rler
   n ne, **26**  ar atundan  ek rler, s z rler. kazanın  st ndeki  ireye t k rler. unde g zel
27 kayn r. dad ne ba  rler, kıvam ne ba  rler. eger kaynami   as l olmi se uni **28** b 
 te t  oy rler, te tin i ine birez b  s t ldan az  ire t k rler. iki ki i  ar ibeli **29** oturur. u
  ire birez s ur,  l  olur. b  tene un t k r, u iki tene  ar ibeli livin  **30** yap rler, livin 
  al rler. u birez eyice d zalur. d g m  almica . u  st ndeki **31**  iredan azar_azar
 t k rler. eldan eyice suyu     rler.  o  ba  ledi sica  olma , **32** bulama  k regini
 sal rler u livincin i ine, gene t k rler uni  ar  st rurler. **33** barmajni batururler, barmajni
 di  lema  hale gelmi se k regi    arurler. iki **34** ki i tut r  oy r kazanın k  esine. b 
 tene  ar  st rur, iki tene_de uni **35** yava _yava  t k rler. t k rler livin  bit r, bulama 
  aynere     rse k regi **36**    arur  oy rler b  k  eye. u dine dine b  saat kayn r. b  saat
  aynedu tan **37** s re b le b  yang n   p, ate  alursen,   yin kazanın altından b le
 baturursan **38**   f r rsen u ate  s nmez. bulamace bat r     r s nmez. pi erse pi mezse
39 s ner. undan_s re bulamacı  o  olurse b  iki  ar af ser rler dame g t r p. az **40**
 olurse sucu leri batururler. sucu leri leganlere tut rler u daml yane_ ad . **41**
 damledu tan_s ne iplere as rler.      or batururler. b   or bundan ba   rler **42** ureye
 kad . bittise tekrar gel rler ba tan, fazle  urutmezler. tekrar ba tan **43** alurler. u ba e
 gider gel rler tekrar ba e alurler.    sefer,    g mlek diyerler.

44 palu'nun me ur y megi;  aburgedur, bumbar k ft d r, dolmed r, bulerd r. **45**
 bumbari get r rler,  st n n yaj vardur, soy rler i ini temizl rler. ters **46**  ev r rler.
 b le b    p alurler, ters  ev r rler. uni bi a tan sil rler. birez **47** duzli su t k rler, duz
 sep rler. ya s zgece ya  albure uni eyice s r rler   le **48** ellerinde. undan_s re ya   rler.

bî kabe koyêrler. bîz zâmaninde yapêrduh. 49 saf yâ koyêrduh, gendi yaîni, saf yâ koyêrduh, et yaî. satorde dögerdiler 50 undan_söre hûlor vururdiler birez, rehan atêrdiler, maynanoz, biber seven... 51 uni doldururdiler, u koyêrdiler üzerine bişêrdi. kâymeyi yoyurdiler kîfte 52 yapêrdiler. bazisi bumbardan büşürdiler. herkeşin istegine bâli. bumbardan 53 dêrdiler soan koşusi gelmesin. kimisi bumbari kızardurdiler.

54 dügünün şehriyesi kesülürdi. def çalêrdiler. uler nedür? pirinş seçêrdiler, def 55 çalêrdiler. u zâmanın_de kêfi êledi. toplanıp kısım akrebe şehriye keserdiler 56 eldan; dügün şehriyesi. toplanurler pirinş seçêrdiler, toplanurler tatli 57 açêrdiler. ahşemdan yatmaş yoş. leganlerde etler gelürdi, çarşudan gelür 58 dögülürdi. ondan_söre yarpaş sarulurdi. bî kazan yarpaş sarêrdiler. kış oldi 59 bî kazan tene fasilye yapêrdiler. pirinş pilavi yapêrdiler, zerde yapêrdiler.

60 gelin giyerdi çıhardi. sen gelmişsin, gidêrdim bî kıyafet giyêrdim, gelürdüm. 61 gezêrdim hepsinin elini öperdim. sen gêttuhtan söre bî daa gelürdiler. bî daa 62 uni çıkarurdum başke kıyafet giyêrdim. gelürdüm hepsinin elini öperdim, 63 böyükten kiçüğe kadê. hêş hoş degüldi “kiçüklerin elini öp, çocuhtur 64 sevünürler.” êledi he.

65 telezyon yohti kızım. sauhıti. kariler bî yere gêtmezdi. erkeKlerin odeleri 66 vardi. aşahıte şêgilin odesi vardi. erkeKler ureye oturmeye gidêrdiler. hekaye 67 silêrdiler. çay içêrdiler, kahve içêrdiler. oturur, vaqıt geçirêrdiler, gelürdiler.

68 çocuğ_çolümüz var, davar var. yorulêruh, iş görürüh, kapidan su gelêr. 69 ahşam oldi yatêrduh.

70 kazani asêrduh. kül süzêrduh. undan_söre koyêrduh kazanun üzerine 71 tökêrduh. bî zâman tokaşlêrduh. altine renklileri koyêrduh, üstüne bêyazleri 72 koyêrduh tek tek. ifale, tokaşle, sabun sür. ifale, tokaşle, sabun sür. u 73 bêyazleri külli sude, kazande kâynadurduh. vala êle böyük böyük yataş 74 çarşafleri vardi. yünler tökêrduh, yorgan bêyazleri vardi. bêle nevresimler 75 yohti. şindi minder_kibi.

çekèruḥ, āzını tikèruḥ, koyèruḥ bī terefe. hepi şēdi, **76** āızleri_ de naķışli dantellidi. hepi dört köşe kaplèrduḥ.

77 çörbedi kızım; erişte çörbesi, mercümeK çörbesi, aḥşamdan kalan yemeK... **78** bu çayler_mayler sōre icad oldi. kavurme vardi, bastuḥ, sucuḥ vardi. buler **79** boldi. ne kadē faķırluḥ vardi bī_şē yoḥti ama bastuḥ, sucuḥtan kavurme **80** vardi. tereyāi vardi. kavurmeye yimurte kırèrduḥ. bī_kaş tene yimurte **81** ḥaşlèrduḥ. yemegler aḥşamdan olurdi. öglede_de yoḥti. öglede erkeK yoḥti. **82** öglede erkeKler gelmezdi. erkeKler bundan vururdiler tee zeve'ye gidèrdiler. **83** işi olan, tükani olan, dayrasi olan aḥşamdan gelürdiler yemeg yèrdiler. urdan **84** tükani olanlerin, cıraḥ diyèrdiler, yanlerinde çalısanler vardi, et **85** göndarürdiler. u etleri püşürüruḥ, ḥazurleruḥ. aḥşamdan erkeKler geleler **86** yèler. kalan yemekleri tepsilerde suye koyèrduḥ. dolap yoḥ, bī_şē yoḥ. **87** aızlerine çöp sepet vardi, ekmeK sepeti diyerdiler, katıḥ sepeti, āzına **88** kaparurduḥ. tepside koyèrduḥ suye, qarınce daranmiye, eşkimiye.

89 lafkoķo òynèrdiler, mişig òynèrdiler. dēnegi, dēnegi tikèrdiler, bī dēneg **90** vururdiler. göz yumi òynèrdiler, deveci ami òynèrdiler. bēle dört köşe **91** çevirèr, bī tene içine girèr, “deveçi ami, deveci ami, deven nerde? hamde ne **92** yèr, arpe ne sıçèr, nerdan gelür?” dönèrdi. bēle arḥesini elleri bēle bālèrdi. **93** öbüri dönèrdi bālèrdi. siredan işte òyun oynemaḥ. òyunçaḥli bī_şèler vardi.

Adı Soyadı: Gülbahar Yılmaz

Doğum Yılı: 1954

Köyü: Palu/Üçdeğirmenler

Konu: Genel

1 eskidan râmazende suhûre kağêrduh zerebet yapêrduh, suhûre kağêrduh pilav 2 yapêrduh. aışemler hevla bişürêrduh, gêce hevla yapêrduh. çay yohti 3 undan_söre zerebet yapêrduh, pilav yêrduh.

4 kurudi ezêrduh, eşkene yapêruh, işte tutmaş şörbesi yapêruh, toptopik küftesi 5 yapêruh, suyuğ lapa yapêrduh; örte yerini delêrduh keşkek_gibi örtesine 6 anuhtan kurudi dâlêrduh dökêrduh.

7 kurudi torahtan yapêrduh. kurudêrduh undan_söre kışın koyêrduh sicağ suya, ezêrduh yemek yapêrduh. üş dört türli yemeğini yapêrduh.

8 uzun kış gecelerinde hêkaye sülêrduh, hêkaye anladurduh. elektrik yohti. 9 lambeyi aluşturêrduh, önünde birağêrduh, örte yere sandelyeyi birağêrduh 10 dört köşesinde oturêrduh, el işi yapêrduh; çahme yapêrduh, oye yapêrduh, 11 kânapçe yapêrduh.

12 bir ay dœer kinarsız

niye beni kınêrsız

tütünüm arşe

çihın geri yanêrsız

13 bizim havli böyüktür

etrafı köylüktür

sen söyle ben âliyam

benim başım 14 büyüktür

15 düğünlerimiz_de biz def çālêrduḡ, bu genşler_de òynêrdi. yemeglerini; 16 sarme yapêrduḡ, zerde yapêrduḡ, pirinş pilavi yapêrduḡ, küfte yapêrduḡ, 17 düğünlerimiz éledi. aḡşemdan beli toplanurduḡ, aḡşam gece yarilerine_ḡadê 18 yapêrduḡ. ḡazanler_de ḡayêrduḡ. yer gömesi yapêrduḡ. bî ölçek ḡamuri 19 yoyurduḡ. bêle tandur_kibi sal düzêrduḡ, salleri düzêrduḡ. salın üstünde 20 ataş édêrduḡ. iki gün u ataş yanêrdi. ataş söndüḡtan_söre ataşı verürdiler bî 21 terefe. dibine gaste atêrdiler, üstüne_de gaste. undan ataşı, küli verürdiler 22 üstüne. bî gece_de êle ḡalurdi. undan çıḡarurdiler, def_gibi. örte yerini 23 çıḡarurler, defini_de ḡoyêrdiler teştin içine. dört köşesine ḡurut sepêrdiler, 24 ḡuruttan_söre_de aş yaj sepêrdiler. aḡ günü bî yerde gene gösterdiler bêle tas_gimi çıḡatmıḡ.

25 dendigi ḡırêruḡ, taḡêruḡ tellere. tellere taḡtuḡtan_söre her telin başına 26 bālêruḡ aacın başine. bî tel buradan bî tel buradan bālêruḡ, bêle tutêruḡ. 27 undan_söre baturêruḡ ḡazane, çıḡarêruḡ. üzümü sıḡêrsen. undan çalêrsin, u 28 bişêr. biştuḡtan_söre u bulamace baturêrsin, çıḡarêrsin. tut ifaini_de 29 dögêrler, elegdan elêrler. bî ḡor une dendig sepêrler. yani şê dendigi a, çigit 30 dendigi, cövöz dendigi küflanêr. cigit dendigidan yapêrler, basêrler. abḡade 31 abḡade bastiler ya bî ḡor daḡ dendig sepêrler, basêrler, bî ḡor daḡ basêrler. 32 çıḡattuj zâman paklava dilimi_kimi çıḡêr_a! ḡatılmêr birbirine. paklava 33 dilimi_kimi kesilêr, çıḡêr.

34 nişeyi_de suye qoyêrduh. qalêr bî hâfte. her_gün suyuni deqişêrduh. 35 unden_söre_de getürêrduh çihneruh, ayahtan çihneruh. su tökêrduh sicaq su. 36 sıhêrduh, puruni alêrduh. onun suyuni qoyêrduh teste. u suyuni süzêrduh. 37 bahêrduh_ki nişe tatli olmiş ya eşkidi_da u zâman çihêrêrduh. serêrduh, 38 ufalêrduh, serêrduh. nişe un_kibi olêr.

39 sucuh yapêrduh, bastuh yapêrduh, qavurme yapêrduh, erişte kesêrduh, tutmaş 40 kesêrduh. tutmaştan_de qurut şörbesi yapêrduh. dögmê pilavine tutmaş 41 qatêrduh. tutmaci qavurêrduh pilav yapêrduh.

42 hastane yohti. dödunse bî are ebeleri gelêrdi, işte bizi döqrêrdi.

43 her_şê_de getürêrdiler. kimin gönlünden ne qopti. yaqın akrebeler pare 44 getürêrdi. öbürler bî elbise getürêrdi. bî_şêler getürêrdi. êle edêrdiler.

45 eskidan vardi yâ! kimin gücü ne qadê etti. benüm üş tene altundi. aşindinin üş 46 milyoni_de deül_a! nişan_de gelêrdiler, nişan qoyêrdiler. üzük taqêrdiler, 47 öynêrdiler, kef çihêrêrdiler, kêflanêrdiler, gidêrdiler. dügün yaqın olmedise 48 kim_ki gönlündan ne qopti taqêrdi. kız terefi taqêrdi, olan terefi söre 49 dügünde taqêrdi. êle yapêrdiler. geline_de her_şê getürêrdiler. altun işi güci 50 yeten_da . adam var bî çüt bilezig getürür, iki tene altun getürür. adam var bî 51 altun getürür, bî çüt bilezig getürür. kimin güci neye yettise...

52 nişane şerbet içêrler. hêş şerbetsiz nişan olur? şerbetsiz nişan olmez.

53 valla öynêrduh, her_şê_de oynêrduh. ip_te atılêrduh. undan_söre lafqoqo 54 öynêrduh. hamzozo öynêrduh. hamzozo, yani bî degnegi tikêrduh. uqardan bî 55 degneg_de atêrduh. u egildi, biz gelêrduh degnemizi alêrduh, qaçêrduh, yanêr.

56 ipegi kıze çıharêrdiler, yapêrdiler. artuê eldan bikêrduê. u zâman oye 57 yapêrduê. ayaımaze tahêrduê, iki kat edêrduê bele bikêrduê. undan 58 birlaştırêrduê. bî daa bikêrduê iki kıatını. bikêrduê, yapêrduê.

59 eskinin kaêvaltisinde, belki_de başkaleri çay_may içêrdiler, zerebet, göme 60 yapêrdiler yerdilerse_de çörbe_de büşürêrduê. biber_de kıavurêrduê 61 yerduê. kıuri biber_de kıavurêrduê yêrduê. bastuê kıavurêrduê, tut 62 kıavurêrduê. kıavurme çıêaturduê yêrduê.

63 gelnin eskidan bahçesi daêlurdi. gömlek tikêrdiler, undan_söre bî parçe 64 tûlay'e verürdi, bî parçe sâdet'e verürdi. sâdet sen etegini tik, u picamani 65 diksin, u göynegini diksin.

66 yuê açêruê, birimiz merdane edêruê, birimiz açêruê, birimiz büşürêruê, 67 birimiz serêruê, birimiz toplêruê verêruê. yuêeyi_de êle yapêruê.

68 sucuêleri, bastuêleri üş gün kıapide asêruê. üş gün_de içerde. u şê olduêtan_söre 69 iptan kıırêruê. bêle bî dōşeg atêruê yere. u dōşegin îstüne bî bez atêruê, 70 temiz bez, u sucuêleri bî kıor kıoyêruê, bî kıor bastuêleri kıoyêruê. undan_söre 71 baş_olduêtan_söre îstüni bî kıor daa bezdan örtêruê. îstüne gine minder 72 bî_şêler yîêruê_ki tere yate. terdan yattıêtan_söre, çıêtıêtan_söre çoê suli 73 oldi, terli oldi ya bir gün_de uni serêrduê, ter havasini ale. işte hava aldise 74 daa bozmêr. teri şeker alêr. undan_söre küplere doldurêrduê. u tut ufaini_de 75 êıllige doldurêrduê. misafirlerimize göme yapêrduê, misafirlerimize küfte 76 yapêrduê. elimizdan gelen en deêrli yêmegi misafirlere yapêrduê.

-24-

Adı Soyadı: İfakat Dağ**Doğum Yılı:1952****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 doğumlar evde olurdi. ebe gelürdi, evde eşini _meşin kesêrdiler, mandal yohti. 2
ipTan bālêrdiler. he görmeye, sormağ getürürdiler. bî zâman bêle deüldi. sâbah 3
kahêrdin kaç eve giderdin. şindi haber veram eve, bî evde gidem kalam yoğ. bî 4 sâbah
kahêrdiler bês _alti eve gidêrdiler. çay yohti, birer kaşuğ kahveyi dögêr 5 şekere
katêrdiler uni atêrdiler. dêrem ne şêlerdi ya rebbi töbe! kahveyi şekere 6 katêrdiler işte
birer kaşuğ uni yerdiler. u en zengin yerin şēyi udi. şindi too...

7 yimeK yapêrdiler. hoş aulêrdiler, kaldururdiler. gece kalurdiler, misafur 8
olurdiler. ėzāt ikram... u zâmanın ikramidan şindinin birdur? on gün _de 9 kalsediler
hêş yüz eşkitmağ bî _şē yohti.

10 üzümü ezêrduğ, kıynederduğ, torpañi vurêrduğ kıynederduğ. sábahtan 11
bulamacimizi yapêrduğ. u çigitlerimizi baturêrduğ, artani _de pestil yapêrduğ.

12 uni _de suye kıoyêrduğ. hani bêle kaç gün sude kalur, gittin bêle sıhtın bêle 13
üzi atti dışariyese u olmişti. üzi atmedan çıhmezdi, çıhnêrduğ. şindi daa kim 14 uni
yapêr? u zâmandi. ben valla gêne birahtım. ebele bu kadē vardi. ben ev 15
nişastesidan... öbürsidan tatli aşmağ bilmêrem. bî lohme birahtım. uni _de 16
çihadêrduğ, suye birağêrduğ. iki gün unun suyuni deışêrduğ. u bêle katılaşêr. 17
leganlere birağêrduğ, leganlerde ifadıp bezlere serêrduğ. unde kıurêrdi, 18 elêrduğ, daa
nişaste olêrdi.

19 dünyanın derdi qaheri, canımıza düşmüşü. deruḥ allā daa bundan bizi 20 daa_da beter etmiyesin. bele qalaḥ gene eyi. valla, beterin beteri var. amelat 21 gene olëcam valla bu dizimdan, u platin taḥmişam. e bu fitiḥ vurmuş ben 22 olërem, dizimdan hêş gezemërem. platün_de olmër a. yere gire işşala. nece 23 davarın āzine gem taḥeler. ne yürüyebilërem ne yatebilërem ne bî banyo 24 yapebilërem. bune taḥmişem, ha mart gele iki yıl olër. bundan_de gidiP 25 olëcam. dedim daa bî loḥme, hala erkan. hêş vurmuş bureme bele olërem_a! 26 bî zāman banyo qazanleri yoḥti. tenikeler biraḥurdiler. suler yoḥti. ele ifaḥ 27 qazanler alurduḥ biraḥurduḥ. banyo_manyo dışarde. kim banyo içerde 28 yapërdi? dışarde banyo yapulurdi hepi. bulaşuḥ dışarde yıḥanurdi hepi. qari 29 temizlërduḥ, aṛelerde yıḥërduḥ. ayaumizi birini kaldurër birini koyërduḥ. 30 ayaḥlerimiz yere yapışërdi. banyo_de suyi dışarde qaynedërduḥ, dışarde 31 yapërduḥ. sonre banyo qazanleri çıḥti. undan şöḥpenler çıḥti. undan daa 32 neler çıḥaceḥ hele?

33 eldan legenlerde... sabundan deterjan_de yoḥti. aḥşamdan külli suye 34 biraḥurduḥ. bele küli süzülürdi bēyāz. uni süzërduḥ, bēyazleri udan yāḥërduḥ. 35 sabun_de dōri yoḥti bî zāman. vala sabun_de nādır... bindan bî tenede 36 sabun_de bulunurmuş zāmaninde. işte legenlerde yāḥërduḥ hepi. ipler 37 atërduḥ dışaride, çamaşurleri dışaride serërduḥ. ayy, u kışler, u qarler! u ne 38 qardi? ayy! too, u çamaşur rezil olurdi quriyane_kadē ortaluḥte! getürërduḥ 39 içerlere. sobeli evler, duman is qoḥusi... gene sālūḥ vardi. kurgan gene sālūḥ 40 vardi. şindi yere gire. şindi daa her_şē çoḥ, can gëtmiş bu kere.

41 şindi anam adam olanler kızdān qorḥër evëre. gidërler iki günde boşanërler. 42 alla yardım êde.

43 yimeK yapërduḥ bele böyük qazanlerdan. düğünlerimiz evde olurdi. bele 44 kart_mert yoḥti. şeker daudirdiler bî zāman düğünlerde. kartın yerine şeker 45 daudurdiler komşilere. işte düğünleri; qazanler biraḥulur, yimeKler yapërduḥ, 46 zerde

pilav... bízim zerdemiz pilavımız palu'nun mēşurdur. he, sarme, güveç, **47** işte türli... kim_ki ne yaptise işte. kimisi patile atêrdi. furunlerde atêrdiler. **48** kuruttan yā tōkêrdiler üstüne. uni verürdiler. hoşap yapêrdiler bu kıysidan. **49** he, çalguli, kıari erkeK bèle içiçe deüldi, ayridi. hepi ayridi. damat gerdege **50** gidane_kadē bī kere gelüni görmezdi. şindi en önce çalguciler görêr.

51 he, çocuğ, òynêrduğ valla. ev yapêrduğ, çamurdan ne, tava yapêrduğ, tencire **52** yapêrduğ, bebek yapêrduğ, òynêrduğ işte.

53 u zâman u kıahvalti yohti kıızım. u zâman pekmez, erişte çörbesi, mercümek **54** çörbesi... ne_blüm. çay_de bindan bī tenede olurdi. işte udi, çörbe yapêrdiler, **55** ağışamdan kıalan yémegi sicağ edêrdiler, uni yêrdiler.

56 erdal_de iki ayluhti. bu amigilin evi deprem salledi. gelduğ abu kıarkın **57** içinde, naylon bèle attiler damın üstüne. ele onun altında òlani kundağledim. **58** dedim kollarını sareme saughti. işte èle çādurlere gëttuğ. naylondan yer yaptıuğ. **59** dëvlet çādur verane_kadē naylondan yer yaptıuğ. saughti, kôrpe bebeglerimiz **60** vardi hepi. işte unde epey kalduğ. çādur kıoyduğ, çādurde oturduğ. bu evi **61** yaptıuğ, bu eve gelduğ.

62 gelin görmeye gidêrdiler. çiçek ūrurdi, bèle pulli bī yazme vardi örtêrdiler. bī **63** yıl gidêrdiler. u gelin bèle kıamiledi, bī yıl kadē olsedi u gelin görmeye **64** gidêrdiler millet. el òpêrdi, sandalyede oturêrdi milleti izlêrdi. millet_de **65** gelini izlêrdi. bī zâman ârluğ vardi. bī gelin, bī bebegi olsedi hayatte bī **66** cemâtte emzürmezdi. aparurdi içerde emzürürdi, yerine kıoyêrdi, gelürdi dışariye.

67 ipeg, abunde bī komşımız vardi, yapêrdi. bèle bī toğum vardi. bırağêrdi, u **68** toğum böceg olêrdi. u böceg kıapanêrdi. tencireye su kıoyêrdi, u ipegi çekêrdi. **69** kıaynadêrdi, yapêrdi ipeg olêrdi u. satêrdi uni.

70 igneden yapêrduğ. çağme ignesi aynidur. iki tene bèle ifağ deligleri vardi. u **71** delügdan geçürêrduğ. bèle bu kadē çağmeyı üstüne bāsêrduğ, yapêrduğ **72** çağmelerimizi.

73 kaburge, köfte, kıymeli göme... soanlidan kıyme yapêrduh. patile açêrduh.
74 şindi daa kim uleri yapêr? tatlılirimizi de evde yapêrduh. evde eldan 75 açêrduh.
şerbetimizi evde verurduh. pişirmesini de evde yapêrduh. evde 76 büyük sac
kapatarduh üstüne, ateşi yahêrduh. ateş közlanurdi. dibine hafif 77 verêrduh, üstüne
çok verêrduh. dibi daa erken bişêrdi. işte kızardarduh. 78 şeretimizi kıynardarduh,
verêrduh üstüne. u tatlıler şindi hani?

-25-

Adı Soyadı: Kadriye Güner**Doğum Yılı:1957****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 on_dört yaşında nişanlandım. otuz yaşındekine verdiler. iki günün 2 nişanlisidim, kocem dişti hapise. yedi ay yattı. yedi aydan, çıhtuhtan_söre, bî 3 ay süre düğünüm oldi. kaynenemdan beraber oturêduh. kâynenem bizi attı 4 kâpiye. undan_söre ayrıldım. geldim, gëttim bî yerde kiraye oturdum. 5 çektüimizi kimse çekmedi. 6 paklave yapêduh, köfte yapêduh, sarme yapêduh. undan_söre daa ne 7 yapêduh? şekerimizi, kolanyemizi, her_şeyimizi alurduh.

8 doumlerim hêç hastaneye gëtmedim. hepi evde yaptım. emşüre gelêrdi. ilk 9 çocuğum çadurde oldi. aaçlerin dibinde çadur kûrmıştu. kaysi düşêrdi çadurun 10 üstüne, bî boy atılêduh. dêrduh deprem olêr. bir odenin içinde üş, dört, beş 11 kişiduh. bir tek ode... hırebe, bêle çimento kağıtleridan tutulmuş. ilan_de var, 12 her_şê_de var. aaçlerin dibinde kuyi kazmışlerdi.

13 komşilerimize gidêr gelêrduh. misafirlerimize, bî_şê yohti, bî çay verurduh. 14 birez kahve atêrdiler ağızlerinin içine. işte bastuh, sucuğ olan verürdi. yemek 15 verürdiler. bêle kısırmış, kekmiş, pastemiş unler yohti.

16 üzümudan_de yapêduh diğëridan_de yapêduh. tut bastuğ yapêduh. saat 17 gecenin üçündan kağêrduh. çarşaflerimizi tutêduh. bî erkeK bize vururdi. 18 saat üşte, bendan bayram aa çocuhtuh, dêrduh, bayram aa bî ıldız, iki ıldız, üç 19 ıldız sayêduh. bêle çocuuz. u tuti getürürdiler, kâynadurdiler, sığêrdiler, 20 süzêrdiler. tekrar şiresini

kınadurdiler. ununi vururdiler, yapêrdiler; 21 bulamaç işte. bî saat_de u káynêcah. káynedi dame çekêrduh. çarşaflerimize 22 serêrduh. devürsi gün çekêrduh. üzümü_de êle yapêrduh. üzümü sıhêrduh, 23 undan_söne uni_de süzêr, torpaj vururu, káynaduru. êyice káynêr, 24 undan_söre bî sıtıl aluru. livincini çalêru. uni_de tökêru. u_de bî saat, 25 bir buçu_iki saat bişêr. biştuhtan_söre dendikleri batururu. şeýe asêru, 26 açlêre. kuruğ zâman, uleri_de getürür, kesêru. doldururu poşetlere ya 27 bêle sıtıllere, unde sahlêru.

28 biber, domates kurutme, kávrme_de yapêrduh. etimizi getüruru güzel 29 yıhêrduh. tepsimize doldururduh. tuzuni vururduh, êyice güzêl pişêrdi. 30 undan_söre yaê düştüünde yaimizi tökêrduh. kávrurduh uleri, doldururduh 31 sıtılmıza. işte komşilerimize birer bî_şê, bî zâman verêrduh. valla şindi 32 anam gene verêru bî_iki teneye, fazle veremêru. u zâman ucuzdi bî_de. bêle deüldi.

33 annemin koyunleri vardi. yün kırpêrdi. yastuh, yorgan... ipeg yapêrdi. bêle bî 34 odeye tahte düzêrdiler. içine tohum koyêrdiler. tohumdan çıhêrdi. u kôze, 35 unun süpürgesi vardi. bêle dâde toplêrdiler, tahtenin üstüne düzêrdiler. 36 böcegler çıhêrdi, au böcegler sarêrdi işte kôzeyi. kôze yapêrdi. sârêrdi, 37 undan_söre böcegleri çıharêrdiler. kázande káynadêrdiler. ay, u böcekler 38 nasıl káynêrdiler! böceglerden belabar_a! káynadêrdiler, böceglerini 39 çıharêrdiler. uni işte sarêrdiler. temîz uni yıhêrdiler. reng_reng oye yapêrdiler.

40 gelin evlendi, çıhtuj zâman evindan on_bêşe getürürdiler. gelin on_bêş gün 41 kalurdi. bî daa u teref gelürdi. olan terefî gelüni alıp eve getürürdi. alti ay 42 bürüncüKTan tac benim başımdedi. konuşme_monuşme yohtur asla. bezanur 43 kôşanur gelür sandalyede senin_gibi otururdum.

44 çorbedi, biberdi, işte bal vardi, yā vardi. u zāmanın dağ hoştı aman bu 45
zāmane göre deüldi.

46 hemin komşiler yardım édêrdi. rāḡmetli ƣasap hūsēn'in ƣarisi hūlya abla baan
47 ruc aldı, krem aldı. undan_sōre bī_şē alurdiler.

48 başluḡ vardi. benüm ne için yoḡti? benüm babam ölmüş. yataḡte benüm anam
49 sancu çekêr. can verêr_a babam! rāḡmetli ḡaydār babanın hanımı gelmiş, 50 ebemiş,
gelmiş. undan_sōre bī tenesi demiş_ki, bu dōduḡ zāman babasının 51 üzerine çevirin
üş kere, bu nazır olur. bundan başluḡ alınmez. işte u sîrede 52 ben_de doğcam. babam
öldi ölecaḡ_a! su verêrmîşler pambuḡtan āzîne. nasıl 53 ben dünyaye gelince üş sefer
çevirmîşler; bu nazırdır bundan başluḡ alınmez. 54 undan_sōre dört yıl ne yaşedi.

55 saḡlanbaç õynêrduḡ, evcülüg õynêrduḡ, çelig çubuḡ õynêrduḡ, u bēle yerleri
56 eşêrler kulig kulig, çizgi õynêrduḡ.

57 kış gēcêlerinde şehriye kesêrduḡ, eldan, bēle kiçük kiçük. u zāman şē yoḡti.
58 undan_sōre lambe yoḡti, şē yoḡti. lambe_de bindan birinde... aḡşamdan 59
erkendan yatêrduḡ.

60 ƣışımız çoḡ zordi. ƣar boydan yaêrdi_a! sauḡ, ne biçim! hêç ƣıḡemêrduḡ_ki
61 dişari. işte yolleri_molleri êyice ƣayıḡ yapêrduḡ. uḡardan, tepeden ƣayêrduḡ, te
aşaiye.

62 degirman suyi gelêrdi, küpe doldururduḡ. temiz ƣalêrdi uni kullanurduḡ. 63
orcigleri küpe doldururduḡ, āzîni_de suvaḡ yapêrduḡ.

64 hamam vardi, çarşu başındedi, bîz hêç gêtmeduḡ.

Adı Soyadı: Nebahat Baltacı

Doğum Yılı: 1943

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 e kızım buni, hamur édêruḥ, merdaneden açêruḥ. biçaḡtan bu kere kesêruḥ. bî
2 ḡor bele kesêruḥ, bî daa bele kesêruḥ. şē olêr, dōrtli olêr, tutmaç olêr. dōrt 3 köşeli,
ḡare şekili olêr, tutmaç olêr. e eriştêyi de gēne hamur édêruḥ. biçaḡtan 4 yaḡut te
makinedan kesêruḥ. u ince olêr, şaḡriye şekili. uni çörbe édêruḥ, sulî 5 çörbe édêruḥ.
buni de büşürêruḥ. ayranlî de olêr. büşürêruḥ, yōurt ḡatêruḥ. 6 anuḡdan yā dālêruḥ,
verêruḥ üstüne, tutmaç çörbesi olêr. eskidan ḡurud 7 ezêrduḥ, ḡurutli olurdi bu. ekseri
ḡurutli olurdi. ḡurudi ezêrduḥ, top top 8 ḡurutlerdi. incan vardi bēle çanaḡtan. u incande
ḡurudi ezêrduḥ, ḡoyêrduḥ 9 pencirelere. uni işte tutmaç çörbesi édêrduḥ. ḡurutli lapa
édêrduḥ, ḡurutli 10 toptopik édêrduḥ. ḡurudi; toraḡdan, toraḡi tuzdan yōururdiler güzel
11 undan de, top top bēle yapêrdiler, hamur kundi kimi yapêrdiler. çarşafe 12
düzêrdiler güne ḡoyêrdiler. günde u ḡururdi. ḡurud olurdi. onun dadi daa 13 deḡüşüḡ
gelürdi a! yōurdun daa başke, onun daa başke. bî daa onun 14 gömesini de edêrdiler.
evde de bēle ifaḡ tepsi ḡadē, hamuruni yōururdiler 15 mayesiz, götürürdiler furune.
furunde atêrdi furunci. ḡızarurdi, götürürdiler 16 eve. onun bî taḡım, üstüni alurdiler, u
ḡurilerini. u bēle şēyi kalurdi, onun 17 dibi yanleri dururdi. üstündan alurdiler ḡabuuni,
kururdi tabi furunde. undan 18 bu kere uni alurdiler, ifalêrdiler, ifalêrdiler gēne onun
içine tōkêrdiler. ḡurudi 19 verürdiler, bî daa aş yaj güzel dālêrdiler, onun üstüne
verürdiler. eski 20 zâmanın insanleri uni çoḡ sevêrdiler. ekseri köyliler uni çoḡ yapêrdi
21 düḡünlerde. paluliler çoḡ yapmezdi. zērebet dēdujimizi, babuḡo dēdujimizi 22
köylüler çoḡ yapêrdi. ḡāle ḡāle zērebetsiz düḡün êtmêrler. biz zerde yapêruḥ. 23 piriḡ,

şeker atêruḡ. pirinci yâḡêruḡ, tókêruḡ. bêle bôyûk ẓazan ẓoyêrdiler. **24** unun suyune göre_de pirinş tókêrdiler, şeker tókêrdiler. ẓaynêrdi, **25** ẓaruştururdiler. bêle uzun küregler vardi. udan güzel ẓaruştururdiler. bî **26** ẓazân, nıẓre_de pilavini yapêrdiler. şerḡe ẓaururdiler. pirinştan şerḡeyi pilav **27** édêrdiler bî nıẓre. ẓoce, nasıl! bôyûk belki iki ölçeḡ olurdi_a! bî ölçeḡ alurdi. **28** undan_de u ẓazân_de nasıl? maḡsere ẓazani, artuḡ unun ôḡünde_de eşkili **29** dolme yapêrdiler. uni_de ettan bulḡurdan yoururdiler. eşkili küfte sımaḡ **30** suyidan büşürurdiler. undan_de sarmedan dolme doldururdiler. e undan_de **31** küfte yapan_de yapêrdi. nadir, kimisi u ẓadê yapmêrdi. türli yapêrdiler. **32** dolme, yarpaḡ yapêrdiler. zerde, pilav yapêrdiler. bizim düḡünlerde_de uleri **33** yapêrdiler. tabi güveç_müveci_de etli yapêrdiler. nasıl? bî nıẓre_de **34** sarmedan dolme doldurêrdiler. kışın ẓuri yazın teze dolme, teze yarpaḡ... ne **35** ẓadê güzel olurdi ya! şindi yapsaḡ_de u lezzet bakadi.

36 ben ḡeẓat bîlmêrem, ben mani sülêrem.

37 e ẓonşı payi, pilav büşüreduḡ, çörbe büşüreduḡ, gerçekTan biz u ẓonşıye **38** verürduḡ. u ẓonşı ne büşürmişse verürdi. u ẓadê_ki ẓonşuluḡ vardi_a! ḡece **39** gidêrduḡ oturmaḡ. oturuduḡ, sobe vardi sobenin üstünde çejrdek **40** ẓavururdiler. nedür? kavun çejrdegi, ẓarpuz çejrdegi aundan bî zövẓ alêrduḡ. **41** şindi türli çerezler var ḡeş zövẓ alêrler. uni sobenin üstünde ẓavururdiler. **42** hedig büşürurdiler. u ḡece unde dêrdin zar bî toydur, bî düḡündür; ḡeẓat **43** diyen, ẓonuşan... u ḡece nasıl geçer! **44** gözmiçi ôynêrduḡ. ôlanler kızler hepi bî arede ôynêrduḡ. vala iri iri kızler **45** olmiştuḡ. hepi ôlanlerden ôynêrduḡ. u zaman bêle çoḡ bî_şêler yoḡti. **46** ôlanler_de êyidi, kızler_de êyidi oul. şindi to to to! gözmiçi ôynêrduḡ, **47** lafẓoko ôynêrduḡ. uni zâti yapêrduḡ. bele şekilli yapêrduḡ. at şekili **48** yapêrduḡ, bebeg şekili yapêrduḡ. çamurdan, otururduḡ ḡarKlerin ôḡünde, **49** undan bêle bêle tabaḡler, çanaḡler yapêrduḡ, düzêrduḡ. ev ev ôynêrduḡ. bêle **50** daştan ev_de yapêrduḡ ôynêrduḡ. uleri götürürduḡ evümüze

düzèrduḡ. **51** çaputtan_de bebeK çoḡ yapèrduḡ. ayayni, kollerini, bèle vucut kısmını ayrı **52** tikèrduḡ. ayahlerini doldururduḡ, u şeyini tikèrduḡ. kollerini bureluē **53** tikèrduḡ. saç yapèrduḡ, kaş, göz yapèrduḡ. dōdaḡlerine pembe, kırmızı teldan **54** dōdaḡ yapèrduḡ. buruni_de yapèrduḡ, gözlerini yapèrduḡ. bèle u kare **55** yerine_de igne, bèle teli şě edèrduḡ, çekèrduḡ. bèle top geçürürduḡ, top **56** arḡedan kırèrduḡ. u_de nece gözbebegi oledi.

57 bī kız nişanlanurdi, bī sene gelürdiler. u bohçe_ki getürmişler... aşindi hēc u **58** bī_şēler var? kız, bī seneye yaḡın gelürdiler çēz görēcūḡ. anam açèrdi **59** görsadurdi. anam dèrdi daḡ bu şēler iT gelti oldi. kıze terlük koyèrdiler; iş **60** çamaşuri, kıze elbiseluḡ... aneye, babaye, teyzelere, halalere, ulere hepsine **61** birer parçe elbise koyèrdiler. unleri işte “buni bune kōmişler, buni bune **62** kōmişler. buni aneye kōmişler, buni babaye kōmişler, bu_de gelinin **63** bohçesidür, bu_de gelinin terligidür, bu_de gelinin üstidür, bu_de gelinin iş **64** çamaşuridur. hepi uleri tek tek kıldururdiler, yündürürdiler, göstardiler, **65** katlèrdiler, koyèrdiler ureye. baḡl_de yoḡti, bohçedi. şindi pari baḡller, **66** valèzler... bindan bī tenede baḡl olèrdi. şindi, kimisi faḡırdi.

67 e gelin görmaḡ; bī gelin evlanurdi, uni belki hama bī seneye yaḡın gelin **68** görürdiler. bī zürbe gelürdi. hēs u gelin aḡşeme_kadē yimeg yèmèrdi. uleri **69** salèrler yole, çay verèrler ya şeker tutèrler ya kaḡve verèrler. uler gidèr, u **70** gelèr, uler gidèr, u gelèr. ḡade bī loḡme unde oturèrduḡ. bèle pulli mendiller **71** çahmedan yapèrduḡ. ilig_de tikèrdiler. buni parmaḡmize geçürürduḡ. bèle, **72** nedür? bürüncüg, bēyaz taş bürüncüg, bī bürüncügümüz yeşildi, bī **73** bürüncügümüz kırmızidi. her gelinde u vardi. bezanurduḡ, kuşanèrduḡ unde **74** otururduḡ, gelin görürdiler. “e anam anam, gelin gelin! sen_de oturdun **75** kaḡmedin. gèt aḡ üstün deḡiş gel, bī dē seni görāḡ.” ya şindi hēs gelin gidèr **76** deḡişür anam? bī daḡ gidèrduḡ üstümüzizi... bu kere ipeg kadifeyi çıḡadèrduḡ, **77** altun mekügi giyèrduḡ. gelèrduḡ, oturèrduḡ gēne unde. bī daḡ ellerini **78**

öpèrduḡ. eger uler gètmemiş oturèrse demiş, “hele degiş üstün” uleri bî dē **79**öpèrduḡ. anam uşaḡler kucaḡlerinde “ anam anam, de abu uşaḡinde eliniöpün_a! **80** u_de uşaḡtur_a, sevünür_a! küçüg olursuz?” alèrduḡ uşaḡlerin ellerini **81**öpèrduḡ. èle işte, daa bî seneye yaḡın gelünluḡ geçèrdi.

82 bayramlerde_de vala konşiler gelürdi, aḡrebeler gelürdi. toplanurdiler, u **83** zâman bele iki üş ev konşı bî arede yèmeg bile yèrdiler. bèle şē yèmegi, **84** u_de getürürdi, u_de getürürdi, u_de getürürdi. u zâman bèle ög damler **85** vardi, çırpèrduḡ. herkeş ne büşürmiş getürürdi. u ög damde bèle çarşaf_kimi **86** yer serèrdiler. hepi unde yèmeg yerdiler, bayram èdèrdiler. igitler ayri, qariler **87** ayri. hem_de hepsi bayramlaşurdiler. hısım aḡrebe_de zatan yaḡın olan **88** gelürdi. uzaḡ olan gelmezdi, sonre gelürdi. konşiler gelürdi, konşı ziyaretleri **89** çoḡti. ha şindi daa konşıye_de bayramler қаһmiş. gidin_gidin u_de қаһèr. **90** gelin қutlemaḡ vardi. gelini қutlèrdiler, kutlerdiler: “giyēr kırmizii, **91** yandurdun bizii. aḡanın kızı sevduḡum, allā қut versiin. tuttuunuz düḡünler **92** anam, mübareg olsun. gèyduḡun pembee, var göynüm sendee. seninki bende, **93** benimki alla қut versiin. tuttuunuz düḡünler anam, mübareg olsun. boyi **94** қаpanın gelini, allā қut versiin. gèyduḡun yeşii, peşlerin dōşüür. altun yakuşur **95** sevduḡum allā қut versiin. tuttuun düḡünler anam, mübareg olsun” **96** қutlèrdiler, қutlèrdiler too. lablabu şekeri başine tōkèrdiler. düḡünde, ḡınede **97** gelin geldi, u dış қапide_de biri dururdi. pare, lablabu şekeri, öbür şeker, **98** bèle қoyèrdiler, tōkèrdiler. uşaḡler daḡanurdiler yerlere, birbirini boèrdiler.

99 maydanosi derèrler

au güneşe serèrler

bahtuli adami

diduune vereler.

100 maydanos mişaresi

terlemiş kaç âresi

göz görmiş, gönül sevmiş

nedür bunun 101 çaresi

maydanos deste deste

gel beni anamdan iste

eger anam vèrmedi

el aç 102 allah'dan iste

güzelim güzelim

yerin altun güzelim

kız ben senin aşkından

103 boyni büküg gezèrim

-27-

Adı Soyadı: Nesihe Başgün**Doğum Yılı:1934****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 bizim herif öldi. vaadi vardi, giriş yapmemişti. hêşbî_şê_de yapemeduê şindi
2 alêruê, valla yetmêr.

3 ben şöbe'dan barabar evlanmışem. ben undan bî ay iki ay evvel evlanmışem. 4
benim dodi, onun dodi. benim_de yaşemedi onun_de. u nasî sâbahi dodi 5 ben_de bî
olan dödüm. yedi yaşine öldi. rüyasini gördüm. bahtım_ki ocaê 6 öğünde yemeK
yapêrem. bahtım_ki at beni dişledi. ben_de beêe ayaımdan 7 vurdum. sâbah_da kahtım
söledim. rahtmetli didi güldi, dèdi... valla çoê 8 üzöldüm, cigerlerimi duman aldi. haste
oldum. bî tene_de dödüm, hastane 9 hastane... doêuz ay kaldi, u_de öldi. yaşemêrdi_a!
benüm herifim çoê êhmaldi_a!

10 too, çoê güzeldi eskidan dügünlerimiz. çoê hoş geçêrdi. yemeKler yapêrdiler.
11 kazanler şê êdêrdiler. êle deêildi. pirinşler yapêrdiler, êşkili dolme yapêrdiler 12
ettan. eti dögêrler, yôurêrler bolgurdan, ifaê bolgurdan. undan_sôre yapêrler. 13 u
kufikleri doldurêrler. sîmaêi koyêrler şê olêr. koyêrler üstüne kaynêr. kefini 14 alêruê,
tökêruê bişêr işte êle.

15 bayram_de valla ya güzel geçêrdi ya kötü geçêrdi. êle deêül? oo paklava 16
açêrduê, küfte yapêrduê, her_şê büşürêrduê. böreg büşürêrduê. çoêti misafurumuz.

17 gidêrdim iri iri kızler bèle gelêrdiler, beni dögêrdiler. dögêrdiler, arhadan 18 saçım çohti. saçımı çekêrdiler. amcem_de muhtardi. dêrdi bu benim kızıme 19 niye karışêrler.

20 too! düğünler, bèle halay tutêrdiler, öynêrdiler, bezeklanurdiler. yenga başı 21 bālêrdiler, püsküllü_müsküllü... valla bizim düğünler güzeldi. êle deül ya?

22 uy baboo, dıumler! evde, basmağTan... ebe gelêrdi, basêrdi, basêrdii, zordan dōurdêrdi.

23 dıume gelêrdiler. sormağ getürêrdiler. pare verêrdiler. aşindi_de êledür ben dêrem.

24 he, hedig tøkêrdiler. leblebu, şeker, üzüm, kıri üzüm... valla tøkêrdiler. 25 bastuğ, sucuğ oldi getürêrdiler. biz_de bî zâman yapêrduğ, az yapêrduğ. 26 bajmız yohti.

27 heeç, gelin görmağ çoğ olurdi. ben evlandum, yeni gêttim. allâ rahmet_êde, 28 bu gıyas abe'nin kıardaşı okuldan gelmişti. baan sormağ getürdi. kıaynenem 29 dêr, oul gêt elini öp a olanın! öpmesen seni söz êderler. hee, gêttim küçük 30 çocuun elini öptüm gêtti.

31 elbiseler çoğ, altunler çoğ. êle deüldi a? hee, başluğ alurdiler. benim başluum 32 yohti. êle vêrdiler.

33 he, terzi yapêrdi. şinî u çarşı başunde, dönmedi haman birinci terzidi. ablam 34 gelün oldi, hepi boğçesini u bişti.

35 nedêrduğ? sobeyi yağêrduğ, ardinde oturêrduğ. işte konuşêrduğ, bî de 36 kağêrduğ yatêrduğ. elektürig_de yohti. hêşbî_şê_de yohti. lambe... 37 kimisinde kaz yaj_de yohti. idāreyi aluşturdiler, kıoyêrdiler. au idāre vardi 38 ya idāreyi

aluştururdiler, koyêrdiler, abre ocahtur, ocağ başıne. ocahte ataş 39 êdêrdiler. ayağlerimi_de uzaTurduğ.

40 too, nasıl oynêrduğ! ev_ev oynêrduğ. daşleri düzêrduğ oynêrduğ. 41 undan_söre yemeK yapêrduğ. ataş êdêrduğ. kutuyi koyêrduğ üstüne. he, 42 çamurdan_de yapêrduğ. gelêrdim, aħşam oldi. raħmetli anam dêrdi, küçeci geldi.

43 şörbe, pilav, too! çay_may yoħti. bî tek bizde vardi.

44 u zaman êle nadır, alêz'de, alêz'de vardi. ħamame gidêrdiler. biz_de 45 evümüzde kazan asêrduğ, yıħanêrduğ. bêle her_gün yıħanêrduğ? on_bêşte bî.

46 eldan, bêle koyêrduğ daşın üstüne. su tøkêrduğ, tokaşlêrduğ. valla 47 çamaşurumuz çoğ temizdi. sode vardi, bî_de êle bî sari şê vardi; ayardêrdi, 48 bêyaz êdêrdi. bî zâman anam yaħêrdi, derdin zâr çiçeg açmış bahçelerde.

49 ħayanımız vardi, arázimiz çoħti. en zengini benüm babamdi. too! yırgatler 50 tutêrdiler, getürêrdiler, orağ derêrdiler. yemeg êdêrdiler. anam getürêrdi, 51 gönderêrdi genlere. undan_söre gelêrdi abkade kaşuğ.

52 valla, taziyelerde yimeg êdêrdiler. êle degüldi? hêpi neçeleri, aķrebe olsun 53 yabancı olsun herkeş yemeg êdêrdi. u taziye götürêrdi. üş gün...

-28-

Adı Soyadı: Güler Avcı

Doğum Yılı: 1941

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 he, şindi bu, kızım bî qor yêhedin çamurini aldın. bî qor daa quriyecah, bî qar 2 daa halbure vureceym. bî_de şê_edecaym. êle atêr âzîne aş qarnîne. işte buni 3 uylemiş dêr, ane yêhe.

4 her_şêyi_de hoşti eskinin. êle zengünluh vardi, bêle variyet vardi?

5 remazanlerimiz hoşti. şindiki remazanlar_gibi degüldi. bôle bol degüldi. 6 yoksuzluh vardi. çoğ_çoğ bî datli bî hurmecuh yapêrduh. bî el böregi 7 yapêrduh. şindi qahêrsin dolaplar doli . bî zâman dolap vardi? hêş bilmêrem. 8 anamın bî tel dolabi vardi. gidêrduh anam küfte çîharurdi, qaburge çîharurdi. 9 dêrdin, niye eşkimêrdi u yemekler, valla? tandur ekmegi büşürêrduh kızım, 10 küfte büşürêrduh, erişte kesêrduh, tutmaş kesêrduh, fetir ekmegi sacde. 11 bulgur yapêrduh. evden hepi, şindi çarşudan, hepi degirmandan, çarşudan 12 valla... bî zâman çarşudan bî_şê, ekmeK bile âlmezduh. hêç furun ekmegini 13 kim yêrdi? kimse yimêrdi bile. hêç yêmeduh. sace büşürurduh, kalın 14 büşürêrduh tandire.

15 qomşı olduğ halagile. bî sene unde oturduh. benüm bî torunumdan qaynimin 16 ôli, iki bêle ikizdürler, aqşeme_qadê gezêrdiler. biz_de bulgur seçêruh 17 benden gelin kaynene, sinide seçêruh. bêle doldurmuş torbeye götürmüş 18 bulere, asiye teyze'ye. dimiş, abu bulgure, nenem dêr, alın bize iki tene 19 dometês verin. bî tene vermişler. u_de câlemenin yaninde durmuş_da. ismail 20 gözi açıhtı. hele gözü açıhtur. dimiş, ya bî tene_de u selhadin'e verin. şindi 21 gelürler ellerinde iki tene domates. iki gün_söre bahtuh bulgur geldi poşette. 22 dêr, biz_de deduh zar anegil demiş tavuğ

ķutidür. dër, geldi dedim, bu 23 nedür? ya dëdi, sizin ĥaberiz yoĥ ôlanlerden. bize getürdiler, verdiler. dëdiler, 24 iki têne domatës ver.

25 palu'nun, zatan küftedür, ķarbugasi, eşkili küftesi... ķazanleri ķoyèrduĥ 26 aundan aureye düzèrduĥ; zerde, pilav, ne desen, fasulye, güveç... bële u_de 27 ķazanlerden. şindi oul gidèrler salonlere, birer tabaĥ ķavurmedan pilav 28 verirler. nece faķır oleler.

29 üzümüze duvaĥ çekèrdiler. kim bizi görèrdi? elbisedan gelduĥ biz, 30 gelün_melün olmeduĥ. bī zaman terzi getürèrdiler, u tikèrdi. çēz nedi? aunde 31 bī sanduĥte birez bī_şē ķoyèrdiler, salèrdiler yole. on_beş yaşinde evlandım. 32 çoçuĥtuĥ, bilmèrduĥ ne var dünyade. bī tiryaki ĥerif alduĥ ólene_ķadē çektuĥ. 33 göge püskürèrdi. ķumezdi au ķapinin eşigine aureye gidem.

34 bebegi ķoyèrdiler ĥalburun üzerine. işte bële bī_şēler ķoyèrdiler etrefine, 35 makas ķoyèrdiler, ayne ķoyèrdiler. ne aldise uni iş_edèrdi.

36 tut bastuj çoĥti, ömrümüz gëtti au tutlerden. hepsi yalan oldi. daa burede ne 37 tut var ne bī_şē. ne gelèruĥ oturèruĥ. işte alınçe_malınçe olèr yeruĥ.

38 vala eskidan daa ĥořti kızım. sebahtán ķahèrdim. abu uřaĥlerim dèrdi, ane 39 bize böreK büşür. ane bize buni büşür. okul_de hēřbī teneyi_de ac 40 göndermedüm. hepsi_de okul ohidiler.

41 eski depremde çoĥ çektiler. gene çadurlerdeduĥ. neler gördüĥ. yani ĥořti. 42 nezmiye abla komşimizdi. hēř biraĥmezdi ben yemeK yapam. gidèrdi 43 yumurte ĥařlèrdi. ben_de èle otururum. dèrim, ķorĥèrem ķorĥèrem. dèrdi 44 allā seni ale. dèrim, nezmiye abla edemèrem ķaĥam. dèr yère gire sen_de 45 ķaĥmaın_de, ķaĥ hele ķaĥ. dèrim, yoĥ ben ķorĥèrim deprem olèr. bir_gün 46 baĥtım çocuĥler, böyüg olum, hüsen'in, elinde bī ekmeK geldi. èle āledim, 47 èle āledim. bī somun vèrmişler. dëdim

oul sen abuni niye getürdün. dër, ane 48 ya yardım vermişler, abu somuni vermişler. kırh gün kalduğ uredede. 49 undan söre çıtuğ.

50 çocuğKen çoğ ev yapêrduğ kızım. boyune taşdan, hıdıryazdur_elyazdur, êle 51 unde ev yapêrdim, unde ev yapêrdim, unde ev yapêrdim. hêç kimsedan_de 52 oynemezdim. tek ôynêrdim. olan_molan yohti yanımızde. hepi kızler.

53 gidêruğ, dêrler, çocuğler çoğ âlerse götürürmişler. u unde bî ziyarettur_a! 54 hıdıryaz bî ziyarettür. dër, dar āacın altinde. duymediz? tünelin üstünde bèle 55 bî seküdür ya. âlayan çocuğleri götürêrduğ_a! götürêrduğ işte uredede dêrdiler, 56 iyidür. çoğ âlêrdi benüm çocuğlerim. iki kere üş kere götürdüm.

57 makine vardi çamuşur yihêyem. bu çocuğleri hepi eldan böyüttüm. eldan 58 teştte yihêrdim. valla êle temiz olêrdi_ki. bu kadê mesref yohti. bi pantol 59 almêr, igirmi tene pantol... bizim, toplêr un torbeleridan gelin, yollêr, 60 seydimilli'de bî küvramız var. şindi variyet çoğ.

61 elektrik yohti. lambenin ışunde... kaz yayni doldurêrduğ lambeye. au guni 62 bize ceyranci gelmiş. dër, yenge gene kaz yay bulundurun_a! doal kaza çoğ 63 zem gelmiş. lambedi, u lambeyi abreye_kadê doldurecahtın. kaş gün 64 gidêrdise. kim yandurêrdi? bî namaz kıldın düşêrdin yatêrdin. erken 65 kahêrduğ. namazini kılêrdi, kimse daa yatmezdi. şindi ôleye_kadê yatılêr. 66 ekmeg büşürêrduğ. erkeK sajbidi. kayınbaba evin içindedi, yatemezduğ. 67 erken kahılecahtı. gelün kısmi yatêrdi kızım. saygu, u zaman saygu vardi.

-29-

Adı Soyadı: Hanım Karabulut**Doğum Yılı:1939****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 kızım en değerli yemegimiz kabuğedur, eşkenedür. daa nedi? yali dolme... 2 kabuğgayi, temiz yeğèrduğ, haşlèrduğ. yâde kızardurduğ. pilavi_de yaninde 3 kızardurduğ bulğuruni. undan_söne işte suyuni bālèrduğ. kimisi tirit tutèrdi. 4 ben çoğunde tirit tutèrdim sonre kavururum yâde, maydonos dorèrdim. işte èle.

5 zerde büşürürduğ. yarpağ, dolme doldururduğ, èle değildi. tene fasılye 6 büşürürduğ ya yeşil fasılye ya yaninde güveç yapèrduğ. valla qariler güzel 7 bezanurdiler, hazurlanurdiler, ellerine hıne yağèrdiler. bèle fazle süs yohti. 8 gözlerine sürme çekèrdiler, saçlerini ondalye yapèrdiler. bî zámanki 9 qariler_de èledi. faqırler, ne bilèrdiler_ki? yohti, ya nedi? oul ne vardi? bès 10 yastuğ, bî antap çüli, kimisi_de ne_blüm nasıl ola_ki bî hali aledi seredi. ya 11 bî bari qaryole ya bî pirinç qarolye... evlanmahlerimiz_de budi işte. yâ bî çüt 12 bilerzigti ya boynumuze bî bèsibilli getürürdiler ya altun getürürdiler, èledi. 13 èle hoş bî_şèler yohti. bèle şindi kolyeler, gerdanluğler, zencirler... ya doal 14 kaz, doal kaz yohse şöhbendi, nelerdi_ki. şindiki evlanmahler çoğ hoş. nê 15 sauh, bî tencere su al gèt_ki bî yerde yıhanesen. kaz ocaj_de ispiro olmedi 16 birez kazdan yandurduğ, verürdi isi havaye, kazi, allaaa. hès hayatımız hayat 17 degildi. şindiki hayatlar çoğ, hastaluğ_te çoğ_çoğ. u zámanki mutluluğ çoğ 18 çohti. eşki qaynadurduğ, bèle alınçe eşkisi, uni bèle ne_blem nasıl lezzetidan 19 yerduğ? eşkeneler yapèrduğ zámanınde, kavurmeli_mavurmeli. kavurme 20 etseduh daa u bayramımızdi. u kışın dünya bize verilmişti. güzün yapèrduğ 21 illa

maşallaá mayıs ayında, haziran ayında bitèrdi kavurmemiz. ama çoĥ 22 èdèrduĥ_a! èle yetmiş kilo, seksan kilo, atmış kilo... eble ya şindi yarım kilo 23 şeelerde büşürürduĥ? u zâman heralde dört tene alurdi ĥaci bize. bulĥur 24 yapèrduĥ. hem_de çoĥ; alti ölçeK bulĥur! niye u zâman deşilmiştüĥ, u 25 kâder_mi yèrduĥ? valla pirinci kullanèrduĥ ama uni_de hepi kısırde 26 bitirèrduĥ. ya hoş bî bî_şê bilmèrduĥ, gelan misafire kısır yapèrduĥ. et 27 gelürdi, şadiye ableye bî_gün dèdim, bu dolme, boyune işli küfte, eşkili 28 küfte biz niye dünyada bî_şê bilmèruĥ? valla dèdi, he valla uşam, èle eti 29 atèruĥ, şeyin önüne atèruĥ.

30 misafirler bî zâman bèle dönèr dolanurdiler, gelürdiler eşkene yapèrduĥ. 31 gelürdiler habersiz. bî zâman bèle ĥaber_maber yoĥti. bî èle bî_şê yoĥti. 32 dönèrdiler, dolaşurdiler, gelürdiler hoş güzel eşkene yapèrduĥ. bî_de bî turşı 33 çıĥarurduĥ. èle gülèrduĥ, söleşürduĥ, uler gidèrdiler evlerine. yahut_de 34 gelsediler, daa ne yapèrduĥ? gine bulĥur pilavi, gine kavurma içinde, gine 35 yani ekmejimizdan şeyimizdan başka bî_şêler. kahve vardı, abu sonredan 36 kahve icad_oldi. şeker_meker yoĥti. ama ben şè oldum. piskövitten şè 37 verürduĥ, çay. iki tene koyèr verürduĥ. u kadem yoli gelürler, iki tene auni 38 verürduĥ. heç aklımdan çıĥmèr. şindi üreKleri_de kèf geçèrdi. ne akıldı bî 39 zaman? ama u zâman u turşileri èle yèrduĥ, şindi turşı_murşı yèmezuĥ, 40 midemiz u daĥka ölür gider. kısır_de yesan midemiz ölèr. bèle zengin, 41 yâli_mâli dolme_molme yoĥti.

42 şindi heç hüzür yoĥ. evlerimize kucaĥlerden suler aĥèr. rahatlıĥ çoĥ. o gün 43 dèrim baĥ abudur abunde yemegin, al yap. ĥabın kaşun yâĥe. rahatluun çoĥ, 44 bulaşuh makinesi... aman baĥ nefesim kesülèr_ki ĥaĥam bî alam bulaşuh 45 yâhèyem. u zâman_de bî alemdi kızım. çoĥ rahatlümüz yerindedi u zâman. 46 u ne şakıldamaĥlerdi u zâman?

47 u zâman genştuh_a! bu kız kucaımda iki aylıhtı. bî fakır geldi bize. 48
 undan_söne didi baan çay kaynat. dëdim vay, sen kaħrolesen! herifti_a! aman 49 bele
 bahtım_ki boyi abu kadem, benüm kade. ële_de kise, ële_de cani çoħ 50 ħaste.
 dëdim, kız beni kan tutmış ben bune bî çay káynetmem. geldi, 51 dögdi_dögdi,
 sögdi_sögdi beni. undan_sone kaħtım kaz ocaıne, istafırlah, u 52 zâman kaz ocaını bî
 misafure kullanérduħ. ben getürdüm çirpi kırdım. 53 getürdüm bî çay kaynattım. u
 şeyi_de küllemıştim, çaydanımı. gine 54 undan_söne_de kare oldu. oldu olsun dëdim.
 gendine çay káynettım, 55 gendine öğüne bıraħtım. bële saçlerini tutti adam, yëħtiyaar
 bî fani. dëdi 56 şëdür, bune allah'ım, vermiyesen kime veresen? allah'ım bune getürüp
 57 vermeyesen kime... hey, kızım dedi, aħretinde_de ışıħ ole, dñyan_de ışıħ 58 ole
 senin! undan_söne u ande ħaci geldi, bunun babası. iki tabaħ kaymaħ 59 almış bize,
 getürdi. undan_söne dedi, u herif kimdür? dëmek ben ne kade 60 korħmışem rengim
 sararmış. dëdi korħme korħme, senin baban yerinde. 61 undan_söne dëdi, baan bî ħap
 getür, aspirin getür, baan bî_şë getür. sac 62 ekmegi_de bële şëyindedi. sac ekmegi
 deę furun ekmegi, sicaħ, çıħatti, ële 63 yere koydi. dëdi gët baan bî aspirin getür_ki
 ben bële içem. e benüm_de bî 64 zâman ilacım çoħti. gëttim gendine getürem,
 geldim_ki yoħtur adam. ne 65 komışsen ne bulesen? çay öğünde, her_şë urede yerinde,
 herif yoħ, gitmiş. 66 anam u yane dönërem, u yane dönërem, çoħ üzöldüm ama yoħ
 herif. e ħazreti 67 hıdır_mıdırı_de bilmërem. ilkin çay káynettı. ablam üst kate oturër.
 başını 68 uzattı. dëdi, u senin kayınbabandur gelmiş? dëdim, gerçi kayınbabam şëdür 69
 ama benzetmaħ olmesin. kayınbabamı_de allah yaratmış buni_de allah 70 yaratmış.
 kimse kimseye can_veremez. hëpimiz doħuz aylıuħ. undan_söne 71 bu kere rāħmetli
 bibim döndi, ano vardı. ano dëdi, senin kayınbabandur? 72 dëdim, he
 kayınbabam_kimidür. alla uni_de yaratmış bizi_de yaratmış. niye 73 dëdim etmiyem
 hizmet? ellere ëdërem, böğün_de bune ëdëcam. dërem_da 74 ettim hoş güzel, güleş

yüzdan koydum geldüm. onun üstüne_de hêş daa 75 darluğ görmedim. zengün_de olmadım oul. diyesen zengün oldum? hêç 76 olmadım ama fakırluğ_de hêş daa görmedim. ama can derdidan yavrum 77 terbiye oldum. napah allah'tan gelan baştan gözüm üstüne.

78 bir_gün_de gène bî kadın geldi. gözleri yeşil, insan kıymêr gendine bahe 79 aman çingene bu. bundan çoğ kôrhtum. kôrhmêrdim ilkin, dêrdim fahide 80 ablaye benzêr bizim, seydilli. sizin asiye baco_de bizde u günü. 81 kaynenem_de bizde. durêrler_durêrler u ikisi baan fit verêrler. dêrler sen 82 auni nece kayınbaban ole aldın içeri, kaynemen ole aldın içeriye. anam alla 83 adami beterindan sahlıyesen, nece senin kaynemen ole. bu asiye bacoyi 84 salonde serdim. dèdi, beni sıhıntı alêr. kaynenem dèdi, gètti odeye dèdi, ben 85 kapiyi vururem kapiye çıhmem. bu, girdi içeri hêş kabul_etmedi. kezban girdi 86 bî odeye, şê_étmedi. hâci_de u gèce nöbetçi dârede. e ben kalmışem örte 87 yerde. dèdi, “ne buni kôrhudêrsiz?” kâri dèdi. “anam valla gendini bômeme.” 88 undan_söne lambeleri bu kere kapatmedim, açuğ koydum. şadiye able geldi, 89 dèdi, uuu, üzüme gelan kare, iki gözün kôr olmiye! sen bu kâriyi niye 90 almişsen? e dèdi, sizin alla belazi vèrmiye! “aü kâri beni aldi n olur?” dedi. 91 “abu èhtiyarlerin derdi hêş çekilmêr.” êle daa çoğ kôrhtum. balkone bî_şê 92 attım ama gendini gine divande serdim. dèdim, alla baan bela verür. almişem 93 daa içeriye. divande gendini serdim. ben_de güzêl gèttim u balkonde 94 oturdum, sábahe tek. başini kaldırêr, huruldêr_huruldêr kaldırêr. dêr, valla 95 saan bî_şê_etmem, uler sendan eglândiler, sendan, seni oul kandurdiler. e daa 96 kafem şê olur? gèce kağmış şadiye abla. bî daa bahtım geldi. dèdi, uşam 97 başimi yere koydum, gözümün önüne geldi. dèdi, siz gèce_de takıp edêrsiz 98 bu çingane kâriyi. hêş ben unleri unutmam. undan_söne u êle etti. sábağ oldi, 99 çay kâynattım ama une_de kâynattım, verdim. dèdi, alla yardımçın ole. saan 100 u kadem hepsi dèdi, gine beni kapiye atmedin.

101 diş hedigi haşlêrdiler. undan_sōne halbur koyêrdiler. başıne tókêrdiler. 102 bî_de bî tele taşêrdiler. saçından tikêrdiler. êle bî zâman u hedigler_de 103 yêyilêrdi. şindi kim hedig yer? ben ölsem yemem.

104 kayınbabamgilde kaynenem bulğur pilavini bûşûrûrdi, eşkene edêrdi. işte 105 geşmiş gündür, ne_ki buldunse yani aḥşemdan bişmişse, sâbaḥtan uni 106 yêrduḥ. tandur ekmegi ısladurdi. çay kıynadurdi, uni içêrduḥ. ama ben_de 107 işte pēndir dōrêrdim. tahindi, baldi, kele yaj, ekmeK... karbuge bile 108 kayınbabam getürür, kaynenem bûşûrûrdi. sâbaḥten kaḥêrdi, uni sicaḥ 109 edêrdi. etlerini didiklêrdi, ögümüze koyêrdi. êle yerduḥ_ki aslan_kimi. u 110 ne akıldı? resmiye bibi gelmişti. midesi āırêrdi. dēdi, viiiyy, abla ben buni 111 hêç yiyemem! kaynenme dēdi. benim midem ölür. dēduḥ, sen yēmêrsen 112 yime. ben, kayınlerim, görümlerim el_edêrduḥ kaşuē. hêş dinlemêrduḥ.

113 gelin görmaē_de gidêrduḥ. tac vururdi. bürüncük taḥêrdi başıne. elbisesini 114 degüşûrdi, gēyünürdi, gelürdi. körpe çocuḥlerin, fuḳare, ellerini öpêrdi. 115 çıḥadurdi bēle kondayn içinde elini öpêrdi. ben yeni gelindim. bissûri aşaj 116 aaler geldi. bu muhtatgiller, iffet abla uler geldiler. üstümi gēydürdiler. sîre 117 geldi çay verilicaḥ. çay_de bî_şē verilmêr. kıuri bî çay verêcaḥsen. gēttim 118 çay ocaḥni yaḥtım, olmedi. bî daa çirpi kıırdım, ataş_êttim. olan işler tacıme, 119 bürüncügüme... ne_blüm, neler çektuḥ oul. neler geçürdüḥ. en hoş 120 ḥayatımdı. he valla, en ḥoş hayatımdı. gülêrduḥ, şakıldêrduḥ. gēce olêrdi, 121 karleme yapêrduḥ bā beKmezidan. tut beKmezi vardi. en çoḥ nevat 122 kaynımdan ben bā beKmezi sevêrduḥ. tókêrduḥ üstüne, el edêrduḥ kaşuē. 123 êle gülêrduḥ, êle gülêrduḥ. u nevatattan eglanurdum.

124 çoḥ öynêrduḥ. çizgi, ev_ev öynêrduḥ. dögüşûrduḥ, atulurduḥ. bēştas_de 125 çoḥti. gēce bile otururduḥ, remziye_ulerdan öynêrduḥ. bēştas_de çoḥ öynemişuḥ.

126 seydilli köyüne gelin gëttim. ayrıldım, geldim ureye. çoğ deüçük geldi. 127 benim kayınbabam rahmetli kōmezdi. kaynenem sevêrdi gezmağ ama u 128 kōmezdi bizi bî yere gidağ. eskidan èledi. engin, aşaj aeler gelêrdi. èle 129 hayindiler. aaler köylölere gêtmezdi, köylüler aalere gêtmezdi. köylüler 130 aalere gelmezdi. dêrdiler, genler genleri baganmişler. e aşaj aaler bî türli 131 kırtlidi, yuğari aaler bî türli kırtlidi.

-30-

Adı Soyadı: Nevrez Bircan**Doğum Yılı: 1933****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 güzel geçèrdi yani ramazanlarımız. sóhürde_de kimisi kahvaltılığ bî_şêler 2 yèrdi, kimisi yèmeK yèrdi. bazilerimiz aħşam yèdümüz yèmektan yèrduğ 3 ya_da bazileri kahvalti yapèrdi. ya ħamur işi yapèrduğ ya patila yapèrduğ. èle 4 bî_şêler. bayramda_de zátan, erkeKler zátan camiye gidèrdi. biz gece, dağ aır 5 yèmekler olurse, sóhürde kahèrduğ, yatmezduğ dağ. sábahe_ğadê köfte 6 yapèrduğ, sarme yapèrduğ, işte ħabuğge büşürèrduğ. yanına bî çörbe yapèrduğ. 7 işte èle bî_şêler... erkeKler camidan çıħti gelèrdüler_ki yèmegler hazır. 8 yèmegleri yeyip gideler bayramlaşmağ.

9 tábî, yapèrduğ. öncedan igirmi gün, bir ay öncedan başlèrduğ. ev 10 temizluğlerini yapèrduğ, yığèrduğ hepi. undan_söre_de bayram 11 yèmeKlerine başlèrduğ. köftelüğ ħazurlerduğ, dolmeyi ħazurlerduğ, 12 ħarniyaruğtur, ħabuğgedur veyahut böreg_möreg işise gène gece 13 sóhürdan_söne yapèrduğ_ki sábahe yetişe. valla u záman güzeldi bayramler. 14 yanî işler zağmetlidi ama bayramler, insanluğler çoğ güzeldi.

15 işli köfte, ħabuğge, sütlaç yapèrduğ. baklava_ki zátan her bayramde mecbur 16 yapèrduğ. yanî sábağ ħahvaltisi üçün böreg yapèrduğ, su böregi, èle 17 bî_şêler... yoğ anam yoğ, ne fırın_mırın u záman!.. u záman ħahèrduğ ezan 18 vağti, işte gece sóhürdan_söre açıp ħazır_èdèrduğ. undan_söre_de kömür 19 tøkèrduğ, yanèrdi. şêyi geçèrdi, dumani undan_söre ocağ ħurèrduğ dağTan. 20 tepsiyi ħoyèrduğ u kömürün

üstüne. u kömürün yarisini_de tökêrduḡ **21** tepsinin üstüne. bî tepsi daḡ ḡapadêrduḡ. u ateşin yarisi altına, yarisi üstteki **22** tepsie_ki u böregi yahud u baklavayi ḡızardaḡ. fırın_mırın u zâman yoḡti. **23** u zâman her_şê çoḡ zordi.

24 düğünlerimiz_de ḡoşti. şindiki düğünler hêş ḡoş deḡil. u zámanki **25** düğünlerimiz... kına gecesi yapêrduḡ. êle ḡoş hepi komşiler, aḡrebeler **26** gelürdi, toplanurdi. gelini bezadurdiler, bêle gelin bî köşede telêzyon_kibi **27** bêle bî köşede oturudi. gelinin üzünde duvaḡ vardi. ḡadınlere bile gelinin **28** üzünü görsatmezdiler_a! ḡıne gècesi_de düğün günü_de gelinin üzünü kimse **29** görmezdi. duvâ üzünde unde otururdi. herkeş çalêrdi, ôynêrdi, sıredan **30** aḡrebeler_de yabanciler_de. ôlan terefi, kız terefi ayri_ayri ôynêrdiler. **31** undan_söre gidêrdiler, gelini eline ḡıneyi yaḡêrduḡ, yatururduḡ. sábaḡtan **32** gène êle, gelürdi ôlan terefi gène gelinin üzünü gène görmaḡ yoḡti. gelinin üzi **33** düğün gècesi_de geçêrdi sábaḡsi, sábaḡ gelini diyêrdiler, u zâman işte gelin **34** bezanurdi, kuşanurdi, gelürdi el ôpmaḡ cemaatın içine, herkeş görürdi üzünü. **35** üzünü kimse görmezdi. üzüne duvaḡ çekilidi, ḡalındi. taa düğünün sábaḡsi **36** işte, udur derdiler_da el ôpmaḡ gelür. u zâman gelürdi, bezanurdi, gelürdi. u **37** zâman kêf_Te yapêrduḡ hani gelin yeni gelêr diye, üzü_de açılêr diye. **38** gelürdi, gelini ôynadurdiler_ki ucuzluḡ ole. nişan_de u zâman geliP **39** istêrdiler ḡızleri. işte verduḡse sône günü belli olurdi. çaururduḡ erkeKleri, **40** ḡadınlari. erkeKler ayri odede, ḡadınlari ayri odede otururdi. tanış_biliş, aḡrebe...

41 getürürdiler, altun işin getürürdiler erkeKler. u ḡız terefinin cemaati içinde **42** ḡız terefindan bî erkeKe verürdiler, böyüK bî adame. açıP görsaTıp **43** verürdiler u adame. ḡadınlari_de zâtan urede çalıP ôynêrdiler. getürüp **44** erkeKler sône, erkeKler görduḡtan_sône u nişani getürürdiler, gelinin **45** boynune taḡêrdiler cemaatın içinde, nişani budur.

46 yoḥ anam yoḥ. ayıP demesi haşa sizdan, yēdi tene benim oldi. ben ḥastaḥane
47 görmedim. hēç kontrol_montrole_de gētmedim. hep yerli ebeler gelürdi, 48 eski
zaman ebeleri. bebegi alurdiler, göbegini kesip gidērdiler.

49 u vardı. komşiler, akrebeler hepisi kırımız çıḥane_kadē gelürdiler. 50
gündan_güne herkeş gelürdi. güci yettūi_kadē herkeşin, hediyesini verürdi, 51
göz_aydını_ediP gidērdi.

52 bebegin kırını_de işte, bī kere üş günde yıḥērdiler. bir_de ḥafte kırını 53
tökērdūḥ haftesinde. hani yataḥtan ḥahēcaḥm diye ben_de bebeg_de 54 yıḥanurduḥ. işte
bebegi_de bēle omuzume verürdiler_ki bī dualer oḥurdiler, 55 tesbaḥler çekērdiler,
tökērdiler kırımız. ḥaḥērdūḥ, hemen daa çıḥtıḥ 56 çıḥērdūḥ, kırımız çıḥtuḥtan_sōre.
hēş bebegi kırḥ gün dērdiler bu odenin 57 eşigini bile geşmēcaḥ. odenin eşiglerini
geçürmeyin bebegi, dērdiler. vala 58 bizde eski böyüKler ēle silērdi, ēle ēdērdūḥ. hēş ne
kontrol olduḥ ne bī_şē. bī 59 tek küçüK, son ölümde devletin ebesini getürduḥ, çaırdūḥ
geldi. geldi, bēle 60 çantesini tōkti yere. maḥasler, bī_şēler gördüm ödüm ḥopti. dēdim,
ayy, ebe 61 ḥanım sen u bī_şēlerin tople ḥaldur! ben gördüm ḥorḥerem, dēdim. “sen
uleri 62 tople ḥaldur, sen otur aunde bī yande otur. bebeg geldise alursen göbegini 63
kesērsen, aḥ kadē.” valla ḥari_da alla razi ole, beni dinledi, oturdi. ḥarışmedi 64 daa,
bī_şēlerini toplēdi. bebeg geldi, bebegi aldı göbegini kesti. ḥari ḥaḥti gētti.

65 diş hedigi yapērdūḥ. nasıl_ki bī tene dişi çıḥti ya iki tene, dērdiler, hedig 66
tökün_ki kolay çıḥade. kolay olurmuş hedig tōküldise. işte hedig ḥaşlērdūḥ. 67 yanında
güci yetan çerez ḥoyērdi yahut neye_ki herkeşin güci neye yettise 68 ḥoyērdūḥ.
çocuḥleri çaırrurduḥ, yēdi tene çocuḥ. çocuḥler, bēle bī_de ḥalbur 69 ḥoyērdūḥ. bebegi
oturtuırdūḥ yerde. bī ḥalbur ḥoyērdūḥ. ḥalburun üstüne 70 nedi ḥoyērdūḥ? makás,

ķurgan, daraķ buleri ķoyêrduķ. bebek eger ķurgan'ı 71 aldise dêrdiler, oķumiş olicaķ, ķurgan oķumiş olicaķ. makási alurse dêrdiler, 72 berber olicaķ. yanđ kızım ben eski adetleri silêrim_a! işte êle... bebek uleri 73 alurdi. undan_sôre çocuķler, u küçük çocuķler, yedi tene dêrt yanınd, uler 74 herisi bebegin başına u hedigTen tókêrdiler. her çocuķ tókande bđ tek 75 bôdesini alurduķ. yedi tene bôde edêrdi. u yedi tene bôdeyi tele taķêrduķ. 76 ucuni_de dũglemezduķ ipin_ki gendi gendine dũşe. işte bu başluunun 77 üstüne tikêrduķ u yedi tene bôdeyi. u gũndan_gũne gendi_gendine nasıl 78 dũştise yanđ. he, êle işte, gũndan_gũne dũşêrdi, ķutulurdi_a!

79 he valla, bđ_şê_de yoķti. komşiler gelêrdi, otururduķ ya da bizler aile 80 ķalabalauķti otururduķ, konuşurduķ êle.

81 ebe ebe ôynêrduķ, gözimaçi ôynêrduķ. he, yapêrduķ, ôynêrduķ çamurdan.

82 ķabersiz gelêrdiler misafirler. u zámanki zámande ķadınler sábaķtan dokuzde 83 çıķêrdiler gezmæ gidanler. bêle bđ evde oturmaķ yoķti. dokuzde çıķêrdi, saat 84 ikindiye_ķadê... ikindiye_ķadê işte her evde bđ saat oturse... he, her evde bđ 85 saat otururdiler. eger_ki ôle yemeginin saati hanķi eve rastlemişse u 86 evde, u ev, une yemeg, misafirlere hazırlêrdi, verêrduķ. ôle yemegini unde 87 yêrdiler, gidêrdiler. ôrbi evlerde_de hani yemeg saati olmiyan evlerde_de 88 kimi çerez getêrêrdi, kimisi meyve getêrêrdi, ikram edêrdi misafirlerine. işte 89 zátan birer saat otururler ya da çay ya ķaķve bêle. tut, bastuķ, Pestil, badem, 90 ceviz, êle bđ_şêler...

91 valla he, iki kere babamın zamaninde yaptuķ ben bekar_ıķan. bāımız vardi, 92 iki defa yaptuķ u zaman ama dut pestili her zámán yapêrduķ. daa ben 93 evlandım undan_sône yapmeduķ.

94 valla kızım, dêrusini sorêrsense yanđ biz babamın evinde_ıķan babam dêrdi, 95 ben çarşıde sábaķten aķşame_ķadê çay çoķ içêrem. ķálak_olmişem daa çay 96

işmahtan. sábaḡ ḡaḡvaltısında anneme dèrdi, hep çorbe yap. erişte çorbesi, 97 mercümeḡ çorbesi, tutmaç çörbesi, işte bèle çeşitli çorbeler yapèrdi anam 98 erkandan yetişe babam içèrdi _ki gide işe.

99 anam yapèrdi raḡmetli. damde bèle bōde yıḡèrdi anam öncedan, nedèrdi? 100 bōdeleri tōkèrduḡ suye, damde ḡoyèrduḡ güneşe. ḡalèrdi, bilmèrem kaş gün 101 ḡalèrdi. deme eşkèrdi, şişèrdi bōde. anam èle sıḡèrdi baḡèrdi eger attise 102 içindan, u daḡ olmişti. uni bu kere sıḡèrduḡ, çıḡnèrduḡ, nedèrduḡ? 103 undan _sōre suyi süzülèrdi. bī dē güneşe, anam tepsilerde ḡoyèrdi, birez şe 104 olèrdi. bī dē ufałèrduḡ un _kibi olèrdi.

105 ḡızler nişanlandise nişan taḡıldı ya hani altın işi gelèrdi, sonredan eşya işi 106 gelèrdi. ḡızın eşyaları, ev adamine bī _şèler ḡoyèrdiler herkeşe. işte u ḡız 107 evlanane _ḡadē zátan habersiz gelürdi misafirler u zámán. her _gün kimin _ki 108 hanḡı güne fırsati oldi gelürdiler. dèrdiler, nişan görmae gelürdiler. 109 getürürduḡ bohçeysi ḡoyèrduḡ orte yere. altun işini _de gōstarurduḡ, eşya 110 işi _de geline, herkeşe ne ḡumişler ne gelmiş gōsterürduḡ. düḡün olane 111 ḡadē, belki üç ay bile gelan olurdi yani düḡüne. u zámán gelin... misafir 112 gelürdi. yine ḡabersiz _a! hēç u zámán ḡaberli misafir yoḡti. ḡabersiz herkeşe 113 hanḡı gün _ki fırsati oldi gelürdiler gelin görmae. gelin bezanurdi, 114 gēyinürdi, gelürdi, görüşürdi herkeştan. bī sandalye _de ḡoyèrdiler urede 115 otururdi. bazi _de sonredan _de âdet olmişti bu kere elbiseler duvarde asılı, 116 üstüne _de elbise örtüḡi çekili. misafirler dèrdiler, işte hanḡı elbiseyi 117 sevdilerse dèrdiler, gelin abuni gēysin yenidan bī dē gelsin. gelin gidèrdi, bī 118 daḡ u elbiseyi giyèrdi, bī dē bezanurdi, bī dē gelürdi, otururdi, görürdiler.

119 he valla çocuḡların elini _de öpèrduḡ. saygu vardi, u zaman èledi. dèrdiler, 120 bebeglerin hoşune gidèr. ben _de valla üç aydan fazle kim gelürdise gelin 121 görmae, benim u zaman gelinliKti, tülidi, tajdi gelmişti şimdiki _kimi, u 122 zaman işte u hamdi diye gelan baḡan dèrdi uni gēy gōraḡ. işte u bēyaz 123 gelinligi giyèrdim üç ay,

dört ay_a, düşün! uni giyèrdim başıme_de u 124 bėyaz tacimi, tölümi tağèrdim. gelürdüm, otururdum, herkeş görürdi. èledi 125 âdet. çocuğlerin_de elini öpèrduğ valla. kēftan giyèrduğ valla.

126 palu depreminde hepi çādırde qalduğ. işte bahardi nedi, yazdi? bahardi oldi. 127 taa güzün rāmazandedi, rāmazandan_sōnedi içeri girduğ. vāla gündüz oldi 128 gelèrduğ evimize, evin içine. gece oldi gidèrduğ, yatande çadire.

129 âdettür, yağın konşiler, aqrebeler hepi güci yetan yèmeK yapèr götürür. üş 130 gün... vāla işte èledi güci yetan konşı olsun aqrebe olsun, güci yetan 131 yapèrdi. üş gün yèmeK götürürdi taziye evine. üş gün_de otururdiler 132 taziye. kırğını_de beklerdiler. kırğ gün u taziye evi gazmae bī yere 133 gètmezdi, çığmezdi.

134 terzi kadınler vardi. ev kadınleri terzidiler. iki_üş tane, dört tane vardi 135 palu'de. işte götürürduğ uler biçiP dikèrdiler.

136 vāla daş ekmegi annem bēle şē édèrdi. livinş_çalèrdi, birez suyuğ èle 137 kadayıfın hamuri_gibi. yumurte kırèrdi içine, qarbonat atèrdi. noğut suyi 138 ağşamdan haşleyip qatèrdi. noğudi haşlèrdiler suyuni onun suyuni 139 qatèrdiler_ki delük_delük ole. işte u èle qalurdi. undan_sōre demür sajler 140 vardi, qoyèrdi anam ocağın üstüne. kepçeden bēle u livinci tøkèrdi u sacın 141 üstüne ince ince. işte çevürürdi bēle bu qadē_bu qadē büşürürdi. 142 undan_sōre ya şekerden yā ya baldan yā qaynatıP dökèrdi üstüne ya da 143 sade yādan yālèrdiler tereyādan.

144 şindi_de gine zatan lakaPlerini sôlemeseler tanımenuh. lakap vardı 145 herkeşin. bizim laķabımız somikgil diyerdiler. yani somungilmiş esas. 146 egmişler somikgil etmişler. bizim laķabımız éledi.

147 bizim şē burse'de somunci baba var ya, işte bizim dōme dedemiz u olduĵ_uçun... 148 fırıncımış gendi burse'de. demeK somun ekmeK çıhadêrmiş heralde 149 unun uçun somungil. 150 hêş babam bele ķumedi_ki evimizin ķapisini dışari çıham. kızler toplanurdi, 151 otururdi, üzük suyi atêrdiler. maniler, türkiler sôlêrdiler ama babam beni 152 biraķmedi dış kapiye çıham. anamdan bêle bî yere gêttim gêttim, gêtmedim 153 getmaķ yoĵti.

154 eskidan bekar kıızleri gezmaē götürmezdiler. bekar kıızler gezmaē gêtmaķ 155 ayıpti. evde otururdiler, yaşliler gezêrdi. ķaĵve işmaķ ayıpti. ķonuşmaķ, 156 misafir geldiĵ zaman kıızler ķonuşmaķ ayıpti. gelin, undan_sôre yeni gelin, 157 misafirler geldiĵ zâman konuşmaķ ayıpti, ķonuşmezdi. baķ benim yêdi tene, 158 hêş çocuĵlerimi küçükkan doyuncaķ ôpüp sevmedim. raĵmetli babamın 159 yaninde meme bile vermêrdim. çocuĵumi kucaĵme almêrdim. geldise bêle 160 itelêrdim geriye. anamın yaninde_de ôpmezdim zatan. anamın yaninde 161 kucaĵme alêrdim, meme verêrdim, ôpmaķ yoĵ. bacımın yaninde, bacım_de 162 bendan büyüKti unun_de ôpmaķ yoĵ. unun üçün hêş çocuĵlerimi doyuncaķ ôpemedim.

163 tabi eldan yihêrduh. abu son zamanler bî sode çıhti. alıP atêrdiler bêle bî 164 avuç kazane. güvê sodedan yihêrduh. undan_önce, ilk öncedan meşe küli, 165 meşe odununun küli, elêrduh, koyêrduh tenikelere. işte çamaşur yihîyan 166 gün êle bî üsküre tökêrduh bî tencereye. onun üstüne su doldururduh, 167 duŕulurdi. süzêrduh kazane, kaynêrdi. alurduh udan çamaşurleri 168 yihêrduh_ki külli su temiz ede. son zamanlerde sode çıhti. yeşil sabundan 169 devamli yihânurdiler. e hıtmidan dêrdiler, saçleri uzanmağ için, işitmiştım 170 ama yeşil sabundan devamli yihêrdiler. hıtmidan yihêrdiler, yimişah 171 êdêrmış nedêrmış? işitmiştım yani bilmêrem.

172 suler_de u zaman işte bele, mesela zeve'de üç yerde çeşme vardi, ahêrdi. 173 kale_puari, çeper_puari, bî_de bî şôr_puari vardi. undan başke bî tene daa 174 vardi caminin yaninde. suciler vardi. tenêke, bele çançal omuzlerinde. iki 175 tene_de tenêke tahêrdiler ucune. u suciler su daşurdi evlere. iki tenêke su 176 getürürdi, on kuruş. u zamanki zamande on kuruş... eger çamaşur yihêyan 177 gün, baş yihêyan gün iki_üş dönüm getürürdi. beş_alı tenike getürürdi. u 178 zaman, daa fazle pare olurdi. kışın_de suci getürürdi, yazın_de biz 179 gidêrduh bahçelere, degirman_başına. yazın su bedavadi. zatan 180 bahçelerimizin içinde çeşme ahêrdi. kazani kûrêrduh, gine külli sudan 181 beraber. tokaç vardi u zaman. yîêrduh çamaşuri, tokaştan işte yihêrduh 182 tek_tek, çihêrduh.

183 u_de tohmağ. udan Tut silkelêrduh hem_de et döğêrduh daşte.

184 benim ráhmetli babam, kavurme yaptıktan_söre alti tene bütün buT 185
 götürürdi. aname dèrdi, işte basturme, sucuğ yapèrduğ, evde yani. anam, işte 186
 satordan ağçte u eti döğèrdi, aynı şindiki makineninki_kibi. undan_söre 187 pulbiber,
 karebiber, kimyon, sarımsağ buleri kàtèrdi. sepèrdi, yòururdi u 188 kıymeyi, èle kàlurdi.
 undan_söre babam çarşudan bez alurdi. anam evde 189 tikèrdi u torbeleri kaş tenese.
 undan_söre u etleri doldururdi u torbelere 190 anam. bèle torbeler abkādē_abkādē_a!
 āzīne_de bī çubuh kıoyèrdi, 191 bükèrdi_ki hani u, ulere ip bālīye_ki duvare ase. biz
 hēc bajrsıñ 192 görmemişuğ. ben küçüK_ikan işte babam bez alurdi, kullanmemiş bez.
 193 anam tikèrdi, u kıymeyi doldururdi ulere. ekmeK tahtesinin üstünde_de 194
 merdenedan torbeleri düzlerdi hepsi aynı şēde ole. aızlerine_de u çöpi 195 kıoyup
 büküp dikèrdi, asèrdi. bu aylerde deül_a! bele dèmeK kasımdı. 196 görmersen
 telēzyon bazi dèrdi şē... telēzyon dèrdi_ki, ne güneşi? basturme 197 sicaj sòlèrdi, işte u
 zaman. anam asèrdi duvarlere güneşe èle karşı. işte èle 198 kàlurdi, kùrurdi.
 kòhmezdi_a! dèmek serindi zār. kùruduğtan_söre alurdi 199 içeri. sábağ çaylerinde
 sicağ èdèrduğ, içèrduğ çaydan. şindi bualli anam, 200 alunur? benim deduğum, çoğtan...
 ben bī kıısımleri anlattım saan, babamın 201 evinde_ikan, atmış_yètmiş sene önce.

-31-

Adı Soyadı: Zehra Okuyucu**Doğum Yılı: 1950****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 hani, hikāye silêrdiler, eglanêrdiler, mısır patlatêrdiler, hedig yapêrdiler kış 2 gecelerinde. hepi komşiler bî areye gelêrdiler.

3 rámezenler hoş geçêrdi. kış olurdi. davuller çalunurdi. kapının ögünde halay 4 çekêrdiler gençler, salmezdiler davulcileri. ne hoşti ama!

5 bayramlerimiz_ de hoş geçêrdi. datliler açêrduş, köfteler yapulurdi. misafir u 6 kader kalabaluş olurdi, şenlik olurdi. gece kaşêrduş bayramlerde, gece şöhur 7 zamani yemeK yapêrduş, köfte yapêrduş. şindi üş gün öncedan yapêrler. 8 mesela bayram gecesi işli köftesi, sarmesi, karbuge, eşki köfte, patila, babuço, 9 yapan her_şê yapêrdi.

10 ateşin altında pişirêrdiler. büyüK kocaman... undan_söre ufalêrdiler 11 bulgur_gibi. üstüne kurut ayrani, üstüne tereyaj, êle yapêrdiler.

12 düğünlerimiz, çarşafli, peçeli êle gelin gidêrdi. hêç kimseye görsatmezdiler 13 daa öncedan, kadınler bile görmezdiler. biz çocuhtuş, düğüne gidêrduş, 14 beklêrduş_beklêrduş gelinin üzünü açeler. sanki gelin nasıl olêr? gelini 15 görâş. kazanler koyulurdi; pirinş pilavi, zerde, sarme, tene fasulye... düğünler 16 êle olurdi. yemeKli olurdi. hepi evlerde olurdi.

17 dendikleri taşêrduş. üzümü toplêr, getürür sıhêrduş. undan_söre şireyi 18 kaynadurduş. bulamaci yapêrduş. bastuş yapêrduş, kesme yapêrdiler. u_de 19 üzümndan olurdi.

20 kasmahtan, tlbendi kasmae gerrdu. model_model ite yaprdu. knape
21 o yaprdu.

22 vla benim anam! bz gtmezdu. benim babam bizi hayatte kpinin eigine
23 bramezdi. geline taj brnck tarmiler. undan_sre sslanurdiler, 24 gelrdiler
kndahtaki bebegin bile elini prdiler. byk kk herkein 25 elini prdiler. ocu
kndahte, gelin geldi bezandi. sim atrdi boynune, 26 stne b da pulli brnck.
kndahtan hatti uan elini ptrdiler.

27 miik atrdiler, lafoo ynrdiler. h anam, kpiye brama nedr, 28
eglanma nedr? h babam bramezdi.

29 misafirleri o gzel arrdu. vla babam o sevrdi. kyde b zaman ble
30 arabe yoti. abersiz gelrdiler. b zman aber yoti. gndz_de r, 31
gelrdiler. kve verrdu. ymeK zamani olsedi yemeK hazrlrdu. ble 32 paste,
breg, reg yoti. gee gelanlere afedersin atidan, eeidan gelrdiler. 33 yerletrrd,
ymeg verrdu, yata yaprdu, yatrdiler. krdiler, 34 kahvaltisini yapr gidrdiler.
le gelrdiler_ki yataler abad bit. herkete 35 yoti, o olande oti. biz elli sene
nce, elli sene, elli_bir sene nce 36 makine aldu. ilk ti makinedan buzdolabi,
babam aldi.

37 kzande kaynatrdu. eldan, toaTan, tap tap tap... evde yrdu. babam 38
bramezdi. benim babam_de iki evlidi ama dariye bramezdi_ki. 39 mmkn_mi
dariye gideler? ben su tardm medan, nce oculeri 40 yrdiler, undan_sre
amaur yrdiler. babam gzn gidrdi, buharn 41 gelrdi. alti ay, darde gidrdi
aluurdi_ki undan_sre getre bizi besliye.

42 indiki_gibi deildi. nceden orbe... babam lene kader her_gn b orbesi
43 birdi. orbe yaprdiler kahvaltide, orbe iin sne ay iin. ne vardi? biber 44
kzardrdu. peynir, zeytin, kavurme, yumurte bu kader it vardi. kelige 45 bekmez

karuştururdiler. kış çökeligi, kışın alurdiler, tereyaıdan bereber. **46** benim babam hêç yimaħtan eksüg qoymezdi. çoħ şēdi. taa degirman_başına, **47** bële torbe geldi bī uci burde bī uci burde; sebzesi, portakali, her_şeyi...

-32-

Adı Soyadı: Remziye Yıldız**Doğum Yılı: 1958****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 kıştı, sauh, neye elimizi atêrduh demür, yapışêrdi. sulerimiz yohti. çay buz 2 bālêrdi, gidêrdiler bu qadem delêrdiler, tenkedan su daşurduh, çift tenkedan. 3 buzi, ucune gidemêrduh, ortedan delêrduh, tenkedan su çekêrduh.

4 yaşlilerimiz bize hikaye sölêrdi biz_de dinlêrduh. el_işi yapêrduh. bî 5 kınaçeyi, bî dali bir günde vurecām. ablam dèyêrdi illa vuruP bütüreceahsın, 6 gelêcahsın. davare götürürdüm. çocuqlardan oyun òynêrduh; tut, dört tene tut, 7 u, uni vururse u yanêr.

8 yapêrduh, tencire qapañni, güveç, çaydan, köfte yapêrduh. köfteyi undan 9 ògranduh, çamurde ògrenduh.

10 yemeklerimiz; qabuṛga, pilav işte qöfte, qarniyarihti. qabuṛgayi temiz 11 yáhêrduh, qoyêrduh üstüne, haşlanêrdi. undan_söre suyuni birez alêrduh 12 pilav için. bulṛuṛun üstüne tøkêrduh u suyi. u, bulṛuṛun üstünde şişêrdi. 13 undan_söre u eti kızartuṛduh. bulṛuṛu_de onun yerinde kızartuṛduh. işte 14 èledi, tirit yani. qabuṛge dolmesi yapêrduh. u bèle ayañni kesêrdiler bu qadê, 15 bu alti açêrdiler. bu qabuṛgeyi pişirirdıh, doldururduh. bî_de ayri pirinçdan iç 16 pilav yapêrduh, uresine doldururduh. u_de èledi.

17 düḡünlerimiz, ne òlan bizi görürduh ne biz òlani. hêç bile fotòrafını 18 görmedim. gidêrsen dāva nizam. yani u gece gidêrsen görürsen yoḡse hêç görmezsin.

19 alguli olurdi. daul zurne_de. u zaman algu yohti u adem. daul zurnedi 20 ekseri dgnlerimizde. zerde, pilav, sarme, dolme, gve, fasilye... 21 azanlerde yaprdiler. nırede pilav yaprdiler.

22 tuti sirkelrdiler. drt kişi arşaf ardiler. biri ıhrdi tohmahtan tap tap... 23 biz_de au daldan toplardu. getrr aynatardu, bastu yaprdu.

24 vardi. bende otuz milyar aldiler. benden otuz milyar aldi abim valla, b_de b sila.

25 ekseri ev... dduhtan_sre işte daışanken, yatrken arebeler gelr. 26 undan_sre ahtuhtan_sre yabanciler gelrdi işte sormeye. eger sen 27 gtmşsen sorrsense sorrler, sormezsense sormezler.

28 diş hedigi yaprdu, her_şeyini hazırlrdu. aırurdi arebeleri hepi yerdiler. 29 diş hedigini tkrdiler, undan_sore yrdi, irdi herkeş. b hediye getrr, 30 kimisi altun getrr, kimisi eyrek getrr. eskidan her_ř ucuzdi.

31 ben beni bileli bledi. amcamgillerde mercimek orbesi tek yaprdiler, 32 ekmeKTan yerdiler.

33 tohum alurdiler. tohumi oyrdiler ř olurdi, yapmşem_de yan, ifa_ifa 34 bceg. yarpa, tut yarpaj verrdiler, byrdi. undan_sre aci b sprge 35 vardi, getrr uni oyrdiler. sarrdi, oze olurdi. ozeyi uruturdiler damde. 36 undan_sre suyi aynadıP ozedan birez tkrdiler, ekrdiler yere atrdiler. 37 undan_sre sarrdiler, egirrdiler. ig vardi, tara vardi, işte le.

38 şindi ejzi serrdiler. u zaman sermezdiler. ız gelin gidr diye hele gida 39 baa neyi var, neyi yo. undan_sre gelrdiler, grrdiler. eger arebense 40 zen b hediye alıP gelrdiler.

41 geldiler beni götürme, âlamahtan sızlamahtan... yanî görmemişim. ele 42 âlediler, bütüün erkeKlere kadem âlediler baan. dërdiler, remziye gidër, 43 mahtlenin dadi kalmez.

44 u zaman bële paste böreg çöreg yohtı. yemeK yapërdiler. bulamaç yapërdiler. 45 beyaz bulamaç vardı. yâdan şerbet tökërdiler içine. benim anam çoht yapërdi. 46 sudan büşürürdi. şerbetten yâ kaynadurdi, tökërdi. bële üzüm bulamacı degil 47 undan büşürürdi.

48 bize kırt hocegil dëyerdiler. dedem çoht fenadi. tartışmışler, u dëmiş, ben seni 49 bële edëcem, u dëmiş ben seni. undan_söre hocemiş gendi. kırt hoce 50 dëmişler. u zaman ele kalmış.

51 hepi lambedi, idare, fenerdi.

52 elde, legande... suyi kaynatırdı, elle yahırdı.

53 büyük bakır tepsilerdan... kırht kat açërdiler. eskidan fırın yohtı. ateş 54 yahırdiler, tökülürdi. heman dibine koyërdiler, büyük sacı koyërdiler üzerine, kızardurdiler.

55 gece bir olurdi, kahtırdı işte. hamurun suyi kaynedurdu. gelürdi ekmeKçi. 56 püşürüg yapërdi atërdi çarşafın içine. bële birez tıttürürdi, bële hamurı a 57 suyidan! tutërdi, une püşürüg dërdiler. atërdiler çarşafın içine. your babam 58 your. iki_yüz kilo, yüz kilo bî_günde yapërdiler. yapërdı, uler açërdi, u büşürürdi.

59 yüz kilo tereyaj alurdu. kavurme yapërdı. kalabalıht_de deüldü. eskidan 60 heç bu çiçeK yaj, sana yaj, u yâ, bu yâ yoht, sade tereyajdan.

-33-

Adı Soyadı: Fatma Sezgin

Doğum Yılı:1931

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Genel

1 gèce aèrdu, yemeK yapèrdu. sòurlu yerdu. abdezimizi alurdu, 2 namazımızı ılèrdu, yatèrdu.

3 bayramde urbanler kesèrdu. musafur gelürdi. dāvet èdèrdu, yemeK yapèrdu.

4 heves èdèrdu bilezigler alma, bī_şēler alma. o alurdu.

5 işli küfte, arbuqe, şörbe, tava işleri, her_şē_de vardi yani. bōreg açèrdu, 6 datli açèrdu. musafurler gelürdi gidèrdi. urbanler kesülürdi, urbanler daudulurdi.

7 davul, zurne_de alınan vardi, alınmiyan_de vardi. azan asèrdu, 8 azanlerde būsürürdu, azanlerde aynedurdu. alguli olan_de vardi 9 olmēyan_de vardi. adın, erkeK ayri. gelinler duvalidi, bēle açu_sacu 10 degöldiler. gelini kimse, hocesindan kayri kimse görmezdi. hattaki gelin 11 olane adē.

12 domler, evde dodiler. dotor_motor yoti. male ebesi gelürdi.

13 bebeg görmesine gelürdiler, halatini verürdiler.

14 diş hedigi, yēdi tene kız toplèrdiler, başıne tōkèrdiler. alburun etrafine 15 bī_şēler düzèrdiler. ocu hankısını_ki aldise işte.

16 o yapèrdu o. kır_elli a... sābatan aèrdu, gecedan. şireleri 17 oyèrdu. cōvüzleri kırèrdu, taèrdu. şireleri aynedurdu, bulama 18 èdèrdu. batururdu, tellere düzèrdu. undan_sōre damlere düzèrdu.

19 kavurme edêrduḡ. bulḡur, dögme edêrduḡ. maḡsere edêrduḡ. yaz maḡseresi
20 ayri, kış maḡseresi ayri. yaz maḡseresi tuttan, kış maḡseresi üzümdundan yapêrduḡ.

21 ben_de ipeg yapêrdim, buler_de yapêrdiler. kıyêrduḡ kazane, çekêrduḡ. 22
undan_söre egirêrduḡ, bükêrduḡ, ipeg_edêrduḡ. undan_söre fitlê edêrduḡ, satêrduḡ.

23 kasnaḡte yapêrduḡ çaḡmeyi. dal_vururduḡ ayri, êle vururduḡ ayri. her çeşidi
yapêrduḡ.

24 ḡısım akrebe gidêrdi, hediyesin taḡêrdiler. taḡan_de vardi, taḡmêyen_de 25
vardi. gelini görürdiler, gelürdiler. bürüncük örtêrdi başine, taj vururdi 26 başine. sařluḡ
taḡêrdi arḡesine, kemer bâlêrdi beline. ya işte budur!

27 napaḡ, meyve çıḡadurduḡ, getürür yerduḡ. kış meyvelerini yerduḡ, yatêrduḡ.
28 masal anladurduḡ. hêç aklıme gelmêr. hêç üç sözümi bî areye toplayamem.

29 he hee, çizgi öynêrduḡ, top öynêrduḡ. çelük_çubuḡ öynêrduḡ.

30 valla, şörbe_de yêrduḡ. icabında şörbe_de yerduḡ, icabında çay_de
kaynadurduḡ.

31 ḡamam vardi, gidêrduḡ ḡamame. kıarilerin yeri ayridi, erkeK yeri ayridi. 32
uḡardedi, çarşu başındedi. bize yaḡındi ḡamam.

33 bizim laḡamımız, hacı dêvriř efendigil; ane terefimin laḡami, total êmegil. 34
işte herkeşin bî çeşit. kıocemin terefi bayram aḡgil.

35 bilmêrdim, evlanmaḡ bilmêrdim. bêle üzi, gözi açuḡ deüldi kızlerin. ne 36
bilêrduḡ evlanmaḡ nedi? kıariler konuşande kıızleri sürêrdiler kıapiye. ne 37 dengesüz
adamlar vardi! kıçük evlanmaḡ_de çoḡ kötü_a!

38 baḡ dâ_kimidim, bu sene ben bêle düşmişem. ayaḡte gezemêrem hêřbî kere.
39 geçen sene gene êyidim. kim baḡêr baḡan? kimse baḡan yoḡ.

40 bî zaman şehre kesêrdiler, iş yapêrdiler undan_söre davet_edêrdiler, şê_edêrdiler. 41 qariler otururdiler, gece oturdiler, hekatler sülerdiler, masaller 42 sülerdiler. erkeKler ayri, qariler ayri... bèle qahve_mehve yohti.

43 bî zaman yapêrduh. hayvanımız yohti. alurduh, yün alurduh, ip edêrduh, 44 yapêrduh. inegsaqlêrduh, geçi saqlêrduh; yogurt satêrduh, ayran satêrduh.

45 koyêrduh torbeye, kürece koyêrduh. kürecin üzerine çizme giyêrdiler, 46 çıhêrdiler, sıhêrdiler. süzêrdiler kazanlere, koyêrdiler üzerine gece qaheler 47 mahsere yapeler. e tut mahseresi edêrduh. serêrduh, qurudurduh, çekêrduh, 48 qalib edêrduh.

49 aşbabiye_de açêrduh aşbabiye_de. tut ufaj yapêrduh. qalib_qalib alurdum 50 koyêrdim kutilerin içine, āzını qapadurduh.

51 bahçemiz vardi. ot toplêrduh, burme edêrduh, yapêrduh, ne_blüm. ayranleri 52 tuluhte yayêrduh.

53 açêrduh, düzêrduh yere. qurudurduh undan_söre qahêrduh, haqlêrduh, yapêrduh.

54 komşiler toplanurdiler, açêrdiler. ekmeKçi gelürdi, ekmeK yapêrdi bize. 55 erişte kesêrduh, eldan kesêrduh.

56 eldan yihêrduh, teştlerde yihêrduh. qaynadurduh, qurudurduh.

57 ben tek gidem, nedem anam? ben bî tek canım gidem nasî edem a? edemenem_a! 58 alla kimseyi saıbsiz êtmiye. hableri almişem, hêşbî kâr_etmêr.

-34-

Adı Soyadı: Şadiye Yılmaz**Doğum Yılı: 1929****Köyü: Palu/Üçdeğirmenler****Konu: Genel**

1 arpe ekmej yêrduḡ. ye ye ölêrduḡ. fit şörbesi yêrduḡ. tut kavurêrduḡ, bastuḡ 2 kavurêrduḡ yêrduḡ. bulamaç büşürêrduḡ, bekmezdan katêrduḡ yêrduḡ. pilav 3 yêrduḡ, kuṛutli küfte yêrduḡ. kuṛudi ezêrduḡ şörbesini edêrduḡ.

4 yimaluḡ êde_êde kocemin üzerinde bilmêrdim ceket ne renktür. êle_ki 5 yimaluḡ edêrdim üstlerini başlerini. geldim bu eve, bitler dersen genleri yer. 6 kayınbabam alla rahmet_edesi, başını öğüne egêrdi, eble_eble edêrdi. bitler 7 dêrdi, çıt çıt. geldim çamaşurleri kaynattım. külli sulerdan yıhêdim. sabun 8 yoḡ, tursil yoḡ, mintahler yoḡ, hêç asla. bîttek sabun... sabun_de, bî çamaşuri 9 yaş edêrdim, ifalêrdim. oul ben ne çektim! benim çektuḡumi kimse 11 çekmedi. doḡuz tene çocuḡum vardı, davarım vardı. çoḡ fakırluḡ_de çektim. 12 uşaḡleri, hêç_bî_şê bilmêrim dôduḡ. şindi igne vurêrler, bî_şê_edêrler, çocuḡ 13 olmér. biz fakır yaşlandıḡ, kesulduḡ. gene az dôdum. benim yaşimde on_iki 14 tene doḡan var.

15 torpaḡtan... gidêrdim bî beyaz torpaḡ vardı, ḡalburdan elêrdim. götürürdüm, 16 kışe doldururdum torbelere. u zaman bu telis torbeler_de yoḡti. bez torbe... 17 şeker yêrduḡ, şeker torbesi bezdi. doldururdum carude vururdum, 18 kızdururdum, tókêrdim. eski kare tumani yırtêrim parçesini edêrdim. u zaman 19 fistan giyêrduḡ, parçesini edêrduḡ. işte dibini degüşürdüm, aparurdum, saḡuḡ 20 suye vururdum. torpaḡtur, tókêrdim aşaj. saḡuḡ suye vururdum, atêrdim ureye, 21 bî_şeye, kuṛuṛdi. gelürdüm torpaḡ koyduḡum zaman, bêle torpaḡ koydum ya 22 bî_dê gidêr u başine tókêrdim.

ayahlerini bèle uzadurdiler. her bî uşağherim **23** bèle yemin_ edam toğmağtur. he valla! bèle göran dèrdi, bu ne hoş uşağturler! **24** he valla! kışın_ de, kış_ de gene torpağTan. sobenin üzerinde carut vardı. **25** kızdururdum, tökèrdim diplerine. hepi uşağherimi doğuzuni_ de torpağtan **26** boyuttum. ya ben, sabun vardı gidem çılınlerini sabunliyem? saf suye **27** vururdum, atèrdim aureye. e torpağın üzünde pisi_ misi oldi torpağtan gidèrdi.

28 bayramler_ de işte belki bî küfte belki èdağ. datli_ matli èdemezduğ açağ. **29** küfte büşürürduğ, şörbe büşürürduğ, gelan gidan belki olur. belki vardı_ ki **30** uni_ de ètmezduğ. yoğti_ yoğti pare yoğti. çalışmağ yoğ, pare yoğ, ayluğ **31** yoğ. ölene_ kadè benim herif cebinde dōri pare görmedi. ayluğ görmedi. ayluğ **32** gètmedi. bî yerde çalışmedi. köyde ağşame_ kadè tumateS ekti. işte bèle **33** çalışti. bahçedan, bādan. hepi emekli paresi alēr. bî milyar alērler, fazile **34** alērler. e benim bî_ şē yoğ. dul qariler emeklisini alèrdim u_ de kesildi. **35** u_ de yaşlilere pare çığēr, benim ölüm uni_ de icad_ etti. u küçük ölüm. **36** dēmiş, alam igirmi milyar verēr hükmāt. ben, güya tağsiyi, kırğ **37** milyarluğ_ de benüm arebem olēcağ, elli_ de u verēr, igirmi_ de u verēr_ ki **38** bî yere gèttim tağsiye binem gidem. e sen hükmātsen, verērsense igirmiyi ver, **39** ben yēm. fağırem, dul qariyem, ayluum yoğtur. kızıme diyem, verdiler baan. **40** e ben nedem?

41 evin içinde, hırbe evlerde... ben üş_ dört tene kız everdim. ev_ de dōri ev **42** değildi. abu_ de yıhılmış abu terefte. herif gètti, ev_ de gètti. ben saan diyem **43** hepi evlerin içinde düğün, bèle salon_ malon yoğti. benim alti tene kız **44** everdim. ben saan yemmin_ edam bî kıızım birini yani sevmağtan almedi. hēş **45** babaleri kime verdi çıt yoğ. au böyüg kıızımı verduğ caro'ye. geldiler **46** caro'dan, istediler. ne tanèrduğ ne bilèruğ. dēdiler, işte benim boyumdedür. **47** bāj var, bağçesi var. qayınbaba dimiş èle bî

boyli kız getür. olan küçüktür, **48** maḥset undan düşen, askere gide. kimdan sorduḡ
 oluni, heç kimse görmér. **49** “ulan ölüm baḡın, görün, sorun, görmeden ben vermem.”
 diduḡ dimeduḡ **50** adam didi, tam benim boyumde. éle gendi_de bī orte boylidir.
 görümünün **51** herifidür. dügün ettiler. dèrdin zār bēmirat heç palu'de görükmedi. kızi
52 verduḡ gètti. kız, ya bulere benzér? u kız daḡ güzel. kızi verduḡ gètti. gèttim **53**
 görmae. gèttim bendan eltim, yavaş gèttuḡ. görmae gèttim, getürèrem kızi **54** eve.
 bī_de penciredan baḡèrem. anasi dèr_ki “dur ha şindi gelür içeriye. **55** üstüni deḡişèr
 gelér.” anam, içeri geldi. benim gözüme derim zār abḡadedur. **56** éle dedim zār bī sitil
 su tøkeler başıme. adam görmeden heç uşanı... baḡ bèle **57** dedim_a! dedim, ben baj
 bahçeyi nedem? ben olani göreçeḡam. bız tanımeruḡ **58** bilmèruḡ. dèdi, teyze gel ben
 seni alam gidem. baḡ dèdi ḡáyvan bendan bile, **59** ben seni ḡáyvane bündüram götürem.
 babaleri dèdi, ya qarilerin akli **60** topuundedür. gelér olan beganmeye. bacime diyem,
 éyidür dèdiler, éyidür **61** dèdiler. ḡaḡtuḡ kızi verduḡ. aredan epeyce gètti. kız
 beyaz_meyazleri, **63** sedür_medür, u zaman yastuḡ beyazler vurèrdiler, kız toplér.
 babasi gidèrse **64** hegbeye koyèr. babasi alér gelér. baba görmér tabi, bilmèr hegbede
 nedür. **65** ḡaynene ḡayınbabaye dèr_ki valla gelin toplemiş beyaz_meyazlerini gètmış
66 gelmèr. aredan iki_üş gün gètti. baḡtuḡ ḡayınbaba attan geldi. geldi, hoş **67** geldin.
 ḡayınbaba geldi oturdı. sordiler, sual_etti. dèdi, valla ḡınami **68** gelmişem, bizim ḡari
 dèr_ki, beyaz_meyazini, gelin toplemiş, gètmış **69** gelmèr. yav! dèdi, gelmèr nedür?
 onun başi ureye girmiş leşi çıḡècaḡ. e u **70** zaman ben èdemedim ben gendine bī_şē
 diyem. undan_söre kız gètti. **71** uşaj_de hama yoḡti. undan_söre_de dört tene, üç tene
 olidur. dört tene **72** kızdur; uç olundur.

73 u zāman yer gömesi atèrdiler. ḡamuruni éle ḡuri yuḡe_kimi èdèrler. **74**
 yoturèrler. bèle degirmi lölüg_edèrler. ataş yandurèrler sālun üzerinde. ataşı **75**
 yandurèrler, köz olér ya bu kere atèrler salun üzerine, ataşı verèrler üstüne. **76** éle hoş.
 onun_de ustasi var. benim eniştem geldi bize yapti. undan_söre bu **77** kere ifalèrler.

kesêrler, ifalêrler bulğur_kimi. ifalêrler, kûrut ayrani sepêrler. 78 üzerine_de aş yaj sepêrler.

79 yuêe ekmeği açêrdim. göme büşürêruê, zerebet büşürêruê, keşkek büşürêruê. 80 bî zaman katım_de vardi, ineklerim_de vardi. undan_söre sût çoê, katıê 81 çoêti. bês tene ineK saêrdim. sôredan ineKleri_de sattuh. bî ineK kaldi. 82 bêmîrat haste oldi. u inegi_de ôlum aldı. şindi haêtan sût alêrem. şindi, evde 83 katın ole, kaymaj var. kele yaj almişem, âzîme kumêrem. bêle çoêi gelêr.

84 kışın uzun gécelerde ekmeK sobeye atêrdim. tepsidan furune êle atêrduê, 85 karli, yâmur oldi, saêuh oldise. güz oldi tandure ekmeK vurêrdim. êle hoş 86 ekmeK büşürêrdüm_ki. yuêe ekmeği ebele! büşürêrdüm, kızardurdum, kışın 87 ısladurduê yerduê. şindi olse auni yerem. şindi_de yoê. tandur ekmeği, e 88 kalın büşürêrdüm. güz oldi epeyce ekmeK büşürêrdüm. yêrdim epeyce 89 zaman yerduê. are_sire_de furune atêrdim. sobenin üzerinde kuzêni sobede 90 yemegimizi_memegimizi büşürêruê. u zaman tûp_de yoêti. tûp_mûp yoêti. 91 ceyran yoêti. lambe_de bês numare lambe yandururduê. şindi alla vermiş.

92 oturmaê kapi komşidi, kimse yoêti. gelêrduê, bî arede oturêrduê. 93 çay_may_de yoêti. şeker_de yoêti. beklêrduê, yemeg bişti yemeg yerduê.

94 kızîme diyem sucuh, otuz aê taêêrduê. kâzanım var, böyük kâzan, udan bî 95 tene. şindi herif öldi ne bâ kaldi ne bahêe kaldi. cövüz_de şindi ôlum 96 sirkeler, bî kere demêr sen abunde varsen. oldi gendi genlere...

97 cövüzi sirkelêrduê, getürêrduê eve. kırêrdim, tele taêêrem, aace bâleruh. uş 98 tel bî aêçtur. saan diyem, valla un aêç, un_iki aêç, u ifaê dendikleri_de êle 99 ifaê

taħêrduħ. kışın bol_bol yerduħ. aũ sucuħ èyidi. şindi cövüz_de yoħ. bu 100 sene tutmiş
ama yari ҡare yari beyaz. èle sirkelemişler hêş dendikleri hoş deũl.

101 bĩ zaman bildũmuz ħeķatleri hêķ kimse bilmezdi. şindi hêķ_bĩ_şẽ 102
kalmemiş. āmi ōli taħar'dan zõre birbirine āşıħ olêrler. āşıħ olêrler dimeg 103 ane
vermêr. bu kere u taħar der_ki āmım ҡızı gel gidaħ. dêr,

āmım ōli ben 104 gelemem

anam duyêr, babam sezer

ardĩmize atli ҡoyer

gelan atli cane ҡıyer

105 ōlan_de dêr_ki,

sen gel āmım ҡızı gidaħ

anan duysun, baban sezsin

106 ardĩmize atli koysun

gelan atli cane ҡıysın

107 unun èle türkileri var, unutmişem. bĩ zaman bèle teyip yoħti, bĩ_şẽ yoħti.
108 èle meseleler èle ħeķatler diyardiler_ki ne çeşit! u zaman ħeķatti, 109 oturudiler, bĩ
mesele açêrdiler. une ħeķat dêrdiler. belki ön_ikiye_ķadê 110 sölêrdiler. ne hoş èle
türkiler, ne hoş türkiler... hêş şindi daa bu telêzyonler, 111 şêler... her_şẽ yalan oldi.

112 benim babam öldi. beni verdiler bĩ tene besledi. babami vurdiler. uş baci 113
olduħ, babami vurdiler. anam_de faķir, kimsemiz yoħ. rıza efendi vardi. 114 dêrdiler,
çoħ müslũman adamdi. adam dèdi, ben êvladımın yerine, ben 115 gendini beslerem,

antap çüli_de 142 yoḥ. ḳonşinündür, ḳonşı aparmış. bīttek ḥasır, bī ḳat_de işte genlerin şeltesi. 143 bī_şē yoḥ.

144 aslan_kimidim. abu duvarleri tamāmini hepi yerden yaptuḥ. buleri, abu ode 145 baḥ, buresi böyüK odedi. bī, kızıme diyem, aḥ odedür. abu yuḥarde iki göz 146 var ode. heppi melelerini ben ettiḡ. éle çalışKan bī ḳadındım, heç yoḥtum. 147 çamurdan mele, éle hoş çamurdan... torpaḥ getürürdüm yotururdum. günde 148 bī_iki duvar vuḥurdum. benim çektuumi heşbī tene çekmedi.

149 ḳahvaltide bële bī_şē yoḥti. sábaḥtan ya mercümeK şörbesi ya bī bulamaç 150 büşürür bekmez tökérduḥ. tut ḳavuḥurduḥ. tuti yihérdiler, yādan 151 ḳavurérdiler. bastuḡ_de dörérdiler yādan ḳavuḥérler. şindi too ipegi yariye 152 aparmèrem. şindi āzime danuşluḡ olmese yemèrem.

153 misafirlerimiz_de geldi biz ne yeduḥ u_de uleri yerdı. ya misafirlerimiz 154 bizdan éyidi. uler_de ayni. eskiden ḳatıḥ_matıḥ vardi. adam var heş 155 ḳatı_de yoḥti, faḳiir. oul_oul, u zamanler gide gelmiye. 156 şindi her_şē reḥet. çamaşuri makine yihér. buzdolapleri çalışér.

157 bōdeyi suye ḳoyèrdim. yihèrdim tèrtemiz. suye ḳoyèrdim. üş_dört gün sude 158 ḳalèr şişér. suyuni süzèrdim, yihèrdim. torbeye doldurèrdim, ayaḥtan 159 çıḥnèrdim. üzümü nasī ezèrler ya éle ezèrdim. bu kere suyuni doldurèrdim 160 teşte. ha teşt ha ne olur olsun. doldurèrdim, üzerine su doldurèrdim. duḥulèr, 161 dibine çökèr. u suyi süzèrdim, bī daa doldurèrdim. bī_iki kere deışèrdim. 162 undan_söre salèrdim güne. ḳurèrdi, ifalèrdim, olèrdi beyaz ḳar_kimi. aci 163 çigidi kırèrdim ḳāysi édèrdim. eskidan künciyi aardèrdim, beyaz édèrdim. 164 şindi her_şē ḥazır. éle bastuḥ édèrdim yemmin_edam tenikelerdan 165 ḳıymezdin yēsen. şindi nişe ḥázır, her_şē ḥázır.

çamaşur ne kadê yihêrsin 166 yihê. atêr, makine ifalêr. toqaci taqêrim, sabuni sîrtêrim, toqaci...

167 qayınbabadan bilaber qaynenedan ön_bêş, ön_alti sene oturdum. üş 168 görümdi iki_de olan.

169 hee, ooo! qurudi yapêrdim. hama qurudi bî mîne var, mîne şêdan... 170 koyêrsin içine, deriyi kesêrsin koyêrsin içine. u suyi süzülêr. suyi 171 süzülduqTan_söre qurıK oldi eyi yurêrsen yurêrsen yurêrsen, yapêrsen 172 lapıstıK. al koy bî pençirenin içine. maqset pisinK_misinK yimiye. ele bî 173 günün anında düzêrsen. ele hoş bî sininin üzerinde ya bî bezin üzerinde 174 qurudêrsen. kışın ezêrsen, kıymêrsen yêsen. ayrandanse qurud hoştur. hemi 175 şorbese hoş hemi küftesi hoş.

176 ayrani_de yayuq var. bî zâman tuluqtan yaydım. davarın derisi var, 177 geçilerin. derisini, bu postuni bêle kılını çekêrdim. bacme diyem, ah! ben ne 178 derdimi anladım saan? gandar vardi, gandari dögêrdim. u gandar 179 koyêrdim. gandar ele kırmızı, qoqusini_moqusini alêr. pak yihêrdim 180 tertemiz. el yerleri var bâlêrsen. e bî odun_de bêle kert êdêrsen, areleri bêle 181 açuq geçürêrsen bêle yumulmiye. haftede bî kere_de illa, gerek sökêdim, bî 182 dê içini yâqêyedim. e undan_söre bu yayuq çıqtı. u yayuq ceyrandan. 183 ceyran_ki çıqtı yayuq çıqtı. bî daqqede baqêrsen her_şê râhet, her_şê râhet.

184 doqtor görmeduq. doquz tene çocuq böyüttüm, bî uşam doqtor görmedi. 185 doqm_de hepi valla evde... istêrsen öl, istêrsen kal. aq ilk qarında ya ben 186 igirmi dört saat aci çektim. e nasî dödümse bayıldım. baqtım u bêle dönêr. 187 sayme dünyaye kız gelmiş, bî bez yoq_ki saresen. qaynenemin bî eski 188 qaretumani varmış. auni yırtmışler ele sarmışler gendine. söredan babalere 189 gêtti, bî çerçi mustafa vardi,

undan bî metre basme getürdi. iki tene gömleg **190** éttim. kızıme diyem bêle bayılêrem,
bêle gözümü açemêrem. âzıme yâ tøkêr. **191** aş yaj tøkêr âzıme, zâr dêr, hani gözlerin
karağêr ya.

-35-

Adı Soyadı: Sadet Aydın**Doğum Yılı: 1952****Köyü: Palu/Üçdeğirmenler****Konu: Genel**

1 torpağ saman katêrdiler, yôururdiler. duvare mele çekêrdiler. üstüne_de ince 2 bî mavi torpağtan sürêrdiler. onun üstüne_de beyaz torpaj suye koyêrdiler. 3 boye_moye yoğti eskidan. kil dêrduğ_a! sôre u kili sürêrdiler. ayni 4 bunun_kimi bembeyaz suvağ olurdi.

5 bastuj_de dôrêrdin. ebele haman suye tøkêrdin, sudan çîharêrdin. u yaj 6 kavurêrdin yumurtedan. u bastuj suyın içindan heman çîharêrdin, ya yumurte 7 tereyajne ya kavurme oldi yumurte kırêrdin, bêle karuştırêrdin. bastuj tøkêrdin 8 içine. kavurêrsen, bî dağğadi. tut_de ayni. yaj kavurêrsen. tuti suye døkêrdin, 9 sudan çîharêrdin. ya, sanki yumuşansın diye ha!

10 eskidan işte keşkek, zerebet... yuğê açêrdin, dolêrdin, youttan_da. 11 keşkek_de gine ayrandan karuştırêrsen, ortesine yâ tøkêrduğ. eskinin 12 yemekleri çoğti udi. göme_de tepsi gêce, kış, sobeye atêrdiler. işte u üfeleme, 13 üfeleme kuşud ayrani tøkêrdiler, sepêrdiler üstüne. üstüne_de tereyaj... yani 14 bî misafir geldise çoğti yani êle bî_şêler yapêrdi. e bî_da çökeliKli göme, 15 patile... soğanli_de kavurmeli_de yapêrdiler ama bêle çökeliğli_de. eskinin 16 yemeKleri çoğ hoşti. dolme, sarme her zaman vardi zatan. bî_da kabuğge... 17 ben kendimi bildim bileli kabuğge alêrduğ ama şindinin etleridi. u çoğusi 18 mis_kimi dünyayi sarêrdi. kabuğgayi, haşlandi ya tam pişti suyuni bulğurun 19 üstüne døkêrduğ, bêle bî tencerede ya kabde. tencerenin âzine

göre_a! **20** bulğurun üstüne u kabuḡanın suyuni tökèrduḡ. tirit, pilavi èle kabuḡenin **21** suyuni bālemezduḡ. u koyèrduḡ üstüne. u dibinde az haman u etin suyu var u **22** kızarane_ten u üstüne bèle demlenèrdi_a! u pilav kendiliginden şişèrdi, **23** demlenürdi. u kabuḡe_ki bèle kızardurduḡ hep, tüm zatan kabuḡáyi **24** kızardurduḡ_a! tam bèle tüm kızardurduḡ. bèle her terefi pembe nar_kimi **25** oldi çıḡadèrduḡ. aḡ kabuḡánin_de yaj çoḡ olèr zatan. üstlerinde bèle iç **26** yāleri_de olèr ya salèr kendi yaini. en son u pilavi tökèrduḡ u yajn içine. **27** kavurèrduḡ kaşuḡdan hama bèle karuşturèrduḡ, harmanlèrduḡ. u eti_de bèle **28** kapadèrdin onun üstüne. bī_de etli dolmeyi kıymedan yapmèrdiler. sadırde **29** eti dögèrdiler, satırdan yapèrdiler. bèle çoḡ ifaḡ dögmeèrdiler_a! birez bèle **30** etler büyük büyük ḡalèr. yāli et_a, yāli et! hama u dolmenin yiyende bele **31** dibindan yaj damlèrdi. kıymèrdin yēsen. yani bulğurđan doldurèrdiler. **32** pirinştan_de doldurmèrdiler. eskidan hepi bulğurđi. benim anam, bilduum **33** ḡadē hēc pirinş ḡatmèrdi. şindi bittek avuç bulğur atèrem. eskinin yani **34** yemeKleri hepsi_de hoştı.

35 kış oldi ḡuri sebze... patlican, domates, biberi karuşturèr haşlèrduḡ. benim **36** babam her sene üş tenke kavurme yapèrdi. kavurmeyi atèrduḡ, güveç **37** yapèrduḡ. ayni güveç, bilduum güveç olèrdi. ama valla ben u ḡuri sebzeyi, **38** ben teze güveçtan çoḡ sevérem. domatestan biber haşlèrduḡ, kavurme **39** atèrduḡ, soḡan_de dörèrduḡ iki_üş tene. kıymèrdin yēsen. fasulye yazın **40** ḡurutèrdiler, yeşil fasulye. kışın haşlèrduḡ, kavurèrduḡ. tezeyi ḡurutèrsin ya **41** kışın uni haşlèrduḡ, pancarini yapèrduḡ. kavurèrduḡ yumurteli, sarımsaḡlı. **42** ama u yeşilini_de bèle bī_şē tökèrdin, büşèrdi. haşlandi dögmedan **43** domatesi, biberi birez dörèrduḡ. ḡuri domates, ḡuri biber uni_de atèrduḡ **44** öğüne salçesidan. dögme atèrduḡ, dögme lapasi dèrdiler. yani uleri_de çoḡ yapèrduḡ.

45 bî_de biz bulğurun simidini çıharurduğ güzün. bulğurîeledin ya ufajni_de
 46 çıhattın. ufahtan_de ununi elêrduğ, elegdan simidini çıharurduğ. bulğurun 47 bèle
 dendigi var. uni_de biz simerig dêrduğ. uni_de çorbe yapêrduğ. valla 48 bèle
 kıymêrdin yêsen. ama bèle az suli, kavurme atêrduğ, domates, biber 49 dôrêrduğ yaz
 olsedi. kışın_de benim babam sevêrdi. sâbahtan_a! sabah 50 babam çay işmezdi, ya
 mercimeK ya erişte ya işkene. işkene_de yapêrdiler 51 kavurmadan, tandur ekmegidan.
 pilav_milav yêmezdi sâbahleri_de ama 52 çay_de işmezdi. çay yohti yohti. benim
 çocuğlumde yohti. soredan oldi.

53 aştam ceyranler yohti ya davar nahîre gidêrdi, inegleri gidêrduğ getürurduğ,
 54 hemen saêrduğ. inegler gelmeden gidêrduğ yatahlerimizi serêrduğ içerde. 55 hêpimiz
 dêrduğ, daa lambe... karanluğ olmeden gidağ yatahlerimizi serağ. 56 gelduğ yemegimizi
 yêduğ mûruPte gidêrduğ düşêrduğ yatae. soredan_de daa 57 birez yetiştuğ, el işi_mel
 işi yapêrduğ. babam erken yatêrdi. kaz lambesini 58 getürêrduğ, koyêrduğ pencirenin
 içine. oturêrduğ kınafçe yapêrduğ, dantel 59 yapêrduğ lambe ışunde. önce çıradi, çıradi
 onun is қоһусундан duramêrduğ. 60 soredan çıhti bu bês numare, soredan yêdi
 numaresi çıhti. u kaz lambesinin 61 birez daa büyügi. biz diduğ zâr_ki dünyade ne
 varmış!

62 u yayuj_de geçinin derisidan yapêrdi. u bele aac kabuj vardi. dögêrdiler, 63
 gandar dêrdiler ama gandar bèle kırmizi, u yayuj bèle edêrdi senin başındaki 64
 şe_kimi kıpkırmizi. uni dögêrdiler, u derinin қоһусини alêrdi. rengini_de 65
 kıpkırmizi... onun içine, işte yayue aızluğ tağêrdiler. huni a, bèle şimdi var ya! 66
 yayuun içine koyêrdiler yourdi, doldurêrdiler, suyuni_de katêrdiler. ip 67 atêrdiler, bu
 yayuun her kıçine_de bèle aac bālanêrdi. aace_de 68 köşelerine_de ip bālanêrdi,
 tağılêrdi. işte bèle ayahte durêrdin, yayêrdin. 69 āzını açêrdin bağêrdin içinde yā
 top_top olmişse boşatêrdin.

70 toraḥ kesêrduḥ. toraḥ_te bêle qoyêrdiler, ortesinde qabar verdi_mi tamam, sôndürêrdiler.

71 her sabah tezeg yapêrduḥ. yaz olsedi inegin hêç tezegini atmêrduḥ. qışe_de 72 yaḥêrduḥ. yazın ekmeK yapêrduḥ u tezegdan. zatan babam gidêrdi devamli 73 sebze ekêrdi. sebzedan geçinêrduḥ. yazın sebze ekêrdi, qışın_de gidêrdi 74 dâdan odun getürêrdi. u odunun_de afedêrsin yüküni hazırlêrdi. gece eṣege, 75 iki eṣege yüklêrdi, götürêrdi palu'de satêrdi. işte rızqımız udi. yani başke bî 76 gelürümüz yoḥti a.

77 çizgi çizêrduḥ. düz daşı bêle atêrdin ya daştan vurêrdin. u qaredan u qareye, u 78 qaredan u qareye bêle dönderêrdin, hankisi_ki kazandi. bî_de bu ḥaḥklerin 79 içi sade, qış olêrdi ya buz olêrdi, u ḥaḥklerin içinde qayêrduḥ. uḥardan legan 80 koyêrduḥ ya bî qayaḥ yapêrduḥ şêdan. binêrduḥ gırr, qayêrduḥ gelêrduḥ aşaj. 81 göz_mici öynêrduḥ. gözümüzü yumêrduḥ, saḥlanêrduḥ. kim_ki kimi buldise. 82 beşdaş öynêrduḥ. ceviz öyünü öynêrduḥ. olan çocuḥleri çoḥi cevüz 83 öynêrdiler. aşıḥ öynêrdiler. ineglerin eklem yerleri, ufaḥ damarlari var ya, 84 kelle büşürdüün zaman aşıḥ çıḥêr, bêle bu qadê ortesi çuḥur, u aşuḥ 85 öynêrdiler. u aşuḥun içine, delêrdiler qurşun doldurêrdiler, ortesini qurşun 86 doldurêrdiler_ki ayr ole, vurduḥ zaman öyünü qazane. hele iki gılık üzüm ye 87 ha! hele iki gılık üzüm ye.

88 ben bî halami... aklıme gelêr, halam evlandi. bêle bî tepsi yaptiler aldım 89 götürdüm. üstüne_de bî_şêler qumıştiler; yazmedi, çorapti, bî_şêlerdi hediye.

90 zatan eskidan damatler üş gün ane babanın bile üzüne çıḥmêrdiler. he, 91 damatler_de gelinler_de üş gün hêç üze çıḥmêrdiler. saḥlanêrdiler, bir gün 92 evveldan damat saḥlanêrdi, utanêrdi ya. üş gündan_söre hama gelêrdi ane 93 babanın elini öpêrdi gelindan bereber.

94 düğünlerimiz_de hepi defti. def çalêrdi. ari ama erkeK yoti. hepi ari, 95 ariler ayri, erkeKler ayri. zatan davul alan dıarde davul alêr. erkeKler 96 davulde, adınler_de evde... zatan bizim oi hepi evdedi düğünler.

97 bî öp atêrdiler suyun içine, bêle süpürge_gibi bî_şê. u eskinin süpürgeleri 98 var ya onun sapi_gibi. ayner su, aynêca ocate, kısı aynêca u su, 99 ozeleri atêrler u suyun içine. u öpi süpürge'nin u uyru öpi var ya ebele 100 içine atêrsen. hersindan bî tel yapışêr öpe gelêr. da sen buni ekiP 101 sarêrsin. batın_ki inceldi gene bêle bî evirêrsin. bî tel da gelêr, tel_tel. 102 sen uni ektuçe u gelêr. ektuçe kelep yapêrler. uni sôredan aardêrler. 103 rengi bêle sari. sabundan aardêrler.

104 külli sudan ab yıêrdu. külli suye oyêrdu, meşe külünü suye oyêrdu. 105 u külünü süzêrdu. yemmin_edam u amaşurleri beyaz ar_kimi, ele_ki 106 temiz. şampuan yerine_de u ıtmı içegleri var ya u ıtmı içeKlerinin u 107 dügmelerini, içeklerin köki bêle düğme tutêr a, u düğmesini a dalleridan 108 ezêrdu. suye oyêrdu. yemmin_edam dökêrdin u saşlerin olêrdi yimuşaa, 109 ipeg. sude bekladêrdu birez. bî_iki saat beklesen yeter. onun suyuni ebele 110 dökmeêrdin, saçın... köpêr_a, nasıl köpêrdi!

111 daş ekmegi_de, benim anam sacde yapêrdi. uni dêrler, daşte_de yapêrler, 112 ben daşı görmedim. iki tene yumurte ırpêrdi, maye atêrdi. maye atêrdi, 113 mayelêrdi. bız şindi êle etmeêru. ben bî paket süt atêrem. iki tene, uş tene 114 yumurte ırêrim. ununi tam göresinde, bî yarım ay bardaj_de şê atêrim 115 sıvi yâ. ırpêrim, yanmez tavaye bî kepçe dökêrim. u tavayi bêle evürêrim. 116 ba, her terefine daldise ya u ıvami tamdur eger dalmedise alundur. sıvi 117 o hoş olêr. ince olêr tiril_tiril. eskidan anam yapêrdi. şekere ıymêrdiler 118 bekmez, tereyaini yaêrdiler, içine iki_üş kaş bekmez oyêrdiler ya bêle 119 bî küçük kase bekmez oyêrdiler.

üstüne_de su bālêrdiler bî üsküre. u işte 120 birez iki kayner gelêrdi. u daş ekmegini kesêrdiler dilim_dilim. üstüne au 121 şerbeti tókêrdiler, çatali tağêrdiler eline.

122 bî_de u bulamaç, un katêrduğ suye. aaç kaşuhtan dört kaşuğ diyem. dört 123 kaşuğ büyükti. aaç kaşuhtan uni işte daa su sauh_ikane, su sauh_ikan birez 124 şe_edêrsin düğüm olmesin diye. işte daa koyêrsin ataşe, durmedan 125 karuşturêrsin. daa bèle katılaşêr_da katılaştı içine çoği şerbet yapêr. ha 126 tuttan ha şekerden, tereyaidan...ben_de suyune tatlisini katêrim. ben 127 şekerden yapêrim. şerbeti tatli edêrim. ortesini çukur edêrim keşkek_gibi. 128 ortesine tereyaj tókêrim. dâlêrim, az pembelendi dökêrim ortesine. u çoğ güzel olêr.

129 tut ufaini_de kûri tuti, taş, yere sâl gömêrdiler, bèle bî top taş vardi, gêr 130 dêrdiler, u gêrde u taşı yuvarlerdiler, u tutun üstünde. ufanêrdi, alêrdiler 131 elegdan elêrdiler. u büyügi bî dâ tókêrdiler. hepsini elegdan elêrdiler. 132 sıkķice kabe, bî yuvarlağ mintah kabine diyem, dâ bî kôr basêrdiler. 133 aresine_de bu çigit... ceviz dendigi dêrdiler, kurt olur. abu erig çigitleri var 134 ya erig çigidini kaysi_edêrdiler. dögêrdiler, aresine kôr_kôr sepêrdiler_ki 135 yani dilim_dilim kesüldij zâman çıhsın. üş barmağ tut ufaini basêrdiler, 136 aresine au çigidin dögülmüşini sepêrdiler, bî daa bî kôr basêrdiler. kışın 137 kesêrdin ya, bèle sıkķi basêrdiler a, bèle dilim_dilim al, kıtır_kıtır ye. 138 dendigi, aresine kolay çıhsın diye, dilim_dilim çıhsın diye... hepsi birdan yapışmesin diye...

-36-

Adı Soyadı: Şadiye Budak**Doğum Yılı: 1952****Köyü: Palu/Seydilli****Konu: Genel**

1 ramazanımız, bayramlarımız ibadettan geçirdi. yemeklerimiz, palu'nun 2 yemekleri, her şeyi bellidir. köfteler yapılırdı, tatlılar açılır, sarmeler 3 sarılır, öyle bîşeler. e güz olurdi mahsere yapırdılar. sucuklar, pestiller 4 düzülürdi. misafir gelirdi, ikram edilirdi.

5 şireyi sıhirdiler, kaynadurdılar. undan söne undan şeyi lüvüncini çalır, 6 püştürürler. sucuk, dendigi tağirler şeye, batururler bulamacına. pestil zatan 7 kıvamune geldise bulamacın uni çarşafere serirdi. güneşte kurur, çekerdük 8 çarşaflerden. katlırdük, pestil edirdiler. küplere koyur, sucuklar bitirdi beyaz beyaz.

9 kesme de yapırdılar. kesmeyi ben iyi bilmem ama uni de bulamaştan 10 neden, undan yapırdılar. annem yapırdı. onun lüvüncini kalın yapırdılar 11 bulamacını. serirdiler, tepsilerin üstüne tökirdiler. nişaste sepirdiler üstüne. 12 şe edirdiler, deme koyirdiler güneşte kururdi. kuruduğtan sonra suyuni 13 çektise dilim dilim kesirdiler. u kururdi. uni bele tenkeye ya bî küpe ya bî 14 vidone basirdiler. kışın çıhadurdılar.

15 kazan asılırdı, zerde pişirdi. zerdeyi işte sütlaş gibi olurdi. uni sudan 16 yapırdük tabi. pirincini kıvamında koyirdin. suyuni, tatlısını, şekerini 17 karıştırırdük pirinci bişirdi. bî de bizde bî ekmek dermanı vardı. sâri bî 18 çiçek vardı. onun suyuni sicağ sudan erütür içine tökerdük. güzel bî sâri 19 kıvam verirdi gendine. dolme yapırlar, sarı sarı kazanlardan. köfte, 20 güveç, fasulye etli yapılırdı. kırı fasulye yapırdılar, yani mäsümüne göre. 21 işli köfte yapılırdı. ifağ harput köftesi yapılırdı.

22 Һарпут кӱfteyi_de ifaһ kӱfteyi yoyurduһ, kӱçӱk kӱftedan yoyurduһ. 23 kӱçӱk_kӱçӱk yapӛrduһ uni. salçeli su ҡivamunde sos yapӛrduһ suyunde. uni ište millete servis yapӛrduһ hep.

25 patile yapӛrdiler. zatan tatli yanine verӛrlerse tatli yapӛrdiler. zerebet yapӛrdiler, yoyurtli zerebet.

26 hеşbî_şē bulamadiseler bidonun içine ҡaşuһ ҡoyӛrdiler, uni çalӛrdiler, 27 ӛynӛrdiler. def çalӛrdiler en fazle. defçiler vardi. yerli tӱrkileri sӛylӛrdiler, ӛynӛrdiler.

28 askidan yerli ebeler vardi. bizim zamanımızde gine arebeler vardi. ebeler kӱylere gelӛrdi. doymleri ӛle olurdi.

29 gelӛrdiler, pare getӛrӛrdiler. mesela geyim bî_şēleri getӛrӛrdiler. gӛz aydını edӛrdiler. bebegi gӛrӛrdiler, gidӛrdiler.

30 diş hedigi yapӛrduһ. hedigi Һaşlӛrdiler. çerezini neyini tӛkӛrdiler. Һalburi 31 ҡoyurdiler yere. onun ӛstӛne bebegi otururdiler. bî ayne biraһurler, daraһ 32 biraһurler, undan_sӛre ҡuran biraһurler, kalem ҡoyӛrdiler. hele hangisini 33 alӛcaһ? eski ište, batıl inanç! bebeg maқas aldise terzi olӛrmiş, yoh kalem 34 aldise doһtor olӛr, ayneye baһtise berber olӛrmiş, kuran aldise Һoce olӛrmiş, 35 ӛledi. hedigi tӛkӛrdiler başıne. bӛle yӛdi tene bӛde seçӛrdiler. uni saçine 36 tikӛrdiler çocuһlerin, dişi rahat çıhsın.. hediyelele verӛrdiler millet, gidӛrdiler.

37 bíz çorbelere yetişmeduһ daа yañi. bizimkiler artuһ daа sonredan her_şē, 38 zeytӛn, helva olur, patates ҡızardurdiler eskidan. yumurte Һaşlanurdi. sabah 39 annem ҡaһӛrdi, baһ nasıl yapӛrdi. Һurmacuk dӛrdiler, Һurmacuk yapӛrdi. e 40 birezim_de bizim yerli palu erkekleri bele teneye çoh düşkӛndi. ya kebab 41 yapulurdi, ciger kebabi yahut_de bilmem ne. loһme dӛrdiler, loһme 42 tӛkӛrdiler. ište gӛnӛne gӛre hanki gӛn hankisi mӛsait oldise. el bӛregi 43 yapardiler sabah ҡızardurdiler. ҡaymaһ olurdi

tabahlerde, çökelig yā olurdi. **44** yani bızdan daa önceki zamanler çorbe, patile, yemeK unler sabah büşürürmişler, yermişler.

45 çocuqluım, böyüglüüm, gelinligim urde geşti. biz otuz_yedi senedür ha ben burde palu'deyim.

46 el işi, bī lambe yaḥseduḡ ureye, gaz lambesi. otururduḡ önünde naḡış **47** yapêrduḡ. oye yapêrduḡ, ḡnefçe yapêrduḡ, dantel yapêrduḡ, cēyız yapêrduḡ **48** kendimize. hade! eglence şēleri_de işte ḡışın sucuḡ var, pestil var, tut var **49** eger kesme var eger tut ufaj var. nese uler servis yapulurdi. doldururdiler **50** tepsilere ya bī_şēye getürür ḡoyêrdiler. genşler, çocuḡler, erkekler ayri, **51** kadınler ayri... yerler, iḡerler, herkes gidêrdi evlerine.

52 tut ufaj_de tuttan bu badem diyem, erigin aci ḡigidini ḡaysi yapêrdiler. undan **53** tuti dögêrdiler. ēyice kül kesêrdi. uni bēle bī bī_şēye basêrdiler. ayaḡlêrdiler, **54** nedêrdiler? ēle ḡuvetli basêrdiler. undan_sōne buni bēle dilim_dilim **55** paste_kimi kesêrdiler. uni_de bī ḡini sıtıle ya bī tenkeye, bī_şēye basêrdiler. **56** uni ḡışın bēle ḡalıp_ḡalıp yerdiler. ḡoḡ güzel, paste_kimi! ḡapali ḡarşude vardur. tut ufaj kesmesi dēseler.

57 ip atlêrduḡ, aşıḡ ōynêrduḡ. bēle göl_göl şē açêrduḡ. une_de dêrdiler, **58** ḡulik_ḡulik ōynêrduḡ. ēledi, en fazle ip atlêrduḡ. göz maci dêrdiler, **59** saḡlanmace göz maci dêrdiler, göz maci ōynêrduḡ. yapêrduḡ, bebeg **60** yapêrduḡ. afedêrsen eşeK yapêrduḡ, deve yapêrduḡ. deve_de bu ergani **61** terefinden pekmez getürürdiler, satêrdiler bizim köyde. u pekmez getürduḡleri **62** zaman, u zaman devlere yükler gelürdiler. gidêrduḡ deveye baḡêrduḡ. u **63** devenin şeklini yapêrduḡ topraḡtan. nasī bī loḡme şē oldise tap, tōkülürdi, daḡlurdi, gidêrdi.

64 soan ekêrduḡ, samsaḡ ekêrduḡ. kızım qazêrduḡ. baḡ önce soani sepêrdiler 65 tarlenin üzüne. bêle tek_tek... u kışkaları bilêrsen, küçük_küçük 66 cücük_gibi? unleri hepi barmaḡtan batururduḡ topraḡn dibine. u olurdi. 67 sâmsaj_de êle yapêrduḡ. bêle peşkire doldururduḡ, sepêrduḡ tarlelerin şeyine 68 eblek_eblek. unleri, qadınleri toplêrduḡ, hep bêle barmaḡtan batururduḡ 69 topraḡn dibine. u qalurdi. işte yâmur yâdi, şê oldi bitêrdi. undan_söne 70 gidêrduḡ otuni alurduḡ, qazêrduḡ. güz olurdi, bu zamanler soan zamani, 71 çıḡmaḡ zamani, gidêrduḡ, bî daa tekrar külbeden hepi uni çıḡadurduḡ. üste 72 atêrduḡ, toplardurduḡ, çuvallêrduḡ, satışe hazır_edêrduḡ. e sâmsaj_de gene êle. 73 sâmsaj_de hepi puriden çekêrduḡ. top_top bêle bâ_bâ bâlêrduḡ. işte tüccar 74 gelür alur, gidêrdi. tüccar_de benim babamdi. e sebzeyi, zatan sebze_de 75 zamani geldi şitil ekêrdiler, olurdi. çuvallêrdan toplêrduḡ, satışe gönderurduḡ. aşindi hep hanım olmişler.

76 erişte kesêrduḡ, tutmaş kesêrduḡ, bulḡur haşlêrduḡ. seçêrduḡ, buni dögêrduḡ, 77 saururduḡ, çekêrduḡ, elêrduḡ. ifaj küfteligi ayri, simerigi ayri, pilavluj ayri 78 olurdi. ne_blem hepi ayri_ayri yapêrduḡ. simerig, cücüg en cücügi. u 79 simerig çorbesi çoḡ güzel olurdi. uni qaynadurdiler, mercümek çorbasi gibi 80 büşürürdiler. uni sabahleri, işte eskinin qarileri uni sabah çay yerine yermişler. tez hazır olêr ya.

81 ya bî çocuj gönderürler ya_da ḡabarsız çat qapi gelürdi, ister yataḡn üstünde, 82 ister yatmışsın yataḡn ha yerde. zatan köylerde yatılmêrdi_ki. têz qahêrdiler. 83 yataḡleri en önce toplêrdiler_ki bî işe gidesen. misafir geldise mecbur une, 84 qahvaltiye gelmişse qahvalti vericaḡsen. qahvaltiye gelmemiş, qahveye 85 gelmişse qahve içêr gidêrdi. çay içêr gidêrdi. veyahut_de ôleyese ôle 86 yemeKleri hazurlanurdi. u güne ne_ki ḡazirliyebildinse evde ne varse sofrêyi düzêrdin.

87 baḡ bī zaman kelegóş vardi. ḡurud ezêrdiler, ḡurudi ḡavurmedan bereber 88 ḡaynadurdiler soḡandan. soḡani yāde öldürürdiler. undan_söre u ḡurudi 89 ḡoyêrler ḡavurmedan. ḡavurmeyi bêle ifaḡ_ifaḡ didêrler. tandur ekmegini 90 bêle tepsilere dörêrdiler. uni tókêrdiler ekmegin üstüne yerdiler. unun ismi 91 kelegóşti. şindi tandur ekmegi ole... baḡ bizim canan furuncidur, aḡ tandur 92 ekmegi oldise emine ḡurud ez. yani illa u yapilicaḡ. ḡurudli köfte yapêrler. 93 ayranli köftesi, ayni yourtli köfte yapêrsin ya toptopik, uni_de gine ḡurud 94 olurdi. ḡuruddan ezêrdin. bêle ifaḡ_ifaḡ toptopik yapêrduḡ. ḡurudi 95 ḡaynadêrduḡ, dökêrduḡ üstüne. üstüne_de hadê yā... ya ḡavurmeli, ḡavurme 96 ifaḡ_ifaḡ didêrdin. undan_söne bī damle_de biber ya salçe üstüne atêrdin yāın. unun üstüne verêrdin.

97 tutmaş çorbesi, ḡurudli lapa yapêrdiler. ḡurudli lapa_da bulḡurdan 98 ḡaruştururdiler, ḡuruddan bereber. unun üstüne naneden yā şē_edêrdiler. gine 99 içine ḡavurme ifaj atêrdiler. unun_de ismi ḡurudli lapadi. lapayi bêle 100 ḡoydiler tabaē, u ḡurudi órte yerine ḡoyêrdiler, uni yerdiler. e ḡurudli 101 tutmaş_da zatan manti_kimi ḡaşlanêr. undan_söne ḡurud tókêrsin üstüne. 102 gine_de yādan nane dālêrsen dökêrsin. unun_de ismi işte tutmaş çorbesi olêrdi.

103 ḡurudi çökeligTen yapêrsin. çökeligi kesêrsen ayrandan. torbeye tókêrsen. 104 uni yourêrsen bī_kaş defa torbede bī_kaş gün. undan_söre êyice ḡivame geldi 105 duzuni aldise bêle top_top yapêrsen. ḡoyêrsen güneşe, ḡurêr êyice içine 106 ḡader. ḡışın uni götürêrsin bêle ezme çanaḡ vardur, ezme çanaḡnde uni ezêrduḡ, ḡurud olurdi.

107 gidêrdiler gelin gēyinürdi, gezêrdi ḡarşılarınde. işte u zamanın tülleri vardi, 108 bêle bürüncük dêrdiler. bêle çahmalı_maḡmalı_tül vardi uni örtêrdi. ne ḡadê 109

güzel elbiseleri neleri varse uni gèyèrdi, gelürdi. herkesin elini öpèrdi gelin. 110 birez dururdi, gidèrdi bî daa üstünü deışèrdi. başke bî kıyafet gèyer gelürdi.

111 bastuḡ, sucuḡ bî zaman çoḡti. küpler doldururduḡ. pestil doldururduḡ. 112 cevizi, üzümü, çerezi hepi unlere doldururduḡ.

113 üzüm kûrutmesi, annem kûrudèrdi ama şêdûr bêle yâe baturèrdi. gidèrdi 114 bâjn içerisinde, zeytûnyâj götürürdi, batururdi une. koyurdiler serèrdiler 115 bêle çarşafın üstünde u kûrurdi. kûruduḡtan_söne parlaḡ olèr. 116 kûruduḡtan_söne u şêlerini, saplerini alurdiler, seçèrdiler, yîḡèrdiler bî daa. 117 bî daa tekrar serèrdiler, kûrurdi. undan_söne koyèrdiler bî kabe. kış başe 118 kadê yèrduḡ. dendiḡ kırèrdiler, ceviz kırèrdiler yanine. eskinin bêle şêleri 119 daa deḡişikti. aşindi u bî söz var, bellemişuḡ pûskövèt koyèrler, bilmem ne 120 koyèrler, çegirdek getirürler. ha, baḡ ay çigirdeklerini_de ekèrduḡ. 121 unleri_de getirürduḡ şê_de kuzinede kaururduḡ. unun kabuklisi_vardi, kabuksuzi_de vardi.

122 şindi aḡn, keban leblebileri var ya unlerdan hepi evde yapèrdiler. saçde 123 kaururdiler. undan_söne bî mısır patlatme şeyi vardi. u kumi sicaḡ 124 edèrdiler. u mısırı tøkèrduḡ u kumun içine sacın üstünde. u kumun içinde 125 mısır pat_pat bêle patlèr her bî tene bele olurdi. şindi makinesi çıḡmış, tavade patlaTèrler.

126 çahme yapulurdi şifonlere. undan_söne igne oyesi yapulurdi.

127 annem kôze yapèrdi. toḡumuni alurdiler. u toḡumi sicaḡ yerde beslèrdiler. 128 uyanurdiler u böceḡler. uyanduḡtan_söre bêle bî_şê, kajdın üstüne, tut 129 purleri vardi, tut purlerini getirür koyurduḡ. unlerin üstüne koyurdiler, 130 böyürdiler. unde böyürdi, alurduḡ bî kabe, unde böyürdi alurduḡ bî kabe. 131 èle_èle böyüg olurdi. bu dafa götürürduḡ, iskele yapèrdi divan_kimi. pute 132 diye bî ot vardi, bêle pembe_pembe çiçekleri vardi. dâlerde olur u. koḡili bî 133 otti. undan_söre uni

getürürduḡ, u iskelelerin üstüne düzèrduḡ. bī_de yerli **134** saray süpürgeleri vardı, bizim köy süpürgeleri. unlerdan bu purleri unlerin **135** üstüne bele göl_göl_göl yapèrduḡ. u böciglerini ureye koyèrduḡ. gèttuḡçe **136** böyüg olurdiler bu ḡadē. işte pur, her gün sabah, õle, aḡşam unlerin **137** saatinde, u pur, bèle çuallerdan gelürdi. temizlèrduḡ purleri, tutlerdan **138** kesèrduḡ, sepèrduḡ, yemlerini verürduḡ. sarme zamani geldi sarèrdiler, **139** olurdiler ḡoze. daḡ ḡozeler oldise bu dafa u ḡozeleri toplèrduḡ. hepsini **140** toplèrduḡ, çuvallere doldururduḡ. satışe satış gidèrdi. e, eve annem bele **141** kızlara çeiz... èle ipeg çekèrdi eşe_doste, kimisi paredan alurdi, kimisi èle **142** verürdi. u ḡozeyi_de getürürdiler sicaḡ suye ḡoyurdiler. şe_edèrdiler, bèle **143** açèrdiler_açèrdiler ince gelürdi, tam ince igne yapmaḡ_içün. **144** sarèrduḡ_sarèrduḡ olurdi bèle top. uni işte bī daḡ tekrar aḡardurdi, beyaz **145** edèrdi. boyelèrdi, yazmelerin herkesin renginde uni boyèrdi. yazme yapèrdiler.

-37-

Adı Soyadı: Vahide Ekmekyapar**Doğum Yılı: 1954****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 râmazende benim raḥmetli, râmazanın ilk günü aḥşamdan, aneme diyerdi_ki 2 bugün, hanım dêrdi, ḡari dêrdi, pîrîş pilavidan zerde bûşûr. 3 uni sũḡûrde yêḡ_ki bir ay râmazende karnımızde zikir_ede. bol_bol iftare çayrurduḡ 4 erkekleri. bayramde erkekler sabaḡtan camiye gidêrdiler, bayaj misafir 5 getürürdiler. u tandur başini gördüz ya, u dıḡarde bî odemiz_de vardur, u 6 odedan tandur başi gün olur camidan misafir getürür sábahtan yemege, u 7 tandur başi bèle dolêr. sofre serêrduḡ yere. aḥşamdan işli küftemizi yapêruḡ. 8 işte onun yaninde her_şê ya tatlisi olêcaḡ, saḡḡ çörbesi olêcaḡ. undan_søre 9 tava türî bèle bî_şêler olêcaḡ. sabahtan camidan çıḡan erkekleri hasan abe 10 getürür. bîz bèle mişembeleri baştan başe serêruḡ.

11 yemeglerimiz, işli küfte, ḡabuḡge, eşkili küfte... yani bu bayramlerde illa işli 12 küfte, ḡabuḡge olacaḡ. bu ikisi illa olacaḡ.

13 ḡabuḡgeyi güzel bèle bûşûruruḡ. ben düdüḡlide bî saate yaḡın... eskidan 14 tencereye bûşûruruḡ, aḥşame_ḡadê ateş et. şindi ben daḡ düdüḡlide... güzel eti 15 bèle tam kıvamunde pûşûruruḡ. undan_søre güzel kızarduruḡ. u eti 16 pûşûrdümüz suye, bulḡuḡî bî tencireye biraḡuruḡ, uni ıslaturuḡ. pişmez 17 bulḡuḡî_a! eski bulḡuḡler oul yarım saate bî saatte şişêrdi. şindi bu hazır 18 bulḡuḡler... bîz baskil fabruḡesindan aldümüz_için bî_iki saatte şişêr. u 19 bulḡuḡ bèle kendi kendine et suyunde şişêr, kıvamuni alur. u ḡabuḡgeyi 20 kızartTıym yaḡ dökêrim tiridi. artuḡ sevérsense bêyaz...

zevkan kalur, salçesi **21** yapmezsın. benim ráhmetli dayım beyaz sevêrdi. hêşbî_şê katmêzdi. u bèle **22** şışêr. ben ifaḥ, domatesdan biberi dōrêrim, domatesi rendelerim. u pilavi yaē **23** dōkmeden önce kâterim. az bî_şê salçe, yaj kâterim. dōkêrim u yaj. u yâde **24** bèle bî saat kâdê kalur. adi kabuṛgedür, kabuṛge tiridi.

25 üş bāi topladuḥ, iki sıtıl yapmaduḥ. êle bî_şê ögmaḥ, yani kendi kendimi **26** ögmiyam, bulamacımdan sucuüm dillere menşur olmişti. hêş ḥamuri **27** bilemedim. ettim, bele kesêrem, verdim meleyi kızdán gelinin eline. dèdim, **28** ben hêç daḡ çatıye çıḥmêrim. aḥ sucuün dibidür. êle nasıl sirêrsiz sirin. çıḥtım **29** uḡari, o baboo! dèdim, bèle serülür?

30 eskidan, aḡşamdan tuzlêrler. ben hêç bureye gelmişem geleli beli... benim **31** annem_de tuzlemezdi. sonre annem bèle artuḥ ineg beslêrdi ya uni bu sene **32** yavruledij buzavuj anam ráhmetli baḡêrdi. bele kasimde kesêrdiler. kâvurme **33** edêrdiler, tuzlêrdiler yani ama ben êle yapmem. şindi et alêruḥ. güzel **34** dōrêruḥ. bendan hasan götūrêruḥ alt katte bî odemiz vardur, urde güzel **35** çengellere asêruḥ. undan_sōre doldurêruḥ nıḡrelere āzını kâpadêruḥ. **36** sâbahtan kâḡêrem. güzel yihêrem nıḡreyi, biraḡêrem üstüne, tuzuni verêrem, ataş_edêrem, pişêr.

37 et metin olsun diye, teze et olurse daḡlmesin diye. ifaḥ davar kestinse unun eti **38** çabuḥ daḡlur, teze. daḡlmemesi için aḡşamdan yihêrsen, tuzi vurursen, **39** doldurursen sepetlere. unun suyi_de aḡêr. sabahtan kâḡtınse ateşi ettinse **40** baḡêrsin tuzsuzse bî dē tuz sepêrsin.

41 uni_de geçen hafte yaptuḥ. aḡşamdan hasan üzümi sıḡtuḥ_kibi ateş_ettim. bî **42** on tene_de yimurte vurdum, undan_sōre kefi çoḡ gelsin diye. ateşi ettim, **43** kefini aldım. āzıne bî bez bâleduḥ. gelduḥ daḡ aḡşam oldi uḡari, karanluḥ oldi gelduḥ uḡari, yattuḥ. **44** sâbahtan kâḡtum ateşi_ettim. topraē çekêruḥ. u şireyi bî daḡ yenidan **45**

kayneturuḡ. bèle órtedan káynér gelduḡ_gibi iki çarḡátun topraḡ dökèruḡ bèle **46** böyüg
 bī kazane. şirenin bèle çoḡuni_a! ikisini alsın biri kazande kalsın diye. **47** u şireyi
 çekèruḡ u topraḡn üstüne. yeniden bī daa u topraḡte keḡ gelür. artuḡ **48** uni topraḡtan
 çekèruḡ. bī bezden güzel süzèruḡ. ben tülbentten süzmem. u **49** elbise astarleri var ya
 uni iki kat_edèrem, uni süzgecin içine serèrem udan **50** süzèrem. bī saat kadē kovalerde
 u dinlenmeye biraḡurem, altine topraḡ **51** geçmesin diye. artuḡ ḡabdan ḡabe akterme
 edèrem_ki acabe içinde topraḡ **52** var_mi, yoḡ_mi? altte kalani bī torbeye tøkèrem.
 keḡin yanine tøkèrem topraḡ **53** geşmesin diye. òndan_søre artuḡ bī daa tøkèruḡ kazane,
 u şireyi bī daa **54** süzèruḡ kazane. bī daa keḡ... bī daa keḡini alurem. òndan_søre nıḡre
 veyahut **55** teşti biraḡuruḡ, u büyük teşti. çekèruḡ, birez şire saur el yanmamaḡ şartiyle.
56 livinc çalèruḡ, livinci un, sade un, bũday uni yani. artuḡ daa göz kararı bī **57** saat_de
 pũşürèrem. livinci tøkükse bī, tam bī saat... nasıl kayner çıḡtise **58** içindan küregi
 çekèrem. abele bī karuşturme yapèrem. tam bī saat tutèrim. bī **59** saat kaynedise bèle
 ateşi, ateş yanér şekilde baturursan u ateş sönmez **60** bulamacın içinde.
 kaynettuḡten_søre bulamaş çoḡ olunce önce birez pestili **61** serèruḡ, bī_kaş tene.
 undan_søre bulamac az olunce hemen dendigleri baturmee başlèruḡ.

62 erişte kesèruḡ. benim annem raḡmetli yazın erugi çigididan ḡurudurdi. **63**
 babam uni çoḡ sevérdi. ḡavurme ettũmuz zaman anam u erigi güzel **64** ḡaşlèrdi. u eti
 pũşürürdi. u erügi dökèrdi önüne. ne hoşab ne yemeg, etli yani. bī daa døgme pilavi
 yapèrdi.

65 işte ḡuḡudi ezèruḡ kızım. uni çorbesini yapèruḡ, işkenesini yapèruḡ, **66**
 toptopigini yapèruḡ. tereyaj nasıl yapèrdi? annem bèle şu kadē bekmez, **67** ḡıllıK adi
 ḡıllıKti, u ḡıllige bekmez doldururdiler, bèle abḡadē aşaj **68** biraḡurdiler. bundan yirmi
 gün, bī ay sonre annem bu ayrani yayèrse abḡadē **69** yemeḡ, ḡaḡvaltiye alurdi, gerisini

top_edêrdi. éyi sıhêrdi, atêrdi. u bekmez kaş **70** top alurdise. kış oldi u yaj çıhardiler, u yaj yıhardiler, dörêrdiler qahvaltiye. dersen abu daqqe... u yâ teze...

71 babuqonun_de güzel bî bode unidan, qakiki bode unidan bayaj bele bî hamur **72** yoruruq. u furun paste tepsileri alabilduq_kader, bele üsti taşıcaq halde, u **73** quri hamuri ayni fetir hamuri gibi u tepsi bele dolup taşane_kader yuvarlaq **74** basêruq. yolleruq furune. furun_de saat dokuz biqûq_onda götürür, aqşam **75** üçte_dörtte gelür furundan alur gelür. u kader güzel kızarur_ki. qurudi **76** ezêruq, doldururuq beş kilo ayçiçegine. eskidan eldan ovalêrduq, şindi robote **77** çekêrem. bele bî böyüg çig köfte leganinde yapêrem.

78 boyune qınefçe yapêrduq. el işi yapêrduq. kaz lambesini duvare bele bî açıq **79** yere çivi çaqêrduq. aqşam oldise herkeş el işini, dantelini, danteldan qınefçe **80** çoq mēşurdi, dantelini, qınefçesini alan bu lambenin önüne düzülürduq. **81** otururduq qınafçe işlêrduq, dantel işlêrduq. bele çerez çoq, pek fazle yohti. **82** benim babam rāqmetli antep'tan bize çoq bî_şē getürürdi; fındıq, fıstıq, antep leblebi, kesme diyêrduq...

83 annem küli suye biraqurdi, temiz küli, bele bî böyüg qazande. u kül bele **84** durulurdi bembeyaz olurdi su. bî zaman eskidan çamaşur yıhêrdiler, bele **85** deterjan yohti. u külün durulduq suyi alurdiler. doldururdiler qovalere. babam **86** bî zeytunyaı alurdi. zeytunyaıdan külli suyi götürürdiler. u üzümleri **87** toplêrdiler. salqimi zeytunyaıdan külli suye batururdiler. çarşafleri serêrdiler **88** bode yere. üzümü düzêrdiler, gelürdiler. undan_söre u üzüm artuq on gün bî **89** haftede, ne qadē zamande qurêr bilmêrem yani. babam gidêrdi, bî daa u **90** üzümleri tek_tek çevürürdi; saıni sole soluni sae. bî_kaş gün daa qalurdi. gidêrdi, topler alur gelürdi.

91 çillenin yirmisinde demádan yapêrdiler. u çıhêrdiler dame, u pacenin üstüne, **92** ıııı! hadi gelürler, ne verücüh? maqlenin yeni yetişme çocukleri, böyüg_de **93**

gelürdi. hadè, ne var? bastuḡ, sucuḡ, ceviz, tut, badem_madem doldururduḡ tabağ,
verürdün. gidérdiler evde yerdiler.

-38-

Adı Soyadı: Remziye Başgören**Doğum Yılı: 1942****Köyü: Palu/Merkez****Konu:Genel**

1 erüg daşımışuḡ, alınçe daşımışuḡ, basmecuḡ daşımışuḡ. basmecuḡ aşmıḡuḡ. 2 sepetleri sırtımıza kımıḡuḡ, getürmiḡuḡ. basmecuḡ aşmıḡuḡ damde, 3 kurutmıḡuḡ. bī ḡafte kuruđerduḡ, döşürerduḡ, uni saterderduḡ. davar saḡlerderduḡ, ineg sađerduḡ, yout yaperderduḡ.

4 yün egirerderduḡ, ipeg egirerderduḡ. ipeg böcegi koyerderduḡ, kaze haline gelderdi. 5 undan_söne ipeg çekerderduḡ, ipeg yaperderduḡ. her türli_de bī_şeler yaperderduḡ. 6 undan_söne boyerderduḡ, undan_söne yazmelerin aresine koyerderduḡ, yazme yaperderduḡ.

7 kavurma yaperderduḡ, turşi yaperderduḡ, tandur ekmegi büşürerderduḡ. komşileri 8 çairerderduḡ. birimiz açerderduḡ, birimiz merdene ederderduḡ. ekmegçiler vurderdi tandure.

9 rāmazenlerimiz çoḡ hoḡ geçderdi valla. gece söḡüre kaḡerderduḡ, davul çalderdi.

10 bayramlerde baklaveler açerderduḡ. sabahe bī saat kalande bız kaḡerderduḡ yemek 11 yaperderduḡ. camidan çıḡanler gelderdi yemege ya. camidan çıḡtiler yemege 12 götürürdiler, bız yemegi hazırlerderduḡ yemeg yerdiler. sarne sarerderduḡ, küfte 13 yaperderduḡ, eşkili küfte yaperderduḡ, işli küfte yaperderduḡ. ilkin içini yaperderduḡ 14 kıymedan, soandan undan_söne_de etini koyerderduḡ. etini salde döğerduḡ. 15 eskiler salde döğerdi, yani beḡe çekmaḡ yoḡti. içini_de satordan aacın üstünde yaperderduḡ.

16 bī kat dibine köz, şē_ederdiler. közüni dibine sererdiler. undan_söne üstüne 17 tepsiyi koyerdiler, üstüne saci kapadurduḡ. u Paklava kızarurdi.

yerli ebesi vardi. götürürdiler doğerdin.

18 hedigi büşürürdiler. bebegi halburun üstüne koyêrdiler, hedigi başına tókêrdiler.

19 def çalêrdiler, toplanurdiler, def çalêrdiler. uzun yol oldi ate bindürürdiler 20 gelini. arebe yoĥ. kıse yol oldise bèle kolundan tutêrdiler gelinin, biri bî 21 kolundan biri bî kolundan tutêrdi. götürürdiler u evdan u eve. gelinlig yoĥ 22 anam gelinlig yoĥti. simli_mimli elbiseler gëydürürdiler. bürüncüg vardi ha! bürüncüg örtêrdiler.

23 kaz lambesini aluştırurduĥ, koyêrduĥ bèle ögümüze. bî sehpa koyêrduĥ, 24 koyêrduĥ ögümüze, otururduĥ, el işi yapêrduĥ. çoĥ yapmışuĥ. odur baĥ gözlerimizden olmışuĥ oul.

25 gelin yapêrduĥ, bezdan bebeg yapêrduĥ. her gün çıĥêrduĥ bî tut aacın 26 üstünde ev yapêrduĥ. misafurluĥ gidêrduĥ u aacın u aace. bèle 27 küçüK_küçüK, iri_iri aac̣ler vardi ya böyüg_böyüg aac̣ler, daa iri olmışti. 28 gidêrduĥ kökünde otururduĥ. çelük_çubuĥ öynêrduĥ. insan unudêr_unudêr oul.

29 çayımızı demlerduĥ, her_şê hazırlêrduĥ. üzüne ele hoş güzel, otururduĥ, 30 yerduĥ. şindi, bî zâman oul bèle çarşu yoĥti ögümüzde. bîz tedbirimizi 31 alurduĥ, her_şeyimiz hazırı. küplere bastuĥ, sucuĥ undan_söne tut Pastuĥ... 32 undan_söne tuti dögerduĥ, dendigi dögerduĥ bèle kesme_kimi yapêrduĥ. 33 kaysi çeirdeg yoĥ, uni aardurduĥ, suye koyêrduĥ puṛuni alurduĥ. uni güzel 34 kurudurduĥ. dögerduĥ, tuti_de dögerduĥ. bî tepsiye bî kor tut, bî kor dendig, 35 bî kor tut, bî kor dendig serêrduĥ. güzel basêrduĥ. dilim_dilim kesêrduĥ. 36 bèle hılıKlere doldururduĥ, bî zaman küp diyerdiler. küpün küçügi var a, 37 hılıK diyerdiler. doldururdiler, e valla bî misafurumuz geldi şindidan çoĥ 38 her_şeyimiz vardi. bahare_kaḁê biz uni dilim_dilim çıḁadurduĥ işte 39 misafurlerimize. adam tutêrduĥ, çaydan su daşêrdiler, çankallerden, iki 40 çankaldan. doldururduĥ içerde kazanlere. bir gün yoĥ bir gün he, her_şeyimizi yıĥêrduĥ.

41 küli qoyêrduş suye, uni duŕuldurduş. uni çoş yapmıŕuş. yoşse sabun 42 köpmezdi da! bî daa abu sonunde_de sode çıŕtı. çamaşur sodesi vardı. 43 sabundan yıŕdiler anam! örbi deterjanler yoŕtı. undan_söne qoyêrduş 44 çamaşurleri. beyazleri her zâman qaynadurduş, renklileri arede. beyazleri her zâman qaynadurduş_ki açile, hoş ole.

45 çırpêrduş. şêdan_de, yuŕari palu'dân_de getürürdiler. torpaş ayridi, beyaz 46 torpaş ayridi. torpaştan yerleri çırpêrduş. gâacidan duvarleri çırpêrduş. 47 kırmızı torpaş_de vardı. uni_de qaururdiler qoyêrdiler çocuŕlerin dibine. 48 sicaş_sicaş, çocuŕler râhat. bî zaman bez vardı? ŗindi bez var.

49 evümüzün duvari yıŕıldı. undan_söne çıŕtuş qapiye, çâdur qoyduş, çâdurde 50 oturduş. iki tene böyüg çâdur koyduş. aradan bî_şê çekêrduş, bî terefte 51 yatêrduş, bî terefte yemeK yêrduş, ev_kibi. banyo tualet hepi nedise u bî 52 yerededi. çadurun ögünde ocaş qumıŕtuş unde su sicaş edêrduş. getürurduş 53 içerde u köşede yâhanurduş. uni yaptış çâdurlerde. görmedin, neler êttuş?

54 başluş almedan verürdiler kızi? beşibirli, altun... bî_kaş tene_de altun 55 taŕdiler u beşibirlinin yanına. undan_söne altun haP taŕdiler beşibirlinin içine. baan taŕtiler.

56 çahme, oye, daha ne, dantel... bêle qasnae geçürürdiler, bî el alttan bî el 57 üsttan çahme yapêrdiler. kınafçe_de yapmıŕuş anam, dantel_de yapmıŕuş, 58 oye_de yapmıŕuş. çêzimize_de yapêrduş başkelerine_de yapêrduş. baş, ŗindi en sonunde_de lif yapêrem. gözüm görmêr.

59 çorap_de yapmıŕuş, patiK yapmemıŕuş ama çorap yapmıŕuş, yün çorap 60 yapmıŕuş. yapêrduş, bî daa bî yâŕduş. güzel qalıbi vardı. güzel u qalıbine çekêrduş.

61 bōdeyi koyêrdiler suye. kaş gün gidêrdiler gelêrdiler, suyuni degüşêrdiler bî
 62 h̄afte. undan_sōne güzel bu kere başlêrdiler suyuni daa şê_edêrdiler ya éyi 63
 olurdi. bōde şişêrdi ya undan_sōne çıhnêrdiler güzel. ayaḥleri, bî_şê 64 taḥêrdiler
 ayaḥlerine, naylon_maylon geḫêrdiler. undan_sōne süzêrdiler 65 güzêl. gidêrdiler
 gelêrdiler suyuni degüşêrdiler, süzêrdiler. uni_de bele hōş 66 güzêl bî un olurdi.
 süzêrdiler, u bōde çıḫêrdi. u bōdeyi şê_edêrduḫ, ḫoyêrduḫ 67 bî terefe. uni verêrduḫ
 davarlere. nişeyi ḫurêrduḫ, uni pestil yapêrduḫ. 68 her_şê_de yapêrduḫ. helva
 yapêrduḫ. tatlilerde, paklavelerde...

69 e bulḫurî_de haşlêrduḫ. dame serêrduḫ. ḫurêrduḫ. undan_sōne degürmane
 70 yollêrduḫ. degürmandan gelêrdi. onun puḫuni alêrler ya u ayri. undan_sōne 71
 seḫêrduḫ. güzel bî daa şêye ḫekêrduḫ. kendümüz ḫekêrduḫ, el degirmanî 72 vardi a bele
 daştan. ince bulḫur ayri ḫoyêrduḫ. pilavluḫ ayri, küfteluḫ ayri 73 olurdi, gidêrdi. bî daa
 bî simerigi vardi. simerig lapasi yapêrduḫ. dögmeyi ḫekêrdiler, yarme yapêrdiler. uni
 keşkeK yapêrdiler.

-39-

Adı Soyadı: İnci Okuyucu**Doğum Yılı: 1945****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 görücü usuludan, yani kimSe kimseye gêtmezdi. şindi òlan gitmağ şē olmiş, 2 gidêrler gelêrler. düğünler işte hoşti. herkeş terefinde yapêrdi. kîne gècesi kız 3 terefinde yapêrdiler. hêç bele lahmacun bî_şē yohti.

4 bayramler vâla hısım aķrebe birbirine gidêrdiler gelûrdiler. baklava açêrduğse 5 ikram yapêrduğ. tatli açêrduğ u zâman. tatli ikram_edêrduğ, çay ikram_edêrduğ, 6 kağve ikram edêrduğ. bî zaman kağveyi kâynadıp işmezdiler. şekere 7 katıp yerdiler. en aır evlerde bî fincan kağve bulurdun. kimsede kağve yohti. 8 kağveye şeker kâtêr bele tabaē doldurêr. pişürmedan ha! her bayramde baklava böregimiz vardi. e zati yaz olse mağsere etseduğ...

9 bā toplêrduğ, sıhêrdiler. undan_sōne süzêrdiler, toprah vururdiler, 10 kâynadurdiler, bulamaç yapêrdiler. onun arğesine_de orcig batururdiler, 11 çıhadurdiler. artani_de pestil yapêrdiler. bî zaman buler çoğ yapêrdiler. ustasi ulerdiler.

12 herkes evinde otururdiler taziye. komşiler yêmeg yapêrdiler getûrûrdiler. 13 âlemedan sızlemedan tazımız geçêrdi. âleme çohti. şindi âleme yoğ. bî zaman 14 tazilere gidêrdi, hêç oyeli yazme örtmezdi. yazmenin bu kenarını örtêrdi. zati 15 telêzyon yohti. her evde bî radyo olse u radyonun üzüne yazme çekêrdiler. taziye evi belli_olur.

16 benüm düğünümde oldi. hepi evdediler. evde bî defçi ‘ayşè vardi. ‘ayşe’yi 17 tutêrdiler, def çalêrdi kız terefinde. götürür olan terefinde düğün_edêrdiler. 18 def_de vardi, davul_de vardi. şindi çalgu taħimi gelmiş, davullere şêlerini vermêrler.

19 ateşte kızardurduħ. furun yoħti. altına kôz biraħurduħ, üstüne saj kapadurduħ, sacın üstüne ateş tøkêrdiler. u altte kızarurdi.

20 bî zaman salde dögêrduħ. daş vardi, daşın üstünde... bî_da toħmaħ vardi. işte udan dögêrduħ. onun köftesi çoħ güzel_olurdi.

21 sarme... bî zaman pirinç u kadê... nadırdi, bulğurdan yapêrduħ. bumbari_de 22 ayni şê_kibi, sarmenin içi_kibi yapêrduħ. uni tek_tek doldururduħ. 23 yihêrduħ uni güzeel bî kôr. şêdan tuzdan ħalburi_de ters edêrduħ. onun 24 arħesine sürêrdiler sürêrdileer, u temiz olurdi. bî_de çıħadurdiler, Piçaħle 25 güzel iki kôr üş kôr sirêrdiler. dörulturdiler, yihêrdiler. onun içine 26 doldururdiler. uni ħaşlêrduħ, ħaşlandıħTan_söne çıħaduP yâde kızartêrduħ. 27 tadi çoħ güzel_olêrdi. uni çoħi, ekseri köftedan beraber yapêrduħ. gece 28 köfteyi büşürürduħ, bumbari_de büşürürduħ. köfteyi doldururduħ, 29 bumbari_de üstüne doldururduħ, cemaate çıħarurduħ. kavarurme yapan_de 30 ekseri çoħ olurdi. kavarurme çıħadurdiler, bî_de uni doldururdiler.

31 yılda bî sefer et alıP dörêrduħ. kimisi evde kesêrdi. bız hepi evde kesêrduħ. 32 davar alur evde kesêrduħ, dörêrduħ, ifaħ_ifaħ dörêrduħ. uni temiz yihêrduħ. 33 nıķremiz vardi, teşt, uni ocaħ yapıp içine koyêrduħ. unde kavarurduħ. bî zaman hep tereyajdi.

34 dolanger_de tek_tek yuħeyi açêrdiler şêde. bele oħlavi aresine koyêrdiler. 35 cevüz dendigi sepêrdiler içine. bî_de one oħlavi koyêrsen, bele 36 sarmelêrdiler. uni büzêrdiler, bî areye götürür. az bî_şê kavarurdiler, 37 tepsilere düzêrdiler. u piştuħtan_söne tatli olsedi baklava_kibi olêrdi.

38 bayram sabahi erkenden kadınler kaçır yemeK hazırlır. erkeK camiye 39 gidirdiler. camidan gelduhtan toplanirdiler, bĩ arede yirdiler. erkekler ayrı 40 yerde yirdiler, kadınler ayrı yerde yirdiler. u zaman hoşti. babam bize 41 hediyeler alurdi. too! bayram aşşami hediyeler alurdi. elbise alurdi, 42 ayakkağı... koyırdı koynumuze yatırdı beraber. e benim babam çok kılidi.

43 kızın ceyzi... baci işte terzi eve çağurdiler. geline elbise bıırdiler evde. 44 boğesini bıırdi gelinin. söre ceyizimiz gelande beraber gelırdi. sanduğ 45 getırdiler, bĩ zaman patisğe getırdiler, basme getırdiler.

46 too! bĩ sene sürırdi. bürüncük taırdiler fuğareye. e misafir_de çok gelırdi. 47 bĩ zaman beıe haber_maber yoşti. sabahtan oldi, ıledan_söne oldi, 48 ıledan_önce oldi, ikindidan_söne mürube yağın oldi, on kafile misafir 49 gelırdi. kundahteki çocuun elini ıptırdiler. valla, adeti iledi baci.

50 annem çok yapırdi. uni annem kaşnaı çekırdi. uni, halbur kaşnaıne bız 51 serırdiler. uni üste getırdiler, yazmeyi üste, buresini baştan_baıe bız 52 tikırdiler. uni kaşnaı çekırdiler, güzel bılırdiler. işte uni yavaş_yavaş yapıp 53 gidırdiler. aşindi benim gelinim başlemış kıızına duvağ yapırdi. bĩ zaman sim 54 çoşti. benim anam baan iledi bĩ tene yaptı. etegin dibine yaptı, bu kollarine 55 yaptı, yaıeye yaptı. hıpi benim simdi. he valla, anam çok kaıretlidi.

56 yoğ terzi vardi. bĩ zaman terzi zayre diyırdiler, vardi. benim boğcemi zayre 57 bışmış. zamanınde iledi. gidip hazır kıyafetler vardi alırdı? hepi evde 58 tikırdı. geceluğ tikırdiler. çarşudan bĩ_şe elbise_melbise almezidiler. parçe alurdiler ama tikili yoşti.

59 tandurci kari gelırdi. geıe yari kaçırduğ. uni, su ısıdurduğ, u hamuri 60 ekmeKçi yıururdi. biz_de çııırdı, leganlere basırdı. sabahtan dağ 61 yardimeiler gelırdi yardıme. biri merdane yapırdi, ikisi aıırdi, ekmeKçiler_de pışırdi.

62 eski pālu, bī zaman hem çarşubaşı vardi hem zeve vardi, aşaj maḥle vardi. 63 çarşubaşı, bizīm evümüz urdedi. kaynenemgillerin evi urdedi. e bīz 64 bahçelerde oturēduḥ. babannengilin bahçesine yaḥındi. mezelligdan ötede benim anamgilin bahçesidi.

65 komşilerdan aḥşeme_ḡadē komşilerdan berabardūḥ. hep toplanurduḥ, yemeK yapēduḥ, çay kaynadurduḥ, berabardūḥ.

66 evcölüg öynēduḥ. böyügler bī yerde öynērdi, küçügler bī yerde öynērdi. bīz 67 ulerin kızleri olurduḥ. uler böyüktiler. valla ġurubumuz çoḥ hoştı. taştan 68 yapēduḥ, taş düzēduḥ. burdan_de bī ḡapi biraḥērdūḥ, içinde oturēduḥ. 69 torpaḡtan yapēduḥ, çanaḥ yapēduḥ. tencire, ocaḥ yapēduḥ. mase yapēduḥ çamurdan, altine ayaḥ tikēduḥ.

-40-

Adı Soyadı: Naciye Gülyüz

Doğum Yılı: 1947

Köyü: Palu/Merkez

Konu: Mani ve Genel

1 öynēr öynēr boyi hoş

āni parlaḡ cebi boş

unun elindan hēşbī_şē gelmez

apar 2 uni çüte koş

ḡare sanduḡ kimdandur

kipriklerin mīldandur

sen palu'dan gideli

palu baān zındandur

3 oul aşindi daā derttan, ḡaḡardan yiḡtiyar_olmişem. siz ḡela şindi toz pembe
dünyayi görērsiz. hēşbī_şē yoḡ.

4 bir başım yastuḡte, kulāım seste

bir güzel elindan olmişem ḡaste

elazıḡ daıne duman bürümiş

herkeş sevdüğini almiş yürümiş

5 kazanlere koyêrduh, zerdeler, pilavler büşürêrduh. çalguler çalêrdi iki gün, uş
6 gün. undan_söre gidêrdiler gelini getürêrdiler. u zaman arebe yohti. attan getürêrdiler,
ayahtan getürêrdiler.

7 bayram ahsamlari yemeKler yapêrduh. zerdeler, pilavler, küfteler, paklaveler,
8 her_şê yapêrduh. mezellüe gidêrduh. benim kayınbabamgilin suyu_de aherdi. 9 bız
ureye bele hapinke vardi, urenin dibine her_şemizi koyebilurduh. hêş buzdolabi yohti
yani.

10 görüci usulidi kızım. gidêrler, aneler babaler görêrdi. baba_de görmêrdi. 11
aneler gidêrdi, görêrdi, istêrdi. olan_mölan görmêrdi. olan düğün gecesi görêrdi.

12 şireyi ezêrduh. koyêrduh üstüne, kaynêrdi. bulamaç çalêrduh, yapêrduh. too!
13 kırh elli aac sucuh taêrduh. aşindi bālerde gidêrler üzüm yoht. au dedemgilin 14
bāne gidêrduh, toplêrduh. yol başine kade millete verêrduh, gine kutulmêrdi. 15 anam,
bī_iki küp şeyimiz vardi, kuple küp, u küpi doldururduh. gelane, 16 gidane,
misafirlere... di aşindi kimi bī avuş kısr edêrler, bī damle verêrler 17 milletin eline.
çerezler, meyveler, sırfeler, yemeKler ayri; u çerez, meyve, 18 bastuh, sucuh ayri
verurduh. hêş yani tut bastuj anam yapêrdi. nişe bastuj anam kıymezdi tenkedan çıhade
ye.

19 daa güzeldi. bal vardi, kaymaht vardi, yā vardi, çökelig vardi. el böregi 20
yapêrdiler, bışesemseK yapêrdiler, lohme tökêrdiler. saci, kaêrduh, sābahtan 21 anám
saci koyêrdi üstüne. göme yapêrdi, yālêrduh çayımızdan içêrduh. aşindi 22 daa bī yer
yoht, nasī kaht ekmeK büşürêh. furundan ekmeK gelêr, bız yêruht.

23 he uş_dört evi çarêrdiler, gelêrdiler herkeş. üç ölçeK, dört ölçeK... furundan
24 ekmeK almaht yohti oul. ayde bī kere ekmeK büşürêrduh. aydan aye ekmeK...

-41-

Adı Soyadı: Hayriye Can**Doğum Yılı: 1945****Köyü: Palu/Merkez****Konu: Genel**

1 bî zaman gelünluḡ_melünluḡ yoḥti valla, ḡaḡaḡ yalan süliyaḡ. elbisedan gelin_olurdiler.

2 yemeK, valla ḡazan yemeKleri yapêrdiler; zerde, pilav, güveç, dolme, sarme...
3 zerde yapulur, pirincini suye ḡaşlêrsen, büşürürsen. bî açulduḡtan_söne 4 şekerini tökêrsen. güzel ḡaruşturursen, güzel helimlanur işte bişêr. dolme_de 5 etini ḡoyêrsen, pirincini, bulḡuruni göresine. öndan_söne soanidür, 6 zebzesidür, neyise dōranur, tökülür içine. dolmeye dolunur, êle olur.

7 gece ḡaḡêrduḡ, ḡamur yōururduḡ. tandur salêrduḡ, tandure büşürêrduḡ. ekmeKçiler, beş_alti tene ekmeKçi toplêrduḡ.

8 üzüm toplandi sıḡêruḡ. süzêruḡ, ḡazane tökêruḡ. kefini aluruḡ, tekrar bî_de 9 bulamacini yapêruḡ. livincini tökêruḡ üstüne, ḡaruştururuḡ bulamaç olur. bastuḡ serêruḡ.

10 valla deprem oldi. böyüg ölan, bunun küçügi işte, ölan ḡucaḡmdedi. deprem
11 salledise bu ḡucaḡmde, heman aldım kaştım ḡapiye. bu ḡaldi içerde. kimse 12 alemedi içerdan. sonre çıḡtiler, bî_de dêdiler, bî_de ḡêttuḡ buni alduḡ 13 içerdan gelduḡ. u örtance ölane_de hamiledim. nisande dünyaye geldi çādırde. ḡapide ḡalduḡ.

14 valla u_de olêrdi, yemeK_de yapêrdiler. eskidan u_de vardi. yemeK 15 yapêrdiler, yerdiler, allā ne ḡismet êtmişse pilav, çorbe ne oldise.

16 su böregi yani, açêrdiler. sude haşlêrdiler. öndan_söne tepside koyêrdiler bezin üstünde kurulêrdiler. bî_de tepsie düzêrdiler.

17 yapêrdiler, dendigini adam var ikide verürdi, adam var üşte verürdi dendigini. 18 sajde kızardurdiler. bî zaman furun_murun yohti. sacın koyêrdiler üstüne, 19 ateşi tökêrdiler üstüne, heman altine heman üstüne. kızarurdi gendi gendine. pembê paklava olurdi.

20 bohçeleduḡ, bohçe düzduḡ. beş yastuḡ vardi bî zaman. beş yastuḡ koyulurdi. 21 öndan_söne yazme, lif, iç çamaşuri, êle bî_şêler koyulurdi. damate_de 22 gömleg, secede, delügünden, terlügünden, her_şêsindan biraḡurdiler.

23 benim nişanım beşibirlidi. bî çüt bilezigimdi, küpem, üzügüm, unlerdi.

24 yer kazêrduḡ, mişare yapêrduḡ. şitilleri tek_tek götürüp batururduḡ. 25 sonredan bî_kaş gün aḡşam sabah su verülür. öndan_söne bî kere, külbeye 26 geldi külbe olur. öndan_söne çiçege düştü tutêrdi işte.

27 biberi alêrduḡ, temizlêrduḡ. toḡumuni_moḡumuni yıḡêrduḡ, temizlêrduḡ. 28 makinede çekêrduḡ, el makinesinde. bî are_de elde dörêrduḡ. sıḡêrduḡ, çıḡadurduḡ damde koyêrduḡ. damde ḡasıl_olurdi.

29 zeve'de oturduḡ. zeve'den yindiler aşaj. aşahṡe burede oturduḡ. daḡ 30 bilmêrem, u zaman daşindiler aşaj. çocuḡtuḡ biz yinduḡ aşaj. bêle böyüg 31 deḡülduḡ yani. bêle ev_mev... bureluḡte ev_mev yohti. bî_şê yohti, 32 sonredan yapuldi tek_tek. daḡ nedise ḡökümat yindi bureye. daḡ nedise, noldise? ḡökümatın yüzünden yindiler aşaj.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÖZLÜK

-A-

abu: (T.) Bu, aha bu. (4/40)

abkade: (T.) Bu kadar. (18/24)

abre: (T.) Bura, burası, (< aha bura). (2/103)

aha: (T.) Şaşkınlık bildiren ünlem. (20/50)

āhır: (Ar. T.) En sonunda, nihayet. (5/5)

aḥme: (T.) Mücevherat, kadınların süs eşyası olarak kullandıkları altın dizisi. (12/26)

ālāmyon: (Fr.) Alüminyum. (7/32)

alınçe: (T.) Erik. (7/49)

aluşturmaḥ: Alevlemek, yandırmak, tutuşturmak. (23/9)

anuş: (T.) Anne. (2/111)

aparmaḥ: (T.) Götürmek, alıp götürmek (<alıp var-). (5/61)

asPap: (Ar.) Elbise, esvap. (5/105)

aşbabiye: () bk. Basmecuḥ. (7/50-51)

āvrink: () Koyunların yününü kırmak için kullanılan makastan daha uzun alet. (7/126)

avu: (T.) aha+o (aha kelimesinde ḥ sesi düşünce iki ünlü yan yana gelmiş ve bu ünlüler kaynaşarak tek ünlü halini almışlardır.

Bu arada aha> ā olunca, bu sefer de a ile o ünlüleri karşılaşmıştır. Bu ünlü karşılaşmasında ise bir ünsüz

türemiştir ve kelime avu şekline girmiştir.) (4/24)

ayahçe: () Merdiven.

ayam: () Hava, iklim.

-B-

bādanoS: (Yun.) Maydanoz. (6/10)

bağmanci: (Far. T.) Bağlara bakan kimse, bağ bekçisi.

basmecuḥ: (T.) Eşbabiye, kurutulmuş kayısı. (7/50-51)

bastuh: (T.) Pestil. (2/43)

bayan: () Demin, az önce.

bel: () Toprağı kazmakta kullanılan, sapında ayak yeri olan bir cins metal kürek. (13/47)

beşibirli: () Beşibiryerde, beşibirlik. (38/54)

bibi: () Hala. (29/71)

bicaḥ: () Köşe, bucak, uç, aç. (3/3)

bile: Beraber. (34/58)

bualli: Pahalı. (199/30)

bürüncük: (T.) Düğünde geline giydirilen bir elbise, duvak, baş örtüsü. (21/23)

-C-

cağ: (T.) Çorap ve kazak örerken kullanılan metal şiş. (7/142)

cağleme: (T.) Bahçe kapısı, ağaçtan yapılmış korkuluk. (5/40)

carut: Demirden veya sacdan yapılmış ateş küreği. (34/24)

cazzu: () Uyanıklık yapan.

ceyran: (Ar.) Elektrik akımı. (6/5)

cücük: Cıvıv. (36/66)

-Ç-

çadig: () (20/75)

çalmağ: (T.) Bir şeyin üzerine bir şeyi sürmek.

çalmağ: (T.) Yoğurt yapmak için sütü mayalamak.

çankal: Çengel. (38/40)

çaput: (T.) Eski bez parçası. (6/9)

çarhatun: Saplı büyük kepçe. (22/21)

çekişmağ: (T.) Kavga etmek. (5/82)

çemçe: (T.) Kepçe. (7/64)

çeper: (T.) Çalı veya dikenli ağaçlarla bahçe ve tarlanın etrafına dikilen çit. (11/37)

çerçi: () Seyyar satıcı. (34/189)

çeynemağ: () Çiğnemek. (6/95)

çigit: () 1. Meyve çekirdeği. 2. Ay çekirdeği. (5/117)

çillake: () Hal ve hareketi hoş olmayan kadın.

çimmek: () Yüzmek.

çortun: (T.) Suyu akıtmaya yarayan oluk. (6/81)

çögan: () Baston, asa.

çül: (Ar.) Kıldan dokunmuş kaba yer sergisi. (2/103)

çüt: (Far.) Çift, ikili. (2/73)

çüt sürmek: (Far. T.) Çift sürmek. (13/37)

-D-

dahil: Kavak ağacı. (11/34)

dalda: (T.) 1. Siper, gölgelik yer. 2. Başkasına görünmemek için gizlenen siper. (3/4)

damazluğ: (T.) Pekmez, yoğurt, peynir gibi şeyleri yapmaya yarayan maya. (3/33)

daranmağ: Dadanmak. (22/88)

davar sahla-: (T.) Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanları beslemek. (3/28)

degirmi: (T.) Yuvarlak, daire biçiminde. (11/1)

dellahlanmak: () Şıarmak, nazlanmak.

dembek: () Darbuka. (9/51)

dendik: () Ceviz içi. (7/40)

dengsüz: (T.) Akılsız, ahmak, kibirli, kendini bilmez. (33/37)

dengo/dengo şengo: () Akıllı karışık, sersem.

denk şeng olmak: () Yorgun, sersem olmak.

deşilmağ: Yarılmak. (29/24)

devürlan-: Devrilme, dökülmek. (13/8)

dıasKan: () Lohusa, yeni doğum yapmış kadın. (21/44)

dırık: Yapışkan veya yapışkanlı bir ot, böğürtlen. (20/40)

didmek: (T.) Yünü kabartmak. (5/62)

dodo: () Ağaçkakan, ibibik kuşu.

dolanger: (T.) Burma tatlı, yufkanın içine ceviz koyup tepsinin içine çöreklemeye dizerek yapılan bir çeşit tatlı. (6/1)

dolçe: () Su kabı, tas.

doluhmak: () Ağlamaklı olmak.

dögme: (T.) Dögölerek kabuğu çıkarılmış buğday. (7/62)

döşürmağ: Toparlamak, düzenlemek. (38/3)

duvar çırpmaç: () Duvarı toprakla sıvamak. (12/21)

-E-

eble: (T.) Böyle, aha böyle. (4/25)

eblek: (Rum.) Tarlanın, tohum ekmek için saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri, evlek. (36/68)

egirmağ: () Yünü büküp iplik yapmak. (3/45)

emi: (Ar.) Amca. (7/179)

erçel: () Yaramaz.

esketek/eskötek: () Zavallı, biçare kadın.

eşkene: () Kurutulmuş yufka ekmeğin üzerine salçalı su ve et dökülerek yapılan bir çeşit yemek. (6/49)

eşkere: (Far.) Açık açık, açıkça, aşikâr. (3/4)

eze: () Teyze.

-F-

fatmacuh: () Kertenkele.

fenikmek: () Fenalaşma, bunalmak.

fetir: () Yufka ekmeği. (37/73)

fışkı: () Hayvan dışkısı, gübresi.

fızıl/ fuzul: () Yaramaz, arsız.

fişne: () Vişne.

fit: () Hayvan yemi olarak ekilen bir çeşit ot. (13/3)

fit vermek: () Birini, başkasına karşı kışkırtmak, fitnelemek. (29/81)

-G-

- gangof:** () Ceviz içinin tümü.
- gappore:** () İri yarı görünüşlü.
- gelanuç:** (Far.) Alıç.
- gene:** () Yine. (10/29)
- gert:** () Olta kancası.
- geyraz:** () Kiraz.
- gocik:** () Gocuk.
- gorabi:** () Çekingen, yabani.
- görüm:** (T.) Kocanın kız kardeşi, görümce. (29/81)
- göze:** () Su kaynağı.
- guzzik:** () Kambur.
- güleş:** Sevimli, güler yüzlü, çok gülen (kimse). (29/74)

-H-

- hag:** () Olgunlanmamış meyve.
- hágbe:** (Ar.) Heybe. (4/55)
- haḥ:** (Ar.) Halk, yabancı, el, başkası, akraba olmayan. (1/31)
- ḥaḥ:** (Ar.) Halk, yabancı, el, başkası, akraba olmayan. (1/31)
- halbur:** (Ar.) Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya seyrek telli elek. (6/66)
- hapenk:** () Oda ve salon tabanlarından alt kata inmek için açılan kapı.

ḥaseban: (T.) Ağaçlardaki olgun meyveleri silkeleyerek toplamada kullanılan büyük bez.

hay huy: () Konuşma ya da eğlenme sonucunda oluşan gürültü.

ḥaylemaḥ: (T.) Çağırma, seslenmek, bağırıp çağırma.

hayve: (T.) Ayva.

hedig: (T.) Haşlanmış buğday, nohut vb. şeyler. (20/14)

helimlanmaḥ: (Ar.) Fasulye, pirinç, buğday vb. taneler kaynatıldığında nişastanın çökmesiyle oluşan koyu kıvam. (41/4)

hemín: (Far.) Az önce, şimdi, hemen; henüz, daha yeni.

hemi: () Daha sonra. (13/13)

herif: (Ar.) Erkek, eş, koca. (12/9)

herisi: (Far. T.) Her biri. (7/180)

hurre: () Hastalıklı, sıska, çelimsiz.

ḥıstek: () Şalvarın bacak arasında kalan geniş kısmı.

hıtmí: () Hatmi çiçeği. (5/112)

ḥızmaḥár: (Ar. Far.) Ağır ev işlerinde çalışan erkek hizmetçi. (7/161)

hone pisink: () Erkek kedi.

hošemki: () Halbuki. (2/24)

hulk: () Sabır, sebat, takat.

hunk: () Çalı çırpıdan yapılmış barınak.

hüş: () Sus (ünlem).

-İ-

ifaḥ: (T.) Ufak, küçük. (17/54)

ig: (T.) Yün eğirmeye yarayan alet, çıkırıklarda ipin sarıldığı demir. (3/46)

ilan: () Yılan. (18/79)

ilanmaḥ: () İyileşmek. (5/50)

incan: () Kurudun ezildiği toprak kap. (26/8)

incaz: () Kara erik, can eriği.

inçaḥ: () : Salıncak. (5/29)

-K-

ḳabuḡga: (Moğ.) Et, üzüm ve soğanla yapılan pirinç ya da bulgur pilavı. (29/2)

kaftar: () Yaşlı.

ḳarkış: (T.) Beddua.

kazel: () Kurumuş yaprak.

kazig: () Küçük kazan, bakraç. (20/30)

kemçük: () Eğri büğrü.

kert: (T.) Belirti, işaret. (34/180)

kertik: (T.) Çentik.

kıdik: () Keçi yavrusu.

kıjje: () Tiz sesli bir kuş türü.

kıjıldamak: () Yüksek sesle ağlamak, bağırarak.

kıj vıj etmek: () Bağırıp çağırma.

kılt: () Alt, uç; yatağın baş veya ayak ucu. (8/86)

kırcal: () Çok çalışıp didinen.

ḳırtig: (T.) 1. Çok küçük parça, parça, azıcık damla. 2. Kullanılmakla aza kalmış sabun. (5/106)

kıldan: () Küçük bakır kazan.

kışká: (T.) Küçük soğan, arpacık soğan. (36/65)

köç: () Üzüm sıkamak için kullanılan içi oyulmuş büyük ağaç. (6/78)

köc: (T.) Asma kilit.

köm: (T.) Ahır.

kömelanmaḥ: () Gömülmek.

ḳor: () Kere, kez, defa. (2/87)

kotelek: () (20/73)

ḳottik: () Beddua.

kudde: () Dilbaz, bilgiçlik taslayan.

kurdeşen: () Vucutta oluşan kızarıklık.

kurik: () At, eşek yavrusu.

ḳurud: (T.) Çökelek veya yoğurdun suyu alınıp kurutulmasıyla elde edilen yemek malzemesi. (13/8)

kutulmaḥ: (T.) Bitmek, tükenmek. (40/14)

kuşḳane: () Küçük tencere. (7/81)

kuzleçi: () Hamile olan hayvan.

küçe: () Sokak. (27/42)

külbe: (T.) Küçük çapa, çapa yapılan küçük kazma. (3/18)

külbelemek: () Çapalamak.

küncü: () Susam.

künT: (Far.) Hamur ya da çamur topağı, bir ekmeklik hamur. (7/30)

kürec: bk. köc. (33/45)

kütkürec: () Kıpırdamamayaacak halde olmak, tutulmak.

kütte: () Acur.

-L-

lafkoço: () Bir tür çocuk oyunu. (11/6)

lapistik: () Yassı.

lazut: () Mısır.

lebeni: (Ar.) Yayla çorbası. (4/11)

lec etmek: () İtiraz etmek, tartışmak.

lizzik: () Bir şeyin ezilmesi, suyunun çıkması. (12/50)

livinş: () Bulamaç yapılırken soğuk sıraya un ve nişasta karıştırılıp, iyice çırpılıp eritilmesiyle oluşan karışım, sulu karışım. (22/35)

livinş çal-: () Livinş yapmak. (12/61)

loğ: () Toprak olan damları düzlemek ve sıkıştırmak için kullanılan silindir taş.

löbik: (T.) Taneleri küçük bir tür fasulye ve onun yemeği, kuru fasulye. (21/32)

löbye: () Taze fasulye.

lölük: () 1. Hamur topağı. 2. Ekmeğin daha küçüğü. (7/84)

-M-

mâde: (Ar.) Başka. (7/6)

mahne: () Bahane.

mahsere: () Dut ve üzümünden pestil ve orcik yapma işi. (26/28)

mahşel: () Üzüm asması.

márâke: (T.) Hayvan eyeri. (7/157)

meç: () Bilye, misket.

menşur: (Ar.) Meşhur. (6/74)

mereK: (T.) Samanlık, ot ya da saman ambarı; ahır, eşek ahır. (4/59)

mişare: (Ar.) Sebze evleği. (41/24)

mişik: () Çapak

mozik: () Topaç

mujgul: () Musallat olma.

murpah: () Mutfak.

mürup/muğrup: () Akşam namazı vakti. (35/56)

-N-

naçar: (Far.) Çaresiz. (10/54)

nağır: (T.) Sığır sürüsü, büyükbaş hayvan sürüsü. (35/53)

nakur: () Gaga.

nece: () Sanki. (18/109)

nıkre: () Bakırdan yapılmış iki kuplu kazan. (26/26)

nişe: (Far.) Nişasta. (23/34)

-O-

oıhlavi: () Oklava. (39/34)

otarmah: (T.) Otlatmak. (16/72)

-Ö-

ög: (T.) Ön, ön taraf. (6/13)

ög-: (T.) Övünmek. (37/26)

öge: () Üvey. ()

ölçeg: (T.) Buğday ölçmede kullanılan bir araç. (26/27)

örkan: (T.) Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip, urgan, halat ya da zincir. (4/69)

örtük: (T.) 1. Başörtüsü, yazma, tülbet; perde, masa, karyola örtüsü. 2. Örtülmüş kapı, kapalı alan. (3/5)

-P-

pace: () Baca. (4/59)

palah: () Kurumuş ot.

part: (T.) Karın, göbek, karın boşluğu, işkembe, mide. (2/34)

parzun: () Bezden yapılmış süt ve çökelek gibi şeyleri süzmeye yarayan süzgeç. (7/83)

payam: (Far.) Badem.

pendir: () Peynir. (3/33)

pepiklenme: () Tahıl ve baklagil gibi yiyeceklerin kurtlanması.

perpü: () Şifa.

peş: () Etek. (26/94)

pırçık: () Küçük parça.

pırkaş/purkaş etmek: () Parça parça etmek, yolmak.

pısink: (T.) Kedi. (12/29)

pızoz: () Ağustos böceği. (10/37)

poççık: () Kuyruk.

poşe: () Çingene. (6/95)

puç: () İçi boş, kof.

pun: () Tavuk kümesi.

pune: () Nane. (7/61)

punt: (Yun.) Tomurcuk.

pute: () (3/42)

-R-

ramuh: (Fr.) Römork.

reçber: (Far.T.) Irgatlık, çiftçilik. (14/41)

rıçık: () Bitki kökleri.

-S-

sáhen: (Ar.) Büyük, geniş tabak, tepsi.

sançmah: () Arı, yılan vb. hayvanların ısırması.

serpene: () Asma veya fasulye gibi uzayan bitkileri asmak için kullanılan çubuk.

simek: () Sarılmış ip, yumak. (7/132)

simerig: () Sulu bulgur pilavı. (35/47)

sıtl: () Kova, bakraç. (19/56)

sini: (Far.) Tepsi. (2/73)

sombure: () Sincap.

süg: () Toprak evlerin dam kenarı.

süzeg: (T.) Süzgeç, süzme aleti. (3/37)

-Ş-

şakıldamağ: (T.) Şakılamak, ötmek; gülmek. (29/46)

şarluh: ()

şelte: () 1. Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle pamukla doldurulmuş döşek. (34/142) 2. Bakımsız, dağınık, pis, paspal.

şepile: () İnce, uzun çubuk.

şırbit: () İnce, uzun sopa.

şire: (Far.) Üzüm ve dutun ezilerek elde edilen suyu, şıra. (20/34)

şıtl: (T.) Sebze fidesi. (36/75)

şivan: (Far.) Ağıt, yas. (14/54)

şorrik: () Salya.

-T-

takavut: () Emekli.

tay: () Çuval. (6/76)

tranpe et-: (İt.) Değiş tokuş. (1/6)

tejgere/teşkere: () Yük taşımak için kullanılan ağaç sedye. (11/48)

telbis: (Ar.) Nemli (tarla için). (4/31)

telbis etmek: (Ar. T.) Ekilecek yahut yeni ekilmiş tarlayı sulamak, sulama suyunun ve yağmurun tohum seviyesine kadar toprağa işlemesi.

telis: (Ar.) Büyük çuval, torba. (3/43)

tembelemek: (Ar.) Uyarmak, hatırlatmak, tembih etmek. (7/33)

tercal: () Açgözlü.

teşkale: () Uğraş. (21/57)

teşt: (Far.) Çamaşır leğeni, leğen. (9/6)

tevürli: Devirli.

teyip: () Radyo. (9/49)

tezek: () Yakacak olarak kullanılmak üzere kurutulmuş hayvan gübresi. (12/1)

tırşık: () Ekşimsi bir ot.

tilf: () Posa. (22/24)

tuluğ: (T.) Pekmez, peynir, yağ vb. şeyleri koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri tulum. (33/52)

turaç: () bk. çortun. (81)

tut puni: () (3/40)

tutuşmaḥ: () Ateşlenip hastalanmak.
(5/91)

tūkan: (Ar.) Dükkan. (7/14)

tūkan-: () Tükenmek, bitmek.

türüdi: () Yaramaz.

-U-

unde: Orada. (15/5)

uşaḥ: (T.) Uşak, hizmetçi; çocuk, evlat.
(26/80)

uylemaḥ: (T.) Bir şeyi çok istemek.
(28/73)

-Ü-

ügüt-: () Öğütmek.

üsküre: (Far.) Tas, kâse, derin çorba
kâsesi, bakırdan veya topraktan
yapılmış çorba tası. (12/9)

-V-

vira: () Sürekli, devamlı.

-Y-

yalavuz/yalanuz: (T.) Yalnız. (3/26),
(4/19)

yerincek: (T.) Hafif.

yimaluḥ: (T.) Yama, yamalık. (34/4)

-Z-

zār: () Heralde. (27/48)

zerde: (Far.) Bir tür şekerli pirinç
peltesi, bir tür tatlı. (2/18)

zerebet: () Burma yapılmış yufkaların
üzerine sarımsaklı yoğurt ve kızdırılmış
tereyağı dökülerek yapılan yemek.
(8/30)

zibil: (Ar.) 1. Gübre, hayvan dışkısı. 2.
Pislik, çöp. (13/49)

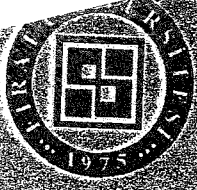
KAYNAKÇA

- ALKAYA, Ercan (2009), *“Eski Türkçe -qıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (25-30 Mart 2008 Şanlıurfa),* TDK Yay., Ankara.
- BAKICI, Yusuf (2012), **Kültür ve Medeniyet Şehri Palu**, (Yay. Haz. Nurettin Kaya) Güntek Ofset & Matbaa, Elazığ.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2015), **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., Ankara.
- BAŞDAŞ, Cahit (2007), *“Türkiye Türkçesi Ağızlarında –kA/-kAnA Zarf-fiil Şekilleri”*, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research**, Cilt: 7 Sayı: 33 Volume: 7 Issue: 33, s.28-34.
- BURAN, Ahmet (2008), *“Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler”*, **Prof. Dr. Ahmet Buran-Makaleler**, Yay. Haz: Ercan Alkaya, S. Kaan Yalçın, Murat Şengül, Turkish Studiens Publication Series- V, Ankara, s. 288-305.
- BURAN, Ahmet (1992), **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar II. (Ağızlar)**, Boğaziçi İlmî Araştırmalar Serisi: 8, Ankara.
- BURAN, Ahmet (1997), **Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara.
- BURAN, Ahmet; OĞRAŞ, Şerife (2003), **Elazığ İli Ağızları**, T.C. Elazığ Valiliği Elazığ Kültür Kurultayı, Elazığ.
- BURAN, Ahmet; İLHAN, Nadir (2008), **Elazığ Yöresi Söz Varlığı**, TDK Yay., Ankara.
- BURAN, Ahmet (1999), *“Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni”*, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yay. , Ankara.
- BURAN, Ahmet (1994, 1996), *“-İk Ekinin Anadolu Ağızlarındaki Kullanışları”*, **TDAY-Belleten**, Ankara, s.11-18.
- BURAN, Ahmet (1996), **Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri**, TDK Yay., Ankara.

- BURAN, Ahmet (2011), “*Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Turkish Studiens-** International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p.41-54.
- BURAN, Ahmet (2007) “Olumsuzluk Ekinin (-mA) Türk Lehçelerindeki Sesbilgisi Görüntüsü Üzerine Bir Değerlendirme” 2. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (25-30 Ekim 2007, Bışkek/Kırgızistan).
- CEYLAN YILMAZ, Emine, “*Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü*” , <https://docplayer.biz.tr/58034-Ana-turkcede-kapali-e-unlusu.html>
- DOĞAN, Murat (2018), **Kovancılar Ağzı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Elazığ.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “-maç / -meç Eki Üzerine” <https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/190871/makaleler/21/1/arastirmax-mac/mec-eki-uzerine.pdf>
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1999), “*Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., Ankara.
- EMRE, Ahmet Cevat (1949), **Türk Lehçelerinin Mukayeseli Grameri**, Bürhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (2008), **Türk Dil Bilgisi**, BAYRAK Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007), **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II**, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (2007), **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002), “*Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine*”, İlmî Araştırmalar, C XIII, s.35-50.
- HACİEMİNOĞLU, Necmettin (2015), **Türk Dilinde Edatlar**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.

- İLHAN, Nadir, “*Türkiye Türkçesi Ağzlarında Çokluk Ekleri*”, http://www.jasstudies.com/Makaleler/792871896_10-Prof.%20Dr.%20Nadir%20%c4%b0lhan.pdf
- KARAAĞAÇ, Günay (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara.
- KARAHAN, Leyla (2016), *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yay., Ankara.
- KARAHAN, Leyla (2014), *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. , Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1998), “*Birleşik Kipli Fiillerde Çokluk Eki -lar’ın Yeri*”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2007), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2013), *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK Yay. , Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1964), “*Eski Anadolu Türkçesindeki -van/ -ven, -vuz /- vüz bildirme eklerinin Anadolu ağzlarındaki kalıntıları*”, *TDAY*, s.43-65.
- KORKMAZ, Zeynep (1995), “*Türkiye Türklüğündeki -madan / -meden < -madın /- medin zarf-fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine*” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I. Cilt*, TDK Yay., Ankara, s.151-159.
- KORKMAZ, Zeynep (1960), “*Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine*”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, C 8, s.173-180.
- ÖZEK,Fatih; SAĞLAM, Bilgit (2014), “*+Dan Çıkma Hâli Ekinin Vasıta ve Bulunma Hâli İşlevi Üzerine*”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Fırat University Journal of Social Science C 24, S 2, s.13-18, Elazığ.
- ÖZEK, Fatih (2009), “*Arapkir/Malatya Ağzında Birincil Uzun Ünlüler*” *Turkish Studies*, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/8, Fall 2009, p. 1954-1963.
- ÖZEK, Fatih (2009), “*Doğu Grubu Ağzlarında Ünlü Uyumlarının Bozulması*” *Zeitschrift für die Welt der Türken* / Journal of World of Turks, Germany, 124 06 2009, p:135-146.
- ÖZEK, Fatih (2012), “*Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekleri*”, *Turkish Studies*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/1 p.1751-1765 (Winter).

- ÖZEK, Fatih (2013), “ *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ön Ses y- Türemesi*”, **Turkish Studiens** International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014, p. 843-853.
- ÖZEK, Fatih (2014), **Tarihi Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Akçağ Yay., Ankara.
- ÖZEK, Fatih (2016), **Kemaliye Ağzı**, Kesit Yay., İstanbul.
- ÜSTÜNER, Ahat (2000), **Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, TDK Yay., Ankara.
- ÜSTÜNER, Ahat (2009), “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında ok/ ök Edatı*” **II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı**, 21- 23 Mayıs, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- ÜSTÜNER, Ahat (2000), “*Türkçedeki +-A Pekiştirme Ekinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılışı*”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C 10, S 1, Elazığ.
- ÜSTÜNER, Ahat (2001), “*Eski Türkiye Türkçesinde +sUz Eki*”, **FÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 11, s.2, s.177-184, Elazığ.
- TEKİN, Talat (1995), **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, (Yay. Mehmet Ölmez) Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 13, Ankara.
- TEKİN, Talat (2005), “ ‘Amca’ ve ‘Teyze’ Kelimeleri Hakkında” , <https://dergipark.org.tr/download/article-file/500308>
- TEKİN, Talat (2003), **Orhun Türkçesi Grameri**, (Yay. Mehmet Ölmez) Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul.
- TÜRK, Vahit (1996), “*Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri*” **TDAY-Belleten**, s.291-340.
- YALÇIN, Süleyman Kaan (2013), **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, TDK Yay., Ankara.
- YAPICI, Süleyman (2004), **Palu (Tarih- Kültür- İdari ve Sosyal Yapı)**, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	FERDA ÇANAK
Öğrenci Numarası	152213108
Enstitü Anabilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
Programı	YENİ TÜRK DİLİ
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	DOÇ. DR. FATİH ÖZEK
Tez Başlığı (Türkçe)	PALU MERKEZ AĞZI (GİRİŞ-İNCELEME- METİNLER-SÖZLÜK)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 287 sayfalık kısmına ilişkin, 03/07/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencimin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Fatih ÖZEK
Danışmanın Adı-Soyadı

Prof. Dr. Ahmet BURAN
Anabilim Dalı Başkanı

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

Intihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZ GEÇMİŞ

31.05.1988 tarihinde Elazığ'ın Palu ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini 2002 yılında Atatürk İlköğretim Okulunda, ortaöğrenimini 2005 yılında Elazığ Gazi Anadolu Lisesinde tamamladı. 2009 yılında Fırat Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okumaya başladı. 2013 yılında bu alanda lisans öğrenimini tamamladı. Aynı yıl Gaziantep Üniversitesinde pedagojik formasyon eğitimi almaya hak kazandı ve 2014 yılında pedagojik formasyon eğitimi sertifikasını aldı. 2016 yılında Yeni Türk Dili bilim dalında yüksek lisans yapmaya başladı.

